

قرن العلوم

کافان

تفہیم کافان

M.Ü.İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi
Fen Edebiyat Koleksiyonu
* F 0 2 0 1 3 *

1026

وعصر فيه
اولان آناه

MARMARA UNIVERSITY
KUTUPHANESI
15694
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

مِنْ كِتَابِ تَقْوِيَةِ صِرَاتِكَ

صنف	٥
نومرد	٩٥
اسم	ميوار انصاف
طفاة	برنجي
ريس	موسيقى

افاخم وکلای دولت علیہ دن شیخ الادبا دولتو
 احمد جودت پاشا حضرتلرینک لطفاً اهدا و احسان
 بیوردقلری تقریض بلیغانہ در

مجمع لطائف آثار و مغبوط سوائف اعصار اولان دور دلارای جدید
 وعصر فیض بخشای حمید حضرت ظل الہیدہ نو بنو نہادۂ دستگاہ تالیف وتصنیف
 اولان آثار جدیدہ بہ لاحقہ و علوم وفنونک تمیز و تقسیم انواع واصنافی ومؤلفینک بیان
 اسامی وتعریف اوصافی حقندہ شیرازہ بستۂ تدوین اولان آثار سالفہ بہ علاوۂ فائقہ
 اولمق اوزرہ منسقہ جنبان حصافتمندی معادن ہیئت فنیہ سی باش کاتبی سرکر افندی
 ایلہ طاہر افندی بالاتفاق « مخزن العلوم » نامیلہ بر مجموعہ تصنیفہ تشمیر ساق ایش
 اولدقلرینہ دائر بر قطعہ مفصل ومطبوع بیان نامہ لری مطالعہ اولندی ومجموعہ نک
 بر جزئی چشم امعان ایلہ اوقوندی. جزو دن کلہ استدلال ایلہ شایان تقدیر واستحسان
 کورندی. چونکہ مقدما بویولده موضوعات العلوم وکشف الظنون کبی مجامیع
 موضوعات واسامی علوم وفنون تدوین اولنمش ایسہدہ صکرہ بووادیلر متروک
 اولمش ونیجہ زمانلردن برو کلوب کچن مؤلفینک تراجم احوالی مجهول قالمش ایکن
 انلرک اجمال احوالی ایلہ مؤلفاتی، مجامیع مذکورہ نک مندرجاتی ایلہ مزج وجملہ سی
 بو مخزن علومہ درج اولنہ جفنہ نظراً جبر نقصان طریقہ اشتات معارف وعلوم
 اسلامیہ بی جامع بر مجموعۂ جلیلۂ المنافع اولہ جنفی اکلاشلدی. لکن درجۂ تفوق
 وتفاضلی، تمامندہ آثار سالفہ ایلہ بالمقابلہ معلوم اولہ رق « کم ترک الاول للآخر »
 دینیلہ جکی ظاہر اولمغلہ جناب حق اتمامی میسر قیلق دعاسی، دعای واجب الادای
 حضرت پادشاہینک تکرارینہ کریرکاہ ایدلدی.

الفقیر

الی الطاف ربہ الحکیم القدیر

احمد جودت

(تقریض)

صدور عظام فضائل اسامدن کلبوی زاده سماحتلو
خیرالله افندی حضرتلرینک احسان بیوردقلری
تقریض عالیلریدر

علمای کرام حضراتنک نیچه عصرلردن برو کتبخانه عالی تزین ایدن تألیفات
کثیره سندن و علوم و فنونه دائر معلومات نافعهدن باحث و «مخزن العلوم» اسمیه
موسوم اولان بو کتابک سایه ترقیاتوایه حضرت پادشاهیده تألیف اولنسی باعث
تشکراندر.

کتاب مذکورک اصحاب علوم و معارفه وارباب تبعاته و طالب علم اولنلره فوائد
عظیبه بخش ایدهجکی نزد اولی الهاده غیر خفی در.

علم کتبک اهمیتنی جمله دن اول تقدیر ایدن علمای اسلامیه جانبندن وقتیه
اویولده بعض اثار معتبره تألیف وتدوین بیورلمش ایسهده انلرک صورت ترتیباتندهکی
نفع وفائده دائره خصوصیتده قالدقندن بشقه او وقتدن شمعی به قدر تألیف بیوریلان
کتابلر او اثرلرک خارجنده قالدیغی غیرمنکر اولدیغی حالده بو کتاب او خصوصدهکی
نقصانی دخی اکمال ایدهجکی حسیه محررلری اولان ایکی هنرور حمیت کسرتک ابراز
ایلدکلری شو خدمت وطنیهلری الحق سزاوار تقدیر وستایشدر.

حرره کلبوی زاده

(تقریض)

قدمای بندکان سلطنت سینه دن واصحاب فضائل
وکالاتدن قسطمونی و طرابلس غرب ولایتلری قپو
کتبخداسی سعادتلو ابراهیم راشد افندی حضرتلرینک
اثر خامه بلاغت علامه لری اولان هدیة تقریضیه در

مخزن العلوم نام مناسبیه موسوم اولان اشبو نسخه شایان تقریض و تقدیر
وخزینة هایونده و نزد ارباب فنونده زیور دولاب اعتبار اولمغه جدیر ایدوکی
مطالعه سیاه استفاده ایدهجک اصحاب فهومه غیر ستیردر.

مقدمه سنده بسط و تحریر اولندیغی اوزره بو نسخه مرغوبه نیک بوجه مستحسن
بویله جمع و ترتیبه بذل همت ایدن و دیباجه سنده اسملری مسطور بولنان ذاتلر
اسلاف و معاصرین معارف قرینلرک اثار نافعهلرینی بو صورتله انامه اعلام ایلملری
اهل دانش عننده حقا سزاوار ستایش برسی جمیل مالا کلامدر.

حرره احوج العباد الی الطاف ربه المنان

ابراهیم راشد بن نعمان

(تقریض)

اجله رجال دولت علیه دن شورای دولت بدایت محکمه سی
رئیس کمالات انیسی سعادتلو سعید بک افندی حضرت تفرینک
احسان بیوردقلری تحفه کرانهای تقریضدر

ظاهری و باطنی کافه اسباب و وسائط ترقیاتی زیر حمایه فیوضاتوایه حضرت
پادشاهیلرنده بولندیران پادشاهمز افدمز حضرت تفرینک عصر معارف حصر
تاجداریلرنده بویله بر «مخزن العلوم» نشر اولنمی سزاوار تشکراندر .
علوم و معارفک اقسامی و هر شعبه علوم و معارفک کتب متنوعه سنی و هله
نظر حیرت و تقدیر ارباب تبعه عرض ایدن بر اثرک قیمتی وارسته بیناندر .
غریبه بویولده کتابلر هر آن وزمان زیور ایدی علما و دهاندر .
فیض معارفی شرقدن المش اولان غریبونک بویولده کی انارینه مائل بزده انار
جدیده چیقمامش اولسی اقبج تاخراندر .
قدممزک بویولده دخی بعض اناری موجودایسه ده انلر شوزمانه نسبة من المنسیاندر .
کتب و مؤلفین کتب مجموعه سی حقیقه کنز معارف و علوم اولغله بوجموعه ایچون
«مخزن العلوم» وصفی الیق صفاندر .
بویله بر اثر مفید وجوده کتورمک همتمده بولنان سرکز و طاهر افندیلرک
همت و اقداملری بشقه جه جالب تقدیراندر .
معارف عمومیه و خصوصیه ایچون بوکتابک هر صحیفه سی مرآتدر . نه مرآت که
صور نمای جزئیات و کلیاتدر .
وار اولسون اولضیای فطانت که کاشف مخازن مشکلات و مضی ظلام معضلاتدر!
همان جناب حق سایه شاهانده مؤلفلری نائل مکافات ایلسون دعاسی وجیهه
هر قدر شناس انصافسماندر .

لا یق وصف و ثنا بر اثر اولدی ظاهر
یازدیلمر همت و اقدام ایله سرکز طاهر

عجز عباد

سعید

(تقریض)

افاخم ادبای عثمانیه دن مجلس نافعہ باش کاتبی و جریده
بحریه باش محرری سعادتلو حمید وهبی بک افندی بک
محصول خامه اعجازناملری اولان هدیة برکزیده در .

وقتیله ترقیات علمیه غریبیه اماله انظار غبطه و تحسر ایدنلر متوالیا بدائع نمای
ظهور اولمقده بولنان انار فیه حاضره مزایله قریر العین اولدجه بالتدریج صرف لحاظه
اشتیاق ایلورلرکه بو حال عظمت کمالات عصریه مزک حالاً حاز اولدینگی موقع
ترقینک آتیا خیره ساز عیون اهل غرب اوله جفنه براعت استهلالدر .
مثلا تاج سرفضلای روم کاتب چلبی مرحوم «کشف الظنون» نامنده کی اثر
محسنات آوری ایله کتابخانه شرقی تزین ودها بعض مؤلفین فضائل قرین بونهمجده
برقاچ اثر فوائد کستر تألیف و تدوین ایلشدر ایسه ده فنون حاضره غریبه میاننده
«بیلیوغرافی» دینیلوب محرز اهمیت مخصوصه اولان فن عمیق الغورک کوندن کونه
اعتلا یافتنه اعتبار و اتساع اولمقده بولنمی او خصوصده کی نقصانمزی مدرک اولان
حقائقپروران نزدنده جدی برحس غبطه کارانه تولید ایلمکده ایدی .
اخیراً سر آمدان ارباب تبع و تدقیقندن اولان ایکی هنرور حیمتمند شونقصانی اکماله
خامه زن اهتمام و «مخزن العلوم» عنوانیه حقیقه مخزن علوم اطلاقه شایان بر اثر
بهر تلیق و تصنیفنه صارف اقدام تام اولملریله عامه معارفپروران عثمانیان طرفندن
بحق مظهر پسند اولدیلمر .

همتلری موفور، سعیلری مشکور اولسون!

یا لکر شرقک دکل، غربک بیله خزانه الکتب معارفی زینت یاب ایده جک اولان
شو اثر عالی من کل الوجوه سزاوار تشکرات اصحاب معالیدر .

کلاک اقدام سرکز و طاهر
اولدی الحق مجامع الافضال
ایندی بر مخزن علوم انشا
دینسه اس الیاس علم بجا

اضغف عباد

حمید وهبی

(تقریض)

اعاظم ادبای عثمانیه دن عزتو معلم ناجی افندینک
احسان بیوردقلری نئیقه بلیغه تقریضیه در

مخزن العلوم مؤلفلری افندیلر حضراته

افندیلر حضراتی

«مخزن العلوم» نامیه تالیفه همت بیوردیغکز اثر عظیم، عالم انسانیتی منتدار
ایده جک آثار نافعهدندر. عرض تبریکات فائقه ایله برابر حصه کترانه مه دوشن قسم
شکرانی تقدیم ایله کسب مفخرت ایلرم.

بواتر محترم نامکزی ابقا ایچون کافیدر. حتی زمان کچدکجه اهمیتی ارته جقدر.
بوکون مثلاً (کاتب چلبی) عنواتی بتون دنیا لسان احترام ایله یاد ایدیور.
احتمال که دهات علمای عثمانیه دن اولان اوبیوک ذاتک حازر اولدیغی مزیت جلیله
بولدیغی زمانده شمیکدی درجه لرده تقدیر ایدلمه مشدر.

«مخزن العلوم» ک تریننده نه قدر زحمت چکمش اوله جفکر پک جزئی ملاحظه
ایله اکلاشیلیر. آندن کال سهولته استفاده ایده جک ذوات سزه اصل عرض تشکرات
ایتمسونلر؟

جمعیت عثمانیه نیک بلکه کافه جمعیات انسانیه نیک معنا محتاج اولدیغی برخدمتی
بویله صورت مکمله ده ایفا ایله آره مزده ممتاز اوله رق بتون عثمانیلیری مباحی وکندکزی
لایق الطاف جلیله پادشاهی ایلدیگز.

جناب حق سعیکزی مشکور ایلسون!

معلم ناجی

(تقریض)

اجله علمای عثمانیه دن ومدرسین کرام معالی اتسامدن
اماسیه وی کاتب زاده الحاج مصطفی رفعت افندی
مرحومک ارتحاللرندن اول اهدا واحسان بیوردقلری

تقریض دلپذیر عالیلریدر

سایه معارفوایه حضرت پادشاهیده بودفعه ترتیب و تحریر اولنخس اولان
«مخزن العلوم» نامنده کی کتاب، ارباب علم وکمال ایله هوسکاران معارف ایچون برمرآت
مؤلفاتدرکه او آینه دن محبوب قلوب زمرة علما اولان کتب علیه صور نمای چشم
اشتیاق اوله رق بوندن حاصل اوله جق فوائد و محسناتک تعیین درجات عالیه سی
قابل دکلدیر.

هله «مخزن العلوم» ک حسن تحریر و ترتیبی بشقه جه موجب محسنات اولمسیله
بویله بر اثر فوائد کسترایله خدمت وطنیه ده بولنان سرکز وطاهر افندیلرک مساعیسی
بالوجه سزاوار تقدیر وتشکر در.

کاتب زاده

مصطفی رفعت

مخزن العلوم

(قسم اول) هر نوع علوم و فنونه دائر مباحثی، (قسم ثانی) لسان عربی و فارسی و ترکی اوزره (۱۳۰۰) سنه دن برو علمای کرام و فضیلاى ذوی الاحترام ایله سائر ارباب فنون و معارف جانبدن تالیف بیوریلان اثار علیه و فنیه نك اسامیسی ایله نواریح تالیفیه و معلومات اجمالیه لرخی و اسامی مؤلفین، (قسم ثالث و قسم رابع) مؤلفات عتیقه و جدیده بی حروف هجاء اوزره و تاریخ اعتباریه ارايه ایدن فیه ستلری، (قسم خامس) مؤلفین کرامك اسامیسی حروف هجاء اوزره بالترتیب اکثر مؤلفینك تراجم احوالی ایله انواع علوم و فنونه دائر تالیفاتی، (قسم سادس) مرکز سلطنت سنیه ده و علی العموم ممالک شاهانه ده نولنان اکثر کتبخانه لرك مواقعی ایله کتب موجوده سینی و ممالک اجنبیه ده اسامی کتب حقیقه کی تالیفاته و سائر به دائر معلوماتی حاوی بر خزینه علوم و کتب در.

قسم اول

هر نوع علوم و فنونه دائر مباحثی حاویدر

اثر

معادن هیئت فنیه سی باش کاتبی
سید عبدالزاده محمد طاهر

مركز اورپیل یان

هر حق مؤلف لرینه عائددر

کتابه مخصوص اولان اشبو امضالر ایله مضی اولمیان نسخله ره ساخته نظر یله باقیلوب
متجاسر لری مسؤلددر

معارف نظارت جلیله سنك رخصتی ایله طبع و تمثیل اولمشدر

استانبول

(آ. آصادور یان) شرکت مرتبیه مطبعه سی - باب عالی جاده سنده نومرو ۵۲

۱۳۰۸

(تقریض)

اماسیه اشرف ائدن و مدرسین کرامدن کنتقروی فضیلتلو خواجه
صالح صبری افندی حضرتلرینك تقریض عالی لریدر

عصر معارف حصر جناب پادشاهیده «مخزن العلوم» اسمی ایله موسوم اولان کتابك مقصد ترتیب و تحریری علمای کرام و فضیلاى ذوی الاحترام حضرتلرینك انواع علومه متعلق تالیف بیوردقلری کتابله ره دائر معلومات بجمله و مفیده اعطاسی قضیه سنندن عبارت اولسنه نظراً ارباب علوم ایله خواهشکران معارف ایچون برفهرست عمومینك وجودینه درکار اولان لزوم و احتیاجی دافع اثار جدیده دن کورلمسیله بویله مکمل و حسن صورتله مرتب بر ائرك موقع انتشاره وضعی باعث تشکرات و کتاب مذکورى ترتیب و تحریر ایدن ارباب معارفدن سرکر و طاهر افندیلرک بوبابده مصروف و رایگان اولان همتلری شایان تقدیر ائدر.

الفقیر

صالح صبری

مخزن العلوم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين

والصلوة على سيد المرسلين

محمد وعلى آله وصحبه اجمعين

(اما بعد)

جناب خداوند آسمان وزمین، پادشاه حکمت رهین، شهریار کرامت قرین،
ملك حمید وکزین، زیور اریکه تمکین، خلیفه مکین و متین السلطان ابن السلطان
السلطان «الغازی عبدالحمید خان ثانی» افندمن حضرت تلرینی الی آخر الدوران
سریر آرای شوکت و شان بیورسون آمین.

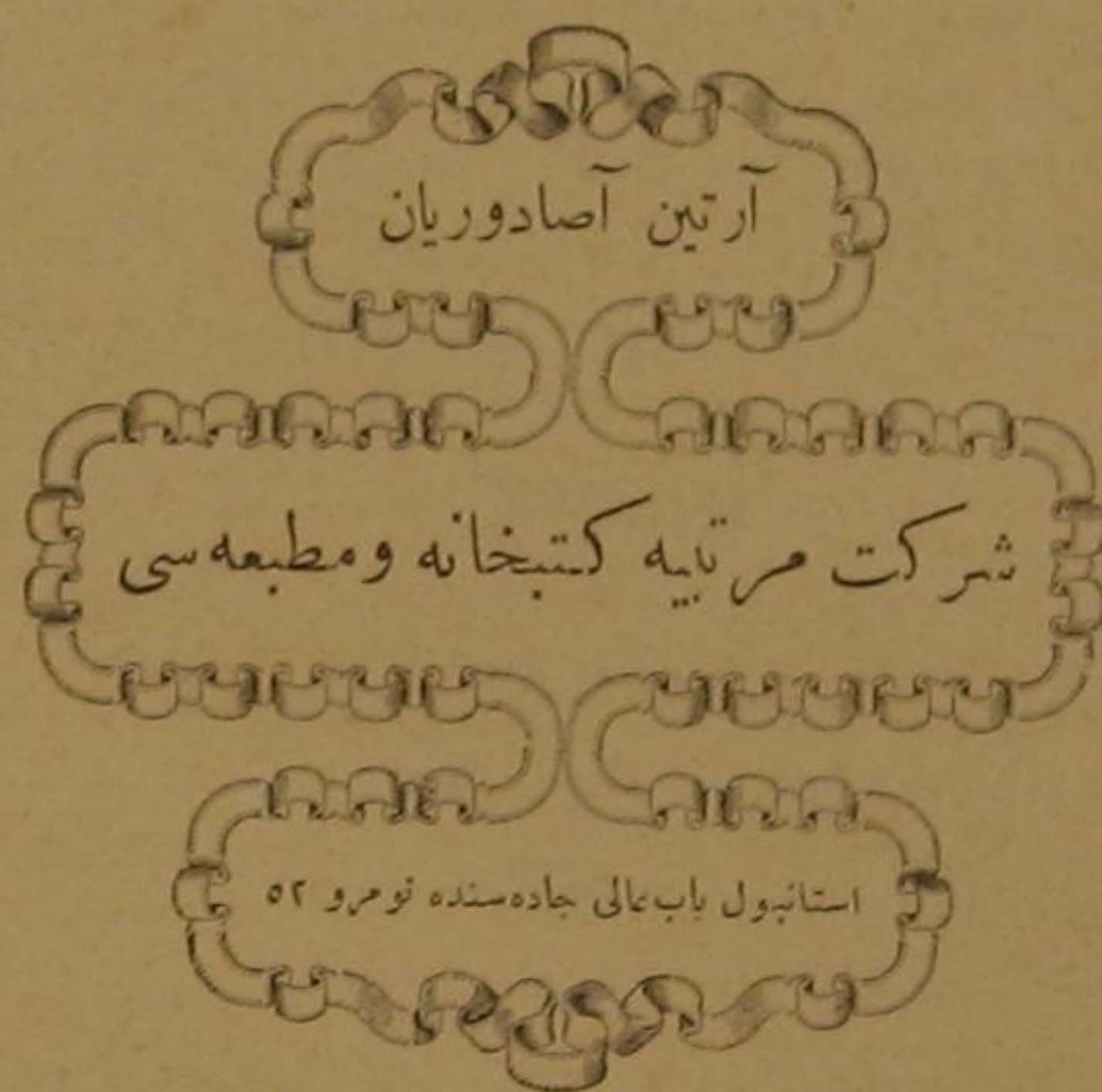
ارباب فضل و کمال معلومی اولدینی اوزره علوم و معارف نقلی و عقلی
اوله رق ایکی جدولدن جریان ایدن آب زلال معرفتدر. اشبو آب زلال معرفت،
کازار سعادت دنیویه و اخروییه نك سبب نشو و طراوتیدر.

علوم و معارف هر فرد، هر ملت، هر قوم ایچون موجب فیض و نجات
اولور.

دوام جمعیت عالم، بقای انتظام نبی آدم، قواعد علمیه به مراعات ایله حصوله

کلور.

هر شیده جلب منفعت و دفع مضرت عالم و معرفتله حصول پذیر اولور.

صراآت عقلك جلاسى علم و معرفت، انسانك شرف و مزيتى فضيلت در .
تهذيب اخلاق و تربيه افكار، انجق علوم و معارف ايله حاصل اولور .
نوع بشرك ميدانه كتورمش اولديغى بونجه مخترعات محيره العقولك سبب
اختراعى علم و معرفت در .

الحاصل علوم و معارفك فضائلى تعريف ايتك خصوصنده انسانك لسان
وقلمى قاصر در .

علوم و معارفك زمانلرجه ضبط و حفظنه و هر عصرده تعميم انتشارينه
خدمت ايدن وسائط مهمه نك برنجيسى مؤلفات اولديغى آشكار اولوب بيك
اوج يوز بو قدر سنه دن برو علمای كرام و فضلاى ذوى الاحترام حضراتى
جانبدن علوم و فنونه دائر ترتيب و تأليف بيوريلان كتابلر انجم سما كى لا يعبد
ولا يحصى در .

هر عصر و زمانده علمای كرام حضراتى جانبدن كتبخانه عالمه يادكار
براغیلان كتابلرك اساميسى ايله مراتب و درجاتنه و مؤلفين كرامك اسم
و كنيه لرينه و بلاد و امصارينه و تواريخ ارتحالرينه و تراجم احوالنه كسب و قوف
ايتك علما ايچون ميل طبيعى ايجانبدن اولديغى كى بر علمه انتساب و اختصاص
ايلمك خواهشنده بولنانلرك او علمه متعلق تأليفاتدن خبردار اولملى و بر علمه
متعلق كتاب تأليفى ارزو اولندقدده او علمه دائر اولان تأليفاته واقف اولمق
ماده سى دخى تأليفى ارزو اولنان كتابلرك هر صورتله مكمليتنه خدمت ايده جكى
مسلمات اموردن اولديغى حالده بونجه سنه لردن برو بلاد و امصار اسلاميه ده
فحول علما و جمهور فضلا جانبدن تأليف بيوريلان آثار علميه نك عمومى مطالعه

ايتك شويله طورسون، بر علمه متعلق اولان مؤلفانك مطالعه سنه بيله انسانك
عمرى وفا ايتيه جكى و بلكه بر علمه متعلق مؤلفانك كثرتى انسانك عمر طبيعى ايله
اصلا قياس قبول ايتيه جك درجه ده بيوك بر نسبتسزلك ايجنده اولديغى ادعا
اولنسه مبالغه ايدلمش اوله مز .

بناءً عليه كتب مؤلفه نك اساميسى ايله معلومات اجماليه سنى حاوى اولان
كتاب و فهرستلرك لزوم وجودى و قتيله علمای كرام حضراتى جانبدن مطالعه
و تقدير بيوريله رق اولبايده متعدد و معتبر فهرستلر تحرير بيورلمش ايسه ده
او فهرستلرك صورت تحرير و ترتيبى خصوصيت حالنده اولوب عمومك
استفاده سنى متكفل اولديغى كى مذكور فهرستلرك تاريخ تأليف لردن بو آنه
قدر گذران ايدن برايكى عصر ظرفنده و لاسيما عصر معارف حصر جناب
پادشاهيده كرك مركز سلطنت سنه ده و كرك طشره لرده تأليف بيورلمش اولان
مؤلفانك او فهرستلردن خارج قالدیغى پيش نظر مطالعه يه الندقدده ازمنه سالفه ده
تأليف اولنان فهرستلرك كفايتسزلكى بر مرتبه دهها ظاهر اولور .

كتب مؤلفه يه كسب و قوف ايتك خصوصى بر مدتدن برو اوروپاده
غایت مهم و معتابه بر علم صر سه سنه كچهر ك « بيوليوغرافى » ناميله بر موقع
مخصوص احراز ايلمش و بو علمك اهميتى پك زياده تقدير اولنمغه باشلايوب
بو بابده بر چوق كتابلر طبع و نشر اولنمقدده بولنمشدر .

حاصل كلام كتب مؤلفه دن باحث اولان كتاب و فهرستلرك فوائد و محسناتى
دركار اولمسيه مجرد وطنه بر خدمت عاجزانه ده بولنمق ارزوسى وولى نعمت
بيتمن شوكتلو پادشاهمز افندمى حضرتلرينك ترقى علوم و معارف خصوصنده

هرآن عیون آرای جهان اولان مساعدات جلیله وتشویقات متوالیه ملوكانه لری
اثاری اشبو فهرست عمومینك جمع وترتیبینه باعث شوق وغیرت اولمش وبعونه
تعالی اكمالی میسر اوله رق «مخزن العلوم» تسمیه اولنمش وبونك باشلوجه
مأخذلری مفتاح السعادة و كشف الظنون و سائر کتب معتبره و متنوعه دن
ومركز سلطنت سنیه ایله مصر و بیروت کبی بیوك محللرده کائن مشهور کتبخانه لر
فهرستلرندن عبارت بولنمشدر .

اشبو کتابك جمع وتحریرینه مباشرت اولنمزدن اول صورت ترتیبی مطالعه
اولندقدن اسامی کتب بیانندن مقدم علوم وفنونه دائر مباحث ومقالات درج
وتزیرنده مناسبت کورلمسنه واسامی کتب قسمنده کتابلرک انواع علوم
اعتباریه فصول مخصوصه ده کوسترلمسی ایله برابر کتب مؤلفه یه ومؤلفین کرام
حضر اتنك اسامیسنه دائر معلومات مجمله ومفیده اعطاسی جمله حسن ترتیبندن
عدوشمار اولنسنه ومؤلفاتك حروف هجاء اوزره ترتیبی صورتی برکتابك
قنغی علمدن بحث ایلدیکنه دائر معلومات استحصانجه مدار سهولت اوله جفنه
ومؤلفاتك تاریخ اعتباریه ترتیبی دخی هر عصرده ترقیات علمییه نك درجانی
قولایقله تعیین ایتك کبی فائده یی انتاج ایده جکنه ومؤلفین کرام حضر اتنك
اسامیسی حروف هجاء اوزره ترتیب اولنهرق هر بر مؤلفك اسامیسی زیرینه
انواع علومه دائر تألیف بیوردینی کتابلرک کوسترلمسی وتراجم احوالندن
معلومات ویرلمسی فائده مخصوصه حاصل ایله جکنه ومركز سلطنت سنیه ایله
سائر ممالک شاهانه ده بولنان مشهور کتبخانه لرک واقعی ایله کتب موجوده سنندن
واوروپاده اسامی کتبه دائر تألیف اولنان کتابلرذن معلومات ویرلمسنه دخی

بشقه جه بر فائده مطالعه قلمسنه مبنی اشبو کتاب بروجه آتی اتی قسم اوزرینه
ترتیب اولنمشدر .

(قسم اول) علوم وفنونه متعلق مباحثی حاویدر .

(قسم ثانی) انواع علوم اعتباریه اسامی کتب بیاننده اولوب هر بر علمه
متعلق اولان مؤلفات ایچون بشقه بشقه فصللر تخصیص اولنهرق کتب مؤلفه ،
متعلق اولدقلری فصللرده کوسترلمش وتالیف بیوریلان کتابلرک بیان اسامیسی
صره سننده مؤلفین کرامك اسم وکنیه ونسبتلری ایله تاریخ ولادت ویاخود
ارتحاللرندن ومؤلفاته دائر بعض معلومات اجمالیه دن بحث اولنمشدر .

(قسم ثالث) کتب مؤلفه یی حروف هجاء اوزره کوسترر فهرستی حاویدر .

(قسم رابع) کتب مؤلفه یی تاریخ اعتباریه ارائه ایدن فهرستی حاویدر .

(قسم خامس) مؤلفین کرام حضر اتنك حروف هجاء اوزره اسامیسی ایله

هر بر مؤلفك انواع علومه دائر مقدار تألیفاتی واکثر مؤلفینك تراجم احوالی
مشعردر .

(قسم سادس) مرکز سلطنت سنیه ایله سائر ممالک شاهانه ده بولنان اکثر

کتبخانه لرک کتب موجوده سنندن واوروپاده علم کتبه دائر نشر اولنان مؤلفاتندن
وبویولده سائر معلومات مفیده دن بحث ایدر .

بالاده رقمزده خامه عرض وتیبان اولدینی اوزره اون اوچ عصردن برو

عاما وفضلا و حکما و ادبا ومورخین وسائر ارباب علوم وفنون حضراتی

جانبندن تألیف بیوریلان کتابلر نجوم سما کبی بی حد وشمار اولدینی جه تله

اشبو کتابده جمله سنك درج وتزیرری خیال محال اولسنیه بحر عماندن قطره

و شمس تاباندن ذره قیلندن اولمق اوزره تتبعات کترانه من درجه سنده جمع و ترتیب اولنان اشبو کتابی قارئین کرامه عرض و تقدیم ایله افتخار ایدر و بویله بر کتاب یایمق حد و اقتدار منک فوقنده اولدیغی حالده مجرد وطنه بر خدمت عاجزانه ده بولمق نیت خالصه سی ایله میدانه کتوریلان بویله بر اثرده کور یله جک خطا و نقصان لک ارباب فضل و عرفان عندنده مظهر عفو اوله جغنی

امید ایلرز.

ومنه التوفیق

بحث

۱

منشأ علوم بیاننده در

معلوم اولدیغی اوزره انسان، حس و حرکه و غذا و سائر لوازم ضروریه ده حیوانات سائر ایله مشارک اولدیغی حالده مالک اولدیغی فکر و ادراک ایله سائر حیواناتدن ممتازدر. کذلک انسانک دنیا و عقبایه متعلق امورنده ابنای جنسیه تعاون و تناسره احتیاجنی بیلسی و معبود حقیقی بی اثبات و توحید ایتسی و انبیای عظامک طرف باریدن تبلیغ بیوردیغی اوامر و نواهی بی قبول و تصدیق ایتسی نور فکر ایله حاصل اولور.

حیواناتک جمله سی، انسانه او جوهر فکر سببیه مطیع و مسخر اولوب نوع بشر، او سببیه مخلوقاتدن جمع کثیر اوزرینه تفضل و تقدّم ایدر. بو حالده انسانک فکری، علوم و صنایعک منشائی اولور.

فکر، اول بر ادراک مطلق در که او ادراک، نفس مدرکده اشیایه حس و شعوردن عبارتدر.

ادراک مطلق، کافه موجوداتدن حیواناته مخصوص بر صفت اولوب نباتات و جماداتده بوصفت موجود دکلددر.

جناب خالق کائنات، حیواناتده حس و ادراک ایچون بش عدد حاسه ظاهره خلق ایلش و جلب منفعت و دفع مضرت طریقنی حواس مذکورهنک استعمالیه تعیین بیورمشدر.

حواس ظاهره (سمع) ایشتمک، (بصر) کورمک، (شم) قوقلامق، (ذوق) طاتمق، (لمس) طوتمق حاسه لرندن عبارتدر.

(حس سمع) ایله صوت و صدالرا ایشیدیلور، (حس بصر) ایله اشیا کوریلور، (حس شم) ایله رایحه لر حس اولنور، (حس ذوق) ایله اطعمه و اشربه نک طاتلی و آجی کبی طعمی بیلنور، (حس لمس) ایله دخی اشیا نک حرارت و برودت کبی احوالی محسوس اولور.

انسانک مار الذکر حواس ظاهره سندن بشقه جرم [۱] دماغنده بش عدد حاسه باطنه دهها موجود در که انسان، کندو ظاهر بدننده موجود و مرکوز اولان آلات حسیه ایله ادراک ابتدکی احوالی قوای باطنیه تسلیم ایدوب ادراکات باطنه واسطه سیله حقائق اشیا به کسب معرفت ایدر.

جرم دماغده مرتب اولان بش قوتک برنجیسی (حس مشترک)، ایکنجیسی (خیال)، اوچنجیسی (قوة واهمه)، دردنجیسی (قوة حافظه)، بشنجیسی (قوة مفکره) در.

محققین علمای کرام ایله حکما عندنده انسانک نفس و روحی اجزای کثیفه جسمیه دن مجرد اولوب تحصیل کالاتده جسم و بدنه و بدنده اولان آلات حسیه به محتاج بوجود روحانی در.

روح، برسلطان صاحب فرمان منزله سنده و جسم و بدن دخی او سلطانتک مملکتی و حواس ظاهره او مملکتک اعیان و ارکانی و حواس باطنه او سلطانتک مقربینی اولوب سلطان روح، اعیان و ارکانی حسن استعمال ایله دنیا و عقبایه متعلق اولان امورینی تسویه و تکمیل ایدوب سعادت دارینه واصل و نائل اولور.

قوای باطنه نک مجموعی جرم دماغده واقع اولوب جرم دماغ دخی مخروطی الشکل بر عضودر.

رأسک جهت طولنده واقع بر عضوده اوچ عدد خالی محل اولوب او محلله بطون دماغ تسمیه اولنور.

بطن اول، رأسک جانب اعلا سنده جمله بطونک اعظم و اوسمی در.

بطن ثالث، رأسک طرف اسفلنده واقع اولوب بطن اول دن اصغر در.

بطن ثانی دخی بطن اول ایله بطن ثالث بیننده دهلیز [۱] کبی متوسط اوله رق بطن اول و بطن ثالث دن زیاده طاردر.

بطون ثلثه نک هر بری دخی اوچ طبقه اوزرینه مرتب اولوب طبقه اولی به مقدمه و طبقه ثانی به متوسط و طبقه ثالثیه مؤخر دینور.

[۱] (جرم)، جیمک کسرله جسد معناسنده در. جمعی اجرام کاور. جرم کله می اجسام عالیده استعمال اولنور. فلکیانه اجرام سماویه اطلاق او اعتباره مبنی اولمق کرکدر.

باشک عضولینه جسد تعبیر اولندیغی کبی جرم دخی دینور. نته کیم لسان حقنده صغیر الجرم و کبیر الجرم دینلشدر که شوکلام، لسانک حجمی کوچک و زنب و خطاسی بیو کدر معناسنی افاده ایدر.

[۱] دهلیز، ایکی قیو بیننده اولان محله اطلاق اولنور.

جرم دماغده مرتب اولان بطون ثلثه دن هر بری قلب دن دماغه صعود ایدن روح نفسانی ایله مملو اوله رق هر برنده بر درلو حس و ادراک حاصل اولمغه نفسک قوای مدرکه سی انلرده موجود در.

قوای باطنه نک برنجیسی قوة حس مشترک در. اشبو حس مشترک، جرم دماغده بطن اولک مقدمنده واقع بر قوت اولوب انسان، حواس ظاهره دن بصر ایله مشاهده ابتدکی اشیا بی و سامعه ایله استماع ابتدکی اصوات و کلماتی و ذائقه ایله طابدیغی طعموی و شامه ایله قوقلادیغی رایحه لری و لمس ایله حس و ادراک ایلدیکی اشیا نک احوالی او قوة حس مشترک واسطه سیله ادراک ایدر. زیرا ظاهر بدننده اولان حواس دن هر بری الحق بر حاسه به مخصوص اولان شیئک ادراک کنه آلت اولوب بر حاسه ایله حس اولنه حق شی حاسه اخی ایله ادراک اولنمز. مثلا حس بصر ایله الحق لون و ضیا و سار محسوسات بصریه مشاهده اولندیغی کبی قوة سامعه ایله دخی الحق اصوات و نغمات و حروف و کلمات ایشیدیلوب بالعکس بصر ایله مسموعات و سامعه ایله مبصرات ادراک اولنمز. اما بطن اولک مقدمنده موضوع اولان قوة حس مشترکده بونلرک جمله سی وقت واحده دفعه حاصل اولوب ادراک اولمغه کویا قوای خمسه ظاهره، حس مشترک دینیلان قوتک خارجاً جاسوسلری منزله سنده اوله رق قوای مذکورده خارجدن اخذ ایتدکلری صور محسوساتی حس مشترک ایصال و تسلیم ایدر لر.

قوای باطنه نک ایکنجیسی قوة خیال در. اشبو قوة خیال، جرم دماغده بطن اولک مؤخرنده واقع بر قوتدر که حس مشترکده مرسوم اولان صور محسوساتی حفظ و ضبط ایتکلله حس مشترک خزینه سی مقامنده اولمسیله طول زمان ایله منسی اولان محسوساتی نفس انسان، وقت حاجتده قوة خیال واسطه سیله تدر ایدر.

قوای باطنه نک اوچنجیسی قوة واهمه در. اشبو قوة واهمه جرم دماغده مرتب اولان بطن ثالث مقدمنده و طبقه اولاسنده واقع بر قوت اولوب حس ظاهر ایله محسوس و معلوم اولان اشیا نک احوال جزئییه و اغراض مخصوصه سی اوقوت واسطه سیله ادراک اولنور. بر آدمک کندی حقنده دیگر آدم دن محبت و یا عداوت حس ایتمی و والدینک اولادینه و اولادینک دخی کندولرینه میل و محبتی ادراک ایلمی و قیونک دخی تصادف ایتدیکی قوردک کندوسنه خصومت و عداوتی حس ایدوب اندن محبت اولمسی قوة واهمه به مثالدر. زیرا قوة واهمه ایله محسوسات میاننده واقع اولان احوال جزئییه ادراک اولمغه

حیواناتده دخی قوّه مذکوره موجوددر. اما انسان، قوّه واهمه ایله معانی جزئییه ای احساس ایتمدیکی کبی نفس ناطقه و قوّه عقلیه سی ایله معانی کلیه ای دخی ادراک ایدر. مثلاً مطلقاً عداوت و محبت لفظلرینک معانی کلیه سنی انسان، عقل ایله بیلور. لکن حیوانات اندن غافل اولوب بلکه تصادف ایلمدیکی اشیا ی مخصوصه نك حال و شانی معاینه ایله ادراک ایدر یوقسه انسان کبی اشیا ی کلیه ای واحکام مطلقه ای ادراکدن بالکلیه قاصر و عاجزدر. قوای باطنه نك دردیجیسی قوّه حافظه در. اشبو قوّه حافظه، بطن ثالث آخرنده واقع بر قوت اولوب قوّه واهمه ایله ادراک اولنان معانی جزئییه اوراده حفظ اولنور. اشبو قوّه حافظه، صور و همیه نك خزینه سی مقامنده اولمسیله صحیفه حافظه ده مرتسم و منتقش اولان معانی، وقت حاجتده او خزینه دن اخذ ایله اقتضاسی وجهه استعمال اولنور.

قوای باطنه نك بشنجیسی قوّه مفکره و متصرفه در. اشبو قوّه مفکره، بطون دماغك وسطنده بولنان بطن ثانیده واقع بر قوتدرکه حس مشترک و قوّه واهمه ایله ادراک اولنان صور محسوسانده و معانی جزئییه ده ترکیب و تحلیل صورتی ایله تصرف ایتمسیله سائر قوای دماغیه نك اشرفی در.

ایشته بالاده بیان اولندیغی اوزره نفس انسانی حقائق کلیه ای ادراک ایله حیوانات سائرده ن ممتاز و امورده تدبیر و تصرف ایله سرفرازدر. لکن انسان ایچون حقائق اشیا یه علم و اطلاع، ملائکه کرام کبی بالفعل حاصل اولندیغی کبی جمله حوادثك کنه و غورینه دخی انسانك قوّه عقلیه سی دفعه واصل اولیوب حقائق اشیا یه علم حصولی حواس ظاهره و باطنه واسطه سیله خارجدن اکتساب اولنان صور محسوساتك واحوال جزئییه نك تدریجاً مشاهده و ملاحظه سنه موقوف اولمغه انسان، بطون دماغیه نك وسطنده واقع اولان قوّه مفکره سنی اشیا ی مکتسبه نك گاه ترکیب و ترتیبی و گاه تحلیل و تفریقی امرنده استعمال ایدرک مستعد اولندیغی کمالات علمیه ای تحصیل ایدر. اما انبیا ی عظام و رسل کرام علیهم السلام حضراتنك علمری ذکر اولنان آلات بدنیه و قوای حسیه کبی وسائطه احتیاجدن وارسته در. چونکه انبیا ی کرام و رسل عظام علیهم السلام حضراتی انوار علوم ایله منور و حقائق اشیا نك صور کلیه سی جوهر فطرترلرنده مرسوم و مصور اولمغه جناب خالق تعالی حضرتلرینك ذات و صفاتنه و عالم روحانی و جسمانیده موجود اولان اشیا نك حقائق و ماهیاتنه واحوال و اغراض کلیه سنه فیض ربّانی و امداد صمدانی ایله عالمدر. علوم لدّیه اصحابی اولان اولیا ی کرامك علمری دخی صور مشروحه اوزره اولندیغی و شو نعمت

الهیته نك سعدا ی مؤمنینه عالم برزخده حصوله کلدیکی علمای کرام جانبندن بیان بیورلمشدر. سائر افراد ناس، علم ربّانی و ادراک روحانی یه کندو طبیعتلریله وصولدن عاجز و ظلمت بدنیه لری انوار معارف الهیه ایله کندو ارالینه حائل و حاجز اولمغه نفس و روحك طرف اسفلی اولان جسم و بدن جانبنه میل و حرکت ایدوب حواس خمسّه ظاهره ایله محسوسات خارجیه یه نظره حس و ادراک ایتمدیکی صوردن قوّه خیالیه و حافظه سنده محفوظ و مضبوط اولان معلوماتی قوّه مفکره سی واسطه سیله قوانین منطقیه اوزره ترکیب و ترتیب ایدرک تصور و تصدیق نوعلرندن مجهوللرینی کسب و تحصیل ایدر. افراد ناس ایچون شو صورتله حاصل اولان علوم و معارفك جمله سی آلات بدنیه استعانه سیله و قوّه متخیله و ساططیه خارجه موجود اولان محسوسات جزئییه دن اکتساب اولنوب قواعد مخصوصه و قوانین مضبوطه تحتنده داخل اولمغه دآرهمی واسع دکلدر. زیرا منطق کتابلرنده تحقیق اولندیغی اوزره برشینك تصویری و یا برشی ایله شی آخرك اوزرینه حکم و تصدیق مجهول اولدقده اول مجهول اولان شیئی بیلک ایچون ذهنده معلوم و محفوظ اولان مبادی یه مراجعت اولنوب علی التدریج فکر و ترتیب ایله مجهوله علم و ادراک حاصل اولور. بوتقدیرجه انسانك علمی اشیا ی مجهوله ای بیلکه مناسب شیلری ذهناً تحری ایدوب علی وجه اللائق ترکیب و ترتیب ایدرک بذل مقدور ایله اسباب معلومه و مبادی معروفیه منتهی اولوب آنی تجاوز ایلمز.

بیت

۲

علم و کتابتک لوازم تمدن اولدیغی بیاننده در

نوع انسان، مدنی الطبع اولسیله مافی الضمیرنی آخره اعلام ایتمک و آخرک مافی الضمیرنی فهم و اذعان ایلمک محتاج اولدیغندن اقتضای حکمت الهیه اوزره صوتک صورت استعمالی نوع انسانه ملهم و موهوب اولوب بوجهتله فائده نخطب حاصل اولغله مافی الضمیرک اعلام و فهم و اذعان خصوصنده آلات طبیعییه مقامنه آلات ذاتیه یعنی لسان انسان قائم اولمشدر.

اوانلده اصحاب علم و کمال جانبندن علومک یالکز حاضرده اولانلره مشافهه صورتنده اشاعه سیله اکتفا اولنمیوب غایبده اولانلرک دخی استفاده لری ایچون معارفک ضبطی خصوصنه پک زیاده همت بیورلمشدر.

تلاحق افکار ایله علوم و معارف تزايد و تکثر ایتمش اولسیله صحائف عالمده نابتة النقوش اولان قواعد کتابت وضع واحداث اولنهرق کتابتک حرکات و سکونات و ضوابط و نقاط و ترکیب و تسطیر کبی احوالندن بحث ایله احوال مذکورده دن الفاظ و حروفه و الفاظ و حروفدن معانی یه طریق حسن انتقال ارانه بیورلدی.

بیت

۳

علم و کتابتک اوائل ظهوری بیاننده در

معلوم اولدیغی اوزره بعض اصحاب علوم ابو البشر آدم علیه السلام حضرتلرینک برمنطوق آیت کریمه لغاتک جمله سنه عالم اولدقلرینی بیان بیوردی.
دیگر بروایت دخی حضرت آدم صلی الله تعالی علیه وسلم اقدمزک دست شریفلریله ترسیم خطوط بیورمش اولملرندن و وصیتلری اوزره او عصرلرده اولادی دخی او صورتله یازو یازمش بولملرندن عبارتدر.

قلم واسطه سیله یازو یازمق ادریس علیه الصلاة والسلام اقدمز حضرتلرندن بدأ ایلدیکی کبی علومک دخی آنلردن شایع اولدیغی علمای کرام جانبندن بیان بیورلمشدر.
حضرت ادریس علیه الصلاة والسلام اقدمزک اجرام سماویه و حرکات مجومیه ایله فن طبندن بحث و تکلم ایدن ذواتک اولی اولدیغی وارضه آفت سماویه نزولیه علومک انقراضندن خوف ایدوب مصر اعلاده اهرامی بنا ایله صناعات و آلاتی انده نقش و ترسیم بیوردقلری دخی مرویدر.

مشاهیر علمای اسلامیه دن فخر رازی حضرتلری تعلیم اسمای آیت کریمه سنده کی «اسما» لفظ شریفندن مراد، اجناس مخلوقاتک الیوم نطق و تکلم ایلدکلری لغاتندن عبارت اولدیغی و لغاتک معانیسی جناب علام الغیوب طرفندن حضرت آدم علیه الصلاة والسلام جانبنه وحی و تعلیم اولدیغی و برمنطوق حدیث شریف انزال کتاب بیورلدیغی ذکر و بیان بیورمشدر.
حدیث شریفک مال عالیسی بودر «اصحاب کرام کرامت اتسامدن ابو ذر رضی الله تعالی عنه حضرتلری رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن حضرت آدم علیه الصلاة والسلام حضرتلرینه انزال بیوریلان کتابدن سؤال ایلدکده رسول محترم علیه الصلاة الاتم حضرتلری «کتاب المعجم» انزال بیورلدیغی و «کتاب المعجم» دن تکرار سؤال ایلدکده (ا) (ب) (ت) (ث) (ج) حرفلری اولدیغی و بو حرفک مقدارندن تکرار سؤال ایلدکده یکرمی طقوز حرف ایدوکنی بیان بیوردیلر.

حضرت آدم علیه الصلاة والسلام افدمزه انزال بیوریلان کتابک صحف عشره دن عبارت اولدیغنی واشبو صحف شریفه نك دخی فرائض ایله وعد ووعیدی و اخبار دنیا وعقبانی وهر عصرک خلقنی و صورت وسیرت لرینی و ابنای کرام حضراتی ایله ملوکی وارض اوزرنده حادث اوله جق وقوعاتی حاوی اولدیغنی علما جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

بحث

(۲)

ماهیت علم

علمك ماهیتی تعریف و بیان اولنمزدن اول علی الاطلاق ماهیت کله سنك ممکن مرتبه تعریف و بیاننه ابتدار اولنور.

(ماهیه الشی) و تعبیر اخرله (ماه الشی) هُو هُو دیمکدر. هُو هُو دیمک « اوشی عینی اوشی در » معناسنی مفید اولور.

ماهیت کله سنك « ما » کله سنه منسوب اولدیغنی دخی روایت اولندی. بوحالده ماهیت کله سنك اصلی « مائیة » اولوب کله مذکور نك « ما » لفظندن مأخوذ اولان مصدره مشته اولماسی ایچون « همزه حرفی » « ها » حرفه قلب اولنمشدر. اشبو ماهیت کله سنده راجح اولان صورت « ماهو » کله سنه نسبتندن عبارت اولوب ایکی کله برکله حکمنده اعتبار ایدلمشدر.

ماهیت کله سی اکثریا امر متعقله اطلاق اولنور. نته کیم انسان لفظندن، وجود خارجیدن قطع نظرله حیوان ناطق تعقل اولنمی انک مثالیدر.

امر متعقله، « ماهو » ایله اولان سؤالک جوابی اعتباریله « ماهیت » و خارجاً ثابت اولق حیثیتندن « حقیقت » و اغیارندن تمیز ایتمک حیثیتندن « هویت » واکا لوازمی حمل اولنق حیثیتندن « ذات » و لفظندن استنباط اولنق حیثیتندن « مدلول » و محل حوادث اولق حیثیتندن « جوهر » اطلاق اولنور.

ماهیت اوچدر. بریسی (ماهیت نوعیه) و دیگرکی (ماهیت جنسیه) و دیگر بریسی دخی (ماهیت اعتباریه) در.

(ماهیت نوعیه) افرادنده علی السویه اولور. ماهیت مذکوره فرد واحده نه شی اقتضا ایدر ایسه فرد اخرده دخی اوشیئی اقتضا ایدر. مثلا انسان لفظی، افرادندن اولان زیدده مقتضی اولدیغنی شیئی عمروده دخی اقتضا ایدر. ماهیت نوعیه ماهیت جنسیه نك مخالفی در.

(ماهیت جنسیه) افرادنده علی السویه اولمز . مثلاً حیوان لفظی، انسانده ناطقک مقارنتی اقتضا ایدر و انسانک غیریسنده بومقارنتی اقتضا ایتمز .

(ماهیت اعتباریه) اول برماهیتدرکه انک ایچون وجود اولیوب انک وجودی معتبرک عقلنده اعتبارک دوام ایلدیکی مدبجه باقیدر . مثلاً «کم» ک یعنی عددک ماهیتندن واقع اولان سئواله «کیت» ایله جواب ویریلورکه مذکورکیت ، ماهیت اعتباریه ذهنیه دن عبارتدر .

علی الاطلاق، ماهیت علمک تصویری ضروری میدر؟ ویاخود عسیر التعریف اولان نظری میدر؟ ویا غیر عسیر التعریف اولان نظری میدر؟ بومسئلهده بین العما اختلاف اولدی .

علی الاطلاق، ماهیت علمک تصویری ضروری اولدیغنه امام فخرالدین رازی حضرتلری ذاهب اولدیغی کبی عسیر التعریف اولان نظری قسمندن اولدیغنه دخی امام الحرمین حضرتلری ایله امام ابی حامد غزالی حضرتلری ذاهب اولمشلر ایسهده ماهیت مذکورهنک غیر عسیر التعریف نظری قسمندن اولسی صورتی بین العما ترجیح اولمشدر .

علمک تعریف ماهیتنه دائر بین العما جاری اولان مباحث ، آتیاً ذکر و بیان اولنور .

§-۱ علم «اعتقاد الشی علی ماهوبه عن ضرورة اودلیل» تعریفی در .

یعنی علم ، بر شیئه «علی ماهوبه» اعتقاد ایتمکدن عبارت اولوب او اعتقاد دخی یا الجای ضرورت ویاخود واسطه دلالت ایله حاصل اولور دیو تعریف اولمش ایسهده بر شیئک تعریفی او شیئک افرادی جامع واغیارینی مانع اولق قاعده کلیه اقتضاسندن اولوب حال بوکه تعریف مذکورده ضرورت ویاخود دلیلدن حاصل اولان «ظن» داخل اولدیغی جهتله ماهیت علمک اشبو تعریفی قاعده مذکوریه موافق اولدیغندن بین العما مدخول ونامقبولدر .

§-۲ «معرفة المعلوم علی ماهوبه» تعریفی در .

یعنی علم ، معلوم اولان شیئه «علی ماهوبه» معرفتدن عبارتدر دیو تعریف اولمش ایسهده علم خدایه معرفت اطلاقی جائز اولدیغی جهتله علم خدا اشبو تعریفک خارجنده

قالقه برابر تعریف مذکورده علم کلهسندن مشتق اولان معلوم کلهسنک ذکر و ایراد اولمشی دوری [°] استلزام ایلدیکنه و «علی ماهوبه» کلهسی دخی معرفت معناسندن عبارت اولهرق زائد اولدیغنه مبنی تعریف سابق مثللو بوتعریف دخی بین العما مدخولدر .

§-۳ «هو الذی یوجب کون من قام به عالماً» تعریفی در .

یعنی علم ، اول برشیدرکه اول شی ایله قائم اولان کیمسنک عالم اولمشی ایجاب ایدر دیو تعریف اولمش ایسهده اشبو تعریفده عالم کلهسنک ذکر و ایراد اولمشی تعریف ثانی کبی دوری استلزام ایلدیکی جهتله بوتعریف دخی بین العما نامقبولدر .

§-۴ «هو ادراک المعلوم علی ماهوبه» تعریفی در .

یعنی علم ، «معلوم» ی «علی ماهوبه» ادراک ایتمکدن عبارتدر دیو تعریف اولمش ایسهده بوتعریفده دخی دور وحشو اولدقدن بشقه ادراک کلهسی علمدن مجاز اولدیغندن بو دخی علما بیننده مدخولدر .

[°] (دور، دوران)، لغتده دوتمک وطولانمق معناسنده در . چرخ کبی .
علمده مصطلح اولان دور بختنه کلنجه (دور) ، ایکی شیدن هربرینک شیء آخر اوزرینه توقف ایتمسندن عبارتدر .

دور ، اقسام عدیده به منقسمدر . اقسام مذکورده دخی دور اضافی ، دور حکمی ، دور مساوی ، دور تقدیمی در .

(دور اضافی) ، ایکی شیئک وجودده تلازمندن عبارتدر . اول برحیثیته که ایکی شیدن بریسی انجق دیکر شی ایله اولور .

(دور حکمی) ، اقرار ایله حاصل اولور . مثلاً وفات ایدن برکیمسنک برادری متوفا ایچون ابن موجود اولدیغنی اقرار ایلدکده نسب ثابت اولقه برادری وارث اوله ماز . چونکه ابنک وراثتی برادری عدم وراثتی مؤدی اولور .

(دور مساوی) ، ایکی متضایفدن یعنی بربرینه میل ایدن ایکی شیدن هربرینک دیکری اوزرینه توقفندن عبارتدر .

(دور تقدیمی) ، برشیئک مرتبه واحدهده ویاخود برقاچ مرتبهده مایتوقف علیی اوزرینه توقفندن عبارتدر . برمرتبهده حاصل اولان دوره ، دور مخرج و برقاچ مرتبهده اولان دوره ، دور مضمر اطلاق اولنور .

شمس ، کوکب نهاری ایله تعریف اولنسه و (نهار) فوق الافق شمسک طلوعی زمانیه تعریف اولندقدنه شوتعریف دور مصرحه مثال اولور .

دور مضمرک مثالی دخی معنائک فهمی لفظک دلالتنه ولفظک دلالتی علم وضعه و علم وضعک دلالتی لفظک دلالتی واسطه سیله معنائک فهمنه توقف ایدر دیو تعریفدن عبارتدر . اشبو دور مضمر ، دورک اقبیحی اولور .

§-۵ « تبیین المعلوم علی ماهوبه » تعریفی در.

یعنی علم، « معلوم » ی « علی ماهوبه » تبیین در دیو تعریف ایدلمش ایسهده بو تعریفده دخی دور و حشو [°] اولدیغندن و تبیین کلهسی خفادن صکره ظهوری مشعر اولوب بو حالده علم خدا تعریفک خارجنده قالدیغندن بو دخی تعریف مقبول دکلدر.

§-۶ « اثبات المعلوم علی ماهوبه » تعریفی در.

یعنی علم، « معلوم » ی « علی ماهوبه » اثباتدر دیو تعریف اولنش ایسهده بو تعریفده دخی دور و حشو اولدیغندن و اثبات کلهسی مجازاً علمه اطلاق اولنحق حسبیه (تعریف التی بنفسه) اولق لازم کلدیکندن بو دخی تعریفات سائره قیلندن در.

§-۷ « الثقة بان المعلوم علی ماهوبه » تعریفی در.

یعنی علم، « معلوم » ه « علی ماهوبه » وثوق و اعتماددن عبارتدر دیو تعریف اولنش ایسهده بو تعریفده دخی دور و حشو اولدیغندن و خدانک کندو علمنده واثق اولسی محذوری لازم کلوب بونک دخی جناب حقه اطلاقاً شرعاً جائز اولدیغندن اشبو تعریف دخی مدخول و غیر مقبولدر.

§-۸ « حصول صورة الشی فی العقل » تعریفی در.

یعنی علم، صورت شیئک عقلمده حصولندن عبارتدر دیو تعریف اولنوب اشبو

[°] حشو، لغتده یصدق ایچنه طولدیریلان پاموق و امثالی اشیا معناسنه اولوب اصطلاحده ذکر و ایرادی فائدهدن خالی اولان زواندندن عبارتدر.
حشو، ایکی در. بریسی لفظی و دیگرى معنوی در.
حشو لفظی، زانڈک متعین اولسندن عبارتدر.
حشو معنوی، یا معنایی افساد ایدر و یا افساد ایتمز.
(تطویل) دخی لفظی و یا معنوی اولور.
تطویل لفظی ده زانڈ غیر متعیندر.
تطویل معنوی، معنایی افساد ایتمز.
شو حالده (حشو) ایله (تطویل) بیننده ایکی جهتدن فرق حاصل اولور.

تعریفک، ظنّه [۱] و جهل مرکبه [۲] و تقلیده [۳] و وهمه [۴] شامل اولسیله محققین حکما و بعض متکلمین عندنده اصح تعاریف اولدیغی ابن صدر الدین حضرتلرندن مرویدر.

§-۹ « تمثل ماهية المدرك في نفس المدرك » تعریفی در.

یعنی علم، ادراک اولنان شیئک ماهیتی ادراک ایدن کیسهنک نفسنده تمثل ایلمکدن عبارتدر دیو تعریف اولنوب اشبو تعریفک حکمی بالاده محرر سکرنجی تعریفک حکم و شمولی کیدر. بو ایکی تعریف، حکما تعریفی اولوب وجود ذهنی اوزرینه منبى در چونکه حکما عندنده علم، وجود ذهنیدن عبارتدر. مذکور ایکی تعریفدن اولکیسی ادراک کلیات و جزئیاته شاملدر. ایکنجی تعریفک ظاهری، کلیاته اختصاصی افاده ایدر.

§-۱۰ « هو صفة توجب لمحلها تميزاً بين المعاني لا يَحتمل النقيض » تعریفی در.

یعنی علم، بین المعانی نقيض احتمالی اولیه جق صورتده محلنک تمیزینی موجب برصفتدر

[۱] (ظن)، نقيض احتمالی ایله برابر اعتقاد راجح معناسنه در. یقین و شك معنالنده دخی استعمال اولنور.

شك ایله ظن بیننده اولان فرق، «ظن» ك صفت راجحیتی حائز اولسندن عبارتدر.
(شك)، یکدیگرینه ضد و خلاف اولان ایکی شیئک بریسی اخره ترجیح ایتمهرك شك ایدیحی کیسهده حاصل اولان تردد و اشتباهدن عبارتدر.

ینه شك ایکی طرفی مساوی طوتیلان ایکی شی بیننده و قوفدن عبارت اولوب قلب انسان، او ایکی شیدن بریسنک ترجیحنه میل ایتمز. اگر او ایکی شیدن بریسی اخرک اوزرینه ترجیح ایله برابر مرجوح اولان جهت دخی ترك اولنمز ایسه اكا ظن تعبیر اولنور. اگر احدها اخره ترجیح ایله برابر مرجوح اولان جهت دخی ترك اولنور ایسه اكا «غالب الظن» تعبیر اولنورکه بو غالب الظن یقین منزله سنده اولور.

[۲] (جهل)، مطلقاً برشیئه عدم علمدر.

جهل، بعض دفعه معدوم اولوب بو حالده شی اولماق لازم کلور دیو تعریف مذکوره اعتراض واقع اولمش ایسهده بو اعتراضک جوابنده شیئک وجود ذهنیدن عبارت اولدیغی بیان اولمشدر.
(جهل مرکب)، واقعه غیر مطابق اعتقاد جازمدن عبارتدر. برشیئی بیلامک و او شیئی بیلمهرك بیلمک ادعاسنده بولنحق جهل مرکبک مثالیدر.

(جهل بسیط)، جهل مرکب مفهومنک خلافتنه اوله رق عدم علم معناسنه در. مثلاً برکیسه بر شیئی بیلمز و او شیئی بیلمدیکنی دخی بیلمور اولدیغی حالده بوجهله، جهل بسیط دینور.

[۳] (تقلید)، حجت و دلیل سز اوله رق اخرک قولنی قبولدن عبارتدر.

[۴] (وهم)، حکمک طرف مرجوحنه اطلاق اولنور. طرف راجحنه ظن اطلاق اولندیغی کبی. عند الحکما وهم بر قوه مدرکه درکه محلی دماغده اولوب اوقوت واسطه سیله معانی جزئیّه ادراک اولنور. صداقت زید و عداوت عمرو کبی.

دیو تعریف اولنوب بوتعریف « العلم صفة ذات تعلق بالمعلوم » قولنك قائلی عندنده مختار ایسهده علوم عادیه تعریف مذکورك خارجنده قالمشدر. مثلاً زمان سابقده کوریلان جبل، الآن ذهبه منقلب و متحول دكل ایسهده خرق عاده جائز اولدیغندن انك نقیضی محتملدر.

§-۱۱ « هو تمييز معنى عند النفس تمييزاً لا يَحتمل النقيض » تعریفی در.

یعنی علم، نقیض احتمالی اولیه جق صورتده عند النفس تمیز معاندن عبارتدر دیو تعریف اولنوب اشبو تعریف، علمای علم کلامدن « آن العلم نفس التعلق المخصوص بین العالم والمعلوم » قولنك قائلی اولان کیمسه عندنده تعریف مختاردر.

§-۱۲ « هو صفة ينجلي بها المذكور لمن قامت هي به » تعریفی در.

اشبو تعریفك، ماهیت علمك احسن تعاریفی اولدیغنی علامه سید شریف جرجانی حضرتلری جانبندن بیان بیورلمشدرکه معناسی « انه صفة يكشف بها لمن قامت به ما من شأنه ان يذكر انكشافاً تاماً لا اشتباه فيه » یعنی علم برصفتدرکه اوصفتك قائم اولدیغنی کیمسه ایچون اول برشی منکشف اولور اومنکشف اولان شیئك شانی اوشیدن اشتباه اولنجه جق صورتده انکشاف تام ایله ذکر و بیان اولنمقدن عبارتدر.

§-۱۳ « حصول معنى في النفس حصولاً لا يتطرق عليه في النفس احتمال كونه على غير الوجه الذي حصل فيه » تعریفی در.

اشبو تعریف، علمای علم کلامدن آمدی تعریفی اولوب ترجمه سی شودر. علم، برمعناك فی النفس اول برصورتله حصولندن عبارتدرکه اندن غیر برصورتله معنا حصولك احتمالی یوقدر.

بحث

(۳)

علمك ماهيته متعلق اختلافات

فلاسفه و بعض متكلمينك ذاهب اولدیغنی وجهله برشیئه علم، اوشیئك ذهنده وجودینی مستلزم می در؟ و یاخود جمهور متكلمينك ذهابی مثللو برشیئه علم، علم ایله معلوم بیننده ذهنده تعلق دن می عبارت در؟ بومسئله ده اختلاف اولندی.

مذهب اوله کوره برشیئه علم حاصل اولدقده او علمدن امور ثلثه تحقق وتولد ایدر. امور مذکورده دن بریسی ذهنده صورت حاصله نك تحقق اتمسی و دیگری ذهنده اوصورتك انتقاش وازتسام ایلمسی و دیگری دخی اوصورتك قبولیه نفسك منفعل اولسیدر. صور مشروحه یه نظراً علمك ذکر اولنان امور ثلثه نك قنغیسندن عبارت اولدیغنده اختلاف اولندی.

علم و حکمادن برطاقی علمك، انجق ذکر اولنان امور ثلثه نك مجموعندن عبارت اولدیغنه ذاهب اولمسیه علمك مقوله کیف [۱] و یا انفعال [۲] و یاخود مقوله اضافه دن [۳] اولدیغنده اختلاف حاصل اولدی.

کتب متعلقه سنده بیان اولدیغنی وجهله اصح اولان جهت، علمك مقوله کیف دن اولسندن عبارتدر.

وجود ذهنی یه قائل اولنلردن بعض ذواتك بیانیه کوره ذهنده حاصل اولان صورت، (معلوم) ك شیخ وظلی در. دیگر بعض ذواتك بیانیه کوره دخی ذهنده حاصل

[۱] (کیفیت)، بر شیئده تقرر اتمس اولان هیئت در.

[۲] (انفعال)، غیردن تأثیر سببیه متأثرده حاصل اولان هیئتدن عبارتدر.

[۳] (اضافه)، ایکی شیئدن برینك تعقلی انجق اخر شیئك تعقلی ایله حاصل اولان حالت نسبیّه

متکرره دن عبارتدر. ابوت و بنوت کبی. یعنی پدر تعقل اولندقده فرزند دخی متعقل اولور و فرزند تعقل اولندقده پدر دخی متعقل اولور.

اولان شی، «معلوم» ک نفس ماهیتی اولوب لکن اوشی، وجود ظلی غیر اصلی ایله ذهنده موجود اوله رق شو وجود اعتباریله اکا صورت تسمیه اولنور و بو جهته وجود اصلی نك اوزرینه ترتب ایدن آثار اشبو وجود ظلی غیر اصلی اوزرینه ترتب ایتمز و وجود اصلی به «عین» تسمیه اولنوب انك اوزرینه آثار ترتب ایدر و شو صورت ذهنیه، خارجه نسبتله «عین العین» اولوب ذهنه نسبتله «عین الصورة» یعنی علمك نفس و ذاتنده قائم اولان ظل و شیخ درکه انکله «معلوم» منکشف اوله رق اکا علم دینور.

علمك ذهنده موجود اولوب نفسنده قائم اولیان ماهیته «معلوم» اطلاق اولنور.

علم ایله معلوم، بالذات متغایردر. ذکر اولنان شبخی قائل اولنلرک رأی و ذهابنه کوره «معلوم» ک مقوله جوهر دن و یا خود مقوله اخرادن اولمسيله برابر علمك مقوله کیف دن اولدیغنده اشکال و تردد یوقدر. چونکه علم ایله معلوم، ماهیته مختلفدر. اما ماهیاتك بانفسها ذهنده حصولنی قائل اولنلرک رأی و ذهابنه کوره ماهیته «جوهر» و «عرض» ک اتحادنده کی اشکال ایله برابر علمك مقوله کیف دن اولدیغنده اشکال واردر. بعض مدققین، تبدل ماهیتی تجویز ایله بر شی وجود خارجی اعتباریله «جوهر» اولوب وجود ذهنی اعتباریله او جوهرک کیفه منقلب اولدیغنی بیان ایدرک مملحه ده واقع اولان شیئك ملحه منقلب اولدیغنی مثال اوله رق ایراد ایلش و بو بحثك محاکمه سی متعلق اولدیغنی کتابلرده علمای کرام حضراتی جانبندن بسط و تفصیل بیورلمش اولدیغندن بو محله بو قدر جکله اکتفا اولنمشدر.

بحث

(۴)

علم مدون

علم لفظی، سابقاً ذکر اولنان شیلره اطلاق اولندیغنی کی نحو وفقه مثلوا اسماء علوم مدونه ده دخی اطلاق اولنور.

کذلک علم لفظی، مسائل مخصوصه یه ده اطلاق اولنور که «فلان یعلم النحو» ترکیبی بو اطلاقك مثالیدر یعنی فلان کیمسه نحوی بیلور دینلرکده او کیمسه مسائل نحویه بی بیلور دیمکدر.

علم، بعضاً دلالتدن مسائلك تصدیقاتنه و بعضاً دخی تصدیقات مسائلك تکررندن حاصل اولان ملکه یه دخی اطلاق اولنور. بو ملکه یه «ملکه استحضار» دینور. ملکه دخی تهیؤ التام دیمکدر. تهیؤ التام دیمک مراد اولنان شیئك استعلامی وقوعنده جوابه کافی اوله جق سرمایه معلوماته مالک اولمقدن عبارتدر.

علم لفظنك معنای حقیقیسی آنجق ادراکدر و بو ادراک ایچون بر متعلق اولوب اوده «معلوم» در. ادراکك حصولنه تابع و بقاسنه وسیله اولان شی ملکه در.

علم لفظنك بالاده ذکر اولنان شیلردن هر برینه اطلاق یا «حقیقت عرفیه» و یا خود «حقیقت اصطلاحیه» و یا «مجاز مشهور» در.

علم، بعضاً مجموع مسائله و مبادی تصوریه و تصدیقیه و موضوعاته اطلاق اولندیغنی جهته علمك اجزای ثلثه دن عبارت اولدیغنی علما جانبندن بیان بیورلمشدر.

حقیقت و مجاز کله لری اوزرینه بوجه آتی بعض معلومات ایراد اولنور.

(حقیقة)، فعلیه و زننده اولوب «حق الشی» دن مأخوذدر که ثبوت معناسنه در. وزن مذکور فاعله معناسنده «حقیق» دیمکدر. حقیقت کله سنده کی «تا» حرفی علامه کله سنده بولنان «تا» حرفی کی کله نك وصفیتدن اسمیه نقلی ایچون اولوب تاء تأنیث دکدر. «حق الشی» و تعبیر اخرله «ما به الشی» هو هو دیمکدر. انسانه نسبتله حیوان ناطق کی.

(حق) ، خدای متعال حضرتلرینک اسماء شریفه‌سنددر . ثابت معناسنده دخی استعمال اولنورکه «الشی الحق» حقیقه ثابت اولان شی دیمکدر .

(حق) صدق و صواب کله‌لری معنارنده دخی استعمال اولنور . نته‌کیم «قول حق» و «قول صواب» دینور .

(حق) لغتده انکارینه احتمال و مساع اولیان ثابت معناسنده در .

(حق) اهل معانی اصطلاحنده واقعه مطابق اولان حکم معناسنه اوله‌رق اقوال و عقائد و ادیان و مذاهب اوزرینه اطلاق اولنورکه مقابلی باطلدر . اما صدق کله‌سنک خاصه اقوالده اطلاق شایعدر . صدق کله‌سنک مقابلی «کذب» در . بعض دفعه «حق» ده مطابقت واقع جانبدن و «صدق» ده مطابقت حکم جانبدن اعتبار اولنق حیثیتی ایله «حق» ایله «صدق» بیننده فرق اعتبار اولنشددر . بوحالده «صدق‌الحکم» دیمک ، حکمک واقعه مطابقتدن عبارتدر و «حق‌الحکم» دیمک واقعت حکمه مطابقتدن عبارت اولور .

(حقیقت) ، اول برلفظک اسمیدرکه او لفظ ایله ماوضع له مراد اولنور . اصطلاحده حقیقت ، ماوضع لهده مستعمل اولان کله‌دن عبارتدر اول براصطلاحه کوره‌که انکله مخاطب و محاوره جریان ایدر . بو اصطلاح مخاطب قیدی ایله اصطلاح مخاطبک غیری اولان اصطلاح آخرده ماوضع لهده استعمال اولنان مجازدن احتراز اولندی . صلاة لفظی کبی‌که عرف شرعده صلاة لفظی دعا معناسنده استعمال اولندیغی حالده اصطلاح شرعده ماوضع لهک غیری اوله‌رق دعا معناسنه استعمال اولنق حسیله مجاز اولور چونکه صلاة کله‌سی اصطلاح لغتده دعا معناسنه موضوع اولقاه برابر اصطلاح شرعده ارکان معلومه واذکار مخصوصه معناسنه وضع و تعیین اولنشددر .

(حقیقت) ، معنای موضوعی اوزرینه باقی اولان لفظک کلیسیدر .

(حقیقت) ، قطعاً و یقیناً ثابت اولان شی دیمکدر . کله مذکوره محلنده مستقر اولان شیئک اسمی اولوب اطلاق اولندقدده انکله «ذات‌الشی» مراد اولنورکه واضع لغت اوکله‌بی فی الاصل اوشی ایچون وضع ایلدی . مثلاً «اسد» لفظی بهیمه معروفه ایچون وضع اولنشددر . بوحالده حقیقت ، محلنده مستقر اولور و مجاز ، محلنده غیر مستقر اولور .

(مجاز) کله‌سی اول برلفظک اسمیدرکه او لفظ ایله ماوضع لهک غیری معنا مراد اولنور و حقیقت ایله مجاز بیننده مناسبت اولق لازمدر . شجیع برکسیه‌یه اسد تعبیری ،

مجازک مثالی اولوب بو مثالده ذکر اولنان مناسبت دخی موجوددر .

(مجاز) ، «جَاز» لفظندن «مَفْعَل» وزننده فاعل معناسنه اولوب متعدی در . والی معناسنه اولان مولی کبی .

مجاز تسمیه اولنسنک سببی کله‌نک محل حقیقتدن محل مجازه متعدی اولسندن عبارتدر .

معنای حقیقت ایله معنای مجاز بیننده مناسبت قیدی بینماده مناسبت اولیان ما وضع لهک غیریده استعمالدن احترازه مبنی در . چونکه حقیقت ایله مجاز بیننده مناسبت اولدیغی تقدیرده «مجاز» تسمیه اولنمیوب «مرجل» و یاخود خطا اولور .

بحث

(۵)

﴿ موضوع علم ﴾

علومك يكدیكردن تمایز ایتسی موضوعاتك یكدیكردن تمایز ایتسیله حاصل اولور. هر بر علمك موضوعی او علمده اعراض ذاتیه سندن بحث اولنان شیردن عبارتدر. اعراض، عرضك جمعی در.

علی الاطلاق عرض، اول بر موجود در که موضع و محله محتاج اولور. لون کبی که جسم ایله قائم اولور.

عرض، یا قارّ الذات و یا خود غیر قارّ الذات اولور.

قارّ الذات اولان عرض اول بر شیدر که انک اجزاسی موضع و محله اجتماع ایدر بیاض ایله سواد کبی.

غیر قارّ الذات اولان، عرض اول بر شیدر که انک اجزاسی موضع و محله اجتماع ایتمز. حرکه و سکون کبی.

عرض لازم، اول بر عرض در که موضع و محلندن انفکاکي ممتنع در. کتابتک انسان ماهیتندن انفکاکي ممتنع اولدینی کبی.

عرض مفارق، اول بر عرض در که موضع و محلندن انفکاکي ممتنع دکلددر. بونوع عرض، یا سریع الزوال اولور و یا خود بطی الزوال اولور.

سریع الزوال اولان عرض، انسانه حجاتدن عارض اولان قرمز یلق و خوفدن عارض اولان صاریلق کبی در.

بطی الزوال اولان عرض، اختیارلق و کنجلك کبی در.

عرض ذاتی، اول بر شیدر که دیگر شینه لاحق اولور و بوده لاحق اولدینی شیتک

ذاتی و یا جزء اعمی و یا جزء مساویسی و یا خود امر خارج مساویسی اوللق سبیلر یله در.

بر شینه ذات سببی ایله لاحق اولان عرض، انسانه امور غریبه ادراکنک لحوقی کبی در که بو لحوق، واسطه ذات انسان ایله اولور.

جزء اعمّ اوللق سببی ایله بر شینه لاحق اولان عرض، ذات انسانه تحیزک لحوقی کبی در که بوده واسطه جسمیت ایله اولور.

جزء مساوی اوللق سببی ایله بر شینه لاحق اولان عرض، انسانه تکلمک لحوقی کبی در که بوده واسطه ناطقیت ایله اولور.

امر خارج مساوی اوللق سببی ایله بر شینه لاحق اولان عرض، انسانه تعجبک لحوقی کبی در که بوده امور غریبه یی ادراک ایتک واسطه سی ایله اولور.

اشبو کتابک مباحث آتی سنده علومدن علی الانفراد بحث اولدینی صروده هر علمک موضوعی ایله هر علمه متعلق معلومات ممکنه درج و بیان اولنمش ایسه ده بو محله حسب المناسبه اکثر علومک موضوعاتی ذکر و تعداد اولنمشدر.

علم تفسیر شریفک موضوعی «کلام الله» در.

علم قرأتک موضوعی «صور نظم قرآن» در.

علم حدیث شریفک موضوعی «اقوال و افعال نبویه» در.

علم امارات نبوتک موضوعی «امارات نبوت» در.

علم اصول فقهک موضوعی «ادله شرعیة کلیه در».

علم شروط و سجلاتک موضوعی «من حیث الكتابة» احکام نایته» در.

علم فرائضک موضوعی «ترکه و وارث» در.

علم حروف و اسمانک موضوعی «حروف هجائیة» در.

علم تصوفک موضوعی «نخلیه ظاهر و نخلیه باطن» در.

علم باطنک موضوعی «قلب انسان» در.

علم اخلاقک موضوعی «نفس انسان» در.

علم جغرافیانک موضوعی «ارض» در.

علم تاریخک موضوعی «ائم و طوائف» در.

علم انسابک موضوعی «انساب ناس» در.

علم ادب درسک موضوعی «تعلیم و تعلم» در.

علم تصریفک موضوعی «صیغ مخصوصه» در.

- علم اشتقاقك موضوعی، «مفردات کلمات» در .
- علم احاجی و اغلوطاتك موضوعی، بحسب الظاهر قواعد عربیه مخالفه حیثیتی ایله «الفاظ» در .
- علم لغتك موضوعی، «مدلولات مفردات» در .
- علم ادبك موضوعی، لفظاً و خطاً سهو و خطادن احتراز حیثیتی ایله «کلام عربی» در .
- علم بیانك موضوعی، وضوح دلالت حیثیتی ایله «لفظ عربی» در .
- علم بدیعك موضوعی، «محاسن کلام عربی» در .
- علم محاضراتك موضوعی، معنا و ترکیبده مقام حال و شانہ مناسب اولمق اعتباریله «ایراد کلام» در .
- علم تصحیفك موضوعی، بلغادن وارد اولان «کلمات مصحفه» در .
- علم مبادی الشعرك موضوعی، ترغیب و ترهیبی حاصل ایدن مقدمات تخیلیه ایله «شعر» در .
- علم قرض الشعرك موضوعی، شعرك حسن و قبحی اعتباریله «کلمات شعریه» در .
- علم کتابتك موضوعی، «نقش بسائط حروف» در .
- علم انشانك موضوعی، کلام منشورك بلیغ و فصیح اولسی و مقامه لایق عبارات حسنهده آداب معتبرهینی مشتمل بولمسی حیثیتی ایله «کلام منشور» در .
- علم ترسلك موضوعی، هر طائفهك طبعنه ملائم اولان اصطلاحات و احترازی واجب اولان عبارات حیثیتی ایله «کاتب» و «مکتوب» و «مکتوب ایله» در .
- علم عروضك موضوعی، من حیث الوزن «مرکبات موزونه» در .
- علم املاى خطك موضوعی، خطوط عربیهك نقوشنه عارض اولان احوال اعتباریله «بسائط حروف و خطوط» در .
- علم خطك موضوعی، «تصویر حروف هجائیه» در .
- علم ترکیب اشکالك موضوعی، «اشکال بسائط حروف» در .
- علم منطقك موضوعی، مجهوله موصل اولمق حیثیتی ایله «معقولات ثانیه» در .
- علم مناظرهك موضوعی، مدعانك ادله ایله غیر اوزرینه ثابت اولمسی حیثیتی ایله «ادله» در .
- علم حکمتك موضوعی، اعیان و اذهانده موجود «اشیا» در .

- علم آلهینك موضوعی، حوادثك موجود اولدینی حیثیتی ایله «وجود» در .
- علم تعبیر رؤیانك موضوعی، تخیلات نفسانیه ایله امور غیبیه بینندهکی «مناسبت» در .
- علم ریاضینك موضوعی، مادهدن تجریدی ممکن اولان «امور مادیه» در .
- علم اریتماتیقینك موضوعی «خواص عددیه» در .
- علم حسابك موضوعی «عدد» در .
- علم هندسهك موضوعی «کم» در .
- علم تعدیلك موضوعی «تداخل ساعات» در .
- علم طبیعینك موضوعی «جسم» در .
- علم حیوانك موضوعی «حیوان» در .
- علم نباتاتك موضوعی «نباتات» در .
- علم طبك موضوعی «بدن انسان» در .
- علم اطعمهك موضوعی «طعام» در .
- علم تشریحك موضوعی «اجزای بدن» در .
- علم کحالهك موضوعی «چشم انسان» در .
- علم اوزانك موضوعی «دراهم و اوقیه و رطل» در .
- علم ریافهك موضوعی «اماره ما» در .
- علم قیافتك موضوعی «قیافت انسان» در .
- علم اختلاجك موضوعی «بدن انسانك اختلاجی» در .
- علم عیافهك موضوعی «فراری حیوان ایزی» در .
- علم ملاحهك موضوعی «سفینه و دریا» در .
- علم فراسهك موضوعی «اشکال اعضا» در .
- علم آلات ظلیهك موضوعی «مقادیر ظلال» در .
- علم تدبیر منزلك موضوعی «اعتدال احوال مشترکه» در .
- علم تعابینك موضوعی «صفوف عساكر» در .
- علم احتسابك موضوعی «اداره اهل بلده» در .
- علم موسیقینك موضوعی «نغمات» در .
- موضوعات علومك قواعد اساسیهسی بختنه کلنجه سعادت انسانیه هر شیئك حقایق

واحواله طاقت بشريه مقدارنجه كسب معرفت ايمكه متوقف اولديغندن و اشيائك حقايق و احوالى ايسه متكثر و متنوع بولنديغندن اوائل زمانده علما جانبندن اشيائك ضبط حقايق و احواله و تسهيل اسباب تعليمه تصدى و اعتنا اولنوب برشيئه و ياخود اشيائه معتدبه تناسب ايله متناسب اولان حاللر طاقم طاقم تدوين اولنه رق هر برلري برر علم اعتبار ايدلمش و هر بر علمده احوال ذاتيه سندن بحث اولنان شيلر او علمه موضوع اخاذ اولمشدر. چونكه بر علمك مسائلى او علمك موضوعته رجعت ايدر و بو حالده علمك موضوعى مسائل علمك ماينخل اليه اولور.

علمى كرام جانبندن موضوع علمك تعريفده «مايبحث فيه عن عوارضه الذاتية» دنيشمدر. بوندن مقصد موضوع علمك مسائل علمه مرجع و موضع اولسندن عبارتدر. بو حاله كوره تدوين اولنان احوالده كافه طائفه موضوعده اشتراك سبيله علم منفرد اولوب بنفسه موضوع آخرده متشارك اولديغى طائفه دن ممتاز اولور. بناء عليه علمك جمله سى نفسلرنده يكديكرندن موضوعلريله تمايز ايدر.

كذلك هر بر علم، غايت و محمول كى شى آخره دخى يكديكرندن ممتاز اولور.

علمك صور مشروحه اوزره تمايز ايمسى امر استحسانيدن عبارت اولوب يوقسه هر بر مسئله يي راساً بر علم عد و شمار ايله تعليم و تدوين ايلكده عقل ايجون بر مانع اولديغى كى موضوعده غير متشارك اولسه بيله علم واحد اعتبار اولمقده عقل ايجون مانع يوقدر. مسائل متكره نك وجه آخره موضوعده متشارك اولسنىك مثالى بر طاقم امور ايله ديكر امور اوزرينه حكم ايتمكن عبارتدر.

ايضاحات مسروده دن اكلاشديغنه كوره مسائل متشاركه سى مدون اولان هر علمك حقيقتى موضوع واحد اولديغى كى هر علم ايجون موضوع و غايت دخى واردر.

موضوع و غايت اعتباريله هر علم ايجون مسائل متكره يي ضبط ايدن شى «جهت وحدت» اولوب مسائل متكره، او جهت وحدت اعتباريله علم واحد عد اولنور.

جهت وحدتك اولكيسى «جهت وحدت ذاتيه» و ايكنجيسى «جهت وحدت عرضيه» اولوب بواجلدى علملر بعضاً موضوع و بعضاً غايت اعتباريله تعريف اولنور.

موضوع اعتبارى ايله اولان تعريف، علم منطقتك «علم يبحث فيه عن احوال المعلومات»

- (٢٥٨) علم حقيقت الفاظ القرآن و مجازها .
 (٢٥٩) علم تشبيه القرآن و استعاراته .
 (٢٦٠) علم كنايات القرآن و تعريضاته .
 (٢٦١) علم الحصر و الاختصاص .
 (٢٦٢) علم اليجاز و الاطناب .
 (٢٦٣) علم الخبر و الانشاء .
 (٢٦٤) علم بدائع القرآن .
 (٢٦٥) علم فواصل الآى .
 (٢٦٦) علم خواتم السور .
 (٢٦٧) علم مناسبة الآيات و السور .
 (٢٦٨) علم الآيات المتشابهات .
 (٢٦٩) علم اعجاز القرآن .
 (٢٧٠) علم العلوم المستنبطة من القرآن .
 (٢٧١) علم اقسام القرآن .
 (٢٧٢) علم جدل القرآن .
 (٢٧٣) علم ما وقع فى القرآن من الاسماء و الكنى و الالقاب .
 (٢٧٤) علم مبهمات القرآن .
 (٢٧٥) علم فضائل القرآن .
 (٢٧٦) علم افضل القرآن و فاضله .
 (٢٧٧) علم مفردات القرآن .
 (٢٧٨) علم خواص القرآن .
 (٢٧٩) علم مرسوم الخط و آداب كتابته .
 (٢٨٠) علم تفسيره و تاويله و بيان شرفه .
 (٢٨١) علم شروط المفسر و آدابه .
 (٢٨٢) علم غرائب التفسير .
 (٢٨٣) علم طبقات المفسرين .
 (٢٨٤) علم خواص الحروف .
 (٢٨٥) علم الخواص الروحانية من الاوافق .
 (٢٨٦) علم التصريف بالحروف و الاسماء .
 (٢٨٧) علم الحروف النورانية و الظلمانية .
 (٢٨٨) علم التصريف بالاسم الاعظم .
 (٢٨٩) علم الكسر و البسط .
 (٢٩٠) علم الزايرجه .
 (٢٩١) علم الجفر و الجامعة .
 (٢٩٢) علم دفع مطا عن القرآن .
 { فروع علم الحديث }
 (٢٩٣) علم المواعظ .
 (٢٩٤) علم الادعية .
 (٢٩٥) علم الآثار .
 (٢٩٦) علم الزهد و الورع .
 (٢٩٧) علم صلاة الحاجات .
 (٢٩٨) علم المغازى .
 { فروع علم اصول الفقه }
 (٢٩٩) علم النظر .
 (٣٠٠) علم المناظرة .
 (٣٠١) علم الجدل .
 { فروع علم الفقه }
 (٣٠٢) علم الفرائض .
 (٣٠٣) علم الشروط و السجلات .
 (٣٠٤) علم القضاء .
 (٣٠٥) علم حكم التشريع .
 (٣٠٦) علم الفتاوى .

بحث

(۹)

﴿ علمك فضل و شرفی ﴾

علمك فضل و شرفی آیات قرآنیہ و احادیث نبویہ ایله موقع آرای اشہار اولمشدر .
مجتہدین کرام ذوی الاحترام حضراتندن امام شافعی حضرت تری «علم» بر شرفی حازدرکہ
هر کیسه ایچون اوشرفدن ولو پک جزوی بر شی بیله نسبت اولنسه او کیسه مسرور و ممنون
اولور واکر او نسبت رفع ایدلسه مکدر و محزون اولور» دیو بیان بیورمشدر .

علمك شرفی، بحسب الموضوع وبحسب الغایة وبحسب الحاجة وبحسب وثاقه الحجّة
متفاوتدر. مثلاً علم طبك موضوعی «بدن انسان» و علم تفسیرك موضوعی «کلام یزدان» درکہ
بو ایکی علمك حاز اولدیغی شرف، ظاهر و عیان در .

علم اخلاقك غایتی معرفت فضائل انسانیهدن عبارت اولمسیله شرفی بدیهی در .
بحسب الحاجة حاز شرف اولان علم، علم فقه شریف درکہ انك تحصیلنه حاجت مس ایلش
اولدیغی ظاهر در .

بحسب وثاقه الحجّة حاز شرف اولان علملر، علوم ریاضیه در .

علم الهیك موضوعی و غایتی شریف اولوب تحصیلنه حاجت مس ایتمشدر .
بعضاً ثمره ویا وثاقت دلایل و یا خود غایت اعتباریله ایکی علمدن بریسی علم اخردن
اشرف اولور .

ثمره و نتیجهك شرفی، دلائلك قوتندن اولی در .

علمك اشرفی، جناب حقه و ملائکه کرانه و رسل عظام علیهم السلام حضراتنه
اولان علمدرکہ بو علمك نتیجه و ثمره سی سعادت ابدیهدن عبارتدر .

علم، کافّة اشیانك الذّ و انفعی در .

معلوم اولدیغی اوزره بر شیئك شرفی یا لذاته و یا خود لغیره اولور. علم ایسه بو ایکی

شرفی دخی حازدر. چونکه علم، نفسنده لذید اولدیغندن لذاته طلب اولدیغی کبی نفسك
غیر یسندده دخی لذید اولمسیله او غیر ایچون دخی طلب اولنور .

علمك نفس وذاتنده لذید اولمسی بختنه کلنجه معلوم اهل علوم اولدیغی اوزره علمك
فوقنده بشقه بر لذت یوقدر. چونکه لذت علم، لذت روحانیه و لذت محضه در .

لذت جسمانیه فی الحقیقه دفع المدن عبارتدر. نته کیم لذت اکل، دفع الم جوع ایدر.
شو لذت، لذت روحانیهك مخالفی اولوب لذت روحانیه لذاند جسمانیهدن الذّ و اشهی در .
بونك ایچون امام ثانی محمد بن حسن شیانی حضرت تری انحلال مشکلات علومی متعاقب
حاصل اولان لذت روحانیه ایله متلذذ اولدق لری حالده «این ابناء الملوك من هذه اللذّة
سیما اذا كانت الفكرة فی حقائق الملکوت و اسرار اللاهوت» کلامی ایله اظهار اثر سرور
بیورر ایدی .

امام مشارالیه حضرت تری نك اشبو کلام مسرت اتسامی لذت روحانیهك لذاند
جسمانیهدن الذّ و اشهی اولدیغی مشعر در .

علمك عزل و نصبی اولماق و دوامنه هیچ بر کیسهك مزاحمه سی بولنماق کبی بر شرف
و مزیت و لذتی دها وارد در .

اکثر جهله، علمانك مظهر اولدیغی شرفه نائل اولق عزمنده بولنور ایسه ده موانع
بهمیه نیل مرامدن کندولرینی منع ایلر .

علمك «لغیره» اولان لذاندی بختنه عطف کلام ایدنجه علمك لغیره اولان لذاندی
یا اخروی اولور و یا دنیوی اولور .

اخروی اولان لذت، علمك اعظم لذاند اخروی و سعادت ابدیه حصولنه وسیله
اولسندن عبارتدر .

سعادت ایکی قسمه منقسمدر. قسم اول جلب منفعت و قسم ثانی دفع مضرت در .

جلب منفعت و دفع مضرت یا دینی و یا خود دنیوی اولوب بو حالده درت قسم حاصل
اولور که بونلر واسطه علم ایله تحصیل اولنور .

تعلیم و تعلم، علمك منافع دینیهدن اولدیغی کبی منافع دنیویهدن دخی انسانك زمان
اضطرابنده ایسی و غربتده مصاحبی و خلوتده محدثی و هر ایشده مشاوری و هر خیر

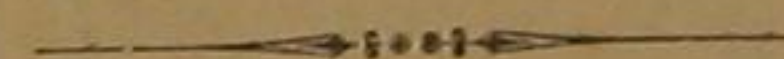
اوزرینه دلیلی واعداسی ایچون سلاحی اولسی ماده لرندن ودها سائر منافع مهمه سندن عبارتدر.

انسانی، رتب عالیه و منازل رفیعیه و حسن قبول عامه یه نائل ایدن شی علم وکمالدر. علمک مضرت دینییه دافع اولسی بختنه کلنجه مضرت دینییه دخی ایکی قسمدر. قسم اول «فعل نواهی» و قسم ثانی «ترك اوامر» در.

فعل نواهی، شهوات مضره یه منہمک اولمق و ترك اوامر، اجرای احکام اوامرده تقصیر و تکاسل ایلکدر.

کذلک علم، مضرت دنیوییه دافعدر.

مضرت دنیوییه دخی ایکی نوعه منحصر اولوب نوع اول، دفع مقاصد و جلب مفاسددر. نوع ثانی، قانون شرع شریفه تطبیق حرکت ایتمکدن حاصل اولان مفاسدک مضرتی در. علم، مارالذکر مضرت دینییه و دنیوییه دن انسانی واتی و عاصم اولور.

بحث

(۱۰)

﴿مراتب علوم﴾

تعلیمده مراتب علومه رعایت اولنور. علمده وهرشیده امر اهم امر مهم اوزرینه تقدیم ایدیلور.

علمده اهم اولان شی، مقصدک وسیله و مقدمه سیدر. بوحالده مباحث لفظیه مباحث معنوییه اوزرینه تقدیم اولنور. چونکه الفاظ، معانی نک مقدمه سی اوله رق معانی نک فهم وادراکنه وسیله در. بوضورته علم ادب، علم منطق اوزرینه تقدیم اولنوب بوندن صکره هر ایکیسی ده اصول فقه اوزرینه و اصول فقه دخی علم خلاف اوزرینه تقدیم ایدیلور.

تعلیمده بر علمک دیگر علم اوزرینه تقدیم اولنسی اوچ سببه مبنیدر.

(سبب اول) مقدم اولان علمک تقدم ایتدیگی علمدن اهم اولسندن عبارتدر. فرض عینک فرض کفایه اوزرینه تقدمی انک مثالیدرکه فرض عین فرض کفایه دن اهمدر. (سبب ثانی) بر علم اوزرینه تقدیم اولنان علمک تقدم ایتدیگی علمه وسیله اولسیدر. علم نحوک علم منطق اوزرینه تقدمی انک مثالیدر.

(سبب ثالث) بر علم اوزرینه تقدیم اولنان علمک موضوعی تقدم ایتدیگی علم آخرک موضوعندن جزؤ اولسیدرکه جزؤ، کل اوزرینه مقدمدر. بوضورته علم صرف، علم نحو اوزرینه تقدم ایدر.

اکثریا پینلرنده وجوه تقدمدن برشی اولدیغی حالده بر علمک دیگر علم اوزرینه تقدیمی ادراک معقولات اوزرینه تمرین غرضنه مبنی در نته کیم مقدمه میندن برطافه طرفندن علم حسابک تعلیمی علوم سائر اوزرینه تقدیم اولنمشدر و اکثریا تحصیلنه زیاده حاجت مس ایدن علمک دخی سائر علملر اوزرینه تقدیم اولنمش اولدیغی واقعدر. اکثر مصنفین کرام حضراتی. تألیفاتنده علم نحوی علم صرف اوزرینه تقدیم ایله علم نحوه اولان احتیاجک علم صرفه اولان احتیاجدن ازید اولدیغی تصور ایدیلور.

فروض کفایه تأکد وعدم تأکده اعصار و امصارک [۱] علمای اعتباریله اختلاف ایدر. مثلاً بر بلده ده فریضه بی تقسیمه مقتدر بر و یا خود ایکی عالم بولنوب ده یکر می قدر فقیه اولدینی صورتده او بلده ده علم حسابک تعلمی اصول فقهک تعلمدن آکدر. واجب العلم اولان شی، فرض عیندر. فرض عین دخی شریعت شریفه نک شخص اوزرینه بالخاصه تعیین بیوردینی شیردر. اما اول شیرکه جماعت اوزرینه عملی شرع شریف واجب بیورمشدر. جماعت ایچنده او واجب اولان شیرلی بیلن بر شخص بولنوب اوشیرلی عامل اولق ایله او فرضدر ذکر اولنان جماعتک سائر افرادندن ساقط اولور و بو مثللو شیرله فرض کفایه تسمیه اولنور. فرض کفایه دن اولان عملر، انتظام امر دنیا ایچون لازم اولان علومدر. اوده کتاب الهی و سنت نبویه بی فهم و ادراک ایله انلری تحریفادن حفظ ایلمکدن واقامه برهان ایله اعتقادیاتی بیلوب ازاله شبهه یه قادر اولمقندن و اوقات و فرائضه و احکام فرعییه و حفظ ابدانه و اخلاقه و امور سیاسییه و قوف و معرفندن و ذکر و تعداد اولنان عملردن هر برینک تحصیلنه سبب و واسطه اولان علم لغت و تصریف و نحو و معانی و بیان و منطق و انساب و حساب ایله بونلردن بشقه حصول مقاصدک و سائط مهمه سندن اولان سائر علومه کذلک کسب و قوف و مهارت ایتمکدن عبارتدر. اشبو عملرک تأکده یکدیکنندن بحسب الحاجة درجاتی متفاوتدر.

ایشته تحصیلی فرض کفایه دن اولان شو عملری عالم و عامل اولان بر شخصک بر جماعت ایچنده بولنسیله فرض مذکور او جماعتک سائر افرادندن ساقط اولور.

[۱] (امصار)، مصرک جمعی در. (مصور) دخی مصرک جمعی در. علی الاطلاق بیوک شهر دیمکدر و بلده معروفه نک دخی اسمی در. «کوفه» شهری ایله «بصره» به مصران اطلاق اولنور. (مصر) کلمه سی اصطلاح شرعه اول بر بلده یه اطلاق اولنور که او بلده نک اکبر مساجدی او بلده اهالیسی استیعابه کافی دکدر.

بحث

(۱۱)

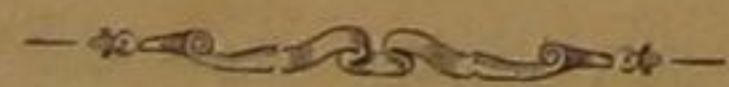
اسلامک اوائل احوالی

قوم عرب، اسلامیتک ظهورندن اول پراکنده و متفرق بر طاقم اهالیدن عبارت اولوب بعضیلری اسب و قسراق اوزرنده طولاشه رق بر صورتله تعیش ایدرلر و بعضیلری اللرنده کی دوه و قیون و کچی سودلری ایله رفاه حال اوزره کچنورلر ایدی.

قوم عرب، حروفک صورت ترکیب و تحریرینی بیلدیکی حالده لسانلرنده کی وسعت و قوه خیالیه لرنده اولان جودت سببیه ایچلرنده مشهور شاعرلر وار ایدی. کذلک اصول مدنیه و احوال انسانییه هیج بر قومدن اوکر نامش اولدقلری حالده شجاعت و سخاوت ایله آره لرنده نامدار کیمسه لر بولنور ایدی. مهمان پرورلک و غریب نوازلق اصولنه هرشیدن زیاده رعایت ایدرلر ایدی. قطع طریق ایله تعیش ایدنلر بیله خیمه لرینه کلان غربانک تلطیفنده افراط ایدرلر ایدی. الحاصل فضائل انسانیه عادتلری حکمنده اولوب بو استعداد اوزره وقت کچورمکده اولدقلری حالده مشرق بطحادن طلوع ایدن آفتاب اسلام، خطه مقدسه حجازی و آز مدت ظرفنده پک چوق بلاد و امصاری زیادار ایدرک بین الاقوام اصول اسلامیه استمرار و استقرار ایدی.

اوائل اسلامده علمای کرام حضراتی سابقه احتیاج ایله علم احکام شریعتیه و علم لغته

و علم طبه اعتنا بیوردیلر.

مبحث

(۱۲)

مصنفین اسلامیہ نیک اولیٰ

تدوین علم و تصنیف کتاب ایدن ذوات کرامک اولیٰ ہانکی ذات کریم الصفات اولدیغندہ بین العما اختلاف اولندی .

برروایتہ کورہ مصنفین کرامک اولیٰ ہجرت نبویہ نیک یوز اللی بشنجی سنہ سنندہ عازم کلزار جنان اولان « الامام عبد الملك بن عبد العزيز بن جریج البصری » حضرتلری اولدیغی کبی تاریخ ہجرتک یوز اللی التنجی سنہ سنندہ ارتحال دار بقا بیورمش اولان « ابوالنصر سعید بن ابی عروبة » حضرتلرینک اول مصنفین اولدیغی دخی مرویدر . شو ایکی روایتی « خطیب بغدادی » حضرتلری ذکر و بیان ایلدی .

ینہ مصنفین کرامک اولیٰ، تاریخ ہجرتک یوز آلتمشنجی سنہ سنندہ ترک حیات مستعار ایتمش اولان « ربیع بن صلیح » حضرتلری اولدیغی « ابو محمد رامهرمزی » حضرتلری جانبندن روایت بیورلمشدر .

مشارالیہ « ربیع بن صلیح » حضرتلرندن صکرہ « سفیان ابن عینة » و « مالک بن انس » مدینہ منورہدہ و « عبد الله بن وهب » مصرده و « معمر » ایله « عبد الرزاق » یمنده و « سفیان الثوری » ایله « محمد بن فضیل بن غزوان » کوفہدہ و « حماد بن سلمة » ایله « روح بن عبادة » بصرہدہ و « هشیم » واسطدہ و « عبد الله بن مبارک » خراساندہ تدوین علوم و تصنیف کتب امر مهمنہ صرف عنایت و بذل لطف و ہمت بیورمشلردر . رحیم اللہ مصنفین مشارالیہم حضرتانک نظر اعتنا و ہمتلری قرآن کریمک و حدیث شریفک معاقدی ایله معانیسنی ضبط ایتمک جہتنہ مصروف ایدی . بعونہ تعالیٰ شو مقاصد عالیہ جلوہ نمای حسن حصول اولدی .

مبحث

(۱۳)

علوم اسلامیہ نیک علوم اوائل ایله اختلاطی

دولت امویہ عصرندہ علوم اوائل، نظر رغبت و اعتباردن دور و مہجور ایدی . دولت عباسیہ نیک ظہورندہ خلفای عباسیہ دن ایکنجی خلیفہ « ابو جعفر المنصور » زمانندہ علوم اوائل مظهر رغبت اولدی . چونکہ خلیفہ مشارالیہ حضرتلری علم فقہ شریفدہ ماهر و کامل اولدیغی کبی علم فلسفیہ و خصوصاً علم نجومہ دخی راغب و بو علملرک اهل و اربابنہ محب ایدی .

خلفای عباسیہ دن یدنجی خلیفہ « عبد الله المأمون بن الرشید » جد اعلاسنک مسلکنہ سالک و علوم اوائلہ پک زیادہ راغب اوله رق جد اعلاسنک آچدیغی طریق تحصیل توسیع و اتمام ایتمک قیام ایله ایجاب ایدن محللردن « افلاطون » و « آرسطو » و « جالینوس » و « اقلیدس » و « بطلمیوس » ایله سائر مشاہیر حکمانک کتب حکمیہ سنی جلب ایتدیہرک ماهر مترجملر معرفتیلہ لسان عربیہ نقل و ترجمہ ایتدیہرکدن صکرہ موقع تعلم و تدرسہ وضع ایتمش و اهل اسلام طرفندن دخی امر تعلمہ میل و رغبت اولتمشدر . چونکہ زمان اولدہ اهل اسلامک علوم اوائلی تعلمدن منع اولتمسک سبب و علتی قواعد و عقائد اسلامیہ نیک تأسس و استقرار ایتمسی مادہ سنندن عبارت اولوب بو مقصود ایسہ اوزمانلردہ حاصل اولدیغندن و بونکله برابر علوم حکمیہ نیک اکثر مسائلی دخی دیاناتہ متعلق اولدیغندن علوم مذکورہ ایکنجی خلیفہ عباسیہ زمانندہ مظهر رغبت اولمغہ باشلاوب یدنجی خلیفہ زمانندہ دخی اسباب تحصیلہ سی استکمال اوله رق اهل اسلامدن پک چوق حکیم ذوات یتشمش و سائر فنون دخی کسب اشہار ایتمشدر .

بحث

(۱۴)

﴿ اقسام تدوین و مدونات ﴾

ارباب فضل و کمال معلومی اولدینی اوزره وضع و تالیف خصوصنده مصنفین کرام حضراتنک اختلاف رأی و غرضلری کتب علمک تکثر ایتسنه باعث اولمشدر. لکن من جهة المعنی کتابلر ایکی قسمه منقسم و منحصر اولوب قسم اول اخبار مرسله بی و قسم ثانی قواعد علمی حاوی اولان کتابلردر.

اخبار مرسله بی حاوی اولان کتابلر کتب توارینخدن عبارتدر. اما اوصاف و امثال مقوله سی منظومات تحتند اولمسيله انلر دواین شعراده مجموع و مقیددر.

قواعد علمی حاوی اولان کتابلر من جهة المقدار اصناف ثلثیه منقسمدر.

صنف اول، کتب مختصره درکه بو مقوله کتابلر علومده منتهی اولنلر ایله حدت ذهنه مالک اولان بعض اذکیای مبتدینه فائده بخش اولور.

صنف ثانی، کتب مبسوطه درکه بیوک کتابلر دیمکدر. مطالعه ایچون منفعت بخش اولور.

صنف ثانی، متوسطاتدرکه نه مختصر ونه ده مفصل اولوب وسط حالده اولان کتابلر دیمکدر. بومثللو کتابلرک عمومه منافع کثیره سی وارددر.

امر تالیفات یدی قسمه انقسام ایدر.

(قسم اول) سابقاً تالیف اولنماش اولان مسائلك برنجی دفعه اوله رق جمع و تالیف اولنمسیدر.

(قسم ثانی) ناقص اولان برکتابک اتمام واکال ایدلمسیدر.

(قسم ثالث) عبارات و مسائلی معلق و مبهم اولان برکتاب ایچون شرح یازلمسیدر.

(قسم رابع) بر بیوک کتابک معانیسی اخلاص ایدلمکسزین اختصار حاله قونلمسیدر.

(قسم خامس) مسائل متفرقه نك جمع و ضبطی در.

(قسم سادس) مسائل مختلفه نك ترتیب و تهذیبی در.

(قسم سابع) سهو و خطاسی کوریلان برکتابک اصلاحی در.

ایشته امر تالیفات ذکر و بیان اولنان اقسام دائره سنده دوران ایدر.

هر بر مؤلفک تالیف ایده جکی کتابک بش فائده دن خالی اولماسی لایق و لازمدر.

فوائد مذکورده، اولاً مسائل مشكله نك استنباطی، ثانیاً مسائل متفرقه نك جمعی،

ثالثاً مسائل غامضه نك شرحی، رابعاً صورت نظم و تالیفک استحسانی، خامساً حشو

و تطویلک اسقاطی ماده لرندن عبارتدر.

برکتابک وضع و تالیفندن غرض و مقصود اولان شی نه ایسه زیاده و یا نقصان اولیه رق

حصوله کتورلمسنه و الفاظ غریبه و انواع مجاز استعمالندن احتراز ایدلمسنه و بر علمک دیگر

علمه ادخال اولنماسننه و حجت و برهان ایرادنده دور و قوعوبولماسننه و حسن ترتیه و وجازت

لفظه و وضوح دلالت و اهل عصرک احتیاجی ایله متناسب اولمسنه و اختصاری ایجاب ایدن

محلده تطویلاتک عدم وقوعنه و تفصیل و ایضاحی لازم کلان محلده تفهیمات و تعریفاتک

وجه لایق اوزره اجراسننه و بونلرک امثالی احواله دقت و اعتنا اولنسی امر تالیفک جمله

شرائطندن در.

هر کتابک اولنده امر تالیفده کی غرض و غایت ایله منفعت و براعت استهلال و علمک

نوعی و صاحب تالیفک اسمی و بحث اولنان علمک مرتبه سی و صورت تعلیمی ایله طریق

تحصیلی ذکر و بیان اولنحق مؤلفین کرام حضراتنک عادات حسنه سندن در.

غرض، غایت معناسنه اولوب تصووره مقدم و فعلده مؤخر اولور.

فائده و منفعت، طبیعتی تشویق ایدر.

براعت استهلال دخی کتابک تفصیلاتنه اجمالاً دلالت ایدن عنوان در. بو عنوان

بعضاً تسمیه و بعضاً الفاظ و عبارات ایله اجرا اولنور.

علمک نوعی بیان اولنحق کتابک تریناتی جمله سندن درکه موضوع دیمکدر. بونک ذکر

و ایراد اولنسی کتابک مرتبه سی یلنمک مقصدینه مبنیدر.

صاحب تالیفک اسمی ذکر و بیان اولنحق دخی مؤلفک قدر و حیثیتی تعیین ایتمک مقصدیله در.

کتاب، بعضاً علومک بر نوعی و بعضاً دخی اجزاء علمدن بر جزئی شاملدر.

علمک مرتبه سی و صورت ترتیب و تعلیمی کبی شیلردن بحث اولنحق دخی فوائد کثیره دن

خالی دکلددر.

بحث

(١٥)

شرح کتب

معلوم اولدینی اوزره هر بر مؤلف، وضع و تألیف ایلدیکی کتابی شرحه حاجت مس ایتکسزین فهم معانی و مسائل اولنق قصدیله تألیف ایلش اوله جفی طبیعی ایسه ده آتیا ذکر و بیان اولنان اسباب ثلثیه مبنی مؤلفاته شرحلر یازلمغه لزوم و احتیاج کورلمشدر.

اولا مؤلف کتابک علماً حاز اولدینی حذق و مهارت سابقه سی ایله تألیف بیوردینی کتابک عبارات لطیفه و مختصره سی معانی مطلوبه یه تمامیه دلالت ایلر ایسه ده علمه حذق و مهارت ایله جودت ذهنه مالکیت خصوصنده مؤلفک حاز اولدینی مرتبه عالیده بولنه میان ذواته او کتابک تعلم و تلذی متعسر اولمسیله شو تعسرك دفع و ازاله سی مقصدیله کرک بالذات مؤلفلر طرفندن و کرک سائر علمای کرام حضراتی جانبندن شرحلر یازلمغه بذل لطف و عنایت بیورلمشدر.

ثانیاً کتابلرده وضوح دلالتنه اعتماد ایله قیاسلرک بعض مقدماتی حذف اولنق و یاخود اخر علمدن قیاسلر ایراد ایلمک و یا بعض اقیسه نک ترتیبی ترک و اهماق قلمق و بعض قضایانک تعلیلنده غفلت و وقوع بولق سبیلری ایله مقدمات مهمه نک ذکر و بیانی و کتابک باحث اولدینی علمه تعریف اولنسی لازم کلان مباحثک ایرادی و مقدمات و قیاساتک ترتیبی و مصنفک کوسترمیدیکی علل و اسبابک ارئه سی و الحاصل کتابک تألیفندن مقصود اولان منفعتک حسن حصولنه تعلق ایدن لوازمک ایراد و تدکاری خصوصلرنده کوریلان لزوم اوزرینه علمای کرام حضراتی جانبندن کتابلره شرحلر یازلمقله مسائل علومک ازهر جهت تسهیلنه اعتنا بیورلمشدر.

ثالثاً کتب مؤلفه ده بعض الفاظک معانی تأویلییه احتمالی و یاخود الفاظ مجازیه و دلالت التزامیه بولنسی و بعض تصانیفده حسب البشریه سهو و غلط وقوع بولسی و بعض قضایای مهمه نک حذف اولنسی و یاخود برشیئک من غیر ضروره تکرار ایلمسی کبی واقع اولان نواقصک اکال و اتمامی ایچون شرحلر یازلمغه لزوم کورلمشدر.

شروحک صورت ترتیب و تحریری اقسام ثلثیه منقسم و منحصر در.

(قسم اول) لسان عذب البیان عربی اوزره تألیف بیورلمش اولان کتابلر اوزرینه (قال) و (اقول) کلملری ایله یازیلان شرحلر درکه «شرح مقاصد» و «شرح طوابع» و «شرح عضد» بوضورتله ترتیب بیورلمش اولان شروح جمله سندن در. اما متن کتاب بعض شرحلرده تمامیه یازیلوب بعض شرحلرده یازلمز. بعض شروحده متون کتبک یازلامسی سببی متن کتابک بلا تفریق و بلا امتیاز شرحده مندرج و محرر اولمسندن عبارتدر.

(قسم ثانی) «قوله» کلمه سی ایله یازیلان شرحلر درکه «ابن حجر» و «کرمانی» حضرتلری ایله مشارالیهما امثالی ذوات کرامک بخاری شریف اوزرینه یازدقلری شرحلر او وجهله یازلمش شروح جمله سندن در. شو صورتله شرح یازمغه بذل لطف و عنایت بیورمش اولان ذوات ستوده صفات حضراتی متن کتابی التزام بیورمیوب مواضع مشروحه نک ذکر و بیانی ایله اکتفا ایتمشلر در. بونکله برابر بعض نسخ طرفندن کتابک متنی دخی یا هامش شرحده و یاخود مسطر کتابده تحریر اولنور و بونک فائده سی انکار اولنمز.

(قسم ثالث) عبارة متن ایله ممزوج اولان شرحلرکه بومثلوه شرحه «شرح ممزوج» تعبیر اولنور. شو صورتله مرتب اولان شرحلرده عبارة متن ایله عبارة شرح مزج اولنوب بعده متنک عباره سی شرحک عباره سندن یا «میم» و یا «شین» حرفلری ایله و یاخود فوق المتن برخط کشیده سی ایله تمیز و تفریق ایدیورکه محققین علمای کرامدن اکثر شرآحک امر شرحده عادت سنیه لری صورت مشروحده دن عبارتدر. لکن بو صورتک عبارة متن ایله عبارة شرحک اختلاطنندن و غلط وقوعندن سالم اوله مدینی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

کتب مؤلفیه شرح یازمق خصوصنده علمای کرام حضراتنک تعیین بیوردقلری آداب و شروطدن بریسی شارح اولان ذاتک شرح کتاب خصوصنده نصرت و همتی کمالیه صرف ایدرک شارح غیر ناقص اولمسیدر. لکن محمل صحیحی بولق ممکن اوله میان برشیئه تصادف اولندقلده اوشیئی یالکز تصریح و اصلاح ایله مصنف حقلده بروجهله عدم رعایتده بولنماق لازمدر. چونکه انسان، محل نسیان اولدیغندن خطا و نقصاندن عاری دکلدر. انسانک خطاسی حاز اولدینی فضائل و کمالاتک انکارینی موجب اوله مز. بوجهتله سلف ایچون تصریح طعن و تشنیع ایتمکدن اجتناب ایلمک مقتضای ادب خلف اولمسیله

متن کتابده تصادف اولسان او مثللو نقصانلری، شرحلرده «قیل» و «ظن» و «وهم» و «اعتراض» و «اجیب» و «بعض الشراح والمحشی» و «بعض الشروح والحواشی» کبی کنایات ایله اکیال و اتمام ایتمک فضلالی متأخرینک دأب شریفلرندن در. علمای متأخرین حضراتی علمای متقدمین حقنده اعتراضی تجویز ایتمیوب تعظیمات فائقه اجراسیله ارائه طریق ادب بیوردیلر و او مثللو هفواتی ناسخینک غلطنه حمل ایله راسخین کرامک شان عالیلرینی اسناد خطادن محافظه ایلدکلری کبی بعض هفواتی دخی علمای متقدمین حضراتنک مباحثه و افاده ده فرط اهتماملرینه حمل ایسدیلر. چونکه کتب متقدمینده مشهود اولان بعض هفواتک علمای کرامک حاشا عدم اقتدارلرینه حملی وجهاً من الوجوه جائز اولمدیغندن اهل علومه طعن و تعریضک وجه مناسبتی اولمیوب بوبابده طریق انصافدن اصلا عدول اولنماق بین العلامه آداب علیه دن عد و شمار اولمشدر.

بحث

(۱۶)

مؤلفین اسلامییه نك اقسام واحوالی

اصحاب علم و کمالک معلومی اولدینی اوزره تصانیف معتبره اربابندن اولان مؤلفین کرام حضراتی ایکی فرقه یه منقسم در.

فرقه اولی، علومده ملکه تامه و درایت کافیه و تجارب وثیقه و رأی صائب و فهم ناقب اصحابی اولوب بومثللو رجال کرام حضراتنک تصانیفی قوه تبصره و نفاذ فکر و سداد رأی محصولی اولمسیله حائز اعتبار و اشتهاردر. فرقه مذکوره «نصیر» و «عضد» و «سید» و «سعد» و «جلال» و امثالی ذوات معتبره اولوب مشار الیهمدن هر برینک مؤلفاتی کراک من جهة الالفاظ و کراک من جهة المعانی علما و فضلا جانبندن مظهر حسن قبول اولمشدر.

فرقه ثانیه رجال کرامی دخی افکار ناقبه اصحابندن اولوب کتب معتبره دن استنباط و استخراجنه موفق اولدقلری مسائلی ترتیب و تهذیب ایله اولبابده مصروف اولان همت علمیة مخصوصه لری، اخلاف ایچون شاهراه استفاده اولمشدر. بومثللو ذوات کرامک بعضیلری تألیفات علمیة سنی افاده ایچون یا پیویب استفاده خصوصیه لرینه منحصر اولمق اوزره تحریر و ترتیب بیورمش اولدقلری حالده تألیفات مذکوره سائر اصحاب علومک دخی استفاده لرینه خدمت ایلمشدر.

طالب علم اولنلر، فهم و ادراکنه مقتدر اولدقلری مسائل علمی زمانک احتیاجنه کوره تحریر و تألیفه علمای کرام حضراتی جانبندن مأذون اولوب لکن بومثللو تألیفاتک هر حالده حسن ترتیب و تحریرینه و عند المطالعه نقصان و یا زیاده کورلدیکی تقدیرده تصحیح و اصلا حنه دقت و اعتنا اولندقدن صکره نشری مشروطدر.

زمان سابقده بعض ذوات جانبندن تصنیف و تألیفک لزومی انکار اولنمش ایسه ده شو انکارک اهل عصر بیننده جاری اولان حسددن بشقه محمل صحیحی بولنه مامش و آتیا محرر اولان نظم، لزوم تصنیفی انکار ایدن اومثللو ذاتک دعواسنه جواب رد اولمشدر.

شعر

قل لمن لا يرى المعاصر شيئاً
ان ذاك القديم كان حديثاً
ويرى للاوائل التقديماً
وسيقى هذا الحديث قديماً

ارباب فضل و دانش نزدنده معلوم اولديني اوزره افكار وانظار ايچون حد معين اوليوب هر بر عالم و متعلم، افكار وانظار دن بر حظ و نصيبه مالك اولمغه زمان مقدر حلول ايلدكده هر كس نصيبني احراز واستيفا ايتك طبيعي اولديغندن عقول وافكارده هجج بر كيسه ايله مزاحمه ايتك موافق شيمه انصاف اوله مز. چونكه عالم معنوي، بحر زاهر كبي واسع اولوب فيض الهى ايچون انقطاع و آخر يوقدر .

علوم و معارف مواهب الهيه جمله سندن اولمسيه خدای متعال حضرتلرينك بعض متأخرين علمايه احسان بيورديني كالاتي متقدمين علمادن بر چوق ذوات كرامه احسان بيورماش اولمسي مستبعد و مستنكر دكلدر. بوسبیدن ناشی « مترك الاول للآخر » قوله استناد و اغترار ايتك لازم كلز. بلکه قول صحیح « كم ترك الاول للآخر » قولى اولديني بعض علمای كرام جانبندن بيان بيورلمشدر. چونكه برشى ذاتی اعتباريله معتبر اولوب يوقسه قدم و حدوثی اعتباريله دكلدر. « مترك الاول للآخر » قولى اهل علمك تحصيل علوم جهتنه اولان ميل و رغبتلريني كسر ايله علومك انجق اثار متقدمينه اقتصاريني مشعر اولديغندن متقدمين علما نزدنده مظهر حيز قبول اولمامشدر .

علمای متقدمين حضراتی اصول علومك استخراج و تمهیدی ايله بر حيز مخصوص احراز ايتمش اولديني كبي علمای متأخرين دخی تفریع اصول ايله كسب شرف اشتهار ايلمشدر .

بعض علمای كرام حضراتی جانبندن « هر بر حكمتك واضعی و هرادبك مؤلفی طبقات علمانك اخري در وانلرك اثرلری لفظاً اهدب و لفةً اسهل و مذاهباً احكم و طریقهً اوضح » در دیو بیان بيورلمشدر .

اعاظم علمای اسلاميه دن و زمرةً متأخرين كبارندن علامه سيد شريف جرجانی حضرتلرينك مؤلفات بر كزیده لری علامه روم خواجه زاده مرحوم جانبندن هر آن مدح و ستایش ايله یاد اولنديني مرويدر. صحیحاً سيد شريف حضرتلرينك تالیفاتی، علمانك الكبيوك مرجع استفاده سی اولمش اولديني متفق عليه در .

اكابر علمادن مولانا شمس الدين فناری حضرتلرينك زمانه قدر طلبة علومك استراحت

وامور ذاتيه لريني رؤيت ايچون تخصيص اولنان ايام تعطيل، جمعه و صالی كونلرندن عبارت ايكن مولانای مشار اليه حضرتلری بازار ايرتسی کوتی دخی ايام تعطيل اوزرينه ضم و علاوه ايدرك يوم مذكوري اعاظم علمای متأخريندن سعد الدين تفتازانی حضرتلرينك تالیفات شريفه سندن طلبة علومك كتابت و مطالعه صورتيله تعلملرينه حصر و تخصيص بيورمش اولديني مرويدر .

اكابر علمادن « ابو الليث » رحمه الله حضرتلرينك ذكر و بيان بيورديني اوزره اهل علم ايچون جناب حقدن على الدوام خوف و خشيت اوزره اولمق و مخلوق خدایه رحم و شفقت ايتك و بلييه تحمل ايدوب صبری، اعتياد ايتك و حلمی، طبيعت ايدرك تواضعی عادت ايدتمك و عفت و استقامتدن آيرليوب مطالعه علوم و كتب خصوصنده دوام كوسترمك و اظهار حق و صوابده حسن حرکته فرد آفریده ايله منازعه و مجادله و مخاصمه ايتامك و كندو اموری ايله مشغول اولوب خصندن اخذ انتقام فكر و قصدنده بولنماق لازم و مهم در. خصمه رنم ايتك تحصيل علم و كمال ايله حاصل اولور. علما ايچون طعام و لباسده و مكان و ائانده و كافة امورده سلف صالحين مسلكنی اختيار ايتك لازمدر. چونكه مباح ايله تزین ايتك اكر چه محرماندن دكل ايسه ده امر تزین و ترفنده انهامك ايتك دخی علما ايچون لایق دكلدر. شريعت شريفه نك بيان بيورديني وجهله كسب و تجارت ايتك و مكان و طعام و لباس و نكاحده حال وسطی تجاوز ايتامك جمله آداب علميه دندر .

بحث

(۱۷)

علوم اسلامیہ

امصار و بلادہ متداول اولان علم، ایک صنف اوزرینہ در. (صنف اول) طبیعی، (صنف ثانی) نقلی در.

طبیعی اولان علم، انسانک قوۃ فکر و نظری ایلہ حاصل اولورکه اکا علوم حکمیہ تعبیر اولنور.

نقلی اولان علم، شرع شریفک واضعندن مأخوذ اولان علومدن عبارتدرکه اولعلم، علوم وضعیۃ نقلیہ اطلاق اولنور. اشبو علوم نقلیہ نک جمله سی وضع شرعیہ مستند اوله رق آندہ عقل ایچون مدخل و مجال یوقدر. لکن اصولدن استنباط و استخراج اولنان مسائل فرعیہ ده عقل ایچون مدخل و مجال وارد. چونکه جزئیات حادثہ متعاقبہ وضع مجرد سببی ایلہ نقل کلی تحتندہ مندرج اوله میوب بونده وجوه قیاسه احتیاجک لزومی ظاهر در. لکن شو قیاس، خبردن تفرع ایدر یعنی اصل وضعیہ مستند اولور و نقلدن تفرع ایلدیکنندن نقله رجوع ایدر.

علوم عربیہ، علوم شرعیہ نک تابع و خادمدر. چونکه لسان عربی، قوم عربک لسان مادرزادی اولوب قرآن کریم، اشرف السنه اولان لسان عذب البیان عربی اوزره شرف نازل اولمشدر.

علوم نقلیہ نک اقسامی متکثر در. هر مکلف اولان یعنی هر عاقل و بالغ اولان کیمسه نک کندوسی ایلہ ابنای جنسی اوزرینہ مفروض اولان احکام الہیہ بیلمسی واجبدر.

احکام مذکورہ «نص» و یا «اجماع» و یا خود «الحاق» ایلہ «کتاب» و «سنت» دن مأخوذ در. بو حالده کتابدن یعنی قرآن کریمدن استفادہ حصولی اولالفاظ شریفه سنک بیانہ متوقف اولوب بونی متکفل اولان علم، علم تفسیر شریفدر.

قرآن عظیم الشانک نقل و روایتی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت لرینہ اسنادندن وقراتنده قرآنک اختلاف روایتندن بحث ایدن علم دخی علم قرآت در.

سنت سنیه نک رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت لرینہ صورت اسنادندن و خبر لرینہ وثوق و اعتماد حصولی ایچون سنت نبویہ بی نقل و روایت ایدن ذوات کرام حضرت انک احوالندن باحث اولان علم دخی علم حدیث شریفدر.

احکامک اصولندن صورت استنباط و استخراجی ارانہ ایدن علم دخی علم اصول فقہدر.

احکام الہیہ و قوف و معرفت ثمره سی اولق اوزره افعال مکلفینہ متعلق فروعات شرعیہ دن باحث اولان علم، علم فقہ شریفدر.

تکالیف شرعیہ، افعال خارجیہ تعلق ایلدیکی کبی افعال قلبیہ دخی تعلق ایدر. افعال قلبیہ تعلق ایدن تکلیف، ایمان و اعتقادی واجب اولان شیلره اعتقاد ایتمکدر.

بوده جناب حقک ذات وصفاتنه و نبوت و آخرتہ و قدره تعلق ایدن عقائدن عبارت اولوب عقائد مذکورہ نک ادله عقلیہ و براهین ایلہ اثبات و استدلالندن باحث اولان علم، علم عقائددرکه بوکا علم کلام دخی تعبیر اولنور.

قرآن عظیم الشان ایلہ حدیث شریفه علم حصولی، علوم عربیہ ده مهارت کامله یه متوقف اولسی علوم عربیہ نک تقدم تعلمنه باعث و علت اولمشدر. علوم عربیہ دخی علم لغت، علم نحو، علم بیان و بونلرک امثالی علملردن عبارتدر.

علوم شرعیہ، ملت اسلامیہ ده پک زیاده مظهر ترقی اولمش و بویولده علمای کرام حضراتی ایلہ سلاطین عظام جانبندن پک چوق فداکارلقلر اختیار بیورلمشدر.

قوم عرب، بدایت اسلامده ودها اول زمانلرده علم و صنعت ایلہ مألوف اولمدقلرندن عصر سعادتدن عصر تابعینک اخرینہ قدر احکام شرعیہ بی منبع نبوتدن وافواه اصحاب کرامدن اخذ و تلقی و ضبط و حفظ ایلہ امور دینیہ و دنیویہ لرینی بوضورتله حسن اداره ایدرک امر تعلیم و تدویندن استغنا حالده اولورلر ایدی. مؤخرآ تفاسیر قرآنیہ نک وضعنه و احادیث نبویہ نک تفسیرینه و معرفت اسانیده و تعدیل روانه لزوم و احتیاج کورندی. شو احتیاج، احکام شرعیہ نک اختلافات زمانیہ و واقعات دهریہ اراسنده عدم ضیاعی مقصدینه مبنی ایدی. ده صکره کتاب و سنتدن احکامک استخراج و استنباطی بحسب الوقعات تکثر ایلدی ولسان ولغته فساد و خلل طریائی اماره لری سرنمای ظهور اوله رق قوانین نحویه نک وضعنه شدتله لزوم کورندی. علوم شرعیہ نک جمله سی استنباط و تنظیر و قیاسده ملکاتدن عبارت اولوب ملکات مذکورہ نک حسن حصولنه مدار اولان علوم سائرہ نک یعنی قوانین عربیہ

ایله قوانین استنباطیه و قیاسیه نك و علم كلامك وضعنه لزوم كورنمش و بونلر جمله صنائع تحتہ ادخال ایدیلر ك كافه سی محتاج تعلیم بولنمش ایسه ده علوم مذکورہ نك تعلیم و تعلمه قوم عربك اوزمانلرده کی حال بدویتی مساعد اولدیغی جهتله علوم مذکورہ بالضرور مدنی و حضریلره کسب اختصاص ایلش و اوزمانلرده حضریلر، قوم عجم ایله سائر اهل حواضردن عبارت بولنمش اولسیله حضریلر علوم و فنونده او عصرلرده بدویت حالده بولنلردن زیاده ترقی ایتشد. بوجهته علم نحوك اکثر مشاهیر ائمہ سی ایله حدیث شریفك عالم و حافظلری و اصول فقہك علماسی و علم كلامده حاذق و ماهر اولان ذوات کرامك جمله سی و اکثر مفسرین عظام حضراتی ایله سائر علوم و فنون اصحابی اولان مشایخ و مشاهیر کرام حضراتی جمله اهل حواضر و اهل فارس ایدی.

علوم عربیه، علوم شرعیه نك مفتاحی و وسیله تحصیل اولدیغی کبی علوم عقلیه و حکمیہ نك دخی وسیله تحصیل در. چونکه علوم عقلیه و قتیله علمای اسلامیہ جانبندن لسان عربییه مکمللاً نقل و ترجمه و لنش و بلاد اسلامیده حکمیات و عقلیات دخی زیاده سیله ترقی ایتش اولسیله علوم حکمیہ نك تحصیل دخی علوم عربیه نك تحصیلنه توقف ایلشدر.

لسان عربینك ارکان اصلیه سی درت در. برسی «علم لغت» و دیگر «علم نحو» و دیگر «علم بیان» و دیگر بری دخی «علم ادب» در. اشبو ارکان اصلیه بی بیلک ضروری در. چونکه احکام شرعیه نك مأخذی، لسان عذب البیان عربی اولغله اكا تعلق ایدن علمی تعام ایتک لازم و واجبدر.

علوم عربیه نك اهم و اقدمی، علم نحو در. حدیث شریفده شرفوارد اولدیغی اوزره بالجمله مکلف اوزرینه تعلیمی فرض عین اولان علمك تعییننده بین العلما اختلاف اولندی.

مفسرین کرام و محدثین ذوی الاحترام حضراتنك قولنه کوره فرض عین اولان علم، «علم کتاب» و «علم سنت» در.

فقہای کرام حضراتی دخی فرض عین اولان علمی، «علم بالحلال و الحرام» ایله تفسیر و بیان بیوردیلر.

متکلمین یعنی عقائد علماسی جانبندن فرض عین اولان علم، «علم توحید و صفات» دیو بیان بیورلش و اهل تصوف جانبندن «علم قلب» ایله و اهل حق جانبندن «علم مکاشفه» ایله تفسیر اولنمشدر. اما حقیقت حاله اقرب اولان صورت «بنی الاسلام علی خمس»

حدیث شریفده ذکر و تعداد بیوریلان فرائضدن عبارت اولق اوزره بیان بیورلمشدر. ذکر اولنان حدیث شریف، «توحید» و «صلاة» و «ذکات» و «صیام شهر رمضان» و «حج البیت» فرضلرینك بیانندن عبارت اولوب فرائض مذکورہ کافه مسلمین اوزرینه فرض در. بصورت اکابر علمادن «الشیخ ابی طالب المکی» حضرتلری جانبندن اختیار بیورلمشدر.

بعض علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر اولنان فرائض خمسك وجوبی انجق بقدر الحاجة اولدیغی علاوه بحث اولنهرق «برکیمه ضحوة نهارده بالغ اولسه او کیمسه ایچون جناب حتی صفاتی ایله استدلالاً بیلک و کلمه شهادتی معناسی ایله برابر تعلم ایتک و اکر وقت ظهره قدر برحیات اولور ایسه احکام طهارت و احکام صلاتی كذلك تعلم ایتک و اکر شهر رمضانہ قدر برحیات اولور ایسه احکام صومی و ماله مالک ایسه کیفیت ذکاتی او کورنمک و اکر استطاعت حاصل اولور ایسه احکام حج و مناسکی تعلم ایتک فرض» در دیو بیان ایله بصورتك فتاوی تاتار خانیه دن نقل اولندیغنه اشارت بیورلمشدر.

بحث

(۱۸)

ملکه علم

معلوم اولدینی اوزره علمده تفنن ایتک، قواعد علمیه نك ضبط واحاطه سنده و مسائل علومه وقوف خصوصنده و اصولندن فروغ نك استخراج و استنباطنده ملکه راسخه حصولی ایله میسر اولور.

ملکه دینلان شی، فهمک غیری در و ملکاتک جمله سی جسمانی و جسمانیاتک جمله سی محسوس در. بو حالدله تعلیمه حاجت مس ایتسیله علوم، صناعی اولور. بو اجلدن علمک جمله صناعتدن اولمنسک سند و دلیلی معتبردر.

علم و صناعت تسمیه و تعبیر اولنان شیرک جمله سی ملکه نفسانیه دن عبارت اولور. علم، جنان و لسانه مختص اولور و صناعت دخی خیاطه کبی بنان ایله عمله حاجت مس ایدر. بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره ذکر اولنان ملکه یه مالک اولان کیمسه ایچون حاصل اولان معلومات یا استقراء و تتبع و یا نظر و استدلال ایله اولور. استقراء و تتبع ایله حاصل اولان معلومات، علم نحو و صنائع و فصاحت و بدیع مثلودر. نظر و استدلال محصولی اولان معلومات دخی علم کلامدر. مارالذکر ایکی صورتله حاصل اولان معلوماتک اولکیسنه «صناعت» و ایکنجیسنه «علم» تسمیه اولنور.

«علاّمه زحشری» تفسیر کبیرینک اولنده بونک عکسنی اختیار ایدرک معانی ایله بیاننه «علم» تعبیر ایدوب علم کلامه «صناعت» تسمیه ایلدی. بو مجئده ده بعض اقوال مختلفه وار ایسه ده ذکر و بیاننده فائده تصور اولنه مدیغندن ایراد اولنمدی.

معلوم اولدینی اوزره علمی حفظ و ازبر ایتکه سعی و غیرت ایدنلر، علمده تحصیل ملکه ایتکه صرف همت ایدنلردن اکثردر. حال بوکه تعلم علومدن مقصد، علومده ملکه راسخه و نافعنه نك حصولندن عبارتدر. علمی حفظ و ازبر ایتکه ملکه تامه حاصل اولنر.

حفظ و ازبر ایله ملکه علمیه حاصل اولسه بیله او مثللو ملکه تمامیتی حاز اولیوب ملکات قاصره قیلندن در. «ملکه علمیه دن مقصود، حفظ و ازبردر» ظن و ذهابنده بولنانلر، فکر و ذهابلرنده غیر مصیب اعتبار اولنمشدر. تعلم علومدن مقصود انجق ملکه استخراج و ملکه استنباطدن و دلالتدن مدلولاته سرعت انتقالدن عبارتدر. ملکه استحضاردن عبارت اولان حفظ و ازبر، ملکه استخراجه انضمام ایلدکده غایتله مقبول و معتبر اولدینی و بالکتر حفظ ایله علمده مطلوب اولان ملکه استنباطیه نك حاصل اولیه جنی درکاردر. حفظ و ازبر، اسباب استحضاردن عبارت اولوب قوه حافظه نك جودت و ضعفه عائد و راجع اولور. شوضف و قوت، امرجه خلقیه نك احوالندن در.

بحث

(۱۹)

﴿ موانع تحصیل علم ﴾

هر امر خیر ایچون بر مانع اولدینی حالدہ تحصیل علوم ایچون موانع کثیره بولندیفی مسلدرد .

تحصیل علومک موانع وعوائق، زمان مستقبله و ذکایه اعتماد اولنحق و بر علم تحصیل اولنحقسزین اخر علم تعلم ایدلمک و بر کتاب ختم ایدلمکسزین اخر کتاب دست تدرّس و مطالعیه التحق و شدتله ضرورت و احتیاج ایچنده قالمق و متمک نزدنده مطول و مختصر پک چوق کتابر بولنحق ماده لرندن و بولنکر امثالی شیلردن عبارتدر .

زمان مستقبله اعتماد ایلک عاقل ایچون لایق دکلدر . چونکه هر کون ایچون اوکونه مخصوص مشاغل واردرکه بر کونک مشاغلنی فردایه تعویق و تأخیر ایلک جائز دکلدر . ذکایه اعتماد اولنحق دخی اثار جهالتدن در . چونکه اذکیادن پک چوق کیمسه لر قوه ذکالرینه اعتماد ایتک سببی ایله تحصیل کالات علیه ایده مدیلر .

بر علمده کسب معلومات ایتزدن اول او علمی ترک ایله اخر علمک تحصیلنه قیام اولنحق کافه علومدن محرومیته باعثدر . بر کتابدن اخر کتابه انتقال ایتک دخی اوقیلدن در . امر تعیشده شدتله حال مضایقهده بولنحق تحصیل علم و کالک اک بیوک موانعندن در . چونکه بویله حال ضرورته دوچار اولنر دایماً مهموم و مشغول القلب اولقندن خالی دکلدر .

تقلاً اعمال دخی تعلیم و تعلمک موانعندن در . چونکه دنیانک توجه ایتسندن و امور وجهور درعهده اولنسنندن طولایی حاصل اولان مشاغل کثیره تحصیل علم و کاله مانعدر . علومده کثرت مصنفات و تعلیمده اختلاف اصطلاحات، طالب علوم اولنلری تحصیلدن مانعدر . چونکه عمر انسان برفه دایراً تألیف اولنمش اولان کتابلرک مطالعیه سنه بیله کافی

دکلدر . مثلاً علم فقه شریفه متعلق کرک متن و کرک شرح صورتنده تألیف بیورلمش اولان کتابلرک مطالعیه سنی بر طالب علم امل ایتمش اولسه شو امل، نتیجه بخش حسن حصول اوله مز . کذلک علوم عربیه به متعلق تألیف بیورلمش اولان کتابلرک مطالعیه سنه صرف ازمان اولنسه ینه عمرک مدتی رسیده حد ختام اولوب تکمیللاً مطالعیه کتب میسر اوله مز . بویولده اولان مطالعه سوداسی التزام مالایلزم قیلندن اوله رق علمای کرام حضراتنک اراده بیوردقلری صورتده تعلیم و تعلمه و تحصیل فضائله مانعدر .

کثرت مختصرات دخی تعلیم و تعلمی اخلال ایدر . یعنی الفاظ قلیله ایله مسائل علمی حاوی اولان کتابر موانع تحصیلدن عد و اعتبار اولندی . بومثللو کتابلرک مبتدی اولنلره فهمی عسیر و غیریسیردر . «ابن حاجب» ایله «ابن مالک» و متأخرین علمادن اکثر ذوات کرام ، امر تألیفانده طریق اختصاره ذاهب و سالک اولمشلر ایسهده شو مسلك ، مبتدی به مورث عسرت اولمشدر . اومثللو مختصر کتابلردن حاصل اولان ملکه ، موضوعات بسیطه دن یعنی کتب مطوله دن حاصل اولان ملکه کبی تمامیتی حائز اولیوب ناقص و قاصردر . کتب مبسوطه ، مسائلک کثرتله تکرر ایتسی و عبارته نک ضیق اولماسی کبی فوایدی حاوی اولدیغندن بویله بسیط اولان کتابلردن طالب علم ایچون ملکه تامه حصولی درکاردر . اگرچه مختصر کتابلرک تألیفی ، حفظک تسهیلی غرضنه مستند ایسهده شو غرضه علومدن مطلوب اولان ملکات نافعده حصولی فدا ایدلمک موافق حکمت کوریه مامشدر .

بحث

(۲۰)

﴿ شرائط تحصیل علم ﴾

§ ۱ — علمك اكثر شرائط تحصيلي، حكيم مشهور «سقراط» دن نقل وروایت اولنان كلامده اجتماع ایلدیکی بعض علمای کرام جانبندن بیان بیورلمشدر.

کلام مذکورک مالی «طالب علم اولان ذاتک شایب، فارغ القلب، علمه محب، صدوق، منصف، متدین، امین، وظائف شرعیه بی غیرتارک، محرماندن مجتنب، زمانک رسوم و عاداتنه واقف و غیر مخالف، حسن خلق ایله متخلق، شفیق و رحیم اولسی و اکول و بی حیا و موت و فوتدن افراط درجه سنده خائف و قدر حاجتدن فضله اموالی جامع اولماسی» ماده لرندن عبارتدر.

§ ۲ — شرائط تحصیلدن بریسی دخی طالب علمک اخلاق مذمومه دن عاری اولسیدر. بو ماده شرائط تحصیلک اول و اقدمی در. علمای متقدمین، طالب علم اولنلرک اخلاقی تحقیق و تجربه بیوررلر ایدی. اکر طالبلری اخلاق مذمومه اصحابندن بولورلر ایسه او مثلولره خلق ارسنده آلت شر و فساد اولاملری ایچون تعلیم علم ایتمزلر ایدی. اکر عندالتجربه طلبه علمی اخلاق حسنه اصحابندن بولورلر ایسه او مقوله کیسه لره علمی تعلیم و تدریس ایدرلر و انلری اکیال تحصیل ایتمکسزین حال ناقصیت ایله صالحیورمزلر ایدی. رحمهم الله.

§ ۳ — تحصیل علمک جمله شرائطندن بریسی دخی متعلمک مخلص اولسیدر. یعنی متعلم اولان کیسه نک تعلم علم ایتمکدن صکره علمی ایله عمل و جاهل اولنلری تعلیم و غافل اولنلری ایقاظ و لازم کلنلری ارشاد ایلمک کبی نیات خیریه ده بولنسی و بعد التعلیم مظهر قبول عامه اولق و تکبر ایتمک و خلقک اموالنی برر صورته جلب و جر ایلمک کبی عقلاً و شرعاً مذموم و مردود اولان نیت و فکرلرده بولنماسی ماده لرندن عبارتدر.

§ ۴ — شرائط تحصیلدن بریسی دخی موانع و عوائقک تقلیلی کیفیتی در. موانعک

تقلیلنه نه قدر دقت اولنسه علمدن او نسبتده حظ و نصیب حاصل اولور. چونکه شمس فکر، سحاب اشتغالات خارجیه التده احتجاب ایتمکجه ادراک حقایق ایلمک شب مظلمه ذراتی کورمک کبی مشکلددر.

§ ۵ — شرائط تحصیلدن بریسی دخی ترک کسلدر. اسباب کسلدن بری موت و فوتک ذکر ایله اندن حاصل اولان خوف و حذردر. حال بو که تذکر موت، جمله اسباب تحصیلدن اولغه سزادر. چونکه آخرت ایچون تهیئات، علم ایله عملدن بشقه بریسی ایله حاصل اوله مز. بو حالده آخرت و موته مستعد بر حالده بولنق ایچون علمک تعلیمه و علم ایله اعمال خیریه ده بولنغه سعی و غیرته قصور ایتمک لازمدر. بوصولده موت و فوتده فرط خوف ایله ذکر اولنان استعدادک حصوله دقت و اعتنا اولنماق ماده سی کارعاقل اوله مز. موتک کثرت ذکر ایله لذات فانیه نک انقطاعنه سبب اولوب لذات باقیه نک انقطاعنه سبب دکلددر.

§ ۶ — شرائط تحصیلدن بریسی دخی مدت عمرک آخرینه قدر تعلم علم ایتمک عزم و نیت و تعلیمه ثبات ایلمکدر. تحصیل علمه صرف اوقات اولنسنک چاره سی علما جانبندن بروجه آتی بیان اولنمشدر. شویله که بر علم ایله اشتغالدن ملال حاصل اولدقده آخر علم ایله اشتغال اولنسی لازم کلور. نته کیم «ابن عباس» رضی الله تعالی عنه حضرتلرینک متعلمینه تعلیم علوم ایله اشتغالدن کندولرنده ملال حس ایلدکلری زمان شعرا دیوانلرینی طلب بیوردقلری مرویدر.

§ ۷ — شرائط تحصیلدن بریسی، تعلم علم ایچون متقی و حسیب و کبیر السن معلم ناصح اختیار اولنقددر. اوائل زمانده طلبه علومک معلم و استاذ بولق ایچون اقصای بلاد بعیده سیر و حرکت ایتملری او مقصده مبنی ایدی. چونکه متعلم اولان کیسه یه اولاً استاذندن سوال اولنور. متعلم اولان کیسه بر ذات جلیل الصفات بولوب تحصیل علومه صرف اقدام ایلمک و او ذات حقنده تعظیبات لازمه و احترامات لایقده بولنق و اوامر و نصایحنی حسن تلقی و قبول ایدوب رد ایله مقابله ایتمک و استاذینک حقوقنی ابوینک و سایر مسلمینک حقوقندن مقدم بیلمک و اساتذ کرامک اولاد و متعلقاتی ایله جیرانی حق لرنده دخی رعایت و احترامده قصور اولنماق جمله آداب علیه دن در. بو آداب عدم رعایت، نعمت علمدن موجب محرومیت اوله جینی علمای کرام جانبندن قطعاً بیان بیورلمشدر.

§ ۸ — تدرّس اولنان بر علمك اخره تعليم وتفهم صورتسده ويا خود صورت اخره تکرار ايدلسی و او علم اوزرينه تألیف اولنان کتب مفیده نك مطالعه سی ایله ملکه راسخه حصوله اهتمام و اعتنا اولنسی شرایط تحصیل جمله سندن اولدینی کبی طالب علمك تدرّس ایلدیکی علمده حاصل اولان ملکه سندن زیاده کندوسی ایچون ملکه حصوله امکان اولماق اعتقادنده بولنسی دخی نعمت علمدن محرومیتك اسباب قویه سندن معدوددر.

§ ۹ — فنونك اغراض و مقاصدینه نظر اولنهرق برفنك مسائل مجموعهی ویا اکثر مسائلی اجمالاً بعد المطالعه طبیعت، اخر فنك مطالعه سنه میل ایدر ایسه انك دخی تحصیلنه قیام اولنسی و مائل دکل ایسه او یولده اختیار زحمت اولنما سی شرایط تحصیل جمله سندن در. چونکه ناسك جمله سی تعلم و تحصیله قابل و صالح اولدینی کبی بر علمك تعلم و تحصیلنه قابل و صالح اولنلرك جمله سی دخی کافه علومك تحصیلنه قابل دکلدر. اگر طالب علم اولان ذات، موافقت اسباب و مساعده ایام ایله بالجمله فنونده تبحر ایلک طلبنده بولنور ایسه علومك کافه سی یکدیگرینه متعاون و بعضیسی بعضیسنه مرتبط اولسیله او مثللو املک حصولی درکاردر. لکن بر علمده ملکه نافع حاصل اولنزدن اول دیگر علمك تحصیلنه قیام و مباشرت اولنق علومك جمله سنده تبحر ایلک املنك اسباب مانعه سندن و جمله علومدن محرومیتی ایجاب ایدن احوالندن در. بر علمه میل و رغبت و اخر علمده عداوت ایتك مقتضای جهالتدن اولوب انسانه واجب و لازم اولان شی، هر علمدن و هر فنندن بر مقدار معلومات حاصل ایتکه سعی و غیرت ایلکدر. کذلک بعض علومی مذمت ایلک دخی جائز دکلدر. بعض کیمه لر هر علمك اصل و میزانی و هر ذهنك سبب انجلاسی اولان علم منطق ایله علی الاطلاق علوم حکمییه ذم ایلدیله و علم نجومك بعض اقسامی فرض کفایه و بعض اقسامی دخی مباح اولدینی حالده انك دخی مذمتنده بولندیله و مقالات صوفیه یعنی قلوب مطهره اصحابندن اولان اهل حالک اقوالنی دخی هدف تعریض ایلدیله. حال بوکه بو مثللو رد و انکارك هیچ بریسی جائز دکلدر. او مثللو بعض علومی رد و انکار ایدنلرك زعمنه کوره علم، فی نفسه مذموم اولسه بیه تحصیل فوآندن خالی دکلدر. او فوآندك بریسی مذموم اولان علمك قائلنی رد و انکار قضیه سندن عبارتدر. (تنبيه) علوم فلسفه نك مطالعه سی ایکی شرط ایله حلال اولور. (شرط اول) عقائد اسلامیه دن غافل اولماق و علوم شرعییه ده اصحاب رسوخدن اولمقدر. (شرط ثانی) علوم فلسفه ده قواعد شرعییه مخالف مسأله تصادف اولدقده تجاوز اولتیوب او مثللو مسائل مخالفنك رد و تزییفنه اعتنا ایلکدر. چونکه

اصول شرعییه مخالف اولان علومك مطالعه سی، انجق رد و تزییف ایچون در. علوم فلسفه، مساعده ذهن و زمان ایله حاصل اولوب شومساعده مفقود اولدقده مبدأ و معاد و معاملات و عبادات و اخلاق و عادات علمری ایله اکتفا اولنق اولی در.

§ ۱۰ — اقران و امثال ایله مذاکره و مناظره دخی تحصیل و تعلمك شروط معتبره سندن در. چونکه «نهال علمك سبب نمانسی آب زلال مذاکره و مناظره در» دیو علمای کرام جابندن بیان بیورلمشدر. لکن مذاکره و مناظره نك طلب ثواب و اظهار صواب مقصدی ایله اجرایی مشروطدر. طبع سلیم اصحابندن اولنلر ایله اجرا اولنان مذاکره قلیله نك فوآند کثیره بی منتج اولدینی مسلمدر. طالب علم اولان ذات ایچون دقایق علمیه ده متأمل اولق و تأملی اعتیاد ایتك لازمدر. چونکه تأمل و تفکر ك فوآند علمیه حصولده و کشف مشکلات خصوصنده اولان محسناتی منکر دکلدر.

§ ۱۱ — علمده جد و همت دخی شرایط تحصیلندن در. انسان، جناح جد و همتی ایله شواهد کالاته طیران ایدر. علمی ضبط و قید ایتك و بر کونك مشغولیت علمیه سنی فردایه عوق و تأخیر ایلماک و مسائل علومدن تحریر ایلدیکی شیلری حفظ و ازبر ایلک جمله جد و همتندن در.

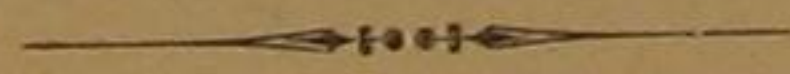
§ ۱۲ — مراتب علومه رعایت دخی شروط تحصیلندن در. هر بر علم ایچون حد و مرتبه اولدیغندن مراتب علومی بیلک و هر بر علمك حدینی تجاوز ایتماک لازمدر.

§ ۱۳ — شرایط تحصیلک بریسی دخی علوم آیه در. معلوم اولدینی اوزره علوم متداوله ایکی صنفه منقسم اولوب بر صنفی علوم شرعیه و حکمییه کبی ذاتی مقصود اولان علومدر. دیگر صنفی دخی علوم عربیه و علم منطق کبی ذاتی مقصود اولیان علملدر. ذاتی مقصود اولیان علملره علوم آیه اطلاق اولنور. اشبو علوم آیه، علوم شرعیه و حکمییه نك وسیله حصولی در. علوم مقصوده ده توسیع کلام و تقریر مسائل و استکشاف دلائل ایتکه ملکه نافع حصولجه فوآند کثیره اولدینی انکار اولنه من. اما علوم عربیه ذاتی مقصود اولان علومدن معدود اولدیغندن انده او قدر توسیع کلام و تقریر مسائله حاجت یوقدر. علوم عربیه ده طلب تبحر ایتك و نحو ایله عمری نحو ایتك جائز اولیوب طالب علم اولان ذاته علوم آیه دن حصول مقصوده کافی معلومات استحصالنندن صکره افکار و اهیه ایله تزییع اوقات ایتیوب ذاتی مقصود اولان علومی تحصیله مباشرت

ایتمک لازمدر. بوجهته علوم عربیه ایله کثرت توغل، ذاتی مقصود اولان علومک جمله موانعدن عد و شمار اولندی.

اصول و فروعی ایله تحصیل علوم ایتمک اگرچه زحمتلی کورینور ایسهده حصولنده زحمت چکیلان شیئک، انسان ایچون باعث شرف عظیم اوله جفی مسلمدر. الیوم اثار علیهلری منابع استفاده اولان ذوات کرام حضراتی، حائز اولدقلری اوبیوک شرفلری، حضور راحت ایله حاصل ایتمیوب مالاً و بدنآ پک چوق فداکارلقلر اختیار و صیف و شتا زحمتلرینه وانواع مشکلاته تحمل ایله بلاد بعیده بی کشت و کذار ایدرک مشاهیر علمایه ملاقات شرفی ایله تکمیل علوم و معارف و تحصیل کالات ایلدکن صکره دخی تضييع اوقات ایتمکی تجویز بیورمیوب بر طرفدن نشر علوم و فنونه و دیگر طرفدن اخلافک استفاده لری ایچون امر تألیفاته صرف نقود همم بیورمشلردر.

ایشته علومده کسب ملکه و مهارت ایتمک و علوم ایله تهذیب ذات و صفات و تربیه افکار ایتمک و اخلافه اثار علیه براقق صور مشروحه ایله حاصل اوله جفی غیر خفی در.

بحث

(۲۱)

ادب تعلم

ماهیت انسانیده بالقوه موجود اولان مزیت و فضیلت، علم و معرفت ایله وجودنمای حصول اولور.

جناب حقک ماهیت انسانییه و دیعه بیوردینی فضیلتک ظهورینه وسیله اولان آداب علومک اکتسابندن روکردان شوق و اقدام اولق کبی اقیج برشی اولدینی جهته رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری علمک اکتسابنه خلقی تشویق و ترغیب بیورمشلردر.

انسان، تعلم علمه قابلدر. چونکه انسانک سائر حیواناتدن تمایز ایتمسینه سبب اولان فکری، بالطبع ادراکات و معلوماتک تحصیلنه راغب اولمسینه انسان، کندوسنجه حاجت کوردیکی عملردن باشلایوب واحداً بعد واحد تحصیل ایدرک و امر تحصیلده ترک اهل و تکاسل ایله رک فضائل انسانییه بوضورتله حاصل ایدر و ماهیتنده بالقوه موجود اولان استعداد و فضیلتک قدرینی تقدیر ایتمیانلر دخی فکرلرینی تحصیل احتیاجلری امرنده آتعب ایتمیوب او شرفدن محروم اولورلر. چونکه شرف و فضیلت انجق تحصیل کالات ایله وجوده کلور.

امر تعلیم و تعلم امور ذهنیه دن اولوب وقایع زماندن مستفاد و متحصل اولان علمه «علم تجریبی» و اعمال فکر و نظر ایله حصوله کلان علمه دخی «علم قیاس» اطلاق اولنور. بعض اسبابدن ناشی قدما، علمی مشافهة تعلیم ایدرلر ایدی. مرور زمان ایله کوریلان لزوم و احتیاجه مبنی تدوین علومه صرف نقود همت بیورلمشدر.

معلوماتک جمله سی امور ثلثه ایله معروف اولور. امور مذکورهدن اولکیسی «اشارت» و ایکنجیسی «لفظ» و اوچنجیسی «خط» در.

«اشارت» مشاهدهیه، «لفظ» حضور مخاطبه و سماعه توقف ایدر. خط، نه مشاهدهیه

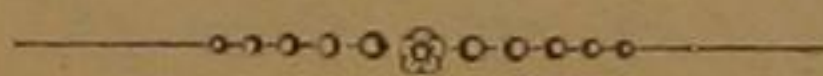
ونده حضور و سماعه توقف ایتمیوب نفعاً بونلردن اعمّ و اشرف اوله رق نوع انسانه مخصوصدر. بوسبیدن ناشی متعلم اولان ذاتک انواع خطوطدن هیچ اولمز ایسه برنوع خطی کوزلجه یلمسی اهم و الزمدر. چونکه «خط» و «قرائت» ایله اثر نوعیت ظاهر اوله رق انسان، شو اثرک بالفعل ظهوریله سائر حیواناندن کسب امتیاز ایدوب انکله حفظ علوم و کمالات ایدر، و بر زماندن دیگر زمانه اخبار و حوادث و وقایعی انتقال ایتدیرر.

طبیعت انسانیه نك قرائت و کتابته حد ذاتنده قابلیت مسلم ایسه ده تحصیل ملکه ایچون سعی و غیرت لازمدر. اشبو سعی و غیرت، اهل و اربابندن اخذ و تعلم ایله تمرّن و تدرب ایتکدن عبارتدر.

انسانده بالقوه موجود اولان فضائل و کمالات، علوم و صنایعه تدریجاً حاصل اولان معلومات ایله قوه حالندن قورتیلور و معقولات و محسوساتی ادراک ایتکده ملکات راسخه حاصل اوله رق او فضائلدن تامیله استفاده اولنور. ماهیت انسانیه ده وجودی قوه حالنده اولان کمالاتک بالفعل حاصل اولسی احقق تعلم و اکتسابه توقف ایدر. بو حالده شرف و فضائل، تعلم و اکتسابک نتیجه سی اولور.

علمدن و تعلیم و تعلمدن مقصود معرفه الله در. معرفه اللهک غایه الغایات و رأس انواع سعادات اولدینی جمله نك معلومی در. بوکا «علم الیقین» تعبیر اولنور که اصحاب کراماتدن اولان مشایخ صوفیه بو علمه اختصاص و انتساب ایلشور و علومدن مقصد اقصى معرفه الله اولغله بو مسئله ده ذهن کشای بحث و ترغیب اولمشلردر.

سلفدن مروی اولدینی اوزره اکثر ذوات کرام حضراتی کندولرنجه مقصد اقصى و مطلب اعلى حاصل اولدنده علوم ایله اشتغال ایتکی ترك و تعطیل ایلمشلردر.

بحث

(۲۲)

﴿ شروط نشر علوم ﴾

معلوم اولدینی اوزره نشر علم ایتک، عبادتک افضل و اشرفی در.

ناشر علم اولان ذاتک مشفق و ناصح اولسی و طلبه علمی اخلاق ردیه دن و فوق الاستحقاق نائل شرف اولمق شوق و املندن و فوق الطاقة اشتغالدن زجر و منع ایلمسی و تحصیل علم ایله ریاست و مباهات قصد و امل ایدن طلبه یی او مثللو امللرندن زجر و منع ایتمیوب ریاست و مباهاتک انجق علم و کمال ایله حاصل اوله جغنی بیان ایله متعلمی تحصیل علم و کماله تشویق و ترغیب ایتسی نشر علمک آدابندن در. جناب حق، ریاستی علم و شرعک حفظی ایچون خلق ایتشدرد. بواجلندن «لولا الریاسة لبطل العلم» دینلشدر که مالی «ریاست اولسیدی متاع علم، بازار ترقی و اعتبارده رواج لایقنی بولمز ایدی» دیمکدر. متعلمک، زجر و منعی واجب اولان شیدن زجر و منع اولنسی قصد و مراد اولندقدده زجر تصریحی جهتی اختیار اولنمیوب زجر تعریضی ایله اکتفا اولنمق نشر علومک جمله شرائط و آدابندن در. طالب علم اولنلره، ابتدا دین و دنیا لرنجه اک زیاده محتاج اولدقلری علملر تعلیم اولنمق و امر تعلیمده مراتب عقول و استعدادده کوره احسن ترتیه رعایت ایدلمک و حائز مرتبه رشد و استعداد اولنلردن کتم علم اولنماق و نا اهل اولنلره تعلیم و اشاعه ایله اضاعه علم ایدلماک نشر علومک جمله شرائط و آدابندن در.

فمن منع الجهال علماً اضاعه

ومن منع المستوجبین فقد ظلم

بیت مذکورک مالی اوزره نا اهل اولنلره علم ایله سماحت اولنسی علمی اضاعه ایلک اولسلیله شرعاً مذموم اولدینی کبی قابل علم اولنلردن دخی علمک کتم اولنسی او مثللو کیمسه لر حقنده ظلم ایلک اولسلیله بو دخی شرعاً مذموم در.

اهل تصوّفك كلماتی عوام ناسه اشاعه دن اجتناب اولنق دخی جمله آدابدن در. چونكه كلمات صوفيه نك قواعد شرعيه به تطبيقده عوام ناسك دركار اولان عجز وقصورلری فساد اعتقاده باعث والحاد وزندقه به بادی اولور. بو حالده عوام ناس علم عبادات ظاهره به تشویق و ارشاد اولنق وانلره بر صورتله شبهه عارض اولوبده او شبهه بی کلام اقناعی ایله ازاله ایدوب حقائق ودقائقدن بحث و بیان اولنماق لازمدر. اما قواعد شریعتده ثابت قدم اولان اذکیا و البتیه ذکاری دفعاتله تجربه اولنقدن صکره کشف حقائق ایتمک جائزدر. (تنبيه) طالب علم اولنلره اهل تصوّفك مقالات خفیه المعانیسندن واحوال غریبه سندن فهم وادرا کلرینک مساعد اولدیغی اموری انکار ایتمکدن زیاده سیله اجتناب ایتمک واجب و لازمدر.

ناشر علم اولنلرک اقوالی افعالنه مخالف اولماق لازمدر. اقوالی، افعالنه مخالف اولان کیمسه لردن هرکس تنفر ایدر. چونکه اکثر اشخاصک نظر دقتلری، قائلک احوالی جهتته مصروفدر. اگرچه محققین و عقلا، قائلک قولنه نظر ایدرک قائلک حالنه نظر ایتمزلر ایسه ده بو مثللو ذوات، جمعیات ایچنده نادر الوجود اولور. بو حالده ناشر علم اولان ذاتک قوی فعلنه موافق و صفات ممدوحه ایله متصف اولسی لزومی ظاهردر.

عالم اولان ذات ایچون حال اتقاده اولق یعنی شرع شریفه تمایله تطبیق افعال وحرکات ایتمک لازمدر. ناشر علم اولنلرک حال اتقا اوزره اولملری متعللرجه ظاهراً ومعناً استفادۀ کامله حصوله باعثدر.

معلم و مدرس اولان ذات ایچون وقت تعلیم و تدریسده کظم غیض ایتمک یعنی زمان تعلیمده حاصل اولان غضب وحدتی بر صورتله اظفا و تسکین ایتمک وهزلیاتدن ومبالاتسز طور وحرکتدن وضحک وخنده کبی احوالدن اجتناب ایتمک لازمدر.

معلمک فهم ودرایتی امتحان قصدیله لطیفۀ مشروعۀ ایتمکده حذر اولدیغی علمای کرام جانبندن بیان بیورلمشدر.

علمده مجادله وحق قبول ایتمک خصوصنده مکابره ایتمک اصلاً جائز اولدیغی کبی کرک تعلیمده وکرک بحث و مناظره ده بر علمی بر علمه ادخال ایتمک دخی جائز دکلدر.

صغاری یعنی صغیر السن اولنلری تعلم علمه وسیمیا حفظ وازبره تشویق وترغیب ایتمک وصغاره فهم وادرا کلرینک تحمیلی درجه سنده تعلیم علوم ایتمک و مبتدی اولنلره ارائه

صور مشکلات ایتمامک ومنتهی اولنلره دخی مسائل واضحه ایله تکلم ایتمامک واستثابه شدت و حدت ایله جواب ویرمامک وطلبۀ علوم اوزرینه القای اغلوطات اولنماق وطلبه نك فهم مشکلات ومعضلاته اقتداری کورلدیکی حالده کمال اهتمام ایله اومثللو مشکلاتی حل وتفهم ایتمک واستعدادلری دقائق علمیه به کافی اولیانلره دین ودنیالرنجه اهم اولان عملر تعلیم اولنهرق اومثللولره تجارات ونوافل طاعات ایله اشتغال ایتملری خصوصی توصیه اولنق نشر علمک شرائط مهمه سندن در. اما طلبۀ علومک حائز اولدقلری استعداد واققدارک مراتب ودرجاتی علی وجه اللائق معلوم اولق اوزره مدت تجربه وامتحانک اوچ سنه قدر امتدادی لازمدر.

جمله آداب علمیه دن بریسی دخی ناشر علم اولان ذاتدن بر مسئله سؤال اولنوبده ناشر علمک اومسئله ده شک وشبهه سی وار ایسه «لادری» ایله جواب ویرمسی ماده سی در. «لادری» کلامی، علمک نصفی در. چونکه جهل، عدم علمدر. عدم علمه علم ایسه علمدن معدود اولدیغی جهتله «لادری» قولنک قائلنه نصف علم نسبت اولنق صحیح اولور.

بحث

(۲۳)

﴿ علم قرائت ﴾

علم قرائت، وجوه اختلافات متواتره حیثیتی ایله کلام اللهک صور نظمندن باحث اولوب علوم عربیهدن استمداد و استعانه ایدر.

(مبادی) — علم قرأتک مبادیسی، مقدمات تواتریه در.

(غرض) — اختلافات متواتره نک ضبطنه تحصیل ملکه ایتمکدن عبارتدر.

(فائده) — کلام اللهک تطرق تحریف و تغییردن مصون و محفوظ اولمسی در. کذلک

علم قرائت، حد شهرته واصل اولان اختلافات غیرمتواتره حیثیتی ایله دخی صور نظم کلام اللهدن بحث ایدر. بوحالده علم قرأتک مبادیسی یا مقدمات مشهوره اولور و یا خود موثوق به اولان احاددن مروی مقدماتدن عبارت اولور.

قرآن کریم، جناب حقک کلام قدیمی اولوب روح الامین یعنی جبریل علیه السلام [۱] و ساطتیه سید المرسلین صلی الله تعالی علیه وسلم افندمن حضرتلری اوزرینه منزل و مصحف شریفده مکتوب و صدورده محفوظ و امت بیننده متواتر و وقت بعثت نبی علیه السلام حضرتلرندن الی یومنا هذا علی وجه التواتر منقولدر.

صحابه کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضرتاتی خواجه عالم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن بعض الفاظ شریفه قرآنیه بی وادایه متعلق کیفیات حروفی اخذ ایدرک انلردن

[۱] «جبریل» جیم حرفنک فحی و یا خود کسری ایله و بلا همزه و «جبرائیل» بعد الالف همزه ایله و «جبرائیل» ایکی یا ایله و بلا همزه و «جبرائیل» برهمزه و بر یا ایله بلا الف لغت اولوب ملائکه کرامدن انزال وحی شریفه مأمور اولان جبریل علیه السلام اسم شریفی در. برروایت کوره «جبریل» کله سنک اصلی «کوریل» اولوب تعریباً تغییر اولمشدر. برروایت کوره «ایل» لفظی، لغت عبرانیه اوزره لفظه جلاله معناسنه اولوب «جبریل» کله سی عبدالله دیمکدر. دیگر برروایت کوره «جبریل» کله سی خادم الله معناسنه در.

«قرآآت سبع» عنوانی ایله معروف اولان یدی عدد طریق مخصوص، السنه ثقات اوزرینه بین الامه متناقل و متواتر اولمشدر. طرق مذکوره، اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم حضرتلرندن نقل و روایت ایله مشهور اولان مشایخدن جم غفیر و جمع کثیره انتساب ایله معروف اوله رق اصول قرائت اولمشدر.

بعد ذا طرق مختلفه قرآآتدن نیجه طریق دخی «قرآآت سبع» اوزرینه علاوه و الحاق اولنوب لکن ائمه قرائت نزدنده قوت نقل و روایتده قرآآت سبع مرتبه سنه بالغ اولمامشدر. بعض ناس «طرق سبع» ک تواترنده جمهوره مخالفت ایدرک طرق مذکوره نک ادایه متعلق کیفیات حروفدن عبارت اولمسیله سماعاً اخذ و روایتی ممکن اولدیغنی بیان ایلدیلمر، لکن اداده تواترک انقطاعنی نظم قرآن عظیم الشانک، تواترینه مانع عد ایتمدیلمر. اکثر ناس، بورایدن اباء ایدوب قرآن کریم الفاظ و اداسیله متواتر در دیدیلمر. طائفه اخی دخی «قرآآت سبع» دن (مد) و (تسهیل) کبی ادای حروفک غیری روایاتک تواترینه ذاهب اولوب کیفیت ادایه سمع ایله و قوف ممکن اولمامقله ادا متواتر دکلدر دیدیلمر؛ بو قولک صحتنه بعض علمای کرام حضرتاتی جانبندن اشارت بیورلمشدر.

قرآ و حفاظ، طرق قرآتی نقل ایدوب هر عصرده تداول ایتمیرمکدن خالی اولدیلمر. وقتاکه علوم، صدوردن سطورده نقل ایله جمع و تدوین اولندقدده قرائت دخی فن مخصوص عد اولنوب سائر علوم کبی صحائف اوراقه کتب و تسطیر اولمغله صنعت عالیهدن صنعت مستقله و علم منفرد اولدی.

موالی بنی عامردن «مجاهد» فن قرآآته ماهر و کامل ایدی. کذلک «ابو عمرو دانی» دخی فن قرآآته حد کماله بالغ اولوب مشارلیهک فن مذکوره متعلق تألیف و تصنیف بیوردیغنی کتابلردن «تیسیر» نامنده اولان کتابی زیاده نافع و مفید اولمغله اهل قرائت او کتابی مأخذ اتخاذا ایلدیلمر. «ابو عمرو» ک زمانه قریب عصرده «شاطبه» نام بلده دن «ابو القاسم بن فیره» نشأت ایدوب «ابو عمرو دانی» نک کتابلرینی تهذیب و تلخیصه سعی مالا کلام ایلدی و قواعد فن قرآآتی حالا بین القرآ «حرز الامانی» اسمی ایله موسوم اولان قصیده لامیه مشهوره سنده کشیده سلك نظم ایلش و «قرآآت سبع» ک اسمی روات [۱] و شیوخه [۲] دخی رمز و اشارت بیورمشدر.

[۱] روات، رانک ضمی ایله «راوی» کله سنک جمعی در. (راوی) لغه روایت ایدیغی یعنی ناقل اخبار معناسنه در.

[۲] شیوخ، اشیاخ، شیخ کله سنک جمعی در. شیخ، مقتدابه معناسنه در. کبیر السن اولنلره و علم و کالده ماهر و حاذق اولان ذواته و حال اتقا اوزره بولنان کیسه لره شیخ اطلاق اولنور.

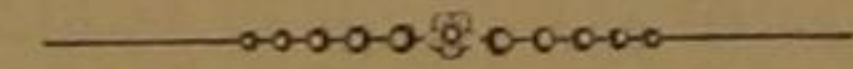
امام «شاطبی» حضرت تریبک ذکر اولنان قصیده سی قواعد فن قرا آتی جامع اولغله ناس، انک حفظنه اعتنا ایلدی .
بعض زمانلرده علم قرآن کریمه فن رسم دخی ضم وعلاوه اولنهرق منظوم ومنثور کتابلر تألیف اولندی .

فن رسم، قرآن عظیم الشانه مخصوص بر فن جلیل درکه مصاحف شریفهده حروف شریفه قرآنیه نك اوضاع مکتوبه ورسوم خطیه سی او فن ایله معلوم اولور. زیرا مواضع مخصوصهده حروف کثیره واقع اولمشدرکه او حروفک رسم کتابتی، خطک متعارف اولان قانوننه مغایردر .

رسوم مصاحف شریفه اوضاع خطه وقانون کتابته مخالف اولوب ضبطنه احتیاج حاصل اولغله علمای کرام حضراتی علوم قرآن کریمی جمع وتالیف ایلدکلری ائنده فن رسمی دخی مرسوم صحیفه تدوین ایلدیلر .

مغرب دیارنده ریاست علم قرآن «ابوعمرودانی» به منتهی اولدقده مشارالیه حضرتلری فن رسمده دخی کتابلر تألیفنه بذل عنایت بیورمشدر. مشارالیه حضرتلریک تألیف ایلدیکی کتابلرک اشهری «کتاب مقنع» درکه کتاب مذکور جمله طرفدن قبول اولنوب مندرجاتنه اعتماد اولمشدر .

بعده «ابو القاسم شاطبی» حضرتلری «کتاب مقنع» ی «رأیة» اسمیله معروف اولان قصیده مشهوره سنده کشیده سلك نظم ایدوب قصیده مذکوره نك حفظ واتقانه جمله طرفدن اهتمام مالا کلام اولندی .

بحث

(۲۴)

علم تجوید

علم تجوید، [۱] قرآن عظیم الشانک مخارج حروف وصفات حروف جهتیه تحسین تلاوتدن وصفات حروفک حقنی ادا ایله صورت ترتیل [۲] نظم مبین دن باحشدر .
صفات حروف، «تفخیم» [۳] و «ترقیق» [۴] و «ادغام» [۵] و «وقف» [۶] و «اظهار» [۷] و «اخفا» [۸] وامثالی صفتلردن عبارتدر .
علم تجوید فن قرآنک ثمره و نتیجه سی در . بوعلمه کسب وقوف ایتمک علم موسیقی کبی لسان ایله تمرن [۹] وافواه معلیندن تلقف [۱۰] و تدرّب [۱۱] ایله حاصل اولان ملکه دن عبارتدر .

- [۱] «تجوید» لغتده برسنه بی حسن حاله وضع ایتمک واهل قرائت وتجوید اصطلاحنده حروفک حقنی ادا ایتمک معناسنه در .
[۲] «ترتیل» حروف وکلانی آچیق صورته ذکر ایتمک معناسنه در . ترتیل اوزره قرائت، الفاظک معانیسنی سهولته فهم وادراکه باعث اولور. سرعتله قرائت ایتمکدن فائده مذکوره حاصل اولور.
[۳] «تفخیم» لغتده تعظیم معناسنه در. اهل تجوید اصطلاحنده حرفی تغلیظاً اوقومق معناسنده استعمال اولنور .
[۴] «ترقیق» لغتده برشیئی تلین ایتمک وکلومی حسن صورته ادا ایتمک معناسنه در. اهل تجوید اصطلاحنده، حرفی ایجه اوقومق معناسنده استعمال اولنور.
[۵] «ادغام» لغتده برشیئی برشیئه ادخال ایتمک واصطلاحده حرف ساکنی حرف متحرکه وصل ایتمک معناسنه در.
[۶] «وقف» لغتده حبس وامساک واصطلاحده قطع الصوت معناسنه در.
[۷] «اظهار» لغتده برشیئی آشکار ایتمک معناسنه در. اهل تجوید اصطلاحنده ایکی حرفک بینی تباعداً منفصل اولقدن عبارتدر .
[۸] «اخفا» لغتده برشیئی ستر ایتمک، کیزله مک معناسنه در. اهل تجوید اصطلاحنده اظهار ایله ادغام بیننده برحالت در .
[۹] «تمرن» لغتده استمرار وملازمت ایتمک وعادت ایدتمک معناسنه در .
[۱۰] «تلقف» اغزدن سوز آلمق وایشتمک وسرعتله اخذ ایتمک معناسنه در .
[۱۱] «تدرّب» آلمق، الفت کسب ایتمک معناسنه در .

اصول مخارج حروف اوج عضودن عبارتدر.

اعضای مذکورہ «حلق» و «لسان» و «شفہ» در. اشبو اعضادن ہربرینک اول، اوسط، آخری اعتباریلہ رأی مختار اوزرہ مخارج حروف (۱۷) عددہ بالغ اولور.

«حلق» دن یعنی بوغازدن خروج ایدن حرفک مقداری التي عدددن عبارتدر. حروف مذکورہ نك ايکيسي بوغازك اسفلندن خروج ایدن «ها» و «همزه» حرفلندن وایکيسي دخی بوغازك وسطندن خروج ایدن «عين» و «حا» حرفلندن وديکر ايکيسي دخی بوغازك اولندن خروج ایدن «غين» و «خا» حرفلندن عبارتدر. اشبو التي عدد حرفه «حروف حلق» اطلاق اولنور. بو حرفلر خنجره نك رأسنده اولان کوچک ديلک بوغازه ضرب و صدمتندن حاصل اولور.

بعض حروف دخی اطراف لسانی «اضراس» تعبير اولنان یان ديشلرینه ضرب ایتمکن حصوله کلور. «ضاد» کبی

بعض حروف وسط لسانک اوست چکديه ضربندن حاصل اولور. «جیم» و «شین» و «یا» حرفلری کبی.

بعض حروف ایکی شفهنک بربرینه انضمامی ایلہ حاصل اولور. «میم» ایلہ «با» حرفلری کبی.

بر حرفک مخرجنی بیلوب اجرا ایتمکه قاعده بودر که تکلمی مراد اولنان حرفک اولنه برهمزه مکسوره کتوریلوب اول حرفک آخری اسکان اولندقدہ نہ محله قرار ایدر ایسه مخرجی او محلدرد. مثلاً «با» تکلمنده «اب» دیمک کبی که بو حرفک شفده قرار ایتسیله «حرف شفوی» اولدینی معلوم اولور.

«حلق» و «لسان» و «شفہ» دن هربرینک اول و آخر و اوسطی سببی ایلہ و اطرافنک برر محله ملاقات و مصادمه ایتسی حسبیلہ اصوات انسانیه کیفیات مختلفه عارض و بوجهته حروف متنوعه حاصل اولوب «حس سمع» ده یکدیگرندن ممتاز اولورلر.

حروفی نطق و تکلمده جمله انسانلر حال مساوات اوزرہ اولیوب بر طائفیه مخصوص اولان بعض حروفی آخر طائفه نطق و تکلم ایتمز.

بحث

(۲۵)

علم تفسیر شریف

(تفسیر) کلمه سی «فسر» دن مأخوذ و «فسر» کلمه سی «سفر» دن مقلوب اولوب کشف و اظهار معناسنه در.

بعض اهل ادبک بیاننه کوره «فسر» ایلہ «سفر» لفظاً یکدیگری ایلہ متقارب اولدینی کبی لغة دخی یکدیگری ایلہ متقارب در. اما «فسر» معنای معقولی اظهارده و «سفر» اعیانی ابصاره ابرازده استعمال اولنور.

بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره «تفسیر» و «تأویل» کلملری معنای واحددن عبارت اولوب «کشف المراد عن المشکل» دیمکدر. یعنی لفظ مشکلدن کشف مراد ایتمکدر. (تأویل) کلمه سی «اول» کلمه سندن مشتق و مأخوذ اولوب «رجوع» معناسنه در. بو اشتقاقک وجه مناسبتی صاحب تأویلك آیت کریمه بی محتمل اولدینی معنا جهته صرف وارجاع ایلسندن عبارتدر.

تأویل کلمه سنک سیاست معناسنه اولان «ایاله» لفظندن مشتق و مأخوذ اولدینی دخی مرویدر. بو اشتقاقک وجه مناسبتی صاحب تأویلك تصرف کلام ایلہ کلامک معناسنی موضعنه وضع ایلسندن عبارتدر.

برروایت کوره تأویل کلمه سی درایتہ [۱] و تفسیر کلمه سی روایتہ [۲] تعلق ایدر.

کذلک تفسیر کلمه سنک اکثر استعمالی الفاظ و مفرداتده و تأویل کلمه سنک اکثر استعمالی معنا و جمله لردہ و تفسیر کلمه سنک استعمالی کتب الہیہ ایلہ کتب الہیہ نك غیریسنده و تأویل

[۱] درایت، قواعد نحویہ و قواعد عقلیه دن مقتبس اولان علم معناسنه در.

[۲] روایت، نقله و سماعه مستنداً کشف و تبیین معانیدن عبارتدر. آیت کریمه نك سبب نزولندن خبر ویرلک کبی که بو خبر، انجق اصحاب کرام حضراتندن نقل و سماعه مستند اولور. ابو مثللو اخباره علم روایت دینور.

کله سنک استعمالی کتب آلهیده واقع اولدینی دخی بعض کتابلرده نکاشته خامه تحقیق و بیان اولمشر .

بعض علمای کرام حضرتانک تعریفنه کوره تفسیر کله سی وجه واحدن غیره معانی یه احتیاجی اولیان بر لفظی بیاندن عبارت اولوب تاویل کله سی دخی معانی مختلفه یه متوجه اولان لفظی، دلیل ایله معانی مختلفه دن برجهته توجیه ایلمکدن عبارتدر .

بعض علمای کرام حضرتانک تعریفنه کوره دخی تفسیر کله سی قطعاً بیان معاندن و تاویل کله سی صورت قطعیتدن عاری اوله رق معانی محتمله دن بریسنک ترجیحندن عبارتدر .

علم تفسیر شریف، طاقت بشریه مقدارنجه و قواعد عربیه اقتضاسنجه نظم قرآن کریمک معانی شریفه سندن بحث ایدن علم جلیلدر .

(مبادی) — علم تفسیر شریفک مبادیسی علم لغت، علم نحو، علم تصریف، علم اشتقاق، علم معانی، علم بیان، علم بدیع مثللو علوم عربیه ایله علم قرائت، اصول دین یعنی اصول کلام، اصول فقه، علم جدل، علم اسباب نزول، علم فقه، آیات قرآنییه یی مفسر اولان احادیث شریفه و امثالی علملردر .

(غرض) — علم تفسیر شریفدن غرض، نظم جلیلیک معانی شریفه سنه بقدر طاقه البشریه و بحسب قواعد العربیه کسب و قوف و معرفتدن عبارتدر .

(فائده) — علم تفسیر شریفک فائده سی، احکام شرعیه نیک علی وجه الصحه استنباطنه قدرت و ملکه حصولیدر .

(موضوع) — علم تفسیر شریفک موضوعی، منبع حکمت و معدن فضیلت اولان «کلام الله» در .

(غایت) — علم تفسیر شریفک غایتی، سعادت دنیویه و اخروییه نائل و واصل اولمق ایچون قرآن کریمک معانی شریفه سنی فهمه و حکم جلیلی استنباطه توصلدر .

علمک شرف و جلالتی، موضوع و غایتنک شرفی اعتباری ایله اولوب شو حالده علم تفسیر شریفک موضوع و غایت اعتباری ایله جمیع علومک اشرف و اعظمی اولدینی ثابت اولور .

قرآن کریم، جناب حقک کلام قدیمی اولوب روح الامین یعنی جبریل علیه السلام

واسطه سیله فخر کائنات علیه افضل التحیات حضرتلرینه منزل و مصحف شریف دقتینی [۱] میاننده مکتوب و صدورده محفوظ و مضبوطدر .

قرآن کریم، امت بیننده متواتر اولوب وقت بعثت نبی صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن الی یومنا هذا علی وجه التواتر منقولدر .

قرآن کریم، بلغای عدنان [۲] و فصحای قحطانه [۳] مخصوص اسالیب بلاغت اوزره شرف نازل اولمغله جمله قبائل عرب، مفردات و تراکینک معانی لطیفه سنی فهم و ادراک ایدر لر ایدی .

قرآن کریم، امم سالفه یه منزل اولان بعض کتب آلهیه کبی دفعه نازل اولیوب وقایع کونییه حسبیه علی التدریج شرف نازل اولمشر .

آیات قرآنیه نیک بعضیسی عقائد ایمانییه و بعضیسی افعال مکلفینه مخصوص احکام عینییه متعلقدر .

فخر کائنات صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری بحمل و مشکل اولان آیات قرآنیه نیک معانی جلیله سنی اصحاب کرامه تعریف بیورر لر ایدی .

صحابه [۴] کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی دخی معنای مرادی و اسباب

[۱] (دفعه)، دالک قحی و فائک تشدید ایله یان، طرف معناسنه در . دقتین دینور . دقتین دیمکدن مراد، مصحف شریف جلدینک ایکی طرفندن عبارتدر .

[۲] عدنان، سلمان وزنده ابو معدرکه برقبیله عظیمه پدریدر .

[۳] قحطان، سلمان وزنده ابن عامر بن صالح درکه برقبیله نیک پدریدر . نسبتنده قحطانی دینور . غیر قیاسی اوله ری اقحاطی دینور اعرابی کبی .

[۴] صحابه، فی الاصل مصدردر . رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینک اصحاب کرامنه اطلاق اولنور . لکن صحابه کله سی اصحاب کله سندن اخصدر . یعنی خصوصیت معناسنی افاده ایدر . چونکه صحابه کله سنک رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینک اصحابنده استعمالی غالب و اکثردر . اصحاب رسول علیه الصلاة والسلام حضرتلرینه بولفظ علم کبیدر . یعنی اسم خاص اولمشر . بوسیدن طولانی صحابه کله سی اصحاب کرامه نسبت اولنور . صحابی، اول برزات عالیقدره اطلاق اولنور که او ذات رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه بعد النبوة حال حیاتلرنده شرف ملاقاتلری ایله مشرف اولوب نبوتلرینه ایمان ایتمش و ایمان اوزرینه ارتحال دار بقا ایلمشر .

نزول آیاتی و مقتضایات احوالی بیلوب لسان معجز بیان نبویدن نقل و روایت ایله تابعین [۱] کرام حضراتنه تعریف ایدر لر ایدی .

تابعین کرام حضراتی دخی اصحاب کرامدن قرآن عظیم الشانه متعلق اخذ وتلقی ایتدکری معلوماتی تبع تابعینه نقل و روایت ایدر لر ایدی .

سلسله اسناد، صدرآ عن صدر اسلافدن اخلافه منتقل ومنتهی اولوب افواه رجالدن مسوع و صحابه کرام و تابعین ذوی الاحترام رضی الله عنهم حضراتندن منقول اولان آثار کثیره صحائف کتبه درج و تسطیر اولدینی و قته قدر معانی قرآنیه افواه رجالدن اخذ وتلقی و سلفدن خلفه نقل اولمقدن خالی اولدی .

وقتا که معانی قرآنیه متعلق نقول و آثار، صحایف کتبه درج و املا اولدقدن امام «طبری» و «واقدی» و «ثعالبی» وانلرک امثالی اعلام مفسرین کرام حضراتی نقل آثار ایله تفسیره تصدی ایلدیلر .

بعدها لسان عذب البیان عربییه متعلق اولان علوم دخی جمع اولنوب اوضاع لغات ایله احکام اعرابه و بلاغت ترکیبیه دأر کتابلر تألیف اولدی .

قرن اولده احوال لسان، حسن سلیقه ایله طائفه عربیه مخصوص ملکه دن عبارت اولغله اوضاع لغات ایله احکام اعراب و بلاغت ترکیبیه امرنده نقل و کتابه احتیاج کورلمز ایدی . مؤخرآ اختلاط اقوام سببیه لسان عربییه خلل طاری اوله رق احکام لغاتک کتب اهل لساندن اخذ وتلقی اولمسنه لزوم کوردی و قرآن کریمک تفسیرنده لسانه متعلق اولان علملره حاجت مس ایدی .

فن تفسیر ایکی فسمه منقسمدر .

(قسم اول) سلفدن منقول اولان آثاره مستند تفسیر نقلی در . بومثللو تفاسیر شریفه ده نقل و روایت اولنان اخبار، اعتقاد و عمله دأر احکام دینه دن اولدیغندن یالکز نقل و روایت ایله اکتفا اولندی . مؤخرآ ظهور ایدن اسلاف مفسرین کرام حضراتی دخی آثار منقوله ده تحقیق اسانیده قیام ایتیه رک یالکز آثار منقوله یی کتب تفاسیره درج و تحریر ایلدیلر . وقتا که ناس، سمت تحقیقه رجوع و تصحیح اسانیده شروع ایتکه باشلا دیغنده بلاد غربده

[۱] تابعین، تابع لفظنک جمعی در . اصطلاحده تابع، اول برذات شریفه اطلاق اولنورکه او ذات، رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینک اصحاب کرامی ایله ملاقات ایلشددر .

علمای متأخریندن «ابو محمد بن عطیه» حضرتلری جمله تفاسیر متقدّمینده نقل اولنان آثاری حاده تحقیقاتدن اصرار ایدرک جذالت لفظی واصابت معنایی جامع اولان تفسیر مشهوری تألیف و تصنیف ایله آثار معروفه یی او تفسیر شریفه درج و ضبط ایلشددر . اندن صکره «امام قرطبی» ظهور ایدرک طریق تحقیقده «ابن عطیه» نک اثرینه [۱] اقتدا و اتباع ایله بر تفسیر شریف جمع و تألیف بیورمشدر .

(قسم ثانی) روایات و آثاره مقصور اولیوب لغاته کسب معرفت و مقتضای حاله رعایت ایله تأدییه معناده قواعد بلاغتی متضمن و لسان عربییه راجع اولان علومی مبین در . تفسیر شریفک بو قسمی اگرچه لسان عربییه متعلق اولان علوم جمع و تدوین اولدقدن صکره اختیار اولمش ایسه ده نقل آثار، مقصود بالذات اولغله بومثللو تفسیرلر نقل اناردن دخی خالی اولمامشدر .

قسم ثانی تحتنه داخل اولان تفاسیر مؤلفه نک احسنی، اهل خوارزم عراقدن علامه «زمحشری» یه منسوب «تفسیر کشاف» درکه عمده تفاسیر و مقبول فحول و نحاریر [۲] در .

مدینه تبریز علماسندن «شرف الدین طیبی» نام فاضل همام «تفسیر کشاف» ی شرح و تحشیه ایدرک بر کتاب لطیف تألیف و تصنیف بیورمشدر . فاضل مشار الیه کتابنده «کشاف» ک اعتزاله متعلق کلماتنه تعرض و آیات قرآنیه ده واقع اعجاز بلاغتی اهل سنت رأینه تطبیق ایلش و کتاب مذکورک علوم عربیه و فنون بلاغته فائق الامثال و ایراد حجج و دلائل و سرد کلامده حد کماله واصل اولمش اولدینی بعض محققین علما طرفندن ذکر و بیان بیورلمشدر .

[۱] اثر، همزه نک کسری و ثا حرفنک سکونی ایله لسان ترکی اوزره «ایز» معناسنده در . اثر، برذاتک سالک اولدینی مسلکه سلوک ایتک یعنی او ذاتک قول و فعلنه تابع اولمق معناسنه استعمال اولنور .
[۲] نحاریر، نحاریر لفظنک جمعی در . نحاریر، مسکین وزنی اوزره عالم متقدم اولان ذاته اطلاق اولنور .

طبقات المفسرین

مفسرین کرام حضراتی طبقات عدیده رجال کرامندن عبارتدر.

(طبقه اولی) اصحاب کزین رضوان الله تعالى عليهم اجمعین حضراتی در. خلفای راشدین یعنی حضرت «ابی بکر» و حضرت «عمر» و حضرت «عثمان» و حضرت «علی» رضوان الله تعالى عليهم اجمعین حضراتی ایله «ابن مسعود» و «ابن عباس» و «ابی بن کعب» و «زید بن ثابت» و «ابوموسی الاشعری» و «عبدالله بن زبیر» و «انس بن مالک» و «ابو هریره» و «جابر» و «عبدالله بن عمرو العاص» رضوان الله تعالى عليهم اجمعین حضراتی اهل تفسیر ایچنده طبقه اولی رجال کرامندن در.

خلفای راشدیندن «علی بن ابی طالب» رضی الله تعالى عنه حضرتلرندن تفسیره متعلق اولان روایت، سائر خلفای کرام رضی الله تعالى عنهم اجمعین حضراتندن واقع اولان روایتلردن اکثردر.

«ابن مسعود» رضی الله تعالى عنه حضرتلرندن تفسیر شریفه متعلق واقع اولان روایت حضرت «علی» رضی الله تعالى عنه طرفندن واقع اولان روایتدن اکثردر.

اصحاب کرامندن «ابن عباس» رضی الله تعالى عنهما حضرتلری «ترجمان القرآن» و «حبرالامة» و «رئیس المفسرین» اولوب مشارالیه حضرتلرندن تفسیر شریفه دائر واقع اولان روایت اکثر و اوفردر. لکن روایات واقعه طریقلرینک احسنی، تاریخ هجرتک (۱۴۳) نجی سنهسنده ارتحال دار نعیم بیورمش اولان «علی بن ابی طلحة الهاشمی» حضرتلرینک طریق روایتی اولوب امام بخاری حضرتلری «صحیح بخاری» نامیله مشهور اولان حدیث شریف کتابنده طریق مذکوره اعتماد بیورمشلردر.

تفسیر شریف روایت اولنان اصحاب کرامندن برذات عالیقدر دخی «انس بن مالک بن النضر» رضی الله تعالى عنه حضرتلری در. مشارالیه تاریخ هجرتک (۹۱) نجی سنهسنده بصرهده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

تاریخ هجرتک (۷۳) نجی سنهسنده مکه مکرمهده ارتحال داربقا بیورمش اولان «عبداه بن عمر بن الخطاب» حضرتلری وینه تاریخ هجرتک (۸۴) نجی سنهسنده مدینه منورهده

عزم کلزار جنان بیورمش اولان «جابر بن عبدالله الانصاری» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۴۴) نجی سنهسنده ارتحال کلشنسرای جنان ایتمش اولان «ابوموسی عبدالرحمن بن قیس الاشعری» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۶۳) نجی سنهسنده عالم بقایه ارتحال بیورمش اولان «عبدالله بن عمرو بن العاص السهمی» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۴۵) نجی سنهسنده ارتحال دارجنان بیورمش اولان کاتب النبی «زید بن ثابت الانصاری» حضرتلری طبقه اولی مفسرین کرام کرامت آسامندن در رضوان الله تعالى عليهم اجمعین.

(طبقه ثانیه) رجال کرامی تابعین کرامندن اولان اهل تفسیردر.

تابعین کرامندن اهل تفسیر اولان ذواتک بر قسمی «ابن عباس» حضرتلرینک اصحابی و مکه مکرمه علماسی ایدی.

تاریخ هجرتک (۱۰۳) نجی سنهسنده ارتحال داربقا بیورمش اولان «مجاهد بن جبرالمکی» حضرتلری دخی تابعین کرام اصحاب تفسیرندن اولوب امام شافعی حضرتلری ایله امام بخاری حضرتلری «مجاهد» حضرتلرینک تفسیر شریفه اعتماد و اعتبار بیورمشلردر.

تابعین کرامندن اولوب تاریخ هجرتک (۹۴) نجی سنهسنده ارتحال بیورمش اولان «سعید بن جبیر» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۱۰۵) نجی سنهسنده مکه مکرمهده ارتحال دارجنان ایتمش اولان «مکرمه مولى بن عباس» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۱۰۶) نجی سنهسنده كذلك مکه مکرمهده ارتحال داربقا بیورمش اولان «طائوس بن کيسان الیمانی» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۱۱۴) نجی سنهسنده ارتحال دار نعیم بیورمش اولان «عطا بن ابی رباح المکی» حضرتلری دخی اهل تفسیر شریفندن در. رضوان الله تعالى عليهم اجمعین.

تابعین کرامندن واصحاب تفسیرندن اولان ذوات معالی صفاتک بر قسمی دخی «ابن مسعود» رضی الله تعالى عنه حضرتلری اصحابی و کوفه علماسی ایدی. تاریخ هجرتک (۱۰۲) نجی سنهسنده ارتحال بیورمش اولان «علقمه بن قیس» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۷۵) نجی سنهسنده عزم کلزار جنان ایتمش اولان «اسود بن یزید» حضرتلری و تاریخ هجرتک (۹۵) نجی سنهسنده عالم بقایه ارتحال بیورمش اولان «ابراهیم النخعی» و تاریخ هجرتک (۱۰۵) نجی سنهسنده ارتحال ایلش اولان «شعبی» حضرتلری دخی «ابن مسعود» حضرتلرینک اصحابندن در.

تابعین کرام ذوی الاحترامندن واصحاب تفسیرندن اولان ذوات معالی سماتک بر قسمی دخی

« زید بن اسلم » حضرت تلمیذك اصحابی در . « عبدالرحمن بن زید » و « مالك بن انس » حضرت تلمیذی كبی .

كذلك تاریخ هجرتك (۱۲۱) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمش اولان « حسن البصری » حضرت تلمیذی و « عطاء بن ابی سلمة » و تاریخ هجرتك (۱۱۷) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا ایتمش اولان « محمد بن كعب القزازی » حضرت تلمیذی و ینه تاریخ هجرتك (۹۰) نجی سنه سنده ارتحال بیورمش اولان « ابو العالیه رفیع بن مهران الرباحی » حضرت تلمیذی و « ضحاک بن مزاحم » و تاریخ هجرتك (۱۱۱) نجی سنه سنده ارتحال ایدن « عطیة بن سعید الاوفی » حضرت تلمیذی و تاریخ هجرتك (۱۱۷) نجی سنه سنده وفات ایدن « قطادة بن دعامة السدوسی » حضرت تلمیذی و « ربیع بن انس » حضرت تلمیذی تابعین كرامدن واصحاب تفسیردن ایدی .

(طبقه ثالثة) صحابه كرام و تابعین ذوی الاحترام حضرتانك اقوال شریفه سنی جمع ایله كتب تفاسیر شریفه تألیف و تصنیفه بذل عنایت بیورمش اولان « سفیان بن عینه » و « وكیع بن الجراح » و « شعبه بن الحجاج » و « یزید بن هارون » و « عبدالرزاق » و « ادم بن ابی ایاس » و « اسحق بن راهویه » و « روح بن عبادة » و « عبد الله بن حمید » و « ابو بكر بن ابی شیبة » و سایر ذوات كرام در .

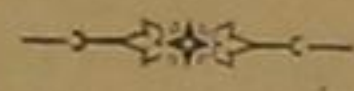
(طبقه رابعه) اهل تفسیری دخی « عبدالرزاق » و « علی بن ابی طلحة » و « ابن جریر » و « ابن ابی حاتم » و « ابن ماجه » و « الحاکم » و « ابن مردویه » و « ابوالشیخ بن حبان » و « ابن منذر » حضرتانی كبی ذوات كرامدر .

تفسیر شریفه متعلق معلومات مفیده بی جمع و درج و اسانیدی حذف ایله كتب تفاسیر شریفه تألیفه بذل همت بیورمش اولان ذوات كرامك بر قسمی دخی « ابو اسحق الزجاج » و « ابو علی الفارسی » و « مکی بن ابی طالب » و « ابو العباس المهدوی » حضرت تلمیذی كبی ذوات كرام در .

علمای متأخریندن دخی پك چوق اهل تفسیر اولوب بعض ذوات كرام ؛ نقل روایات و اختصار اسانید مسلكنی و بعض ذوات كرام دخی قواعد عربیه و فنون ادبیه مسلكنی اختیار ایله قرآن عظیم البرهانی تفسیره همت و عنایت بیورمشدر .

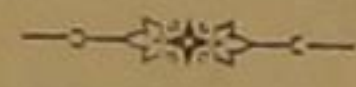
{ علم شروط المفسر و ادابه }

علم مذکور، قرآن عظیم الشانك تفسیرینه متعلق شروط و آدابدن باحث اولوب علمای كرام حضرتانی طرفندن تحت نظر اهمیته آنشش و كتب تفاسیر شریفه اولبابده معلومات مهمه ذكر و ایراد بیورلمشدر .

{ علم معانی الادوات التي يحتاج اليها المفسر }

علم مذکور، مفسرین كرام حضرتانك محتاج اولدقلمی معانی ادواتدن باحثدر . ادواتدن مراد، « حروف » ایله حروفه مماثل و مشاكل اولان « اسما » و « افعال » و « ظروف » اولدیغنی علمای كرام حضرتانی جانبندن بیان اولنشش و علم مذکور دأر كتابلر تصنیف بیورلمشدر .

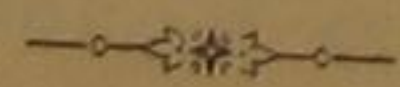
{ علم المكي والمدني }

(من الآيات)

علم مذکور، آیات كريمة قرآنیهنك محل نزولندن و اكا متعلق بعض معلوماتدن باحثدر .

معلوم اولدیغنی اوزره آیت كريمة یا مکی اولور و یا خود مدنی اولور . یعنی آیات قرآنیه جبریل علیه السلام واسطه سیله رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت تلمیذینه یا مکه مكرمه ده و یا خود مدینه منوره ده شرف نازل اولمشدر .

تفاسیر شریفه دن استنباطاً قرآن عظیم الشانك ترتیب شرف نزولی ایله مکی و مدنی اولان سور شریفه آتیاً ذكر و بیان اولنور .

﴿ سور جليله مكيه ﴾

اسمى سور جليله	عدد آيات جليله
(سورة علق)	(١٩)
(سورة ن)	(٥٢)
(سورة مزمل)	(٢٠)
(سورة مدثر)	(٥٦)
(سورة تبت)	(٥)
(سورة شمس)	(١٦)
(سورة اعلی)	(١٩)
(سورة لیل)	(٢١)
(سورة فجر)	(٣٠)
(سورة ضحی)	(١١)
(سورة اشرار)	(٨)
(سورة عصر)	(٣)
(سورة عاديات)	(١١)
(سورة كوثر)	(٣)
(سورة تكاثر)	(٨)
(سورة ماعون)	(٧)
(سورة كافرون)	(٦)
(سورة فيل)	(٥)
(سورة اخلاص)	(٤)
(سورة نجم)	(٦٢)
(سورة عبس)	(٤١)
(سورة قدر)	(٥)
(سورة بروج)	(٢٢)
(سورة تين)	(٨)
(سورة قريش)	(٤)
(سورة قارعه)	(١١)
(سورة قيامه)	(٤٠)
(سورة همزه)	(٩)
(سورة مرسلات)	(٥٠)
(سورة ق)	(٤٥)
(سورة بلد)	(٢٠)
(سورة طارق)	(١٧)
(سورة قمر)	(٥٥)
(سورة ص)	(٨٨)
(سورة اعراف)	(٢٠٦)
(سورة جن)	(٢٨)
(سورة يس)	(٨٣)
(سورة فرقان)	(٧٧)
(سورة فاطر)	(٤٥)
(سورة مريم)	(٩٨)
(سورة طه)	(١٣٣)
(سورة واقعه)	(٩٦)
(سورة شعرا)	(٢٢٧)
(سورة نمل)	(٩٣)
(سورة قصص)	(٨٨)
(سورة اسرى)	(١١١)
(سورة يونس)	(١٠٩)
(سورة هود)	(١١٣)

﴿ سور جليله مكيه ﴾

اسمى سور جليله	عدد آيات جليله
(سورة يوسف)	(١١١)
(سورة حجر)	(٩٩)
(سورة انعام)	(١٦٥)
(سورة الصافات)	(١٨٢)
(سورة لقمان)	(٣٤)
(سورة سبأ)	(٥٤)
(سورة زمر)	(٧٥)
(سورة مؤمن)	(٨٥)
(سورة حم السجده)	(٥٤)
(سورة شورى)	(٥٣)
(سورة فاتحه)	(٧)
(سورة زخرف)	(٨٩)
(سورة دخان)	(٥٩)
(سورة جاثية)	(٣٧)
(سورة احقاف)	(٣٥)
(سورة ذاريات)	(٦٠)
(سورة غاشيه)	(٢٦)
(سورة كهف)	(١١١)
(سورة نحل)	(١٢٨)
(سورة نوح)	(٢٨)
(سورة ابراهيم عليه الصلوة والسلام)	(٥٢)
(سورة انبياء عليهم الصلوة والسلام)	(١١٢)
(سورة مؤمنون)	(١١٩)
(سورة سجده)	(٣٠)
(سورة طور)	(٤٩)
(سورة ملك)	(٣٠)

﴿ سور جليله مكيه ﴾

اسمى سور جليله	عدد آيات جليله
(سورة الحاقه)	(٥٢)
(سورة معارج)	(٤٤)
(سورة نبا)	(٤٠)
(سورة نازعات)	(٤٦)
(سورة انفطار)	(٢٩)
(سورة انشقاق)	(٢٥)
(سورة روم)	(٦٠)
(سورة عنكبوت)	(٦٧)
(سورة مطففين)	(٣٦)

﴿ سور جليله مدنيه ﴾

(سورة بقره)	(٢٨٧)
(سورة انفال)	(٧٥)
(سورة آل عمران)	(٢٠٠)
(سورة احزاب)	(٧٣)
(سورة ممتحنه)	(١٣)
(سورة نسا)	(١٧٥)
(سورة زلزال)	(٨)
(سورة حديد)	(٢٩)
(سورة محمد صلى الله تعالى عليه وسلم)	(٣٨)
(سورة رعد)	(٤٣)
(سورة رحمن)	(٧٨)
(سورة هل آتى على الانسان)	(٣١)
(سورة طلاق)	(١٢)
(سورة بينه)	(٨)
(سورة حشر)	(٢٤)

﴿ سور جلیله مدنیہ ﴾

﴿ سور جلیله مدنیہ ﴾

اسم سور جلیله	عدد آیات جلیله	اسم سور جلیله	عدد آیات جلیله
(سورۃ فلق)	(۵)	(سورۃ تحریم)	(۱۲)
(سورۃ ناس)	(۶)	(سورۃ صف)	(۱۴)
(سورۃ اذا جاء)	(۳)	(سورۃ جمعہ)	(۱۱)
(سورۃ نور)	(۶۴)	(سورۃ تغابن)	(۱۸)
(سورۃ حج)	(۷۸)	(سورۃ فتح)	(۲۹)
(سورۃ منافقون)	(۱۱)	(سورۃ توبہ)	(۱۳۰)
(سورۃ مجادلہ)	(۲۲)	(سورۃ مائدہ)	(۱۲۰)
(سورۃ حجرات)	(۱۸)		

مکہ مکرمہ رسول محترم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم حضرت تیرینہ اک صکرہ ہانکی سورہ [۰] شریفہ نازل اولدیغندہ بین الاکابر اختلاف اولندی.

«ابن عباس» رضی اللہ تعالیٰ عنہ حضرت تیرینک بیان شریفہ کورہ مکہ مکرمہ اک صکرہ نازل اولان سورہ شریفہ، «سورہ عنکبوت» در.

اکابردن «ضحاک» و «عطا» حضرت تیرینک بیان تیرینہ کورہ سور شریفہ مکینہک اخی سورہ شریفہ مؤمنون در.

ینہ اکابر امتدن «مجاهد» حضرت تیرینک بیانہ کورہ مکہ مکرمہ شرف نازل اولان سور شریفہک اخی، سورہ جلیله «مطففین» در.

مکہ مکرمہ شرف نازل اولان سور جلیله قرآنیہک ترتیب نزولی وجہ مشروح اوزرہ اولہرق مجموعی (۸۳) عدد سورہ شریفہ بہ بالغ اولمشدر.

[۰] (سورہ)، ہمزہ ایلہ ویاخود ہمزہ سز اولہرق یازلمق جائزدر. برروایتہ کورہ ہمزہ وضع اولنسی «سورہ» نک «سور» لفظندن اخذ اولنسی اعتباری ایلہدر. «سور»، کاسہدہ باقی قالان صو معناسنہدر. بوخالده «سورہ» قرآن عظیم الشاندر برقطعه معناسنی مفید اولور. «سورہ» نک بلاہمزہ یازلمسی دخی «سور المدینہ» دن مأخوذ اولمق اعتباری ایلہدر. شو اعتبارک وجہ مناسبتی «سور المدینہ» شہری احاطہ ایلدیکی کبی سورہ قرآن دخی آیات قرآنیہدن برقسمنی احاطہ ایلسندن عبارتدر.

سور قرآنیہک اقل مقداری اوچ آیت در.

آیت، قرآن کریمدن برطائفہ اولوب برآبتک اقل مقداری التی حرفدر.

مفسرین کرام کرامت اتسام حضراتندن بعض ذات عالیقدرک بیانہ کورہ سورہ شریفہ «مائدہ» سورہ جلیله «توبہ» اوزرینہ مقدمدر.

بعض روایتہ کورہ سورہ فاتحہ شریفہ بر دفعہ مکہ مکرمہدہ وبردفعہ دخی مدینہ منورہدہ شرف نازل اولمشدر.

«سورہ فاتحہ» شریفہک اسماء کثیرہ سی اولوب آتیاً ذکر و بیان اولنور.

اسماء شریفہ، «فاتحہ الکتاب» «فاتحہ القرآن» «ام الکتاب» «ام القرآن» «القرآن العظیم» «السبع المثانی» «الوافیة» «الکنز» «الکافیة» «الاساس» «النور» «سورۃ الحمد» «سورۃ الشکر» «الشفاء» «الشافیة» «سورۃ الدعاء» «سورۃ الصلاة» «سورۃ تعلم المسئلة» «سورۃ المناجات» «سورۃ التفویض» در

﴿ علم الارضی و السماءی ﴾

(من الآيات)

علم مذکور، فروع علم تفسیر شریفدن اولوب ارضی وسمائی اولان آیات کریمہک شرف نزولندن بحث ایدر.

ارضی اولان آیات کریمہ مکی ومدنی اولان سور شریفہدن عبارتدر. سمائی اولان آیت کریمہ، «سورہ بقرہ» نک خاتمہ سی اولان آیت کریمہلردن عبارت اولوب رسول اکرم صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم حضرت تیرینہ لیلہ معراجده شرف نازل اولمشدر.

﴿ علم اول مائزل و آخر مائزل ﴾

(من الآيات)

علم مذکور، فروع علم تفسیر شریفدن اولوب قرآن عظیم الشانک اول و صکرہ شرف نازل اولان آیات کریمہسندن باحثدر.

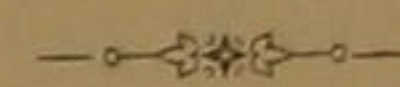
{ علم اسباب نزول القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب سور شریفه و آیات کریمه نك اسباب نزولندن و شرف نزولنك وقت و مکانی ایله احوال سائرهنندن باحثدر.

(مبادی) — علم مذکورک مبادیسی، سلفندن منقول اولان مقدمات مشهوره در.
(غرض) — علم مذکورک غرضی، آیات کریمه نك اسباب نزولی ایله احوال سائرهنسنی ضبط ایتمکدن عبارتدر.

(فائده) — علم مذکورک فائدهسی، قرآن کریمک معانی شریفه سنه و معانی قرآنیهن دن احکام شرعیهنك استخراج و استنباطنه کسب و قوف و معرفت ایتمکدر.

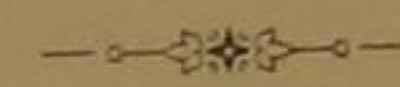
قرآن عظیم الشانک اسباب نزولی و احوال سائرهنسی معلوم اولدقجه تفسیری ممکن اوله میهنجنی علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورلمشدر.

{ علم ما نزل علی لسان بعض الصحابه }

(رضی الله تعالی عنهم)

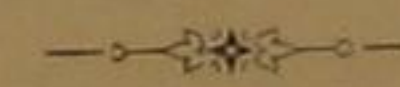
علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب بعض صحابه کرام حضراتنك لسان شریفلرینه جاری اولدیغی وجه اوزره نزول ایدن آیات کریمه نك باحثدر.

{ علم ماتکرر نزوله }

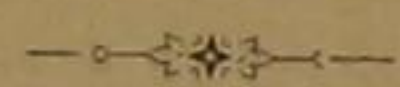
(من الآيات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب بعض آیات قرآنیهنك تکرر نزولندن باحثدر.

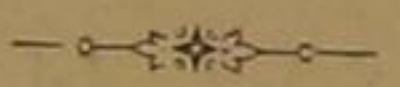
{ علم ما تأخر حکمه عن نزوله }
{ وما تأخر نزوله عن حکمه }
(من الآيات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب حکم جلیلی شرف نزولندن مؤخر و شرف نزولی حکم شریفندن مؤخر اولان آیات جلیله قرآنیهن دن بحث ایدر.

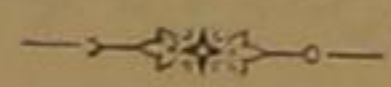
{ علم ما نزل مفرداً }
{ و ما نزل جمعاً }
(من الآيات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب مفرداً و جمعاً شرف نازل اولان آیات جلیله قرآنیهن دن باحثدر.

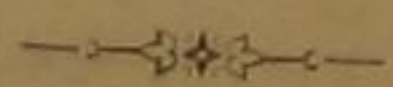
{ علم ما نزل مشیّعاً }
{ و ما نزل مفرداً }
(من الآيات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه جبریل امین علیه السلام و ساططیله مفرداً و یاخود ملائکه کرام حضراتی طرفندن مشیّعاً شرف نازل اولان آیات کریمه نك باحثدر.

{ علم ما انزل من الآيات علی بعض }
{ الانبياء و ما لم ينزل }

علم مذکور، بعض انبیای کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتنه شرف نازل اولان آیات کریمه نك و قبل النبی علیه الصلوة والسلام سائر انبیای کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتنه نزولی واقع اولیان آیات جلیله نك باحثدر.

{ علم فواصل الآی }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب آیات جلیله قرآنیهك فواصلندن باحثدر.

بعض علمای کرام جانبندن ذکر و بیان بیوردیغی اوزره فاصله، آیت کریمه قرآنیهك اخرنده بولنان کلمه شریفهدر. شعرده قافیه کبی.

فاصله ایله رأس آیت کریمه بیننده فرق واردر.

فاصله، مابعدندن منفصل کلام دیمکدر. مابعدندن منفصل اولان کلام، بعضاً آیت کریمهك رأسی اولور و بعضاً دخی آیت کریمهك رأسی اولمز. رؤس الآی یعنی آیات کریمهك ابتداری بعضاً مابعدندن منفصل کلام اولور و بعضاً مابعدندن منفصل کلام اولمز.

{ علم الآیات المشتبهات }

بو علم، آیات جلیله مشتبهه دن باحث اولوب علم تفسیر شریفك جمله فروغندندر. بو علمده مؤلف اول امام کسائی حضرتلریدر. امام سخاوی حضرتلرینک دخی اثر منظومی واردر. سائر علمای کرام حضراتی طرفلرندن دخی بو علمه دائر کتابلر تألیف بیورلمشدر.

{ علم الحضری والسفری }

(من الآیات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب آیات حضریه [۱] و سفریه [۲] دن باحثدر.

آیات حضریه، کثرت اوزره اولوب آیات سفریهك (۴۰) بوقدر عدده بالغ اولدیغی «امام سیوطی» حضرتلری «اتقان» نامنده کی کتابنده زیور صحیفه بیان ایلشدر.

[۱] حضری، بلده و وطنده اقامت ایدن کیمسه به اطلاق اولنور.

[۲] سفری بلده و وطنندن اخر محله سیر و سفر ایدن کیمسه به اطلاق اولنور.

آیات حضریه و سفریه دن مراد، رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه حال حضر و باحال سفرده شرف نازل اولان آیات جلیلهدر.

{ علم النهاری و اللیلی }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب آیات کریمهك نهاری و یا لیلای شرف نزولندن باحثدر.

علمای کرام معالی اتسام حضراتی طرفندن ذکر و بیان بیوردیغی اوزره اکثر آیات قرآنیه نهاری شرف نازل اولمشدر. لیلای شرف نازل اولان آیات جلیله قرآنیهك (۱۵) آیت کریمیه بالغ اولدیغی «امام سیوطی» حضرتلری «اتقان» نامنده کی کتابنده ذکر و بیان ایلشدر.

{ علم الصیفی و الشتائی }

(من الآیات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب صیف و شتاده شرف نزول ایدن آیات کریمه قرآنیه دن باحثدر.

{ علم الفراشی و النومی }

(من الآیات)

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب فراشی و نومی اطلاق اولنان بعض آیات جلیله قرآنیهك رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه صورت نزولندن باحثدر.

{ علم بیان الموصول لفظاً
{ و الموصول معنأ }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب لفظاً موصول [۱] و معنأ

[۱] موصول، بر کلامك بر کلامه وصل اولمشندن عبارتدر.

مفصول [۱] اولان آیات جلیله قرآنیهدن حل مشکلات ایلمک خصوصنده عظیم النفع اولدیغندن اهل تفسیر عندنده مهم و معتابه بر علم جلیل در .

→→→→○*○←←←←

{ علم مناسبة الآيات والسور }

قرآن عظیم الشان، وجوه اعجاز و اسالیب بلاغتی متضمن اولدیغی کبی سور شریفه و آیات کریمه نك مناسبات و ترتیبات و روابطی دخی اسلوب اعجاز اوزره اولدیغندن علمای کرام حضراتی طرفندن قرآن عظیم الشانک اشبو قسم مهمنك بیاننه دخی اعتنا اولنه رق کتابلر تألیف بیورلمشدر .

→→→→○*○←←←←

{ علم فواتح السور }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب فواتح سور شریفه دن باحثدر . اهل بیان عندنده «حسن ابتدا» بلاغتن معدود اولمسيله ابتدای کلامك نظماً و سبکاً اعذب و اسلس و معناً اصح و اوضح و فن بلاغته هر صورته اوفق اولسی مطلوب اولوب فواتح سور جلیله نك ایسه احسن و ابلغ و اكمل صورته اولدیغی واضح و آشکاردر . مطالع و فواتح قرآنیه نك جمله سی و باخصوص سورة فاتحه شریفه انواع بلاغتی حاوی در .

فاتحه شریفه، علم ذات و صفات و علم نبوات و علم معاد و عبادات و علم سلوك و علم قصص کبی قرآن عظیم الشانک علومنی شامل و حسن الفاظ و مقاطع ایله جمیع مقاصد عالییه مشتلمدر .

اکابر علمای کرامدن «ابن ابی الاصبع» حضرتلری علم فواتح سور بیاننده «الخواطر السوانح فی اسرار الفواتح» اسمی ایله موسوم اولان کتابی تألیف ایدرک فواتح سور شریفه نك انواعنی و بجهته تعلق ایدن معلومات نافعیه ذکر و بیان ایلشدر .

→→→→○*○←←←←

[۱] مفصول، ایکی کلام بینی فصل و تفریق اولمش مناسنه در .

{ علم خواتم السور }

علم مذکور، فواتح سور شریفه کبی معانی بدیعیه بی شامل و ادعیه و وصایا و فرائض و تحمید و تهلیل و مواعظ و وعد و وعیدی مشتمل اولدیغندن قرآن عظیم الشانه متعلق مباحث مهمه صره سنده علمای کرام انارالله تعالی مضا جمعهم الی یوم القیام حضراتی طرفلرندن خواتم سور شریفه دن دخی بحث و بیان بیورلمشدر .

→→→→○*○←←←←

{ علم المحکم و المتشابه }

(من الآيات)

علم مذکور، محکم و متشابه اولان آیات جلیله قرآنیهدن باحث اولوب علم تفسیر شریفك جمله فروغندن در .

«محکم» واضح المعنی اولان آیات جلیله اطلاق اولنور . «متشابه» معناسی خفی اولوب استخراج مراد اولنه مدیغندن حقیقی جناب علام الغیوب حضرتلرینك علمنه حواله اولنان آیات کریمه ایه اطلاق اولنور .

→→→→○*○←←←←

{ علم الوجوه والنظائر }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن در .

«وجوه»، متعدد معنارده استعمال اولنان لفظ مشترکه اطلاق اولنور . «امر» لفظی کبی .

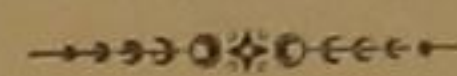
بر روایت کوره «نظائر» الفاظده و «وجوه» معانیده استعمال اولنور .

کلمه واحده نك یکر می و یا خود یکر میدن اقل و یا خود یکر میدن اکثر وجهه ارتقا ایتسی حیثیتی ایله بعض علمای کرام حضراتی «وجوه» و «نظائر» ک دلائل اعجازدن اولدیغنی و وجوه مذکوره نك کلام بشرده بولمدیغنی ذکر و بیان ایلشدر .

«وجوه» و «نظائر» کله لری لفظ واحدك معنای واحد اوزرینه قصر اولنیوب معانی متعدده غیر متضاده اوزرینه حملندن عبارت اولمق اوزره مفسردر .

«وجوه» ك مثالی «هدی» کله سنك قرآن کریمده (۱۷) وجهه ارتقا ایلسندن عبارتدر. وجوه مذکورده نك برنجیسی «ثبات»، ایکنجیسی «بیان»، اوچنجیسی «دین»، دردنجیسی ایمان»، بشنجیسی «دعا»، التنجیسی «رسل کرام علیهم السلام»، یدنجیسی «کتب»، سکزنجیسی «معرفت»، طقوزنجیسی «نبی»، اوننجیسی «قرآن»، اون برنجیسی «استرجاع»، اون ایکنجیسی «حجت»، اون اوچنجیسی «توحید»، اون دردنجیسی «سنت»، اون بشنجیسی «اصلاح»، اون التنجیسی «الهام»، اون یدنجیسی «ارشاد» در.

«نظار» ك مثالی دخی قرآن کریمده شرف واقع اولان هر «بروج» کله سی درکه کوکب معناسنه در. لکن «فی بروج مشیدة» نظم جلیلنده کی «بروج» کله سی کوکب معناسنه اولدیغندن مستثنا اوله رق «قصور حصینه» معناسیله مفسردر. ثانیاً قرآن کریمده هر «صلاة» کلمه جلیله سی «عبادت» و «رحمت» معناسنه در. اما «صلوات» و «مساجد» مستثنا اوله رق «اماکن» معناسی ایله مفسردر. ثالثاً «قنوت» لفظ جلیلی «طاعت» معناسنه در. لکن «کل له قانتون» کلمه طیبه سی مستثنا اوله رق «مقرون» معناسی ایله مفسردر. و بونلرک امثالی دخی اوقیلدن در. متقدمیندن و اکابر کرامدن «مقاتل بن سلیمان» و اکابر متأخریندن «ابن الجوزی» و «ابن الدامغانی» و «ابو الحسن محمد بن عبد الصمد المصری» و «ابن فارس» حضراتی ایله سائر ذوات کرام حضراتی جانبندن علم وجوه و نظاره دائر کتابلر تألیف بیورلمشدر.

{ علم المتواتر و المشهور }

من القراءات

علم مذکور، قرآن عظیم الشانک اقسام قرأتندن باحث اولوب علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در.

کتب علم قرآنده ذکر و بیان اولندیغی اوزره اکابر کرامدن «القاضی جلال الدین البلقینی» حضرتلرینک روایتنه کوره قرائت، «متواتر» و «مشهور» و «احاد» و «شاذ» قسملرینه منقسمدر.

(قسم متواتر)، قراءات سبعدر. قراءات مذکورده، «نافع» و «ابن کثیر» و «ابو عمرو» و «ابن عمرو» و «عاصم» و «حمزه» و «کسائی» قراآتیدر. مشارالیهم حضراتندن هر برلرینک ایکیشر راویلری وارددر.

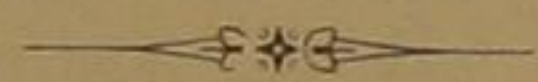
«نافع» ك راویلری «قالون» و «ورش» در. «ابن کثیر» ك راویلری «بزی» و «قبل» در. «ابو عمرو» ك راویسی «دوری» و «سوسی» در. «ابو عمرو» ك راویسی «هشام» و «ابن ذکوان» در. «عاصم» ك راویسی «شعبه» و «حفص» در. «حمزه» ك راویسی «خلف» و «خلاد» در. «کسائی» نك راویسی «ابو الحرث» و «دوری» در.

مشایخ قرآنک سائر راویلری دخی وار ایسه ده مختار اولان صورت هر بر شیخ قرا ایچون ایکی راوی اولمقدن عبارتدر.

(قسم مشهور)، سندی صحیح اولوب درجه تواتره واصل اولیان قراآت در.

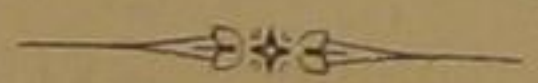
(قسم احاد)، سندی صحیح اولوب اصول عربیهه مخالف اولان قراآتدر.

(قسم شاذ)، قراءات تابعیندر. «اعمش» و «یحیی بن وثاب» و «ابن جبیر» حضراتی ایله امثالنک قراآتیدر کبی.

{ علم مفردات القرآن }

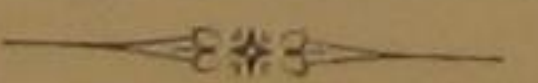
علم مذکور، آیت کریمه نك احکام جلیله و معانی شریفه سی کبی احوالندن باحث اولوب علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در.

{ علم بدائع القرآن }

علم مذکور، علمای کرامدن «ابو الحیر» حضرتلری جانبندن علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولمق اوزره ذکر و بیان بیورلمشدر.

اکابردن «ابو الاصبع» حضرتلری، بدائع قرآنییهه متعلق مستقلاً تألیف بیوردیغی کتابده آیات جلیله قرآنیهدن بدائع کثیره ذکر و تعداد بیورمش و علمای متأخرین حضراتی طرفندن دخی «ابو الاصبع» حضرتلرینک تعداد ایتدیکی انواع اوزرینه ده پک چوق انواع بدائع زیاده اولمشدر.

{ علم اعجاز القرآن }

علم مذکور، قرآن عظیم البرهانک اعجازندن باحث اولوب فن تفسیر شریفک جمله فروغندن در .

اعظم علمای کرام حضراتی طرفلندن بو علمه متعلق کتابلر تألیف بیورلمش در . معجزه، خرق عاده اولان امره اطلاق اولنور .

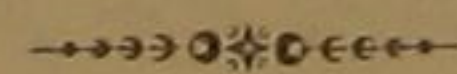
علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلدیغی اوزره معجزه، یا حسیه اولور و یا خود عقلیه اولور .

(معجزه حسیه) معجزات نبی اسرائیل کبی در . چونکه قوم نبی اسرائیلک قلت بصیرتلی اولدیغندن معجزه حسیه، حاللینه موافق ایدی .

معجزه عقلیه، امت مرحومه محمدیه علیه الصلوة والسلام معجزاتی کبدر . چونکه امت ناجیه محمدیه نیک فرط ذکاسی حسیله معجزه عقلیه، حاللری ایله متناسب در .

شریعت شریفه محمدیه صلی الله تعالی علیه و سلم الی یوم القیامة باقی اولمق حسیله ذوی البصائرک فهم و ادراکی ایچون معجزه عقلیه، امت محمدیه صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه مخصوص در .

قرآن عظیم الشانک اعجازینه تعلق ایدن مباحث و مسائل، کتب تفاسیر شریفهده و متعلق اولدیغی کتابلرده علی وجه الاكمل بسط و بیان اولنمش در .

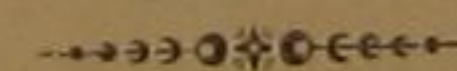
{ علم دفع المطاعن عن القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب ارباب ضلالتک قرآن کریم اوزرینه بحسب اللفظ و المعنی ایراد ایلدکلی شبهاتک صورت رفغندن باحث در .

(مبادی) — علم مذکورک مبادیسی، علوم عربیه ایله اصول کلامدن مأخوذ در .

(غرض) — علم مذکورک غرضی، او مثللو مطاعنک دفعنه تحصیل ملکه در .

(فائده) — علم مذکورک فائدهسی، عقائد ضعفادن وهمی دفع ایتکدر .

{ علم خواص القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب آیات جلیله قرآنیه نیک خواصندن باحث در .

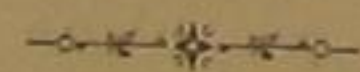
اکابر دن «تمیمی» و «امام غزالی» و متأخرین دن «یافعی» حضرتلری کبی ذوات کرام معالی اتسام حضراتی قرآن عظیم الشانک خواص شریفه سنه متعلق کتابلر تألیف ایدرک خواص قرآنیه و منافع عظیله فرقانیه و بو بجه متعلق سائر فوائد و معلوماتی ذکر و بیان بیورمشلر در .

(خاصه) [۱] نیک سند صحیحی تجارب صالحین در . قرآن عظیم الشانک خواصنه متعلق بعض احادیث شریفه بی امام سیوطی حضرتلری «اتقان» اسمی ایله موسوم اولان کتابنده ذکر و بیان بیورمشدر . امام یافعی حضرتلرینک «درالنظیم فی خواص قرآن العظیم» اسمی ایله مسمی اولان کتابنده خواصه دائر معلومات مفیده مذکور و مسطور در .

{ علم جدل القرآن }

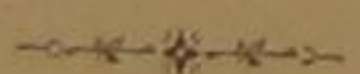
علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلدیغی اوزره قرآن عظیم الشان، انواع براهین و ادله بی حاوی در .

اکابر کرامدن «نجم الدین الطوفی» حضرتلری کبی بعض ذوات معالیمات طرفلندن بو علم اوزرینه مستقلاً کتابلر تألیف بیورلمش و مؤلفانده براهین و ادله علی وجه التفصیل ذکر و بیان اولنمشدر .

{ علم مقدم القرآن ومؤخره }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب بعض الفاظ جلیله قرآنیه نیک مقدم و بعض الفاظ جلیله نیک مؤخر ذکر و بیاننده اولان وجوه مناسباتدن و اسباب تقدیم و تأخیردن باحث در .

[۱] خاصة الشی، «ما یوجد فیہ ولا یوجد فی غیره» تعریفی ایله معرفدر . یعنی بر شیئک خاصه سی او شیده بولنوب او شیئک غیرینده بولنماز دیتکدر .

{ علم اقسام القرآن }

اقسام کله سی جمع اولوب مفردی قَسَم کلو رکه یمین معناسنه در .
 قَسَم، تحقیق و تأکید خبر ایچون در . قوم عربک عادتلی، تأکید مراد ایلدکلی
 کلامده قسم ذکر و ایراد ایتکدن عبارت اولوب قران عظیم الشان دخی لغت عرب
 اوزره شرف نازل اولمسیله قرآن کریمده دخی قسم ذکر و بیان بیورلمش و علمای کرام
 حضراتی جانبندن اقسام قرآنیه جمع و تألیف اولنه رق اقسام القرآن انواع علوم قرآندن
 عد و اعتبار لشمدر .

{ علم افضل القرآن وفاضله }

اشبو علم، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب قرآن کریمک افضل وفاضلندن
 باحثدر .
 علمای کرامدن برفرقه، بعض سور شریفه بی بعض سور شریفه اوزرینه افضل اولمق
 اوزره بیان ایله افضل اولان سور شریفه نک فضائلنه متعلق احادیث شریفه ذکر و ایراد
 ایلش و «امام ابوالحسن الاشعری» و «القاضی ابوبکر الباقلانی» و دیگر بعض ذوات کرام دخی
 قرآن عظیم الشانک مجموعی کلام الله اولسی جهته تفضیلدن مفضل علیک نقصی توهم اولنماق
 مقصدیله کلام شریف ایچون افضل وفاضل ذکر اولنسنک منعی جهته ذاهب اولمشددر .

{ علم فضائل القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب قرآن عظیم الشانک فضائلندن
 باحثدر .
 قرآن عظیم الشانک فضائلی بیاننده اعظم علمای کرام حضراتی طرفندن مخصوصاً
 کتابلر تألیف بیورلمش و فضائل قرآن عظیمه متعلق احادیث شریفه کتب مؤلفده
 جمع و ایراد اولنمشددر .

{ علم مبهمات القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در .
 مبهماتک مرجعی نقل محض اولوب آنده رأیک مجالی اولدیغی و مبهمات قرآن ایچون
 سبیلر اولدیغی علمای کرام جانبندن بیان اولنمش و علم مذکور، عظمای امتدن «سهیل» و «ابن
 عساکر» و «القاضی عزالدین بن جماعة» حضراتی مثللو ذوات کرام طرفلرندن تدوین
 و تصنیف بیورلمشددر .

{ علم منطوق القرآن و مفهومه }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در .
 (منطوق) محل نطقده لفظک دلالت ایتدیگی شیدن عبارتدر . (مفهوم)، انک خلافتدر
 یعنی محل نطقده اولیه رق لفظک دلالت ایتدیگی شیدن عبارتدر .
 بعض علمای کرامک بیاننه کوره لفظ، یا منطوقه دلالت ایدر که اکا «دلالت منطوق»
 تسمیه اولنور . یاخود مفهومنه دلالت ایدر که اکا «دلالت مفهوم» اطلاق اولنور . یاخود
 اقتضا ایلدیگی شیئه دلالت ایدر که اکا «دلالت اقتضا» دینور . یاخود مقولنه دلالت ایدر که
 اکاده «دلالت اشارت» تعبیر ایدیلور .

{ علم مطلق القرآن و مقیده }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در .
 (مطلق) اول برشیدر که ماهیت، اول شی اوزرینه بلاقید دلالت ایدر . «مقید» انک
 خلافتدر .

{ علم مشکل القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب حق تعالی و تقدس حضرتلرینک

کلام شریفی اختلاف و تناقضدن منز و مبرّی اولوب لکن بعض اذهان قاصره اصحابی ایچون اختلاف و تناقضک توهمی ممکن اولسی جهتیله شوتوهمک دفعی ایچون علمای کرام حضراتی طرفندن مخصوصاً کتابلر تألیف بیورلمشدر .

{ علم غریب القرآن }

علم مذکور قرآن عظیم الشانک الفاظ جلیله غریبه سندن باحث در .
 علم مذکور، اهل تفسیر ایچون علوم ضروریه جمله سندن معدوددر .
 علم مذکوره واقف اولمق ایچون علم لغته کسب و قوف ایتمکه احتیاج واردر .
 علمای کرام معالی اسامدن «ابو عبیده» و «ابو عمرو الزاهد» و «ابن درید» و «عزیزی» علم مذکوری تدوین ایلشدردر .
 «مفردات راغب» کتابی الفاظ غریبه ایچون تألیف بیورلمش اولان کتابلرک احسنی در .
 «ابو حبان» حضرتلرینک دخی علم مذکوره متعلق کتابی واردر .

{ علم اعراب القرآن }

علم مذکور «مفتاح السعادة» اسمی ایله مسمی اولان کتابده علم تفسیر شریفک جمله فروغندن عد اولنش و بعض علمای کرام حضراتی جانبندن دخی علم نحوه داخل اولدیغی بیان بیورلمشدر .
 اعراب، معانی بی ممیز اولدیغندن فن مذکور ایله معنایه و قوف حاصل اولور .
 قرآن کریمک معانیسنه واقف اولمق ایچون کلمه شریفه سنه و صیغه سنه و مبتدا و خبر و فاعل و مفعول و مبادی کلام و جواب کبی احوالنه کسب و قوف و معرفت ایتمک واجبدر .
 عظمای امتدن «ابو البقا العکبری» و «ابو حبان» ایله علمای کرامدن سائر بعض ذوات معالیسمات حضراتی قرآن کریمک اعرابی امر مهمنه اعتنا ایدرک کتابلر تألیف بیورمشلدردر .

{ علم کیفیت تحمل القرآن }

علم مذکور، قرآن عظیم الشانک حفظی و تعلیم و تعلیمی لزومندن و بوکا متعلق مسائل مهمه دن باحث در .

علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلدیغی اوزره قرآن عظیم الشانک تحریفدن محافظه سی و سلسله تواترینک عدم انقطاعی ایچون قرآن کریمک حفظی امت مرحومه اوزرینه فرض کفایه اولدیغی کبی تعلیمی دخی فرض کفایه در .

{ علم کیفیت انزال القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب قرآن عظیم البرهانک کیفیت انزالندن باحث در .
 قرآن کریمک انزالی حقنده اولان روایاتک اصحّ و اشهری قرآن عظیم الشانک لیه قدرده جمله واحده اوله رق سمای دنیایه شرف نزولندن و علی حسب الاختلاف رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه منجماً [۱] شرف نازل اولسندن عبارتدر .

{ علم جمع القرآن و ترتیبه }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب قرآن کریمک کیفیت جمع و ترتیبندن باحث در .
 علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلدیغی اوزره رسول اعظم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری تشریف داربقا بیوردقدن صکره قرآن کریمک ترتیب مخصوص و مقبول اوزره جامعی، اعظم صحابه کرامدن و خلفای راشدیندن «ابو بکر صدیق» رضی الله تعالی عنه حضرتلری در . اکابر صحابه کرامدن «عثمان بن عفان» رضی الله تعالی

[*] منجم، تفعیل باندن اسم مفعول اولوب مصدری تنجیم در . تنجیم، بر نسنه بی وقت وقت جسته جسته ادا ایلمک معناسنه استعمال اولنور .

عنه حضرت تالرينك دخى جامع القرآن اولدينى بين الناس مشهور ايسهده كلام قديمك جامع اولى «صديق اكبر» رضى الله تعالى حضرت تالرى در .

قرآن كريمك جمع وترتيبى توقيفى در . يعنى ترتيب معلوم اوزره جمع وترتيبى رسول اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرت تالرنندن سماعاً اخذ وتعلم اولمشدر . رسول محترم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرت تالرينك دخى جبريل عليه السلامدن اخذ بيورمش اولدينى رقمزده ثقات امت در . مصحف شريفه نقطه وضع ايمش اولان ذات حقنده بين العلمان اختلاف اولندى . بعض قوله كوره «ابو الاسود الدولى» وبقوله كوره «حسن البصرى» و«يحيى بن يعمر» و«نصر بن عاصم الليثى» حضراتى واضع نقاط در .

مصحف شريفه ، «مصحف» تسميه ايدن ذات عاليقدر ، «ابو بكر صديق» رضى الله تعالى عنه حضرت تالرى اولدينى علمائى كرام حضراتى طرفندن مروى در .

اكابر صحابه كرامدن و خلفائى اربعه دن «عثمان بن عفان» رضى الله تعالى عنه حضرت تالرينك اطراف عالمه بش عدد مصحف شريف ارسال بيوردينى مشهوردر و برروايت دخى «عثمان بن عفان» رضى الله تعالى عنه حضرت تالرينك يدي عدد مصحف شريف تهيه ايدرك اشبو مصاحف شريفه نك برعددينى مكه مكرمه يه و برر عدد مصحف شريف دخى شام شريف ويمن و بحرین و بصره و كوفه طرفلرينه ارسال و بر عدد مصحف شريفى دخى مدينه منوره ده حفظ بيورمش اولسندن عبارتدر .

{ سور جليله قرآنيه نك جمع وترتيبى }

(سورة فاتحه)	(سورة يونس)	(سورة مريم)
(سورة بقره)	(سورة هود)	(سورة طه)
(سورة آل عمران)	(سورة يوسف)	(سورة انبيا عليهم الصلوة)
(سورة نسا)	(سورة رعد)	والسلام
(سورة مائده)	(سورة ابراهيم عليه السلام)	(سورة حج)
(سورة انعام)	(سورة حجر)	(سورة مؤمنون)
(سورة اعراف)	(سورة نحل)	(سورة نور)
(سورة انفال)	(سورة اسرى)	(سورة فرقان)
(سورة توبه)	(سورة كهف)	(سورة شعرا)
		(سورة نمل)

(سورة قصص)	(سورة حديد)	(سورة طارقه)
(سورة عنكبوت)	(سورة مجادله)	(سورة اعلى)
(سورة روم)	(سورة حشر)	(سورة غاشيه)
(سورة لقمان)	(سورة ممتحنه)	(سورة فجر)
(سورة سجده)	(سورة صف)	(سورة بلد)
(سورة احزاب)	(سورة جمعه)	(سورة شمس)
(سورة سبأ)	(سورة منافقون)	(سورة ليل)
(سورة فاطر)	(سورة تغابن)	(سورة ضحى)
(سورة يس)	(سورة طلاق)	(سورة انشراح)
(سورة صافات)	(سورة تحریم)	(سورة تين)
(سورة ص)	(سورة ملك)	(سورة علق)
(سورة زمر)	(سورة ن)	(سورة قدر)
(سورة مؤمن)	(سورة حاقه)	(سورة يته)
(سورة حم السجده)	(سورة معارج)	(سورة زلزال)
(سورة شورى)	(سورة نوح)	(سورة عاديات)
(سورة زحرف)	(سورة جن)	(سورة قارعه)
(سورة دخان)	(سورة مزمل)	(سورة تكاثر)
(سورة جاثية)	(سورة مدثر)	(سورة عصر)
(سورة احقاف)	(سورة قيامه)	(سورة همزه)
(سورة محمد عليه الصلوة والسلام)	(سورة هل آتى على الانسان)	(سورة فيل)
	(سورة مراسلات)	(سورة قریش)
	(سورة نبأ)	(سورة ماعون)
	(سورة نازعات)	(سورة كوثر)
	(سورة عبس)	(سورة كافرون)
	(سورة تكوثر)	(سورة اذا جاء)
	(سورة انفطار)	(سورة بتت)
	(سورة مطففين)	(سورة اخلاص)
	(سورة انشقاق)	(سورة فلق)
	(سورة بروج)	(سورة ناس)

{ علم ما وقع في القرآن
بغير لغة الحجاز }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولوب قرآن عظیم الشانده بعض لغاتدن باحثدر.

بعض علمای کرام حضراتی جانبندن علم مذکوره دائر کتاب تألیف اولندیغی امام سیوطی حضرتلرینک «اتقان» اسمی ایله مسمی اولان کتابنده بیان اولمشدر.

—*—

{ علم ما وقع في القرآن
من غير لغة العرب }

قرآن کریمده واقع اولان بعض لغتک لغت عربیهنک غیری اولدیغی ذهابنده بولنلرک اقوالی «امام شافعی» و «ابن جریر» و «ابو عبیده» و «القاضی ابوبکر» و «ابن فارس» کبی عظمای امت مرحومه و علمای کرام حضراتی جانبندن قطعاً رد ایله قرآن کریمده لغت عربیهنک غیری اوله رق لغاتک عدم تواردی، آیت کریمدهن استدلالاً بیان و اثبات بیورلمشدر.

—*—

{ علم التصريف بالاسم الاعظم }

علم مذکور، بعض علمای کرام حضراتی جانبندن علم تفسیر شریفک جمله فروغندن عد اولمش و بوعلمک انبیای عظام علیهم الصلوٰة والسلام حضراتی ایله اولیای کرامه مخصوص و منحصر اولدیغی و نظام علمک تطرّق خلل و فساددن محافظه سی ایچون اسم اعظمک احاد ناسه کشفی اصلاً حلال اولماسی حسبیه علم مذکوره متعلق کتاب تصنیف اولندیغی ذکر و بیان بیورلمشدر.

—*—

{ علم آداب تلاوة القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفک جمله فروغندندر. قرآن کریمک تلاوتی ایچون علمای کرام حضراتی جانبندن آداب کثیره بیان بیورلمشدر. آداب مذکوره دن بعضیسی آتیا ذکر و بیان اولنور:

قرآن کریمی کثرتله قرائت و تلاوت ایتمک، قرآن کریمی حفظ و ازبردن صکره نسیان ایتمک، قرائت ایچون آبدست الملق، قرآن کریمی نظیف و طاهر اولان محله قرائت و تلاوت ایتمک، قرآن کریمی سمت قبلهیه مستقبلاً قرائت ایتمک، اثنای قرائتده خشوع [۱] و سکینت [۲] و وقار اوزره اولمق، قرآن کریمی قرائتدن اول اغزه مسواک طومتق، قبل القرائه تعوذ ایتمک یعنی «اعوذ بالله من الشيطان الرجيم» کله سنی اوقومق، هر سورة جلیلهنک اولنده «بسمه شریفه» بی قرائت ایتمک، قرآن کریمک قرائتی تدبیر و تفکر و تفهم ایله جاری اولمق؛ قرآن کریمی تحسین صوت ایله قرائت ایتمک، قرآن کریمی بحسب الافضلیه مصحف شریفدن قرائت ایتمک، اثنای قرائتده بر کیمسه ایله مکاله ایچون قطع قرائت ایتمک، حین قرائتده ضحک و عبث ایله اشتغال و لهویاته [۳] نظر ایتمک، قرآن عظیم الشانک، اثنای قرائتده استماع اولمق، عند القرائه ترک مکاله ایتمک، هر «سجده» آیت کریمه سنک تلاوتی متعاقب سجده ایتمک، قرائت ایچون اوقات محموده و ایام شریفه اختیار ایدلمک قرآن کریمک آداب تلاوتندندر.

کلام قدیمک قرائتی ایچون اوقات و ازمنه نک افضل و اشرفی اولان نماز اثناسنده اولان زماندر. ثانیاً زمان لیل، ثالثاً کیمه نک نصف اخیری، رابعاً مغرب ایله عشا بیننده اولان زمانلردر.

قرآن کریمک نهراً تلاوتی ایچون اشرف اولان اوقات، وقت صباح، یوم عرفه، یوم جمعه، یوم اثنین، یعنی بازار ایرتسی کونی، یوم خمیس یعنی روز پنجشنبه، شهر رمضان شریفک عشر اخیری، شهر ذی الحججه الشریفه نک اولی، علی الاطلاق شهر رمضان شریفدر.

[۱] خشوع، خای معجه نک ضمی ایله تواضع معنسانده در خضوع کبی.

[۲] سکینت، وقار معنسانده در.

[۳] لهو، لامک فتحی ایله لعب یعنی اویون معنسانده در. غافل اولمق و مشغول اولمق معنارنده

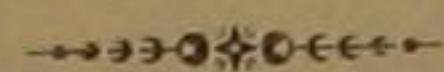
دخی استعمال اولنور.

قرآن کریمک ابتدای قرائتی ایچون لیلہ جمعہ اختیار اولنور. لیلہ خمیس، ختم شریف ایچون اختیار اولنور. ختم شریف، اول نهارده ویاخود اول لیلده اولمق افضلدر.

اکابر کرامدن «ابن مبارک» حضرتلرندن روایت اولندیغی اوزره وقت شتاده ختم شریفک ابتداسی کیجهنک اولی ووقت صیفده کوندزک اولی اولمق احسندر.

یوم ختم شریفده صائم اولمق عادات حسنه دندر.

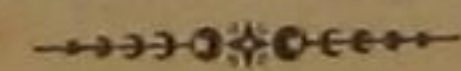
ختم شریفده «سوره ضحی» دن قرآن کریمک آخرینه قدر تکبیر اوقومق مستحب [۱] در. عقیب ختم شریفده دعا مسنوندر. ختم شریفدن فارغ اولدقندن صکره ختم شریفک عقیبنده اخر ختم شریفه شروع ایتمک مسنون و مستحبدر. عند الحتم «سوره اخلاص» ک تکریر قرا آتی بعض ائمه کرام حضراتی طرفندن منع اولندیغی مرویدر. لکن ناس انک خلافتده حرکت ایدوب شو حرکت دخی خبرده واقع اولدیغی اوزره «سوره اخلاص» شریفک ثلث قرآن کریمه معادل اولسی جهتیله تکریر قرا آندن ختم واحد مثنوباتی حاصل اولمق غرضنه مبنی در.

{ علم آداب کتابه المصحف }

علم مذکور، شرع شریفده آداب معتبریه و عند السلف آداب مستحسنیه توفیقاً مصحف شریفک کیفیت کتابندن باحثدر.

علم مذکور، بعض علمای کرام حضراتی جانبندن علم تفسیر شریفک جمله فروغندن اولمق اوزره ذکر و بیان بیورلمش و بعض علمای کرام حضراتی عندنده دخی علم خطک جمله فروغندن عد و شمار اولمشدر.

[۱] مستحب، مقبول و مرغوب اولان شیئه اطلاق اولنور.

{ علم اسماء القرآن و اسماء سوره }

علم مذکور، قرآن عظیم الشانک وسور شریفه نک اسماء جلیله سندن باحثدر.

معلوم اولدیغی اوزره کثرت اسم، شرف مسمايه دلالت ایدر. بواجلندن قرآن عظیم الشانک اسماء کثیره جلیله سی اولوب آبیاً ذکر و بیان اولنور.

اسماء جلیله «کتاب» «قرآن» «فرقان» «ذکر، تذکره، ذکری» «نزیل» «احسن الحدیث» «موعظه» «حکم، حکمت، حکیم، محکم» «شفا» «هدی، هادی» «صراط مستقیم» «جبل» «رحمت» «روح» «قصص» «بیان، بیان، مبین» «بصائر» «فصل» «نجوم» «مثنی» «نعمت» «برهان» «بشیر، نذیر» «قیم» «مبین» «نور» «حق» «عزیز» «کریم» «عظیم» «مبارک» اسملرندن عبارتدر.

§ — ۱ «کتاب» لفظ شریفی، قیام و صیام کله لری کبی مصدردر. کلمه مذکورده نک «فعال» وزننده مفعول معناسنده استعمال اولندیغی دخی مرویدر ملبوس معناسنه استعمال اولنان لباس لفظی کبی. علمای کرام حضراتی آیت کریمه ده واقع اولان «کتاب» لفظ شریفندن استدلالاً «کتاب» لفظ جلیلندن مراد، قرآن کریم اولدیغنه اتفاق ایلشدردر. قرآن کریمه «کتاب» لفظ شریفی، وجوه متعدده اوزره شرفوارد اولمشدر. «کتاب» لفظی، فرض معناسنه اوله رق شرفوارد اولدیغی مثللو حجت و برهان و اجل معنارنده دخی شرفوارد اولمشدر. کذلک «کتاب» لفظی برشیدی جمع ایتمک معناسنده استعمال اولنور. عسکره «کتیبه» تسمیه و اطلاق اولنور بونک وجه مناسبتی عسا کرک صورت مجتمعه ده بولمکنندن عبارتدر. کذلک کتابه «کتاب» تسمیه اولنمی علوم و مسائلک کتابده اجتماع ایتمی مناسبتنه مبنی در.

§ — ۲ «قرآن» لفظ جلیلی، آیات کریمه ده متعدداً شرفوارد اولمشدر. ابن عباس رضی عنه رب الناس حضرتلرینک بیان شریفنه کوره «قرآن» و «قراآت» معنای واحددن عبارتدر. بعض علمای کرامک بیانه کوره «قرآن» کلمه شریفه سی «قراآت الماء فی الحوض اذا جمعه» ترکیبنده واقع اولان قراآت لفظنک مصدری اولوب «جمع ایتمک» معناسنی مفید اولور. «سفیان ابن عیینه» حضرتلرینک قولنه کوره قرآن کریمه «قرآن» تسمیه اولنمی حروفک اجتماعندن «کلمات» و کلماتک اجتماعندن «آیات جلیله» و آیات جلیله نک اجتماعندن

«سور شریفه» و سور شریفه نك اجتماعدن «قرآن کریم» اولمق مناسبتلرندن عبارتدر. قرآن کریم، علوم اولین و آخرین جامع در. الحاصل «قرآن» لفظ جلیلی یا تلاوتدن و یا خود جمعیتدن مشتق و مأخوذدر.

§ — ۳ «فرقان» کلمه شریفه سی آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره اسماء جلیله قرآینه دن در. علمای کرام حضراتی اشبو کلمه جلیله نك تفسیرینده اختلاف ایلدی. قرآن کریمک یکریمی بوقدر سنه ظرفده متفرقاً شرف نازل اولمسی حسبیه «فرقان» لفظ جلیلی ایله تسمیه اولدیغی روایت اولنهرق آیت کریمه دن ادله ایراد اولمشدر. دیگر بر روایت دخی قرآن کریمک حق ایله باطل و حلال ایله حرام و مجمل ایله مبین و محکم ایله ماول بینلرینی تفریق ایلمسی حسبیه «فرقان» تسمیه سنده وجه مناسبت اولدیغی بیانندن عبارتدر. كذلك بر روایت دخی «فرقان» نجات معناسنه اولوب خلقک ظلمت ضلالتدن قرآن کریم ایله نجات بولمسی حسبیه «فرقان» تسمیه اولمشنده وجه مناسبت اولدیغی بیانندن عبارتدر.

§ — ۴ «ذکر» ذالك کسری ایله ایکی معناده استعمال اولنور. برنجیسی، بر شیئی تلفظ ایتمک معناسنه در. ایکنجیسی بر شیئک زهنندن غائب اولمسی ممکن اولماق حیثیتی ایله اوشیئی زهنده احضار ایتمک معناسنه در که نسیانک ضد و مقابلی در. ذکر، ذالك ضمیمه انجق معنای ثانیده استعمال اولنور. ذکر کلهسی «علی» کلهسی ایله استعمال اولدیغی وقت ذکر لسانی مراد اولنور، قلب ایله ذکر مراد اولنور ایسه «علی» کلهسنه مقارن دکلددر. آیات کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره «ذکر» لفظ جلیلی قرآن عظیم الشانک اسماء شریفه سنندن در.

§ — ۵ «تذکره» تجربه وزنده مقصود اولان شیئی تذکر ایتمک و سیله اولان شیئه اطلاق اولنور. کلمه مذکوره فی الاصل «تکمله» لفظی کبی مصدر اولوب بعده اسم اولمشدر. واسطه مخبره اولان ورقیه «تذکره» اطلاق اولمسی اسم اولمشنه مبنی در. خدای متعال حضرتلری، قرآن کریمه اهل اتقا ایچون «تذکره» اولمق اوزره بیان بیورمش اولمق حسبیه کلمه مذکوره اسماء شریفه کلام اللهدن اولمشدر.

§ — ۶ «ذکری» ذالك کسری وقصر ایله «تذکیر» دن اسم اولوب یاد ایتمک معناسنه در. قرآن کریمه «ذکری» کلمه شریفه سی شرفوارد اولغله اسماء شریفه کلام اللهدن اولمشدر.

§ — ۷ «نزیل» و «انزال» کلهلری جهت اعلا دن «تحریرک الشی» معناسنه استعمال اولنور. کلمتین مذکورترین بیننده اولان فرق، نزیل کلهسنک تدریجاً نزول معناسنه دلالت ایتمسی و انزال کلهسنک دفعه نزول معناسنه دلالت ایلمسی ماده سنندن عبارتدر. چونکه «تفعیل» بابنک بناسی تکثیر ایچون در. کثرت نزول دخی علی سبیل التدریج اولمق حاصل اولور. آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره «نزیل» کلهسی قرآن کریمک اسماء جلیله سنندن در.

§ — ۸ «حدیث» کلهسی «تحدیث» دن اسم اولوب اخبار معناسنه در. آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره «حدیث» لفظ جلیلی قرآن عظیم الشانک اسماء شریفه سنندن در. § — ۹ «موعظه» قلوب قاسیه بی تلین و عیون جامده بی ابکا و ادماغ و اعمال فاسده بی اصلاح ایتمک معناسنه استعمال اولنوب جمعی «موعظ» کلور. آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره «موعظه» لفظ جلیلی دخی اسماء شریفه کلام اللهدن در.

§ — ۱۰ «حکم» کلهسی حانک ضمیمه امر و منع ایتمک معناسنه در. آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره قرآن کریمک اسماء جلیله سنندن در.

§ — ۱۱ «حکیم» عالم و صاحب الحکمه معناسنه در. كذلك حکیم، امورده صاحب اتقان اولان ذاته اطلاق اولنور. آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره «حکیم» لفظ شریفی قرآن عظیم الشانک اسماء جلیله سنندن در.

§ — ۱۲ «حکمه» کلهسنک معناسنه بین العلما اختلاف اولندی. بعض علمای کرام حضراتنک قولنه کوره «حکمت» لفظی «احکام» و «الزام» لفظندن مأخوذدر. دیگر بر روایت کوره «حکمت اللجام» دن مأخوذدر. چونکه «لجام» [۱] دابه بی [۲] ضبط ایلدیکی کبی حکمت دخی انسانی، سفاهندن زجر و منع ایدر.

§ — ۱۳ «شفا» شینک کسری و مد ایله دوا و علاج معناسنه در «شفا» لفظ شریفی دخی آیت کریمه ده شرفوارد اولدیغی اوزره قرآن کریمک اسماء جلیله سنندن در. کلام قدیمک

[۱] لجام، لامک کسری ایله دابه نك اعزیننه اوریلان نسنه در فارسیده لکام دینور. لجام «لکام» دن معریدر لجامک جمعی لجم کلور.
[۲] دابه، بانک تشدید ایله بریزنده ماشی و متحرک اولان حیوانه و بنک حیوانه دینور. جمعی دواب کلور.

درون قلبه اولان مرض شك و اشتباهه شفا ودوا اولسی قرآن کریمه شفا تسمیه اولمسنه وجه مناسبت اولق اوزره علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

§ — ۱۴ «هدی» هانک ضمی ودالك فحی ایله دلالت معناسنه مستعملدر. بو کله نك ضد و خلافی ضلالتدر. آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره «هدی» کلهسی قرآن کریمک اسماء جلیله سندن در.

§ — ۱۵ «هادی» کلهسی طریق مستقیمه ایصال ایدیجی دیمکدر. مرشده اطلاق اولنور. آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره کله مذکوره قرآن کریمک اسماء جلیله سندن در.

§ — ۱۶ «صراط» کلهسی صاد حرفنک کسری ایله طریق واسع معناسنه در. سین وزا حرفلری ایله «سراط» و «زراط» دخی لغتدر. آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره کله جلیله مذکوره قرآن کریمک اسماء جلیله سندن در.

§ — ۱۷ «جبل» کلهسی حانک فحی ایله رسن یعنی اورغان معناسنه اولوب عهد و امان معنالرنده دخی استعمال اولنور. جمعی جبال و احبل کلور و بیون طمرلرینه جبل الوری دینور. آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره اسماء شریفه کلام اللهدن در. جبل محسوسه متمسک اولان کیمسه بجره غرق اولمقدن و سائر مهالکدن نجات و سلامت بولدینی کبی قرآن کریمه معتمم و متمسک اولان کیمسه نك دخی عقوبات دنیویه و اخرویه دن سالم اولدینی علمای کرام حضراتی طرفندن تسمیه وجه مناسبت اولق اوزره بیان بیورلمشدر. رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری قرآن کریمه «عصمت» تسمیه بیورمشدر. عصمت، منع و حفظ ایتمک معنالرینه اولوب قرآن عظیم الشانک خلقی معاصیدن و اقی و عاصم اولسی «عصمت» تسمیه اولمسنه وجه مناسبت اولق اوزره علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

§ — ۱۸ «رحمت» و «روح» لفظلری دخی اسماء شریفه قرآن کریمدن در.

قرآن کریم، خلقی جهالات و ضلالتدن تخلیصه سبب اولدینی جهتله طرف باریدن رحمت و نعمت اولدینی کبی حیات ارواحه سبب اولق حسیله «روح» تسمیه سنده وجه مناسبت اولدینی دخی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر. قرآن عظیم الشان «روح» تسمیه اولدینی کبی جبریل علیه السلام ایله حضرت عیسی علیه الصلوٰة والسلامه دخی «روح» تسمیه بیورلمشدر.

§ — ۱۹ «بیان» و «تیین» و «مبین» کلهلری آیات کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره اسماء جلیله کلام اللهدن در. «بیان» کلهسی مافی الضمیری اظهار ایدن نطق فصیح معناسنه در. «تیین» کلهسی آشکار اولق و «تیین» آشکار ایتمک و «مبین» کلهسی میمک ضمی و بانک کسری ایله ظاهر و آشکار اولق معنالرینه در.

§ — ۲۰ «قصص» قصه نك جمعی در. قصه، خبر و حدیث معناسنه در. آیات کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره «قصص» لفظ جلیلی دخی اسماء شریفه کلام اللهدن در. قرآن عظیم الشانک قصص متقدمینی دخی حاوی اولسی «قصص» کله شریفه سنك اسماء قرآن کریمدن اولسنه وجه مناسبت اولق اوزره علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

§ — ۲۱ «بصائر» بصیرت لفظنک جمعی اولوب ادراک ایتمک معناسنه اولدینی کبی حقی ارابه ایدن ادله معناسنه دخی مستعملدر. آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره کله مذکوره اسماء شریفه کلام اللهدن در.

§ — ۲۲ «فصل» لفظ شریفی آیت کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره قرآن عظیم الشانک اسماء شریفه سندن در. جناب حقک، قرآن کریم ایله ناس بیننده حق ایله قضا بیورمسی حسیله «فصل» کلهسی قضا معناسنده اولق اوزره روایت اولدینی کبی قرآن عظیم الشانک یوم قیامتده ناس بیننی فصل و تفریق ایتمسی حسیله کله مذکوره نك تفریق معناسنده اولدینی دخی مرویدر.

§ — ۲۳ «نجوم» نجم کله سنك جمعی در. نجم، لغة بیلدیز، وقت، اصل، معنالرنده استعمال اولنور. آیات کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره «نجوم» کلهسی دخی اسماء جلیله قرآنیهدن در.

§ — ۲۴ «مثنی» مثنی کله سنك جمعی در. مثنی، میمک و نونک فتحه حرکهلری ایله ایکیشرا یکیشری یعنی چفت چفت اولان نسنه معناسنه در. آیات کریمهده شرفوارد اولدینی اوزره قرآن کریمه مثنی اطلاق اولمشدر. قرآن عظیم الشانده قصص و اخبارک مثنی صورتده شرفوارد اولسی تسمیه وجه مناسبت اولق اوزره علمای کرام جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

§ — ۲۵ «نعمت» اول برشیئه اطلاق اولنورکه اوشی ایله غرضسز و عوضسز

احسان قصد اولنور. آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره قرآن کریمه «نعمت» تسمیه اولمشدر.

§ — ۲۶ «برهان» کلمه سی حجت و دلیل معناسنه در. جمعی براهین کلور. آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره کلمه مذکوره قرآن کریمک اسماء جلیله سندن در. قرآن کریم برهان قاطع اولوب فصحای عرب، مثلنی آیان و ایراد ایتمکده عاجز اولمشدر.

§ — ۲۷ «بشیر» کلمه سی تبشیر ایدیجی و «نذیر» تخویف ایدیجی دیمکدر. آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره قرآن کریمه «بشیر» و «نذیر» تسمیه بیورمشدر. قرآن کریم، اهل ایمان و اطاعتی جنت ایله مبشر و اهل عصیان و ضلالتی نار و عذاب ایله منذر اولمسیله تسمیه نک وجه مناسبتی ظاهر و آشکاردر. جناب حق، رسل عظامی دخی مبشرین و منذرین صفتلری ایله وصف بیورمشدر.

§ — ۲۸ «قیم» کلمه سی لغة قافک فتحی و یانک تشدید ایله امورك رؤیت و تسویه سنه قائم کیسه دیمکدر و قفک متولسی کبی. آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره «قیم» لفظ جلیلی قرآن عظیم الشانک اسماء شریفه سندن در. قرآن کریمک بیان و افاده ده بذاته قائم اولسی تسمیه وجه مناسبت اولمق اوزره علمای کرام جانبندن ذکر و بیان بیورمشدر.

§ — ۲۹ «مهین» امین لفظندن مأخوذدر. قرآن کریم «مهین» کلمه شریفه سی ایله توصیف بیورمشدر. قرآن عظیم الشانه تمسک ایدنلرک ضرر دنیا و عقبادن امین اولملری وصف مذکوره وجه مناسبت اولمق اوزره علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورمشدر.

§ — ۳۰ «نور» لفظی نونک ضمی ایله ضیا کبی آیدینلق معناسنه در. ضیا، نوردن اقوی و اتم در. جناب حقک قول کریمنده ضیا لفظنی شمس و نور لفظی دخی قره اضافه بیورمشدر. «نور» ک جمع افعال و زننده «انوار» کلور. نور لفظی اسماء شریفه قرآنیهدن اولدینی کبی رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه و دین اسلامه و تورات شریفه و انجیل شریفه و ایمانه دخی «نور» تسمیه اولدینی آیات کریمه شرفوارد اولمشدر.

§ — ۳۱ «حق» کلمه سی باطلک ضدی اولوب باطلی ازاله ایدر. «حق» قرآن کریمک اسماء شریفه سندن اولدینی کبی جناب حقک دخی اسماء حسناسندن در.

§ — ۳۲ «عزیز» کلمه سی ایکی معنایه استعمال اولنور. بریسی قاهر و دیکری بیهمتا و بی مثل معناسنه در. آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره «عزیز» لفظ جلیلی قرآن

عظیم الشانک اسماء شریفه سندن در. قرآن عظیم الشانک اعداسنی قهر و الزام و معارضینی معارضه دن منع ایلمسی تسمیه نک وجه مناسبتی اولمق اوزره علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورمشدر.

§ — ۳۳ «کریم» لفظی اول بر ذاته اطلاق اولنورکه او ذات، منفعتی بلا عوض اخر کیسه یه ایصال و ایثار ایدر. کرم، لائق اولان شیئی غرضسز اوله رق احسان ایتمک معناسنه در. بر کیسه جلب منفعت ایتمک و مذمتدن خلاص اولمق قصد و غرضی ایله مالی اخر کیسه یه هبه و احسان ایلمسه او کیسه «کریم» اطلاقه شایسته اوله من. جناب حق، ذات اقدسنی، قرآن کریمی، موسی علیه السلامی، ثواب اعمالی، عرش اعظمی، جبریل علیه السلامی، کتاب سلیمان علیه السلامی «کریم» لفظ شریفی ایله تسمیه بیورمشدر.

§ — ۳۴ «عظیم» لفظ شریفی اسماء جلیله قرآنیهدن اولوب آیات کریمه شرفوارد اولدینی اوزره جناب حق، ذات پاکنی و عرشنی و قرآن کریمی و یوم قیامتی و زلزله ساعتی و خلق رسول محترم علیه الصلوة و السلامی و علمی و کید [۱] نسایی و سحره فرعونک سحرینی و اجر و ثوابی و عقاب منافقینی «عظیم» لفظی ایله تسمیه بیورمشدر.

§ — ۳۵ «مبارک» لفظ شریفی دخی اسماء جلیله قرآن کریمدن اولوب جناب خالق تعالی حضرتلری محل خطاب موسی علیه السلامی و شجره زیتونی و عیسی علیه الصلوة و السلامی و مطری و لیلله قدری «مبارک» کلمه سی ایله تسمیه بیورمشدر.

{ علم معرفة العلوم المستنبطة من القرآن }

علم مذکور، قرآن عظیم الشانندن مستنبط اولان علومندن باحث اولوب علم تفسیر شریفک جمله فروغندن در.

علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورلدینی اوزره قرآن عظیم البرهان، خبر اولین و آخریننی شامل اولدینی جهته اصل العلوم اولوب «ابن مسعود» رضی الله تعالی عنه حضرتلری علم مراد ایدن کیسه ایچون قرآن عظیم الشانک کافی اولدینی بیان بیورمشدر.

«بت»
جميع العلم في القرآن لكن

تقاصر عنه افهام الرجال

[۱] کید، مکر و حیه و خیانت ایتمک معناسنه در.

اشبو بیت برجسته نك مأل ومدلولی احسن واصدق وحقیقت حاله اوفق در .

علمای کرام حضراتی قرآن عظیم الشانک شامل اولدینی علومی تنويع بیورمشلردر .
بعض علمای کرام حضراتی جانبندن قرآن عظیم الشانک ضبط لغاتنه و تحریر کلماته
وبیان مخارج حروفنه و آیات شریفه سنک ذکر و تعدادینه و قرآن کریمه متعلق اقتضا ایدن
سائر معلوماتک تذکار و تبیاننه اعتنا بیورمشلردرکه بو مثللو ذواته «قرآ» تسمیه اولنور .

بعض علمای کرام حضراتی طرفندن دخی قرآن عظیم الشانده اولان اسماء و افعال
و حروف شریفه نك اعراب و بنالرینه و کلمات جلیله نك رسم خط و کتابته و الحاصل قرآن
کریمک الفاظ و کلماته متعلق کافه احوالک بیاننه بذل همت و عنایت بیورمشلردر .

بعض علمای کرام حضراتی جانبندن دخی قرآن عظیم الشانک قواعد مرعیه
و اصول شرعیه موافق صورتده تفسیرینه اعتنا بیورمشلردر .

بر صنف علمای کرام حضراتی دخی ادله عقلیه و شواهد اصلیه و نظریه بی تضمین ایدن
آیات جلیله به اعتنا ایدرک او مثللو آیات شریفه دن جناب حقک و حدایتنه، وجودینه، بقاسنه،
قدم و قدرتنه، علمه، ذات و صفاتک نقائصدن تنزیه و تقدیسنه متعلق دلایل استنباط بیوردیلرکه
بو مثللو ذوات معالی صفات حضراتی «اصولون» در یعنی اصول دینک علمای کرامی در .

کذلک بر صنف علمای کرام دخی قرآن عظیم الشانک عموم و خصوصی مفید اولان
خطابنه و حقیقت و مجاز و صریح و کنایه کبی لغاتنه اعتنا ایله تخصیص، اخبار، نص، ظاهر،
محمل، محکم، متشابه، امر، نهی، نسخ کبی اقسامنده و بونلرک امثالی انواع اقیسه ده بحث
و تکلم بیورمشلردرکه بو مثللو ذوات کرام، علمای اصول فقه در .

بر صنف علمای کرام حضراتی دخی حلال و حرام ایله سائر احکام شرعیه بی ناطق
اولان آیات شریفه ده اعمال فکر و نظر ایله اصول احکامی تاسیس و فروعنی تفریع ایلدیلرکه
بو علمه علم فقه تسمیه اولنور .

بر صنف علمای کرام حضراتی دخی قرآن عظیم الشانندن قرون سالفه و امم ماضیه نك
قصص و اخبارینی ناطق اولان آیات کریمه ده اعمال فکر و نظر ایدرک نقل قصص و اخباره
و تدوین وقایع و آثاره اعتنا بیورمشلر و بو علمه علم تاریخ و علم قصص تسمیه ایلشلردر .

بر صنف علمای کرام حضراتی دخی حکم و امثال و مواعظی ناطق اولان آیات
کریمیه امعان نظرله «وعد» و «وعید» و «تحذیر» و «تبشیر» و «ذکر الموت» و «معاد» و «نشر»

و «حشر» و «حساب» و «عقاب» و «جنت» و «نار» مباحثنی استنباط ایلشلردرکه بو مثللو
ذوات کرامه «خطبا» و «وعاظ» تسمیه اولنور .

علمای کرام حضراتندن بر جماعت دخی قصه یوسف علیه السلامی ناطق اولان
آیات شریفه دن علم تعبیر رؤیایی استنباط و استخراج بیورمشلردر .

علمای کرام حضراتندن بر جماعت دخی آیت شریفه «مواریث» دن علم فرائض ایله
حساب فرائضی و احکام و صایایی استخراج و استنباط ایلدیلر .

علمای کرام حضراتندن بر جماعت دخی آیات شریفه دن علم مواعظی استنباط و استخراج
بیوردیلر .

علمای کرام حضراتندن بر جماعت دخی آیات جلیله قرآنیه دن علم معانی و علم بیان ایله
علم بدیعی استخراج بیورمشلردر .

ارباب اشارات و اصحاب حقیقت دخی الفاظ شریفه قرآنیه دن معانی دقیقه به کسب اطلاع
ایدرک ترتیب اصطلاحات ایلدیلر . اصطلاحات مرتبه «فنا» و «بقا» و «حضور»
و «خوف» و «هیبت» و «انس» و «وحشت» و «قبض» و «بسط» و امثالی اصطلاحاتدن
عبارتدر .

کذلک قرآن عظیم الشان، طب و جدل و مناظره و هیئت و هندسه و جبر و مقابله کبی
علوم اوائلی دخی حاوی اولدیغندن علوم مذکوره دخی آیات شریفه دن استنباط و استخراج
اولمشلردر .

اکابر کرامدن القاضی «ابو بکر بن العربی» حضرتلری «قانون التأویل» اسمی ایله
مسمی اولان کتابنده قرآن کریمک (۷۷۴۵۰) قدر علومی حاوی اولدیغنی ذکر و بیان
بیورمشلردر .

علوم قرآنیه نك اشرف و اعظمی، علم امثال اولدینی و قرآن عظیم الشانده شرفواقع
اولان ضروب و امثالدن امور کثیره استنباط اولدیغنی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان
بیورمشلردر .

الحاصل علمای کرام و فضیلائی ذوی الاحترام حضراتی جانبندن بیان بیوردیغنی اوزره
قرآن عظیم الشان کافه علومی جامع در . قرآن عظیم الشانک اسرار و عجائبنده عقول

واذهان انسان، عاجز وقاصر وسرأ قرآنیه وعجائب فرقانیه انجق جناب علام الغیوب حضرتلرینه معلومدر.

— ❦ —

{ علم حقیقه القرآن و مجازه }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب الفاظ جلیله قرآنیهك حقیقت و مجازندن باحثدر.

الفاظ شریفه فرقانیهك حقیقت و مجازنده جمهور علما عندنده خلاف یوقدر.

علمای شافعیه دن «ابن الغاص» و بعض علمای مالکیه، قرآن عظیم الشانده مجازك عدم وقوعنه ذاهب اولمشلر ایسهده مجازك حقیقتدن ابلغ اولسی حسبیه ذهاب مذکورك واهی اولدیغی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

اکابر علمای کرامدن «عز الدین بن عبدالسلام» حضرتلری، الفاظ جلیله قرآنیهك حقیقت و مجازینه دأر کتاب تألیف بیورمش و علمای کرامدن «جلال الدین سیوطی» حضرتلری دخی کتاب مذکورى «مجاز الفرسان الی مجاز القرآن» اسمی ایله مسمی اولان کتابنده تلخیص ایلمشدر.

— ❦ —

{ علم تشبیه القرآن واستعاراته }

علم مذکور قرآن عظیم الشانك تشبیهات و استعاراتندن باحثدر.

بعض علمای کرام حضراتی علم مذکورى علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولق اوزره ذکر و بیان بیورلمشدر.

تشبیه، لغتده بر شئیك دیگر شئیئه معناده مشارکت ایتمسنه دلالتدن عبارتدر. شئ اوله (مشبه)، ایکنجیسنه (مشبه به)، معنای مشترکه (وجه شبه) تعبیر اولنور. علمای بیان اصطلاحده (تشبیه)، بر شئیك ذاتنده اولان اوصافدن وصف واحدهه ایکی شئیك اشتراکنه دلالتدن عبارتدر.

ادات تشبیه، (کاف) (کَانَ) (مثل) (شبه) و بونلرک امثالی حروف واسامیدن عبارتدر.

افعالك ادات تشبیه اولدیغی بیان اولتخنده ایسهده اصح اولان قول، افعالك حروف تشبیهدن اولیوب امارات تشبیهدن اولمسندن عبارتدر.

(تشبیه)، انواع بلاغتك اشرفی اولوب (امام مبرّد) حضرتلرینك (کامل) اسمی ایله مسمی اولان کتابنده ذکر و بیان بیوردیغی اوزره کلام عربینك اکثری تشبیهدن عبارتدر. اقسام تشبیهات و استعارات (علم بیان) ده مذکور و محرردر. قرآن عظیم الشانك تشبیهاتی بیاننده (ابو القاسم الهنداد البغدادی) حضرتلری (جمان) اسمی ایله مسمی اولان کتابی تألیف بیورلمشدر. رحمه الله

— ❦ —

{ علم وجوه مخاطبات القرآن }

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب اکابر علمای کرامدن «ابن الجوزی» علیه رحمة الباری حضرتلرینك ذکر و بیاننه کوره قرآن عظیم الشانده اون بش وجه اوزره خطاب شریف شرفواقع اولمشدر و بر روایتنه کوره وجوه خطاب اوتوزدن اکثردر.

وجوه مذکوره علوم قرآن کریمدن باحث اولان بعض کتابلرده و تفاسیر شریفهده ذکر و بیان بیورلمشدر.

— ❦ —

{ علم ما وقع فی القرآن من الاسماء الکنی واللقاب }

علم مذکور، قرآن عظیم الشانده شرفواقع اولان انبیای عظام و ملائکه کرام علیهم الصلوة والسلام حضرتانك اسماء شریفهسندن و سائر اسماء دن باحث اولوب تفصیلاتی کتب تفاسیر شریفهده و علوم قرآندن باحث اولان کتابلرده ذکر و بیان بیورلمشدر.

— ❦ —

{ علم معرفة الحصر و الاختصاص }

(فی القرآن)

علم مذکور، علم تفسیر شریفك جمله فروغندن اولوب قرآن کریمده حصر و قصری مفید اولان کلام شریفدن و حصر و قصرک انواع واقسامندن باحثدر.

(حصر)، بر شیئی طریق مخصوص ایله آخر شیئه تخصیص ایلک معناسنه اولوب قصر دخی دینور.

(حصر)، اقسام ثلثیه منقسم در. قسم اول (حصر عقلی)، قسم ثانی (حصر استقرائی)، قسم ثالث (حصر جعلی) در.

(حصر عقلی)، عددك زوجیت و فردیت حصری کبی در.

(حصر استقرائی)، کلمه نك اقسام ثلثیه یعنی اسم، فعله، حرفه حصری کبی در.

(حصر جعلی)، رساله نك بر مقدمه ایله مقالات ثلثیه و برخاتمهیه حصری کبی در.

قرآن عظیم الشانده حصر و تخصیصی مفید اولان حروف و کلمات و ترکیبات کتب تفاسیر شریفهده مواضع مخصوصه سنده ذکر و بیان اولمشدر.

جناب منزل القرآن تعالی شانہ عن النقصان حضرتلری قرآن عظیم الشانی جمیع عوارضدن حافظ و واتی اولمسلیله صحابه کزین و تابعین سعادت قرین و ائمه دین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی ایله اعظم علما و فضلا دن اولان عباد مسلمین بونجه فترات و تقلبات عصریه ایچنده قرآن عظیم الشانك ضبط و حفظنه و تفسیر و توضیحه و حل اشکالنه و تسهیل مبادی و معانیسنه و جمیع عوارض تحریفدن محافظه سنه محضا توفیقات ربانیه ایله موفق اولمشدر.

قرآن عظیم البرهانك اوصاف جلیله سنی کاینبغی عرض و بیانده السنه و اقلام عاجز و قاصر اولمسلیله شمس عالم آرایه نسبتله ذره قبیلندن اولمق اوزره کمال عجز و مسکنت ایله بومجئده علم تفسیر شریفه متعلق ایراد اولنان معلومات جزئییه ایله اکتفا اولندی.

بحث

(۲۳)

علم حدیث شریف

(حدیث) لفظی، لغتده (قدیم) لفظنك نقیضی اولدیغی کبی (حدوث) و (حدائت) لفظلری دخی (قدم) لفظنك نقیض و مقابلی در.

(حدثان)، و (حدائت)، بر شیئك اولی معناسنده استعمال اولنور. «حدائت السن» زمان شبابتدن و اوائل عمردن کنایه در. بعض روایتیه کوره «حدثان» لفظی «حدث» لفظنك تثنیه سی اولوب «حدثان» لفظندن جدیدان و ملوان لفظلری کبی لیل و نهار مراد اولنور.

«حدیث» لفظی، تحدیث لفظندن اسم اولوب خبر معناسنده دخی استعمال اولنور.

رسول اعظم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه نسبت اولنان قول و فعل و تقریر «حدیث» لفظی ایله تسمیه اولنور.

(حدیث) لفظنك جمعی شاذ اوله رق «احادیث» در.

«آلامه زخشری» نك «تفسیر کشاف» اسمی ایله مسمی اولان کتاب تفسیرنده «احادیث» لفظی اسم جمع اولمق اوزره ذکر اولمش و «بحر» اسمی ایله مسمی اولان کتابده «احادیث» لفظی اسم جمع اولیوب «اباطیل» لفظی کبی علی خلاف القیاس «حدیث» لفظنك جمع مکثری اولدیغی و کلمات عربیهده «افاعیل» و زنی اوزره اسم جمع توارد ایتمدیکی ذکر و بیان بیورلمشدر.

اهل حدیث اصطلاحده «خبر» لفظی «حدیث» لفظنك مراد فی در. بر روایتیه کوره «حدیث» لفظ شریفی «ما جاء عن النبی صلی الله تعالی علیه و سلم» تعریفی ایله و «خبر» لفظی دخی «ما جاء عن غیره» تعریفی ایله معرفدر. «ما جاء عن النبی» کلامنك معناسی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرندن نقل و روایت اولنان اقوال و افعال

واحوال شریفه دن عبارتدر. «ما جاء عن غيره» کلامنک معناسی سائر ذوات کرام حضرتانندن منقول و مروی اولان اقوال و افعالندن عبارت اولور. بواجلندن تواریخ و امثالی امور ایله مشتغل اولان کیمسهیه «اخباری» و سنت نبویه ایله مشتغل اولان کیمسهیه «محدث» دینلمشدر.

بر روایتسه کوره دخی «حدیث» لفظی ایله «خبر» لفظی بیننده عموم و خصوص مطلق اولوب شو حالده «حدیث» ک کلیسی خبر اولوب «خبرک» کلیسی حدیث اولور. بوضورتده «حدیث» لفظ شریفی، عمومیت معناسنی و «خبر» لفظی دخی خصوصیت معناسنی مفید اولور.

«اثر» لفظی، صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم حضرتانندن روایت اولنان اقوال شریفه و احوال حسنیه اطلاق اولنور. «اثر» لفظنک رسول محترم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینک کلام شریفهده اطلاقی جائز اولدینی مروی و منقولدر.

علم حدیث شریف، «فوائد خاقانیه» اسمی ایله مسمی اولان کتابده تعریف اولندینی اوزره رسول محترم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینک اقوال جلیله و افعال شریفه و احوال حسنه سندن باحثدر. علم مذکورک موضوعی، افعال و اقوال و احوال شریفه نبویهدر. غایتی، دارینده [۱] نائل سعادت اولمقدردر.

«مفتاح السعاده» اسمی ایله مسمی اولان کتابده تعریف اولندینی اوزره علم حدیث شریف، «علم روایة الحدیث» و «علم درایة الحدیث» ناملری ایله ایکی قسمه منقسمدر.

(علم روایة الحدیث) احادیث شریفه راویلرینک ضبطاً و عدالة احوالی و احادیث شریفه سندنک اتصال و انقطاع کیفیت حیثیتی ایله احادیث شریفه نک رسول محترم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه کیفیت اتصالندن باحثدر. قسم مذکور، «علم اصول حدیث» عنوانی ایله شهرتشار اولمشدر.

(علم درایة الحدیث) قواعد عربیه و ضوابط شرعییه مبتنی و رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینک احوال شریفه سنه مطابق اولدینی حالده الفاظ حدیث شریفندن مفهوم و مراد اولان معنادن باحثدر.

[۱] «دارین» لفظی «دار» لفظنک تشبیه سیدر. «دار» خانه دیمکدر. «دارین» ایکی خانه دیمکدر. «دارین» لفظنندن دنیا و آخرت مراد اولنور.

(موضوع)، علم مذکورک موضوعی، الفاظنک معنای مفهومه و یا خود معنای مراده دلالتی حیثیتی ایله احادیث نبویهدر.

(غایت)، علم مذکورک غایتی، آداب نبویه ایله تحلی [۱] و مکروهات و منهیاتندن تحلی [۲] ایتمکدر.

(منفعت)، علم مذکورک منفعتی اعظم منافعندندر.

(مبادی)، علم مذکورک مبادیسی، علوم عربیه ایله رسول اعظم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه متعلق قصص و اخبارندن و امثالی عملردن عبارتدر.

(حدیث)، لفظ اعم اولوب قول و فعل و تقریره شامل اولق حسبیه «فوائد خاقانیه» کتابنده علم حدیث شریفه دائر اولان تعریفنک احسن تعریف اولدینی بعض علمای کرام حضرتانی طرفندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

محدثین کرام حضرتانندن «ابن اثیر» دیمکله مشهور اولان «ابو السعادات المبارک ابن محمد الجزری» حضرتلری طرفندن «جامع الاصول» اسمی ایله مسمی اولان کتابده ذکر و بیان بیورلدینی اوزره علوم شرعیه، (فرض) و (نفل) [۳] قسملرینه منقسمدر.

(فرض) دخی ایکی قسمه منقسم اولوب بریسی «فرض عین» و دیگر «فرض کفایه»در. علم احادیث شریفه نبویه ایله علم آثار صحابه کرام، فروض کفایاتک اصولندن و احکامک ادله ثانیه سندندر.

احادیث شریفه ایچون «اصول» و «احکام» و «قواعد» و «اصطلاحات» اولوب بونلر علمای کرام و محدثین ذوی الاحترام و فقهای عظام حضرتانی طرفلرندن ذکر و بیان و شرح و تبیان بیورلمشدرکه علم حدیث شریفه کسب و قوف و معلومات ایتمک طلبنده

[۱] تحلی، تزیین ایتمک یعنی دوناتمق معناسندهدر. تحلی، ظاهرده استعمال اولنوب «تخلیه ظاهر» دینورکه ظاهراً آداب شریعت ایله تزیین ایتمکدن عبارتدر.

[۲] تحلی، خالی قیلق معناسندهدر. تحلی، باطنده استعمال اولنوب «تخلیه باطن» دینورکه درون قلبی فنا شیلردن تخلیه ایدوب نور ذکر و فکر ایله تزیین و تنویر ایتمکدن عبارتدر.

[۳] نفل، زیاده اولان شیدن عبارتدر. غنیمیه «نفل» اطلاق اولنور. «غنیمه» غازیلرک حربا الدقلری مالدر. جمعی «غنائم»در. عبادت جهتندن نفل، مفروضه مقدره اوزرینه زائد اولان عبادتدر نافله الصلوة کبی. نفل کله سنک جمعی، «انفال» و «نفول»در. نافله لفظنک جمعی، «نوافل»در نافله، ولد الولد معناسنده دخی استعمال اولنور.

بولنانر ایچون علم لغت و علم اعرابی بعد التحصیل ذکر اولنان اصول و احکام و قواعد و اصطلاحات احادیثه مطلع اولمق ضروری در.

ذکر اولنان اصول، احکام، قواعد، اصطلاحات، رجال احادیثک اسامی شریفه سنه و انساب و اعمارینه و وقت ارتحالرینه و راویلرک صفات و شرائطه و روایک مستندینه و احادیث شریفه نک کیفیت اخذینه و تقسیم طرقله و لفظ رواه و صورت ایراد مسوعاته و مأخذ احادیث اولان ذوات کرامک مراتب و درجاته و احادیث شریفه نک اقسامه و حدیث شریفه متعلق بین المحدثین مرعی اولان سائر امور کسب معلومات ایتمکدن عبارتدر.

{ احادیث شریفه نک اقسامی }

(حدیث مرسل)، راوینک آخر راوی به اسناد ایتمکمزین ارسال [۱] ایتمدیکی خبردر. یعنی تابعین کرامک رسول محترم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرندن روایت ایدوب صحابه کرامک اسامی شریفه سی انسی روایتده ذکر اولنماش اولان خبردر.

(حدیث مسند)، «حدیث مرسل» ک خلاقی در. حدیث مسند رسول اعظم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه و اصل اولنجهیه قدر راوینک راوی آخره اسناد ایلدیکی خبردر. یعنی اسنادی [۲] خاصه رسول محترم علیه الصلوة و السلام حضرتلرینه اتصال ایدن حدیث شریفدر. حدیث مسند، بعضاً «متصل» و بعضاً «منقطع» اولور.

(حدیث متصل) رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینه و یاخود صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم حضراتندن بر ذات عالیقدره اسنادی متصل اولان حدیث شریفدر. «مالک» ک «نافع» دن و «نافع» ک «ابن عمر» دن و «ابن عمر» ک رسول اکرم علیه الصلوة و السلام حضرتلرندن روایت ایلدیکی حدیث شریف، «حدیث متصل» ک مثالی در.

[۱] ارسال، اهل حدیث اصطلاحنده عدم اسناد معناسنه در. بو ارسال، راوی طرفندن حدیث شریفک «قال رسول الله صلی الله تعالی علیه و سلم» عباره شریفه سیله روایت اولنوب «حدثنا فلان عن رسول الله صلی الله تعالی علیه و سلم» دیو روایت اولنماشندن عبارتدر.

[۲] اسناد، اهل حدیث اصطلاحنده محدثک «حدثنا فلان عن فلان عن رسول الله صلی الله تعالی علیه و سلم» عباره سی ايله حدیث شریف روایت ایتمسندن عبارتدر.

(حدیث منقطع) صحابیدن غیری اوله رق روآندن بر راوی ساقط اولان حدیث شریفدر یعنی «مالک» ک «زهري» دن و «زهري» نک «ابن عباس» دن و «ابن عباس» رضی الله تعالی عنهما حضرتلرینک رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرندن روایت ایلدیکی حدیث شریف کبی در. اشبو حدیث شریف، رسول اعظم علیه الصلوة و السلام حضرتلرینه اسناد اولندیقی جهته «مسند» اولور و «زهري» نک «ابن عباس» رضی الله تعالی عنهما حضرتلرندن استماع ایتماش اولسی حسبیه «منقطع» در.

(حدیث موصول) دخی «حدیث متصل» ک تعریفی ايله معرفدر.

(حدیث متواتر)، بر جماعتک رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرندن و او جماعتدن دخی جماعت اخرانک استماع ایلدیکی حدیث شریف اولوب متمسک اولان کیمسه ده انتها ایدنجهیه قدر بو وجهله تواتر روایت اولنماش درکه ناقللرک نقل اولنان روایتده کذب اوزرینه تواطؤ و اتفاقلری تصور اولنمز. بو خبرک حکم شریفی، قطعاً علم و عملی ایجاب ایدر. حتی جاحدینه [۱] کفر نسبت اولنور. دیگر بر تعریفه کوره «خبر متواتر» شروطی ايله علم یقینی پی مفید اولور. یقین، «اعتقاد جازم مطابق» دیمکدر. اشبو خبر، معتمددر. چونکه «حدیث متواتر» علم ضروری پی مفید اولور. علم ضروری، دفع وردنده انسان ایچون امکان اولماق حیثیتی ايله انسانک مضطراً قبول و تصدیق ایلدیکی عملدن عبارتدر.

(حدیث مشهور)، عصر اولده احاددن مروی اولان و عصر نائیده اشهار ایدن حدیث شریفدر. یعنی حدیث مشهور، بر کیمسه نک رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرندن و او کیمسه دن دخی بر جماعتک و او جماعتدن دخی دیگر جماعتک استماع ایلدیکی حدیث شریف اولوب متمسک اولان کیمسه ده انتها ایدنجهیه قدر بو وجهله نقل و روایت اولنمشدرکه او جماعتک کذب اوزرینه تواطؤ و اتفاقی تصور اولنمز. و او مثلاً حدیث شریف، علمای کرام حضراتی جانبندن تلقی بالقبول بیورلمشدر. حدیث مشهور، حق عملده «خبر متواتر» منزله سننده در. «حدیث متواتر» ايله «حدیث مشهور» بیننده اولان فرق، حدیث متواترک جاحدینه بالاتفاق کفر نسبت اولنمقدن و «حدیث مشهور» ک جاحدینه

[۱] جاحد، «جمحد» لفظندن اسم فاعلدر. «جمحد» لفظی «جم» حرفنک فتحه حرکتی و «حا» حرفنک سکونی ايله بیورکن انکار ایتمک معناسنه در.

کفر نسبت اولئحق ویاخود نسبت اولئحاق صورتی ایله مختلف فیہ اولئقدن عبارتدر. اصح اولان صورت، «حدیث مشهور» ک جاحدینه دخی کفر نسبت اولئقدن عبارتدر.

(حدیث موقوف)، صحابی طرفندن روایت اولئوب نبی محترم علیه الصلوٰة والسلام حضرتلرینه اسناد اولئان حدیث شریفدر.

(حدیث صحیح)، رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه اسنادی متصل اولان و اصحاب عدل و ضبط طرفلرندن حد منتهیاه قدر نقل وروایت اولئان حدیث شریفدر. دیگر بر تعریقه کوره (حدیث صحیح)، لفظ شریفی رکا کتدن و معنای شریفی آیت کریمیه مخالفندن سالم اولان حدیث شریفدر یاخود حدیث متواتردر ویاخود حدیث اجماعدر. «حدیث صحیح» ک مقابلی «حدیث سقیم»در.

(خبر احاد)، بر کیمسک رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن استماع ایلدیکی و او کیمسک دخی واحد اخرك و او واحد اخردن دیگر بر کیمسک استماع ایلدیکی حدیث شریف اولوب متمسک اولان کیمسکده اتها ایدنجهیه قدر بووجهله نقل وروایت اولئمشدر. «خبر احاد» ک جاحدینه کفرک عدم نسبتی متفق علیهدر. «خبر احاد» حدشهرت و تواتره داخل اوله مز. بو خبرک حکمی، عملی موجب اولوب علمی موجب دکلدر. بو اجدن مسائل اعتقادیده حجت اوله مز.

(حدیث معلق)، مبدأ اسنادندن بریسی ویاخود اکثریسی حذف اولئان حدیث شریفدر. حذف، یا اول اسنادده اولوب اکا «معلق» دینور. یاخود وسط اسنادده اولوب اکا «منقطع» دینور. یاخود اخر اسنادده اولوب اکا «مرسل» دینور.

(حدیث قدسی)، من حیث المعنی جناب حق طرفندن و من حیث اللفظ رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری طرفندن اولان حدیث شریفدر. اشبو حدیث شریفی، جناب حق رسول اعظم علیه الصلوٰة والسلام حضرتلرینه الهام [۱] ویاخود منام ایله اخبار بیورمش و رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری دخی بومعنادن

[۱] الهام، بطریق الفیض قلبه القا اولئان شی در. بر روایت کوره الهام، قلبده واقع اولان بر علمدرکه او علم، آیت کریمه ایله من غیر استدلال عمله دعوت ایدر. بو علم، عند العلماء حجت اولیوب اهل تصوف عندنده حجت اولور. الهام ایله اعلام بیننده اولان فرق، الهام لفظنک اعلام لفظندن اخس اولسیدر. چونکه اعلام، بعضاً طریق کسب ایله و بعضاً طریق تنبیه الله اولور.

کندولفظ شریفی ایله اخبار بیورمشدر. قرآن کریم، حدیث قدسی اوزرینه مفضلدر. چونکه قرآن عظیم الشانک لفظ شریفی منزلدر.

(حدیث قوی)، اول بر حدیث شریفه اطلاق اولئورکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری او حدیث شریفی قائل اولدقدن صکره کتاب اللمهدن بر آیت کریمه قرائت بیورمشلردر.

(حدیث ناسخ)، رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن اخر عمر شریف رسالتپناهیلرنده شرفصادر اولان حدیث شریفدر.

(حدیث منسوخ)، سلطان انبیا علیه ازکی التحایا حضرتلرندن عمر شریف رسالتپناهیلری اولئنده شرفصادر اولان حدیث شریفدر.

(حدیث عام)، جمیع خلق مراد اولئان حدیث شریفدر.

(حدیث خاص)، اول بر حدیث شریفدرکه خلقندن بر کیمسکده او حدیث شریف ایله حکم و قضا بیورلمشدر.

(حدیث حسن)، راویسی صدق و امانت ایله مشهور اولان حدیث شریفدر. بونوع حدیث شریفک راویسی صدق و امانت ایله مشهور ایسهده حفظ و اتقاندن رجال صحیح درجه سنه بالغ و واصل اولامشدر. ایکی اسناد ایله روایت اولئان حدیث شریفه، «حدیث حسن صحیح» تعبیر اولئور.

(حدیث مقطوع)، تابعین کرام اوزرینه موقوف اوله رق تابعین کرامک اقوال و افعالی بیاننده واقع اولان حدیث شریفدر.

(حدیث شاذ)، اسناد واحده مقارن و ملابس اولان حدیثدرکه او حدیثه بر شیخ شهادت ایدر. او شیخ ثقاتدن ایسه توقف اولئوب انکله احتجاج اولئمز اگر ثقاتدن دکل ایسه متروک اولور.

(حدیث غریب)، بعضاً راوینک روایتی ایله تفرد ایلدیکی حدیث شریفندن اولورکه ناقللرینک کافه سی صحابه کرامدن اولدقلری جهته بومثللو حدیث شریف، تفرد راوی ایله معاً صحیح اولور بعضاً دخی راوینک اصحابنه ثقاتدن بر ذاتک مخالفتی ایله اولان حدیث شریفندن اولور.

(حدیث ضعیف)، «حدیث حسن» دن مرتباً دون در. بعض علمای کرام حضرتانک بیانہ کورہ حدیث ضعیف، حدیث صحیح ایله حدیث حسن صفتلرینی جامع اولیان حدیث شریف در. «حدیث ضعیف» ک ضعیفی، بعضاً عدم عدالت و یا خود سوء حفظ و یا خود عقائداً تهمت کبی روا تک ضعفندن اولور و بعضاً ارسال و انقطاع و تدلیس [۱] کبی علل اخرادن اولور. بومثللو حدیث شریف، فضائل و مناقبده بالاتفاق حجت و برهان در. علمای کرام حضرتانک «حدیث ضعیف ایله احکام اثبات اولنمز چونکہ احکام اجتهادیہ تک اثباتندہ مجتهد اولان ذات عالیقدرک حدیث ضعیفه تمسک ایتسی و مجتهدک حدیث ضعیفی، مذہبنہ مبنا و بر مسئلهده اجتهادینہ مناط ایتسی جائز دکلدر» قوی باب فضائلده وارد اولان حدیث ضعیف ایله عملک استجابنہ منافی اوله میہ جنفی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

(حدیث محکم)، تأویلہ محتاج اولیان حدیث شریف در.

(حدیث متشابه)، تأویلہ محتاج اولان حدیث شریف در.

(حدیث منفصل)، «تابع» قبل الوصول روا تک بردن زیادہ سی ساقط اولان حدیث

شریف در.

[۱] تدلیس، تفعیل و زنندہ بایع حیله ایدوب حین بیعدہ متاعنک عیبینی مشتریدن کم ایتک معناسنہ در. فن حدیثده تدلیس لفظی بوندن مأخوذ درکہ محدث، روایت ایلدیکی حدیثی مثلاً شیخنک شیخنہ اسناد ایدوب کندو شیخنک اسمنی طی ایدر کویا اندن بلا واسطه روایت ایدر. مع هذا شیخ مزبور ی کورماش و یا خود کورمش اولسه دخی اندن اخذ حدیث ایلویوب اندن متأخر اولاندن و یا خود اندن تلقی ایدن شیخنک اخذ ایلشدر و بو اسناد اوزره ثقافتدن برجاعت، حدیث شریف روایت ایلشدر. بعض علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلدیغی اوزره اصول حدیثده «تدلیس» و «ارسال خفی» بینلرنده کی فرقلر دقیق در. زیرا «ارسال خفی» صورتندہ دخی لقیان [*] محتمل اولان صیغه ایله روایت ایتک معتبردر لکن عند الحدائق عدم لقیانلری و راوی ایله محدث بیننده واسطه بولندیغی ثابت در و تدلیس، لقیانی معروف اولان روایتہ مخصوص در و مرسل خفی، معاصرندن روایت ایدندن روایتہ مخصوص درکہ ایکسندہ اول واسطه ساقط اولمیدر. خلاصه «تدلیس» ده مجرد معاصرت کافی دکلدر بلکه لقیانی محتمل اولمیدر لکن «ارسال خفی» ده معاصرت کفایت ایدر و لقیانی معتبر اولان صیغه مثلاً «حدثنا واخبرنا» دیمویوب «قال» و «عن» کله لری ایله ایراد ایلکدر. «جزری» مرحوم «تدلیس» ی ایکی قسمه تقسیم بیورمشدر. بر قسمی «تدلیس الاسناد» و دیگر قسمی دخی «تدلیس الشیوخ» در. (تدلیس الاسناد) وجه مذکور اوزره لقیانی محتمل اولاندن بالذات مسموع اولیان حدیثی سماعنی موهم اولان تعبیرات مذکورہ ایله روایت ایلکدر. (تدلیس الشیوخ) اخذ و سماع ایلدیکی شیخنک اسمنی ستر ایدوب معروف اولیان اسم و وصف ایله تسمیه ایلکدر. اشبو ایکی صورت دخی کذبندن مبرا و معرادر.

[*] لقیان، کورمک، کورشمک، و برشی برشیته تصادف ایتک معناسنہ در.

(حدیث مستفیض)، ناقللری اوچدن زیادہ اولان حدیث شریف در.

(حدیث مضطرب)، اول حدیث درکہ راویسی روایتندہ اختلاف واضطراب اوزره اوله رق بردفعه بر صورتله و دیگر دفعه دخی صورت آخرله روایت ایدر و روایتلری یکدیگرینه مباین و مخالف اولور.

(حدیث مردود)، ظاهری برکلام اولوب معناسی اولمدیغی کبی صورت روایتی دخی غیر کافی در.

(حدیث مفتری)، «ابو مسیله» قوی در.

(حدیث موضوع)، رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرنندن نقل ایله امر باطلی ایهام ایدن و دلیل عقلییه معارضه ایتسیله قابل تأویل اولیان خبرلرک کافه سندن عبارتدرکہ العیاذ بالله رسول اکرم علیه الصلوة والسلام حضرتلرینه افتراءدن عبارت اولوب بومثللو خبرلره «خبر موضوع» تسمیه اولنور. بومثللو خبرلرک سبب وضعی، یا راوینک مرویده طول عهد ایله نسیان ایدوب غیر مروی بی مروی ظن ایله ذکر ایتسندن عبارتدر. یا خود نبی محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینه افتراءدن عبارت اولور نته کیم زنادقه طائفه سی شریعت شریفه محمدیه علیه الصلوة والسلامدن عقلایی تنفیر ایچون معقوله مخالف اون درت بیک قدر خبر وضع ایلشدر در. یا خود سبب وضع، غلط راویدن عبارتدرکہ بو غلط، بر کله تک نطقی مراد اولندقدہ لسانه او کله دن غیر کله تک نطقی سبقت ایتک صورتی ایله اولور. یا خود وضعک سببی ذکر اولنان صورتلرک غیر ی اولور نته کیم «کرامیه» طائفه سی طاعت و عبادته ترغیب و معصیتدن ترهیب ایچون بر طاقم خبرلر وضع ایتشلردرکہ طائفه مذکورہ تک شو وضع ایتدیکی خبرلر افترایه راجع اولور.

(حدیث المتعبد بلفظه) تسمیه اولنان بر قسم احادیث شریفه دخی «اذان شریف» و «تشهد» و «تکبیر» و «تسلیم» کبی احادیث شریفه در.

احادیث شریفه بی نقل بالمعنی یعنی لفظ آخر ایله بیان ایتک صورتنک جوازی بعض شروطک تقییدی ایله علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمش و «قاضی عیاض» علیه رحمة الفیاض حضرتلری دخی خطا و وقوعنک امکان و احتمالی سببی ایله نقل بالمعنی صورتی تجویز بیورمامشدر.

علم حدیث شریف، اصول فروضدن اولسیله اصحاب کزین و تابعین سعادت قرین و ائمه دین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی طرفلرندن خلفاً بعد سلف احادیث شریفه نك ضبط و حفظنه و اعلاى شان و شرفه صرف لطف و عنایت بیورلمشدر .

صدر اولده سلف صالحینك اعتماد و اعتنالی احادیث شریفه نك قلوبده حفظی جهته انحصار ایلدیکی جهته علم حدیث شریف، کتابه ضبط اولنیوب کتاب الله یعنی قرآن کریم کبی قلباً ضبط و حفظ اولنور ایدی .

وقتا که اهل اسلام، اطراف عالمه منتشر و بلاد اسلامیه متسع و صحابه کرام حضراتی اقطار عالمه متفرق و اعظم صحابه کرام رضی عنهم رب الانام حضراتی دخی عازم کلشنسرای جنان اوله رق احادیث شریفه نك ضبط و حفظی دوچار قلت اولدقده علمای کرام حضراتی جانبندن حس اولنان لزوم و احتیاجه مبنی احادیث شریفه نك تدویننه و کتابه تقیید و ضبطه بذل لطف و عنایت بیورلمشدر .

بر روایت کوره علم حدیث شریفه تصنیف کتاب ایدن ذوات کرام حضراتنك اولی «عبد الملك بن جریج» حضرتلری در. بعض روایت کوره «مالك بن انس» حضرتلری مؤلف اول اولوب مشارالیه حضرتلری «موطأ» اسمی ايله مسمی اولان کتابی تألیف بیورمشدر. دیگر بر روایت کوره دخی مؤلف اول «ربیع بن صبیحه» حضرتلری در. مشارالیهم حضراتندن صکره احادیث شریفه نك جمع و تدوینی نعم الملشدر .

اعظم علمای کرامدن «صدر الشریعه» نك «تعديل العلوم» اسمی ايله مسمی اولان کتابنده و «ابن سبکی» نك «طبقات کبری» نامیله مشهر اولان اثرنده ذکر و بیان بیورلدینی اوزره مشایخ ائمه حدیث، طول اعمار ايله و فلاسفه دخی قصر اعمار ايله مشهوردر. بو حاله تجارب واقعه دخی شهادت ایدر. بو نعمت جلیله، احادیث شریفه نك جمله فضائل و خصائصندن در .

علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورلدینی اوزره علم حدیث شریفه متعلق تألیف بیوریلان کتب شریفه لایعد و لایحصى اولوب لکن کتاب اللمدن یعنی قرآن عظیم الشانندن صکره اصح کتب «صحیح بخاری» و صکره «صحیح مسلم» و صکره «کتاب موطأ» و صکره

«سنن ابی داود» و «سنن ترمذی» [۱] و «سنن نسائی» [۲] و «سنن ابن ماجه» و «سنن دارقطنی» [۳] و «مسند احمد» و «مسند ابن ابی شیبه» و «مسند بزار» و امثالی کتب احادیث شریفه اولایینی جمهور علما بیننده متفق علیه در .

{ اعظم محدثین }

§ — محدثین کرام رضی عنهم رب الانام حضراتنك رئیس و پیشواسی «ابو عبد الله محمد بن اسماعیل بن ابراهیم بن المغیره الجعفی» [۴] البخاری رضی عنه الباری حضرتلری در. امام مشارالیه حضرتلری ضبط احادیث شریفه مقصدیله امصار عالمه رحلت و محدثین امصار ايله ملاقات ایدرک احادیث شریفه خراسان و عراق و حجاز و شام و مصرده ضبط و تحریر و «مکی بن ابراهیم البخلی» و «عبدالله بن موسی العبسی» و «ابو عاصم الشیبانی» و «علی ابن المدینی» و «احمد بن حنبل» و «یحیی بن معین» و «عبدالله بن زبیر الحمیدی» و امثالی اعلام محدثین کرام و ائمه عظام حضراتندن اخذ و تلقی بیورمشدر. امام مشارالیه حضرتلرندن دخی خلق کثیرک اخذ احادیث شریفه ایلدیکی مروی در. امام بخاری حضرتلرینك راویسی «ابو عبدالله محمد بن یوسف بن مطر بن صالح بن بشر القربری» حضرتلری، امام بخاری حضرتلرندن یتیمش بیک قدر ذوات کرامک بخاری شریف استماع ایلدیکنی و کندوسی دخی امام مشارالیه حضرتلرندن «فربر» ده [۵] احادیث شریفه اخذ و استماع ایتدیکنی و امام بخاری حضرتلرندن احادیث شریفه استماع ایدنلردن یالکز کندوسی قالمش اولدیغنی ذکر و بیان بیورمشدر. امام بخاری حضرتلرینك کتاب صحیحنی التي یوز بیک (۶۰۰۰۰۰) احادیث شریفه دن تخریج و انتخاب و (۱۴) سنه مدت ظرفنده اکمال تألیف ایلدیکی و هر بر حدیث شریفك صحتنی تیقن ایتدکجه و هر بر حدیث شریفی کندوسی ايله

[۱] ترمذی، ترمذه منسوب دیمکدرکه «ترمذی» کله سنده کی یا حرفی، حرف نسبت دره ترمذ، تا حرفنك کسری و ذال معجمه ايله جیجون جوارنده و جانب شرقیسنده برمدینه مشهوره نك اسمی دره جیجون «بلخ» شهرنده کی نهرك اسمی در .

[۲] نسائی، نون حرفنك فتحی و سین مهمله نك تخفیفی ومد و همزه ايله «نساء» شهرینه منسوب دیمکدرکه اخرنده کی یا حرفی، حرف نسبت دره «نساء» خراسانده برشهرک اسمی در .

[۳] دارقطنی، دارقطنه منسوب دیمکدره. دارقطن بغدادده برحمله نك اسمی در .

[۴] جعفی لفظی یمنده برقبیله پدرینك اسمی دره. اوده «جعفی ابن اسعد» دره .

[۵] فربر، فا حرفنك فتحی و یا کسری جائز اوله رق و اولکی را حرفنك فتحی و ایکی را حرفنك بیننده کی بای موحده نك اسکافی ايله بخارا ایالتنده برقبه نك اسمی دره .

جناب حق آره سنده حجت اتخاذ وبالاغتسال ایکی رکعت نماز قیله رق جناب حقندن استخاره [°] ایلدیجه کتابنه بر حدیث شریف بیله درج ایلدیکی و یوز بیک (۱۰۰۰۰۰) حدیث صحیح ایله ایکی یوز بیک (۲۰۰۰۰۰) حدیث غیر صحیح مشارالیه حضرت تریسک حفظ و از برنده اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و تبیان بیولمشدر. رضی الله تعالی عنه. «صحیح بخاری» نك احادیث مکرره ایله برابر یدی بیک ایکی یوز یتمش بش (۷۲۷۵) حدیث شریفی جامع اولدینی و بر روایت کوره اسقاط مکررات ایله مجموع احادیث بخاری نك درت بیک (۴۰۰۰) حدیث شریفدن عبارت بولندینی و بر روایتده احادیث شریفه بخاری یدی بیک ایکی یوز (۷۲۰۰) حدیث شریفی مشتمل اولوب بو مقدارک میاننده اوج بیک (۳۰۰۰) حدیث شریف مکرر ذکر اولدینی کذلک علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیولمشدر. امام بخاری حضرت تری «مالك عن نافع عن ابن عمر» طریقك احادیث شریفده علی الاطلاق اصح الاسانید اولدینی و «ابو الزناد عن الاعرج عن ابی هریره» طریقك دخی اصح اسانید ابی هریره ایدوکنی ذکر و بیان بیولمشدر. رضی الله تعالی عنهم اجمعین. امام بخاری رضی عنه الباری حضرت تری عباد صالحیندن زهد و ورع و تقوی ایله متصف بر ذات نادر الوجود اولوب تاریخ هجرتک (۱۹۴) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۲۵۶) نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر. مدت عمر شریف تری (۶۱) سنه (۳۴۷) کوندن عبارتدر. مشارالیه حضرت تریسک فضائل و مناقب جلیله سی کنجایش پذیر حوصله خامه عرض و بیان اولیوب کالاتنه کتاب شریفی برهان قاطع اولدینی جمهور علما بیننده متفق علیه در. کتاب بخاری شریفك خصائص کثیره سی اولوب خصائص مخصوصه سندن بریسی، ایام طاعونده بر خانه ده علی وجه اللائق قرائت اولدینی حالده خانه خلقك طاعون بلیه سندن جناب حقك دائره حفظ و اماننده اولمسیدر.

§ ۲ — ائمه حفاظدن و اعلام محدثین کرامدن صاحب الصحیح «الامام ابو الحسن مسلم بن الحجاج بن مسلم بن ورد بن کوشاد القشیری النیسابوری» حضرت تری «امام بخاری» حضرت تریسک رتبه ولی و تعقیب ایشدر. امام مشارالیه حضرت تری بر روایتده تاریخ هجرتک (۲۰۴) نجی سنه سنده و بر روایتده (۲۰۲) سنه سنده و بر روایت صحیحیه کوره (۲۰۶) نجی سنه سنده نیسابور شهرنده زیور مهد وجود اولوب (۲۶۱) نجی سنه سنده [°] استخاره، لغته خیر ایستک و لسانزده بر مصححك انجمنه دلالت ایتمک ایچون منامده روایای صادقه طلب ایتمک معناسنده استعمال اولنور.

عازم کلشنسرای جنان اولمشدر. مشارالیه حضرت تری علم حدیث شریفده امام بخاری حضرت تریسک صکره خراسانک امام هامی اولوب حجاز و عراق و شام و مصر طرفلرینه رحلت ایدرک محدثین عظامدن «یحیی بن یحیی النیسابوری» و «قتیبه بن سعید» و «اسحق بن راهویه» و «احمد بن حنبل» و «عبدالله بن مسلمة القعبنی» و امثالی ذوات ستوده صفاتدن اخذ احادیث شریفه ایدوب دفعاتله بغدادی شرف قدوملری ایله تشریف و اوراده احادیث شریفه روایت بیورمش و «ابراهیم بن محمد بن سفیان» و «ترمذی» و «ابن خزیمه» کبی بک چوق ذوات کرام رضی عنهم رب الانام حضراتی دخی مشارالیه امام مسلم حضرت تریسک احادیث شریفه روایت بیورمشدر. امام مشارالیه حضرت تریسک کتاب شریفی «صحیح مسلم» اسمی ایله مشهوردر. بر روایت کوره کتاب شریف مذکورک اوج یوز بیک (۳۰۰۰۰۰) احادیث مسموعه دن و دیگر بر روایت کوره یوز بیک (۱۰۰۰۰۰) حدیث شریفدن انتخاباً تألیف اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیولمشدر.

§ ۳ — اعلام محدثین کرامدن «ابو داود سلیمان بن الأشعث بن اسحق الازدی السجستانی» حضرت تری «امام بخاری» و «امام مسلم» حضرت تریسک رتبه ولی و تعقیب ایشدر. مشارالیه امام سجستانی حضرت تری خراسان و عراق و شام و امثالی بلاد و امصاره رحلت و مشایخ احادیث ایله ملاقات و «مسلم بن ابراهیم» و «سلیمان بن حرب» و «عبدالله بن مسلمة القعبنی» و «یحیی بن معین» و «احمد بن حنبل» و امثالی ائمه کرام و اعلام محدثین حضرت اتندن احادیث شریفه اخذ ایله کتاب شریفی تألیف و تصنیف بیورمش و کتاب شریف مذکور بش یوز بیک (۵۰۰۰۰۰) حدیث شریفدن منتخب درت بیک سکر یوز (۴۸۰۰) حدیث شریفی جامع اولوب ائمه کرامدن «احمد بن حنبل» حضرت تری ایله سائر اعلام محدثین و ذوات فضائل قرین حضراتی طرفلرندن مظهر استحسان و ستایش اولمشدر. امام سجستانی علیه رحمة الباری حضرت تری تاریخ هجرتک (۲۰۲) نجی سنه سنده قدم نهاده عالم وجود اولوب (۲۷۵) نجی سنه سنده بصره ده ارتحال دار نعیم بیورمشدر. مشارالیه امام سجستانی حضرت تریسک ولد مکرملری «عبدالله» ایله «ابو عبدالرحمن النسائی» و «احمد بن محمد الحلال» و امثالی ذوات کرام حضراتی اخذ احادیث شریفه بیورمشدر. امام سجستانی حضرت تریسک ولد مکرملری اکابر حفاظ احادیث شریفه دن بر ذات نادر الوجود اولوب تاریخ هجرتک (۳۱۶) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر.

§ — ۴ اعلام حفاظ احادیث «ابو عیسی محمد بن عیسی الترمذی» حضرت تری دخی «ابو داود سجستانی» حضرت تری مرتبه ولی و تعقیب ایشدر. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۲۷۹) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشدر. بوذات فضائل سمات «قتیه» و «سفیان بن غیلان» و «محمد بن بشار» و «احمد بن منیع» و «محمد بن المثنی» و «سفیان بن وکیع» و «محمد بن اسماعیل البخاری» حضراتی کبی عظمای محدثین ایله ملاقات ایدرک احادیث شریفه بی مشارالیه هم حضراتندن اخذ ایش و «محمد بن احمد المجوبی المروزی» حضرت تری ایله امثالی پک چوق ذوات کرام حضراتنه دخی مأخذ احادیث شریفه اولمشدر. مشارالیه امام ترمذی حضرت تری علم حدیث شریفه متعلق تصانیف کثیره سی میاننده «سنن الترمذی» اسمی ایله مسمی اولان کتاب شریفی ذکر مذاهب و وجوه استدلال و تبیین انواع احادیث کبی معلومات و فیره و فوائد کثیره بی حاوی اولسیله فائده و ترتیباً کتب سائرهنک احسن واجلی اولدینی کبی مکرراتی دخی تصانیف سائرهنده کی مکرراتدن اقل ایدوکی علمای کرام حضراتی طرفندن ذکر و بیان بیورمشدر. کتاب شریف مذکورک بعد التصنیف امام مشارالیه حضرت تری طرفندن حجاز و عراق و خراسان علمای کرامنه عرض اولنسی اوزرینه جمله طرفندن مظهر حسن قبول اولدینی مروی در.

§ — ۵ ائمه حفاظ و اکابر فقهادن «ابو عبدالرحمن احمد بن شعیب النسائی» حضرت تری «امام ترمذی» حضرت تری مرتبه ولی و تعقیب ایدرک مشایخ کبار ایله ملاقات و اعلام محدثین کرامدن «قتیه بن سعید» و «محمد بن بشار» و «محمود بن غیلان» و «ابو داود سلیمان بن الأشعث» و امثالی ذوات کرام حضراتندن احادیث شریفه اخذ ایله «سنن نسائی» اسمی ایله مسمی اولان کتاب شریفی تألیف بیورمش و «ابو القاسم الطبرانی» و «ابو جعفر الطحاوی» و «ابو بکر احمد بن اسحق السنی الحافظ» و امثالی پک چوق ذوات کرام حضراتنه مأخذ احادیث شریفه اولمشدر. مشارالیه امام نسائی حضرت تری کک ذات معالی سماتی و کک کتاب مستطابی پک چوق ذوات کرام حضراتی جانبندن مظهر مدح و ستایش اولمشدر. امام مشارالیه حضرت تری شافعی المذهب اولوب تاریخ هجرتک (۳۰۳) نجی سنه سنده مکه مکرمه ده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۶ اکابر علمای کرامدن «امام نووی» علیه رحمة الباری حضرت تری اصول کتب احادیث شریفه بی بالاده محرر اولدینی وجه اوزره «صحیح بخاری» و «صحیح مسلم»

و «سنن ابی داود» و «سنن ترمذی» و «سنن نسائی» اسملری ایله مسمی اولان بش عدد کتب شریفه دن عبارت اولوق اوزره ذکر و بیان بیورمشدر. لکن جمهور علمای کرام عندنده احادیث شریفه بی حاوی اولان کتب شریفه نک اصللری الی عدد کتاب مستطابدن عبارت اولوب «موطأ ابن مالک» دخی کتب احادیث شریفه نک اصولندن عد و شمار اولمشدر. ینه جمهور علمای کرام طرفندن «موطأ» کتاب شریفی رتبه «سنن ترمذی» دن صکره و «سنن نسائی» دن اولوق اوزره ذکر و بیان اولنمش ایسه ده حق اولان صورتک «موطأ» کتاب شریفک رتبه «صحیح مسلم» دن صکره اولسندن عبارت اولدینی بعض علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورمشدر. بعض علمای کرام حضراتی دخی «ابو عبدالله القزوی محمد بن یزید بن ماجه» حضرت تری کتاب شریفی «کتاب موطأ» بدلنده عد و اعتبار ایشدر. مشارالیه «ابن ماجه» حضرت تری اجله رجال احادیث اولان ذوات کرامدن احادیث شریفه بی اخذ ایش و برچوق اصحاب فضالیه مأخذ احادیث شریفه اولمشدر. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۲۷۳) نجی سنه سنده (۶۴) یاشنده اولدق لری حالده ارتحال دارنعم بیورمشدر.

§ — ۷ اعظم محدثین کرامدن «الحافظ ابو الحسن رزین بن معاویه العبدری» حضرت تری دخی ائمه حدیث صنفنه ادخال ایله السنه اهل حدیثه امام سابع اولوق اوزره ذکر اولنور. مشارالیه «امام رزین» حضرت تری «تجرید» اسمی ایله مسمی اولان کتاب شریفی تألیف ایدرک «صحاح» بیننی کتاب شریف مذکورده جمع ایشدر. اشبو کتاب شریف، کتب سته بی جامع اولدیغندن اهل حدیث طرفندن کتب سته صنفنه ضم و الحاق بیورمشدر. مشارالیه امام رزین حضرت تری تاریخ هجرتک (۵۲۰) نجی سنه سنندن صکره ارتحال دارجنان ایشدر.

§ — ۸ محدثین کرامدن «ابو عبدالله محمد بن ابی نصر فتوح بن عبدالله الاندلسی الحمیدی» حضرت تری دخی لسان اهل حدیثه امام ثامن اولوق اوزره ذکر اولنور. مشارالیه امام حمیدی حضرت تری «کتاب الجمع بین صحیحی البخاری و المسلم» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابی تألیف بیورمشدر. مشارالیه حضرت تری امام مشهور و عالم معروف اولوب مکه مکرمه و مصر و شام و بغدادده اصحاب احادیث ایله ملاقات ایدرک احادیث شریفه اخذ ایش و اندلس تاریخی دخی تألیف و تصنیف بیورمش و هجرتک (۴۲۰) تاریخندن اول

زیور مهد وجود اولوب (۴۸۸) نجی سنه سنده بغدادده عازم روضه جنان اولمشدر .

§ — ۹ محدّین کرامدن «الامام ابو مسعود ابراهیم بن محمد بن عبید دمشقی» حضرت تلی دخی ائمه حدیث صنفه الحاق اولمشدر. مشارالیه حضرت تلی «صحیح بخاری» ایله «صحیح مسلم» یینی جمع ایتمش اولان ذوات کرامدن اولوب جمع وتالیف بیوردینی کتابی «جامع دمشقی» دیمکله مشهور ومعرفدر.

§ — ۱۰ محدّین کرامدن امام برقانی دیمکله مشهور اولان «الامام ابوبکر احمد بن محمد الخوارزمی» حضرت تلی دخی ائمه حدیث صنفه الحاق ایله عدد ائمه کرام «تلك عشرة كاملة» درجه سنه واصل اولمشدر. مشارالیه حضرت تلی «صحیح بخاری» ایله «صحیح مسلم» یینی جمع ایتمش اولان ذوات کرامدن اولوب تالیف بیوردینی کتابی «جامع البرقانی» دیمکله مشهوردر. مشارالیه امام برقانی حضرت تلی کندوبلده سنده محدّین کرامدن «ابوالعباس بن حمدان النیسابوری» حضرت تلی ایله سائر ذوات کرام حضرتانندن وبعده «جرجان» طرفه عزیمتله محدّین کرام معالی اتسامدن «ابوبکر الاسماعیلی» علیه رحمة الباری حضرتانندن احادیث شریفه اخذ ایلمش ومؤخرآ بغدادده عزیمتله اوراده توطن ایدرک احادیث شریفه نقل وروایتی ایله مشغول اولمش اولدینی وکندوسی ثقاتدن واصحاب زهد وورعدن اولوب اکابر کرامدن «الخطیب ابوبکر البغدادی» حضرت تلی امام برقانی حضرت تلی مدح و ثنا بیوردینی صروده «شیوخمز میاننده امام برقانی حضرتانندن اثبت بر ذات کورمدم مشارالیه حافظ قرآن وعارف فقه اولوب علوم عربیه ده دخی حافظ وکامل ایدی» کلامنی کویان اولدینی وعلم حدیث شریفده مشارالیه تصانیف کثیره اصحابندن بولندینی مروی در. مشارالیه امام برقانی حضرت تلی تاریخ هجرتک (۳۳۶) نجی سنه سنده قدم نهاده عالم شهود اولوب تاریخ مذکورک (۴۲۰) نجی سنه سنده (۸۹) یاشلرنده اولدینی حالدده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

بعدذا علمای کرام حضراتی طرفندن اعظم اهل حدیثدن حفاظ سبعة دخی ذکر و بیان بیورلمشدر.

§ — ۱۱ حفاظ سبعة دن بر ذات عالیقدر «الحافظ الامام ابو الحسن علی بن عمر الدارقطنی» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی انواع فضائل وکالات ایله مشهور ونامدار اولوب بعض ذوات کرام حضراتی طرفندن «امیر المؤمنین فی الحدیث» کلامی ایله

مدح و ثنا بیورلمشدر. مشارالیه حضرت تلی تاریخ هجرتک (۳۰۵) و بر روایت کوره (۳۰۶) سنه لرنده قدم زن کهواره وجود اولوب (۳۸۵) سنه سنده بغدادده عازم کلزار جنان اولمشدر.

§ — ۱۲ حفاظ سبعة دن بر ذات عالیقدر دخی «الحاکم ابو عبدالله النیسابوری» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی تاریخ هجرتک (۳۲۱) نجی سنه سنده شهر نیسابورده تولد ایدوب (۴۰۵) نجی سنه سنده (۸۴) یاشلرنده اولدقلری حالدده ارتحال داربقا بیورمشدر.

§ — ۱۳ حفاظ سبعة دن بر ذات عالیقدر دخی «ابومحمد عبدالغنی بن سعید الازدی» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی حافظ مصر ایدی. تاریخ هجرتک (۳۳۲) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۴۰۹) نجی سنه سنده ترک عالم فنا وارتحال داربقا بیورمشدر.

§ — ۱۴ حفاظ سبعة دن بر ذات فضائل سمات دخی «ابونعیم احمد بن عبدالله الاصبهانی» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی ثقات مشایخ احادیثدن ایدی. تاریخ هجرتک (۳۳۴) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۴۳۰) نجی سنه سنده (۹۶) یاشلرنده اولدقلری حالدده اصفهانده عازم روضه جنان اولمشدر.

§ — ۱۵ حفاظ سبعة دن بر ذات ستوده صفات دخی «ابوعمر و بن عبدالبر النخوی» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی ثقات اهل احادیثدن ایدی. تاریخ هجرتک (۳۶۸) نجی سنه سنده قدم نهاده عالم وجود اولوب (۴۶۳) نجی سنه سنده «شاطبه» شهرنده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۱۶ حفاظ سبعة دن بر ذات معالی سمات دخی «ابوبکر احمد بن الحسین البیهقی» حضرت تلی در. مشارالیه حضرت تلی فضائل وکالاتده عصرینک فریدی و «الحاکم ابو عبدالله» حضرت تلی کبار اصحابندن ایدی. تاریخ هجرتک (۳۸۴) نجی سنه سنده زیور عالم ناسوت اولوب (۴۵۸) نجی سنه سنده عازم کلشن لاهوت اولمشدر.

§ — ۱۷ حفاظ سبعة دن بر ذات حمیده صفات دخی «ابوبکر احمد بن علی الخطیب

البغدادی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری. تاریخ هجرتک (۳۹۲) نجی سنه سنده تشریف عالم شهود ایدوب (۴۶۳) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر.

§ — ۱۸ شیخ الحراسان امام الأئمه «القیه الحافظ ابوبکر محمد بن اسحق بن خزیمه النیسابوری» حضرت تری دخی اجله رجال احادیثدن اولوب هجرتک (۳۱۱) نجی سنه سنده (۹۰) یاشنده اولدقلری حالد ارتمال داربقا بیورمشدر.

§ — ۱۹ صاحب المسند والتفسیر «الحافظ عثمان بن ابی شیبه العبسی» حضرت تری دخی متخیزان رجال احادیثدن اولوب تاریخ هجرتک (۲۳۹) نجی سنه سنده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۲۰ افخم رجال احادیثدن برذات ستوده صفات دخی صاحب مسند «الحافظ ابویعلی بن علی المثنی الموصلی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۳۰۷) نجی سنه سنده (۹۷) یاشنده اولدقلری حالد ارتمال دارنعم بیورمشدر.

§ — ۲۱ اعظم محدثین کرامدن برذات جلیل الصفات دخی عالم سمرقند وصاحب مسند «الحافظ الامام ابو محمد عبدالله بن عبدالرحمن الدارمی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۲۵۵) نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

§ — ۲۲ اکابر محدثین کرامدن برذات معالی سمات دخی «مسند کبیر» صاحبی «الحافظ ابوبکر احمد بن عمرو البصری البزار» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۲۹۲) نجی سنه سنده «رمله» ده ارتحال داربقا بیورمشدر.

§ — ۲۳ ائمه اهل حدیثدن برذات عالیقدر دخی «الحافظ ابو القاسم سلیمان بن احمد الطبرانی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۳۶۰) نجی سنه سنده (۱۰۰) یاشنی ایکی آی متجاوز اولدقلری حالد ارتمال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۲۴ محدثین کرامدن برذات ستوده صفات دخی «العلامه ابو سلیمان حمد بن محمد البستی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری علوم و فضائلده عصرینک فریدی وزمانتک علامه و وحیدی ایدی مشارالیهک «معالم السنن» و «اعلام السنن» و «غریب الحدیث» و امثالی تألیفات مشهوره سی واردر.

§ — ۲۵ محدثین کرامدن برذات عالیقدر دخی واعظ بغداد «ابو الفرج عبدالرحمن

بن علی ابن الجوزی الحنبلی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۵۱۰) نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولوب (۵۷۷) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشدر. مشارالیه تصانیف مشهوره اصحابندن در.

§ — ۲۶ محدثین کرامدن برذات معالی سمات دخی «ابوزکریا یحیی بن شرف النووی» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری عالم، فاضل، متورع، فقیه، محدث اولوب اهل عصرینک امامی ایدی. تاریخ هجرتک (۶۷۶) نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

§ — ۲۷ محدثین کرامدن برذات معالی سمات دخی «ابن اثیر» دیمکله مشهور اولان «ابو السعادات المبارک ابن محمد الجزری» حضرت تری در. مشارالیه افاضل کرامدن اولوب تاریخ هجرتک (۶۰۶) نجی سنه سنده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۲۸ محدثین کرامدن برذات عالیقدر دخی «الامام ابو محمد الحسین بن مسعود البغوی الفقیه الشافعی» حضرت تری در. مشارالیه تصانیف معتبره و مناقب سنیه اصحاب کرامندن اولوب تاریخ هجرتک (۵۱۶) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر.

§ — ۲۹ محدثین کرامدن برذات ستوده صفات دخی «الامام الشیخ تقی الدین عثمان بن عبدالرحمن بن موسی بن ابی نصر الکردی الشهر زوری الشیخ العلامه ابن الصلاح» حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری ائمه مسلمیندن و مناقب جلیله اصحابندن اولوب تاریخ هجرتک (۵۷۷) نجی سنه سنده قدم نهاده مهد وجود اولوب (۶۴۳) نجی سنه سنده ارتحال کلشنسرای جنان بیورمشدر.

§ — ۳۰ محدثین کرامدن برذات عالیقدر دخی «الحسن بن محمد بن الحسن بن حیدر بن علی العدوی العمری الامام رضی الدین ابو الفضائل الصاغانی» [۱] حضرت تری در. مشارالیه حضرت تری علوم و کمالنده مناقب جلیله اصحابندن اولوب تألیفات کثیره ایله مشهور انام برامام هام در. مشارالیه حضرت تری تاریخ هجرتک (۶۵۰) نجی سنه سنده ارتحال داربقا بیورمشدر.

[۱] صاغانی، صاد مهمله نک فتحه حرکه سی وغین معجمه نک تخفیفی والف ایله «صغانیان» منسوب دیمکدر. الفسز اوله رق (صغانی) یازلاق دخی جائزدر. صغانیان، ماوراءالنهرده بر بیوک ولایتک اسمی در. (صغانیان)، (چغانیان) لفظندن معربدر.

§ — ۳۱ محدّین کرامدن بر ذات عالیقدر دخی صاحب شرح البخاری «الامام العلامه محمد بن یوسف بن علی بن سعید الکرمانی» حضرتلری در. مشارالیه تاریخ هجرتک (۷۱۷) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۷۸۶) نجی سنه سنده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۳۲ محدّین کرامدن بر ذات معالی سمات دخی «شارح مصابیح بغوی» المحدث الفقیه التورپشتی [۱] حضرتلری در. «ابن سبکی» حضرتلرینک روایتنه نظراً مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرتک (۶۶۰) نجی سنه سنده ارتحال داربقا بیورمشدر.

§ — ۳۳ محدّین کرامدن بر ذات محاسن صفات دخی عالم مغرب «القاضی ابوالفضل عیاض بن موسی بن عیاض البستی الیحصبی» حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری «شفاء شریف» کتاب نفیسنی تألیف بیورمش و کتاب شریف مذکور، علمای کرام و اصحاب فضائل طرفلرندن مظهر تحسین اولمشدر. ایام و باده «کتاب شفا» قرائتی ایله اشتغال ایتمک، نافع و مفید اولدینی بعض علمای کرام حضرتاتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر. «قاضی عیاض» حضرتلری تاریخ هجرتک (۵۴۴) نجی سنه سنده (۶۸) سنده اولدقلری حالده عازم کلزار جنان اولمشدر.

§ — ۳۴ محدّین کرامدن بر ذات عالیقدر دخی «ابن حجر العسقلانی» ایله مشهور اولان «ابو الفضل شهاب الدین احمد بن علی» حضرتلری در. مشارالیه تاریخ هجرتک (۷۷۳) نجی سنه سنده مصرده زیور مهد وجود اولوب (۸۵۲) نجی سنه سی اواخرنده مصرده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

§ — ۳۵ محدّین کرامدن بر ذات عالیقدر دخی شارح بخاری «العلامه بدرالدین ابو محمد محمود بن احمد العینی الحنفی» حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرتک (۸۵۵) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشدر.

احادیث شریفه مشایخ و علمای کرامی تبرکاً بالاده ذکر و بیان اولنان ذوات کرامدن عبارت اولیوب کرمک زمان سعادتده و کرمک زمان سعادتدن صکره کی زمانلرده شرقاً و غرباً

[۱] تورپشتی، (تورپشت) ه منسوب دیمکدر. تورپشت، (نا) حرفنک ضمی و (واو) حرفنک سکونی و (را) حرفنک کسری و (با) حرفنک ضمی و (شین) حرفنک سکونی ایله شیرازده برقریه تک اسمی در.

بلاد و امصار اسلامیه ده ظهور ایدن محدّین کرام حضرتاتی ایچون حد و حساب اولدینی و علمای اسلامیه تک فضائل و کمالاتی و هر علمده و علی الخصوص علم حدیث شریفده کی تدقیقاتی و علم حدیثده تدوین و تألیف بیوردقلری کتب نفیسنه تک ترتیبات و تهذیباتی حیرت بخش عقول اوله رق بو حالدر رسول اکرم صلی الله تعالی علیه و سلم حضرتلرینک جمله معجزات باهره سندن اولمق اوزر مشارالیههم حضرتانه امداد صمدانی و توفیق یزدانی و هدایت ربانی آثار جلیله سندن اولدینی امر جلی در.

{ اغراض محدّین }

علمای کرام حضرتاتی جانبندن ذکر و بیان بیورلدینی اوزره تصانیفده اغراض محدّین مختلف در.

بعض محدّین کرام حضرتاتی مطلقاً لفظ حدیثک حفظی و لفظ حدیث شریفدن حکمک استنباطی غرضیه تدوین احادیث شریفیه صرف عنایت بیورمشدر. بومسکی اختیار بیورمش اولان ذوات کرام «عبدالله بن موسی الضبی» و «ابو داود الطیلسی» و «احمد بن حنبل» و امثالی ذوات کرام درکه مشارالیههم حضرتاتی راویلرک مسانیدندن احادیث شریفیه اثبات ایدوب اولا خلفای راشدیندن و اعظم صحابه کرامدن «ابو بکر صدیق» رضی الله تعالی عنه حضرتلرینک مسندی ذکر ایله اندن روایت اولنان احادیث شریفه تک جمله سنی اومیانده ثبت و تدوین و بعده واحداً بعد واحد صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم حضرتاتک مسانیدینی ذکر ایله احادیث شریفیه اولوجهله ثبت و تحریر بیوردیلر.

بعض محدّین کرام حضرتاتی دخی احادیث شریفیه ابواب اوزرینه ذکر ایدوب هر بربابه مختص اولان حدیث شریفی اوبابده بیان بیوردیلر. مثلاً «صلاة» حقنده شرف وارد اولان حدیث شریفی «صلاة» بابنده و «زکاة» حقنده شرف وارد اولان حدیث شریفی «زکاة» بابنده ذکر و بیان بیوردیلرکه «امام مالک» علیه رحمة الباری حضرتلری «موطأ» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابنی بومسک اوزره ترتیب بیورمش اولدینی کبی امام بخاری و امام مسلم حضرتلری دخی کتاب مستطابلرینی بوجهله ترتیب و تألیف بیورمشلردر. علمای کرام حضرتاتی جانبندن بیان بیورلدینی اوزره احادیث شریفه تک باب صورتی ایله ذکر و ایراد اولنسی سند صورتی ایله نقل و ایراد اولنسندن اسهلدر. چونکه انسان،

بعضاً راوی خبری یلزر سده معنای خبری بیلور و بلکه اکثر وقتده راوی خبری بیلکه محتاج اولمز. كذلك انسان، صلاته تعلق ایدن حدیث شریفی بیلک مراد ایلدکده اوحدیث شریفی باب صلادتدن تحری ایدوب بولور و او حالده باب صلاتده ذکر و ایراد اولنان حدیث شریفه نظر ایدن کیسه اوحدیث شریفک صلاته دلالتنی آسان صورتده بیلور.

بعض محدثین کرام حضراتی دخی احادیث نبویتهنک الفاظ لغویه ومعانی مشکله سنک حانه و بیان اعرابنه صرف عنایت بیوروب احکامک ذکرینه تعرض بیورمامشدر. بومسلکی، «ابو عبید القاسم بن السلام» و «ابو محمد عبدالله بن مسلم بن قتیبه» حضراتی ایله دیکر بعض ذوات کرام حضراتی اختیار بیورمشدر. بعض محدثین کرام حضراتی دخی اشبو مسلکه احکامک ذکرینی و آرای فقهای ضم و اضافه بیورمشدر. ذکر اولنان مسلکه احکامک ذکرینی و آرای فقهای ضم و اضافه ایدن، «ابو سلیمان احمد بن محمد الخطابی» ایله امثالی ذوات کرام حضراتی در.

بعض محدثین کرام حضراتی جانبندن دخی احادیث شریفه دن بالکتر نوع غریب ایله کلمات غریبهنک ذکر و استخراجنه و ترتیب و تدویننه و شرح و بیاننه صرف عنایت بیورمشدر. بوضورتی اختیار ایتمش اولان «ابو عبید احمد بن محمد الهروی و امثالی ذوات کرام در.

«ابو محمد الحسین بن مسعود البغوی» و امثالی محدثین کرام حضراتی دخی ترغیب و ترهیبی متضمن اولان احادیث شریفه ایله احکام شرعیه غیر جامعیهی تضمن ایدن احادیث شریفه بی جمع و تدوین بیورمشدر.

اکثر اهل حدیث دخی سلف صالحینک کتابلرینی ترتیب و تهذیب و اختصار ایتک و کتب احادیث شریفه دن استنباط احکام و احادیث شریفه غریبهیهی شرح ایتک و امثالی خدمت احادیث شریفه ده صرف نقود همت بیورمشدر.

متأخرین اهل حدیثدن «ابو بکر احمد بن محمد الرمانی» و «ابو مسعود ابراهیم بن محمد بن عبید الدمشقی» و «ابو عبدالله محمد الحمیدی» کبی ذوات ستوده صفات حضراتی مسانید اوزرینه ترتیبات حسنه وضع و اجرا بیورمشدر.

اهل حدیثدن «ابو الحسن بن معاویه العبدری» حضرتلری تألیف بیوردیفی کتاب مستطابنده «صحیح بخاری» و «صحیح مسلم» و «موطأ مالک» و «جامع الترمذی» و «سنن ابی داود»

و «سن نسائی» اسملری ایله مشهور اولوب علم حدیث شریفه ام الکتب اعتبار اولنان کتب سته بی جمع و تحریر و ابواب اوزرینه ترتیب و تسطیر بیورمشدر. «کتاب رزین» کتب سته شریفه بی حاوی اولدیغندن کتب احادیث شریفه نک حجماً اکبری و انفعلاً اعظمی در. کتب سته شریفه، کتب احادیث شریفه نک اشهری اولوب علمای کرام حضراتی کتب سته نک حاوی اولدیفی احادیث شریفه بی اخذ و قبول ایلش اولدقلری کبی فقهای عظام حضراتی دخی کتب سته نک احادیث شریفه سندن استدلال احکام بیورمشدر.

«الامام ابو السعادات المبارك بن محمد بن الاثیر الجزری» حضرتلری «جامع الاصول» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابی تألیف ایدوب «کتاب رزین ایله اصول سته بینی ذکر اولنان کتابده جمع و ترتیب بیورمشدر.

«الحافظ جلال الدین عبد الرحمن بن ابی بکر السیوطی» حضرتلری «جامع الجوامع» اسمی ایله مسمی اولان کتابی تألیف ایله کتاب مذکورده کتب سته ایله مسانید عشره بینی جمع ایلشدر. کتاب مذکور، من جهة المتون «جامع الاصول» کتابندن اکثر واعظم در. متأخرین اهل حدیث، احادیث شریفه دن اسانیدی حذف ایله «خبر» ده صحابیدن حدیث روایت ایدن و «اثر» ده دخی صحابیدن روایت ایدن ذواتک ذکر ایله و مخرجه رمز ایله اکتفا بیورمشدر. چونکه اسانیدک ذکرندن غرض، حدیث شریفک اثبات و تصحیحندن عبارت اولوب بومقصد ایسه علمای متقدمینه متعلق وظائف جمله سندن اولدیفی و علمای متقدمین حضراتی دخی بو وظیفه بی اجرا و اکیال بیورمش اولدقلری جهتله علمای متأخرین حضراتی تألیف بیوردقلری کتابلرنده اسانید ذکرینه حاجت کورمامشدر.

صحابه کزین و تابعین سعادت قرین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی عصرلرنده احادیث شریفه نقل و روایت ایدن ذوات کرامک احوالی بلاد و امصارده مشهور و معروف ایدی. احادیث شریفه نقل و روایت ایدن ذوات کرامک بعضیسی بصره و کوفه ده و بعضیسی شام و مصرده آرامساز عز و اقبال ایدی. اسانیدده اهل حجازک طریق، طرق سائرده دن اعلی و صحته غایت متین در. چونکه اهل حجاز محدثین کرامی، شروط نقله زیاده سیله صرف عنایت بیورمشدر. طیب الله تراهم و جعل الجنة مثواهم.

{ علم حدیث شریفه متعلق قاعدۀ مهمه }

اهل حدیث اصطلاحند [صحیح] لفظی، مطلق ذکر اولنور ایسه اندن مراد، «جامع صحیح بخاری» در.

[صحیحین] لفظی ذکر اولنور ایسه اندن مراد، «صحیح بخاری» و «صحیح مسلم» در. [صحاح] لفظی ذکر اولنور ایسه اندن مراد، «صحاح ستہ» یعنی کتب ستہ مشهوره در. بونلردن غیرسی، مقید اوله رق ذکر اولنوب علی الاطلاق ذکر اولنمز. «صحیح ابن خزیمه» و «صحیح ابن جبان» و «صحیح ابی عوانه» و «صحیح مستدرک الحاکم» کبی.

[سنن] لفظی، مطلق ذکر اولنور ایسه اندن مراد «سنن ابی داود» و «سنن ترمذی» و «سنن نسائی» و «سنن ابن ماجه القزوینی» در. بونلردن ماعدا سنن، مقید اوله رق ذکر اولنور. «سنن دارقطنی» «سنن کبیر بیہقی» مثللو.

[مسانید] لفظی مطلق اوله رق ذکر اولنور ایسه اندن مراد، «مسند احمد بن حنبل» و «مسند ابی یعلی الموصلی» و «مسند الدارمی» و «مسند البزار» کبی.

[معاجم] لفظی مطلق اوله رق ذکر اولنور ایسه اندن مراد، «امام طبرانی» نک «معجم کبیر» و «معجم اوسط» و «معجم صغیر» کتابلری در. علمای کرام حضراتی طرفندن اصحاب کتب ستہ ایچون حروف ایله رمز و علامت وضع اولنمشدر.

«امام بخاری» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (خ) حرفی در.

«امام مسلم» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (م) حرفی در.

«امام ابن مالک» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (ط) حرفی در.

«امام ترمذی» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (ت) حرفی در.

«امام ابی داود السجستانی» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (د) حرفی در.

«امام نسائی» حضرتلرینه مخصوص اولان علامت (س) حرفی در.

سائر اصحاب مسانید ایچون افراد و ترکیب ایله وضع علامت بیورلمشدر.

{ علم ناسخ الحدیث و منسوخه }

علم مذکور علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب احادیث شریفه نک ناسخ و منسوخندن باحث در.

معلوم اولدیغی اوزره ایکی خبر نفی و اثبات ایله متعارض و بحسب الظاهر متناقض اولوب بینلرینی بعض تاویل ایله جمع و تلیق ایتک متعذر و او ایکی خبردن بریسنک تقدیمی متحقق اولدقده متأخر اولان خبرک ناسخ اولدیغی تعین ایدر.

احادیث نبویّه انواعندن اشبو ناسخ و منسوخ قسمک اهم و اصعب اولدیغی وضبط و احاطه سی مشکل ایدوکی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر. امام شافعی علیه رحمة الباری حضرتلرینک احادیث ناسخه و منسوخه بی ضبط و احاطه امرنده راسخ القدم و سباق الغایات اولدقلمری مروی در.

علمای کرام حضراتی جانبندن اشبو علمک تدوین و تصنیفه صرف عنایت بیورلمشدر.

— ❦ —

{ علم اسباب ورود الاحادیث و ازمنته و امکنته }

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب احادیث شریفه نک اسباب ورودندن و ازمنه و امکانه سندن باحث در.

علمای کرام حضراتی جانبندن بو علمه متعلق کتابلر تألیف بیورلمشدر.

— ❦ —

{ علم تاویل اقوال النبی علیه الصلوة والسلام }

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب تاویل اقوال نبی علیه الصلوة والسلامندن باحث در.

اجله علمای کرامدن «شمس الدین الفناری» حضرتلری طرفندن علم مذکوره متعلق تألیف بیوریلان رساله ده احادیث شریفه متعلق ایراد اولنان تاویلاتک شرع شریفه موافق اولدیغی و «صدرالدین قونوی» حضرتلرینک احادیث شریفه شرحده ایراد ایلدیکی

تاویلاتدن بعضیسنک مرجعی کشف و شهود اولوب ظاهر شرع شریفه موافق اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

—*—

{ علم غریب الحدیث }

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندندر.

اکابر کرامدن «ابوسلیمان محمد الخطابی» حضرتلری طرفندن بیان بیورلدینی اوزره وطنندن واهل و عیالندن دور و بعید اولان کیمسه یه بین الناس غریب اطلاق اولدینی کبی الفاظی فهمه بعید اولان کلامه دخی «غریب» اطلاق اولنور.

کلامده غرابت، ایکی صورته اولور.

(وجه اول) معناسی فهم و ادراکه بعید اولان کلامدر.

(وجه ثانی) قبائل عربک لغات مختلفه سی درکه رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری اثر معجزه شریفه لری اولوق اوزره قبائل مختلفه عربدن هر برقبیله نیک فهم و ادراک ایده بیله جکلری کلمات ایله هر قبیله جماعتنه خطاب بیوررلر ایدی.

اصحاب کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی دخی رسول محترم علیه الصلوة الاتم حضرتلرینک او صورته شرف واقع اولان خطاب مستطابلرینک اکثر معنایینی فهم و ادراک ایدرلر و فهم و ادراک ایده مدکلری معنایی خواجه کائنات علیه ازکی التحیات حضرتلرندن تعلم بیوررلر ایدی.

تابعین سعادت قرین حضراتنک عصرنده دخی احادیث شریفه نیک غرابی معلوم ایدی. مؤخرآ بلاد اسلامیه نیک توسع ایتسی و قوم عربک قوم آخرله اختلاط ایلسی حسیده لسانک وضع اصلینسه خلل طریان ایتک اماره لری ظاهر اوله رق علمای کرام حضراتی طرفندن محافظه سنت نبویه مقصد خیر خواهانه سیله احادیث شریفه نیک غرابی جمع و تدوین بیورلمشدر.

علم مذکورده تألیف کتاب ایدنلرک اولی «ابوعبیده معمر بن المثنی التیمی البصری» حضرتلری اولدینی مروی در. مشارالیه حضرتلری غریب الحدیث فننده برکتاب مستطاب تألیف بیورمش اولدینی کبی غریب القرآن فننده دخی برکتاب تألیف بیورمش و هجرت نبویه نیک (۱۰) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم ایلشدر. رضی الله تعالی عنه

—*—

{ علم شرح الحدیث }

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب قواعد عربیه و اصول شرعیه اوزره بقدر الطاقة البشریه احادیث شریفه نیک شرح و بیانندن باحث در.

علمای کرام و فضلالی معالی اتسام حضراتی جانبندن کتب احادیث شریفه یه شروح کثیره تألیف بیورلمشدر.

شروح شریفه نیک اشهری شروح «صحیح بخاری» ایله شروح «صحیح مسلم» در.

—*—

{ اربعینات فی الحدیث }

رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن روایات متنوعه ایله مروی اولان اشبو «من حفظ علی امتی اربعین حدیثاً فی امر دینها بعثه الله تعالی یوم القیامة فی زمرة الفقهاء والعلماء» حدیث شریفندن حصه دار فیض و شرف اولوق نیت خیره سیله محدثین کرام و علمای ذوی الاحترام حضراتی جانبندن احادیث نبویه دن اربعینات جمع و تدویننه صرف عنایت بیورلمش و اولبابده پک چوق کتب شریفه تألیف اولنمشدر.

اربعینات جمع و ترتیننده مقاصد علما مختلف اولوب علمای کرام حضراتندن بعضیسی علم توحیده و بعض علمای کرام حضراتی دخی احکامه و بعضیسی عباداته و بعض علمای کرام حضراتی دخی مواعظه متعلق قرقر عدد احادیث شریفه جمع و تحریر بیورمشدر در.

رحمة الله تعالی علیهم اجمعین

—*—

{ علم الاثار }

علم مذکور، علمای راسخین یعنی اصحاب و تابعین و سلف صالحین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتنک امر دین و امر دنیا یه متعلق اقوال و افعال شریفه و مرضیه سندن باحث در.

(مبادی) علم مذکورک مبادیسی ثقائدن مسجوع اولان ائاردن عبارتدر.

(غرض) علم مذکوردن غرض، ذوات کرام حضراتنک امر دین و امر دنیا به متعلق اقوال و افعاله اقتدا و تطبیق حال و حرکت ایتمهک اعتنا ایله نائل درجات عالیه اولمق اوزره امور مذکوریه کسب و قوف ایتمکدر.

علم مذکور بیاننده «کتاب سیر الصحابه و التابعین و الزهاد» تألیف بیورلمش اولدیغی کبی «امام یافعی» حضرتلری دخی «کتاب روض الراحین» اسمی ایله مسمی اولان کتاب لطیفی تصنیف بیورمشدر. بو کتابلردن بشقه ده سائر کتاب و اثر لر حد و حسابدن بیروندر.

— ❦ —

{ علم الثقات والضعفا } { من رواة الحدیث }

علم مذکور، علم اسما و رجالک نوع اجل و اعظمی واحادیث شریفه نک صحت و ضعفه معرفت ووقوفک مرقاتی اولوب امور دینیته ده صورت احتیاطی و مواقع غلط و خطایی تمیز و تعریف ایدر.

— ❦ —

{ علم صلوات الحاجات }

علم مذکور، احادیث شریفه ده وارد اولان صلوات حاجات بیاننده در.

صلوات حاجاتک اشهری «صلوة الضحی» و «صلوة التهجده» و «صلوة التسبیح» و بونلردن غیرى نوافل صلوات در.

الشیخ فخرالدین رومی حضرتلری «کتاب دعوات اللیل والنهار» اثرنده صلوات حاجاتی جمع و تحریر بیورمشدر.

— ❦ —

{ علم احوال رواة الاحادیث }

علم مذکور، احادیث شریفه راویلرینک ارتحاللری ایله قبائل و اوطانندن و سائر احوالندن باحثدر.

علم مذکور، من وجه علم تاریخک و من وجه علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب علمای کرام حضراتی جانبندن علم مذکور متعلق کتب کثیره تألیف و تصنیف بیورلمشدر.

— ❦ —

{ علم طب النبی علیه الصلوة والسلام }

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب مرضانک طلبلری اوزرینه شرف صادر اولان احادیث شریفه نبویه دن باحثدر.

علم شریف مذکورک تدویننه علمای کرام حضراتی جانبندن اعتنا بیورلمشدر. اولبابده تصنیف بیوریلان کتب شریفه نک اشهری «ابن طرخان» ک وافضلی «امام مستغفری» نک جمع و تحریر بیوردقلری کتابلردر. بو ایکی کتاب مستطاب بین العلما و الطلاب مشهور و معروف در.

علم شریف مذکورک منفعتی، غایتی، غرضی غیر خفی در.

— ❦ —

{ علم تلفیق الحدیث }

[۱]

علم مذکور، علم حدیث شریفک جمله فروغندن اولوب بعض احادیث نبویه بیننده اولان تنافینک صورت توفیقندن باحثدر.

— ❦ —

[۱] تلفیق، «لفق» لفظندن مأخوذدر. (لفق) لام حرفنک قحی وفا حرفنک سکونی ایله بر پارچه ثوبی بر پارچه ثوبه بناشدبروب دیکمک و مطلوب اولان نسنه به یتشلیوب خائب و ناامید اولمق معناسنه در. تلفیق دخی کذلک لفته ده بر پارچه ثوبی دیکر بر پارچه ثوب اوزرینه ضم و ربط ائلمک معناسنه اولوب لفق لفظندن مبالغه بی مفیددر. مسائله تلفیق، مسائلی جمع و تحریر و یکدیگرینه ضم و الحاق و قید و ربط ایتمکدن عبارت در.

{ علم رموز اقوال النبي و اشاراته }

[۱]

علم مذکور، علم حدیث شریفك جمله فروغندن اولوب رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینك رموز اقوال شریفه سندن باحث در .
علم مذکور، علمای کرام حضراتی جانبندن تصنیف و تدوین بیورلمشدر .

{ علم الزهد و الورع }

علم مذکور، حرامدن اجتناب و تحرّز ایتك و وقوع شبهات خوفی ایله رزق حلالده صاحب تدقیق اولوق و حطام [۲] دنیادن اعراض ایتك کیفیتلرندن باحث در .
بعض قوله کوره «زهد»، حرامدن خوفاً شبهاتی ترك ایتكدر . «ورع» ، وقوع شبهاتدن خوفاً حلالی ترك ایتكدر .

«امام غزالی» قدس سره العالی حضرتلرینك تألیف بیوردینی کتابلر و سیمایام مشارالیهك «احیاء علوم» کتابی علم زهد و ورع بیاننده کتب و افیه دن اولدینی و علم مذکور، علم حدیث شریفك نتیجه و ثمره سی اولوق حسبیه علم حدیث شریفك جمله فروغندن ایدوکی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر .

{ علم المغازی [۳] }

علم مذکورك، علم تاریخ فروغندن عد و شمار اولنمی ممکن اولوب لکن ثبوتی، احادیث و آثار ایله حاصل اولدینی جهته علم حدیث شریفك جمله فروغندن عد و اعتبار اولدینی و علم مغازی به متعلق کتب کثیره تألیف بیورلینی و کتب مؤلفه نك اجل و افضلی «عبدالله بن هشام» تألیفی ایله «مغازی ابن اسحق» اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر .

[۱] رموز، «رمز» ك جمع در . (رمز) غمز و زننده مطلق اشارت ایتك معناسه در .

برقوله کوره دوداقلر ایله یاخود ال ایله یاخود دلیل ایله اشارت ایتك معناسه در .

[۲] حطام، حا حرفنك ضمی ایله بك زیاده قوری اولسی حسبیه متکسر اولان اوتیه اطلاق اولنور . صمان اوقاغی و فائده معنالزنده دخی استعمال اولنور . «حطام دنیا» فوائده دنیا دیمکدر .

[۳] مغازی ، میم حرفنك فتحی ایله غازیلرک مناقبسه دینور . «کتاب المغازی» مناقب غزاة دیمکدر . بعض قوله کوره مغازی لفظنك مفردی اولیوب بعض قوله کوره دخی مفردی ، مغزی مغزاة کله لری در .

بحث

(۲۴)

{ علم موعظه }

علم موعظه [۱] ، علم حدیث شریفك جمله فروغندن در .

علم مذکور، منهیاتدن انزجاره [۲] سبب اولان شییدن و طباع عامّه ناسه مناسب امور خطابیه دن عبارت اولان مأموراته انزعاجك [۳] اسبابندن باحث در .

(مبادی) علم مذکورك مبادیسی، اعمال مرضیه و اخلاق مشکوره اصحابندن اولان صلحا و عبّاد و مشایخ و زهاد و علمای عاملین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتنك حکایات لطیفه سندن و سوء اعمال و اخلاق سببی ایله مبتلای بلیات اولان اشراک حکایاتندن باحث در . احوال مذکورنك جمله سندن غرض ، افراد ناسی علم و عمل ایله تکمیل نفوسه تشویق ایتکدن عبارت در .

(غایت) علم مذکورك غایتی، سعادت دینیّه و دنیوییه نائل اولقدر .

علم مذکورك اجل مبادیسی ، رسول محترم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن مروی اولان احادیث شریفه در .

[۱] وعظ، واو حرفنك فتحی و عین حرفنك سکونی ایله و «عظه» عده و زننده و «موعظه» منزله و زننده برکیمسه به قلبی تلین ایده جك ثواب و عقابه دائر کلام تذکیر ایتك یعنی نصیح و بند ایتك معناسه در که لسانزده اوکوت و یرمک ایله تعبیر اولنور .

[۲] «انزعاج»، انفعال و زننده زجر و منعی قبول ایتك معناسه در . «زجر» فجر و زننده منع و نهی ایتك معناسه در .

[۳] «انزعاج» انفعال و زننده زعج لفظندن مشتق و مأخوذ اولوب لغته قلع و قمع قبول ایتك معناسه در . «انزعاج» اصطلاح علماده و عطق تأثیری ایله قلبك جناب حقه تحرك ایتسندن عبارت در . «زعج» زا حرفنك فتحی و عین حرفنك سکونی ایله برکیمسه به مضطرب و بیقرار ایتك معناسه در . برنسنه بی یرندن قوپارمق و طرد ایتك معناسه دخی مستعملدر . حایقیرمق معناسه دخی استعمال اولنور .

علم موعظه‌یه کسب و قوف و معلومات ایتک ایچون «امام غزالی» قدس سره العالی حضرتلرینک مصنفاتی و سیمای امام مشارالیه حضرتلرینک «احیاء العلوم» اسمی ایله مسمی اولان کتاب جلیل المنافی کافی اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

صحت

(۲۵)

علم تصوف

علم تصوف، اول بر علمدرکه او علم ایله اهل کمالک مدارج سعاداته کیفیت ترقیسنندن ودرجاتده اهل کماله عارض اولان اموردن باحثدر. اما شودرجات و مقاماتدن حقیقه تعبیر اولتقی غیر ممکندر. چونکه عبارات، اهل لغاتک فهمی واصل اولدینی معانی ایچون وضع اولتمشدر. اما اول معانی که قوای بدنیهدن تجرد و غیوبت حالتده ادراک اولنور اکا اخر صورتله وصول میسر اولمز و او صورتله حاصل اولان معانییه ممکن تعبیر اولان الفاظدن فضله الفاظک وضعی دخی ممکن دکلدر. نتهکیم معقولات، اوهام ایله ادراک اولتمدینی کبی موهومات خیالات ایله و تخیلات دخی حواس ایله ادراک اولتمز. کذلک عین الیقین ایله معاینهسی حال و شانی اقتضاسندن اولان شینک علم الیقین ایله ادراکی ممکن دکلدر. بو حالده علم مذکور بیلمک مراد ایدن کیسه اوزرینه واجب اولان شی، او علمه عین الیقین ایله وصوله سعی و اجتهاد ایتمکدن عبارتدر. زیرا علم تصوف طور عقلک خارجده اولدیغندن بیان ایله ارزوی وصول حاصل اوله میسهجنی علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

شعر

علم التصوف علم لیس يعرفه الا اخو فطنة بالحق معروف
ولیس يعرفه من لیس یشهده وكيف یشهد ضوء الشمس مکفوف

معلوم اولدینی اوزره مرتبه افضلیتده صحبت نبویه فوقنده افضل مراتب اولدینی جهتله رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرندن صکره افضل مسلمین یعنی صحابه سعادت قرین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی «صحابه» لفظ شریفی ایله شهرتشار اولوب بشقه بر اسم ولقب ایله یاد اولتمزلر ایدی.

عصر ثانیده افضل مسلمینه یعنی اصحاب کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین

حضراتك شرف صحبتلى ايله مشرف اولان ذوات كرام حضرتانه «تابعين» اطلاق اولنور ايدى. تابعين كرامدن صكره كلان ذوات كرامه «اتباع تابعين» اطلاق اولنور ايدى. اتباع تابعين صكره بين الناس وقوع اختلاف وتباين مراتب سبيله افاضل ناسه يعنى امر دينه شدتله اعتنا ايدن ذوات كرامه «زهاده» و «عباده» تسميه اولنور ايدى. دها صكره بدعتلر ظاهر اوله رق وناس بيننده تداعى ظهور ايدرك هر فرقه «زهاده» كندولرنده اولمق اوزره ادعا ايدرايدى. او زمانده احكام شرع شريفه رعايتله طوارق غفلتدن حفظ وتطهير قلوب ايدن خواص اهل سنت «تصوف» اسمى ايله منفرد و متحيز اولمشدر.

تصوف اسمى، هجرت نبويهك (۲۰۰) تاريخندن اول اشهار ايدوب اسم مذكور ايله تسميه اولنان ذوات كرامك اولى هجرت نبويهك (۱۵۰) تاريخنده ارتحال دارچنان بيورمش اولان «ابو هاشم الصوفى» حضرتلى در.

بر روايته كوره طائفة صوفيه «صوفى» اطلاق اولنمى طائفة صوفيهك صوفدن يعنى يوكدن لباس اكتسا ايتلرندن و صوفدن لباس اكتسا ايتلىرى دخى زينت دنيايه عدم ميل و رغبتلرندن نشأت ايلمشدر. ديكر بر روايته كوره «صوفى» لفظنك اصلى «صفوى» در. يعنى صلانده حق سبحانه و تعالى حضورنده واقف اولان صف اوله نسبتدن عبارتدر. «صفوى» لفظنك تلفظنده ثقلت اولغله (واو) حرفى (فا) حرفى اوزرينه تقديم اولنوب «صوفى» ديلمشدر. ديكر بر روايته كوره «صوفى» لفظى «صفه» لفظنه نسبت اولنوب طائفة صوفيه اطلاق اولنور. رسول اكرم عليه الصلوة والسلام حضرتلرينك زمان سعادتلرنده فقراى مهاجريندن بر جماعته «اصحاب صفه» اطلاق اولنور ايدى. شو وجه اشتقاق، لغة مستقيم دكلسهده معنا مستقيم در. چونكه طائفة صوفيهك احوالى اصحاب صفه احواله مشابه در. زيرا اصحاب صفهك مدينه منورهده مسكنلىرى واقارب وعشارى اوليوب (۴۰۰) قدر ذوات كرامدن عبارت ايدى كه مسجد رسول عليه الصلوة والسلامده اقامت ايدوب روز وشب عبادت ايله مشغول اولورلر ايدى.

رضوان الله تعالى عليهم اجمعين

بحث

(۲۶)

علم ادعيه و اوراد

[۱] [۲]

علم مذكور، ادعية مأثوره و اوراد مشهورهك صورت تصحيح و ضبطى ايله روايتندن و خاصه لرينك بيانندن و عدد تكرارندن و اوقات قراستلرندن و شرائطندن باحث در. (غرض) علم مذكور دن غرض، فوائد دينيه و دنياويه نائل اولمق ايجون ادعية مأثوره و اوراد مشهورهيه وجه لائق اوزره كسب و قوف و معرفت ايتكدر.

علم ادعيه، احاديث شريفه دن استمداد ايلديكى جهته علم حديث شريفك جمله فروغندن عد و شمار اولنديغى و «امام نووى» عليه رحمة البارى حضرتلرينك «كتاب الاذكار» اسمى ايله موسوم اولان كتاب لطيفى و «المولى محمد بن محمد الجزرى» حضرتلرينك «حصن الحصين» اسمى ايله مشهور اولان كتاب شريفى و «المولى عبدالرحمن البساطى» عليه رحمة البارى حضرتلرينك كتاب مستطابى علم ادعيهك كتب نافع و لطيفه سندن اولديغى و بو كتابلردن غيرى علم مذكوره متعلق بك چوق اثار شريفه بولنديغى علمى كرام حضرتلى طرفندن ذكر و بيان بيورلمشدر.

[۱] «ادعيه» دعاء لفظنك جمعى در. «دعاء» لفظى دال حرفنك ضمه حركهسى ايله رغبت الى الله معناسنه در كه نياز و ابتهال ايله حق تعالى حضرتلرينك دركاهندن خير و رحمت رجاسندن عبارتدر. ادعية مأثوره، سلف صالحيندن نقل و روايت اولنان ادعية شريفه دن عبارتدر.

[۲] «اوراد»، ورد لفظنك جمعى در. «ورد» لفظى واو حرفنك كسرى ايله قرآن كريمدن بر جزؤه اطلاق اولنور. بهر كون قرائت ايجون وظيفه اتخاذ اولنان جزؤه اطلاق اولنور. دائماً لسانده متداثر اولان كلامه دخى دينور.

بحث

(۲۷)

علم تعبیر رؤیا

علم تعبیر رؤیا، تخیلات نفسانیه ایله امور غیبیه بیننده کی مناسبتدن باحث در. تخیلات نفسانیه دن امور غیبیه انتقال اولنور و بوانتقال ایله خارجده اولان احوال نفسانیه و یا خود افاقد کی احوال جاریه استدلال ایدیلور.

علم مذکورک منفعتی بشری [۱] و یا خود «انذار» [۲] در.

معلوم اولدینی اوزره رؤیا نفس ناطقه نك فعلی در. اکر رؤیانك حقیقتی اولماق فرض اولنسه انسانده شو حالتك ایجادنده فائده اولماق محذوری لازم کلور حال بوکه حکیم مطلق تعالی شانه حضرتلری ایجاد باطلدن منزله اولوب جناب حقك هر بر ابداع و ایجاد حکمت و مصلحتدن خالی دکلدور.

علمای کرام حضرتائی جانبدن ذکر و بیان بیوردینی اوزره علم رؤیا، عوالم روحانیه دن بر عالمدرکه عامه افراد بشرده سکون و راحت ایچون نوم یعنی اویقو اطلاق اولنان حالت طبیعی ظهور ایتدکده روح انسانی ظاهر دن باطنه توجه ایدوب لوح غیبدن کنندی آینه ذاته منعکس اولان صورکسانی لحظه واحده مشاهده و تماشا ایدر. زیرا انسانک نفسی، حال یقظه کنندی جسم و بدنک احوالی تدبیر ایله مشغول و سمع و بصر و سائر قوای ظاهره ایله حس ایتدیکی اموره فکر و تأمله مجبول اولمغله کنندی ذاتی ادراکدن غافل و لوح غیبدن کندویه منعکس اولان علوم و معارفدن ذاهل در. اما انسان، نوم سببی ایله روزنه [۳] حسی سد و بند ایدوب علائق جسمانیه و عوائق بدنیه دن فکر و نظرنی قطع ایله عالم غیبیه توجه ایلدکده ملائکه کرام و سائر روحانیات مشاهده ایدر. روحانیات ایسه علمای محققین عندنده عالمده موجود و واقع اولان امورک جمله سنه واقف و ماضی و مستقبلده ظهور

[۱] بشری، با حرفنك ضمی و الف مقصوره ایله سونجولو خبر و خیرلو خبر معناسنه در.

[۲] انذار، لغتده بر ماده اعلام ایدوب تحذیر و تخویف ایتک و عذاب و عقوبت و عد ایتک معناسنه در.

[۳] روزنه، پنجه دیمکدر.

ایدن اشیایه عارف اولمغله نفس انسانی دخی اثنای نومده جسم و بدنه متعلق امور ایله اشتغالدن فی الجمله تخلیص کریبان ایدرک بر لحظه عالم روحانییه وصوله فرصت بولدینی آنده کندوسی دخی جواهر روحانیه دن بر جوهر اولوب نور بصیرت ایله ارواح علویهیه ناظر و آنلرک آینه ذاتلرنده مرسوم و مصور اولان علوم غیبیه دن نیجه معارفه نائل وزمان مستقبلده ظهور ایدرک حوادثن بعضیسنه واصل اولدقدن صکره ینه فی الحال روحانیتدن جسمانیه رجوع و عودت ایدر و اخذ و استفاضه ایله واقف اولدینی اموری بطن دماغده موجود اولان قوه متخیلهیه عرض ایدر. اکر روح انسانی، علائق بدنیه دن کندوسی کرکی کی تخلیص ایدمیبوب آینه ذاتی کدورات علائق ایله مغبر ایسه لوح غیبدن منعکس اولان معنایی علی وجه الکمال مشاهده و عینی ادراکده قاصر اولور. بو صورتده قوای دماغیه دن قوه متخیله، نفسک نقصان و قصور اوزره مشاهده ایتدیکی معنایی اکا مناسب بر صورتله تصویر و کندویه لایق بر قابله سبک و افراغ ایتکله اول واقع تعبیره محتاج اولور. معرّ دخی اول صورت خیالییه مناسب و مشابه اولان معنایی صاحب رؤیایه بیان ایدوب نفع و ضرر و خیر و شرّ دن نه مقوله امره دلالت ایدر ایسه انی کشف و اظهار ایدر. اما آینه روح، صاف و تابناک و غبار و همدن پاک اولوب روی بصیرتدن رفع نقاب و کشف حجاب ایله بر لحظه عالم غیبیه ارواح عیین ایله ملاقات ایدوب کندوسنک و یا شخص آخرک احوالنه متعلق بعض اموری کرکی کی مشاهده و معاینه ایلدکده اول واقع مبارکه، واقع مطابق رؤیای صالحه و خیالدن خالی اولمغله تعبیردن مستغنی اولوب مشاهده ایتدیکی امرک خارجده عینی واقع و ظاهر اولور.

روح انسانی، ابتدای خلقتنده علوم و معارفه و فنون و صنایعه قابل و مستعد بر جوهر روحانی در. لکن مستعد اولدینی کالاتک کندوسنه حصولی تعلق ایلدیکی جسم و بدنک داخل و خارجنده خلق اولنان قوای ظاهره و قوای باطنیه و سائر آلات بدنیه سنی محسوسات خارجیه ده استعماله موقوفدر. مثلا قوای ظاهره دن قوه باصره ایله مرئیاتی رؤیت و قوه سامعه ایله مسوعاتی استماع و قوه شامه ایله روایحی شم و قوه ذائقه ایله طعموی درک و قوه لامسه ایله حرارت و برودتی و رطوبت و بیبوستی حس ایدوب بعده بطون دماغده موجود اولان قوای خمسّه باطنه ایله دخی محسوسات جزیه نك احوال و اعراض جزیه سنی تخیل و تفکر ایدرک جزئیاتدن کلیاتنه ترقی ایلوب بو صورتده اشیانک طبائع و حقائق کلیه سنی و احوال و عوارضنی علی وجه الکلی ادراک و ادعان ملکوسی

حاصل ودرجه کماله واصل اولدقن صکره دائره حسدن خارج و آلات بدنیه دن عاری اوله رق حاصل اولان علوم غیبیه و معارف الیهیه دخی مجرد کندو ذات روحانیسی و طبع نورانیسی ایله ادراک ایتمکه ارواح عالییه و ملائکه مقررینه فی الجملة مشابته و مناسبت تحصیل ایدر انجق روحانیات اراسنده نفسک رتبه سی ملکیت طبقه سندن ادنی اولوب کالات علمیه و عملیه درجه علیای ملاء اعلایه بالغ اوله من زیرا ملائکه کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتک ذات وصفات حقه و عالم روحانی و جسمانی ده موجود اولان سائر اشیانک حقائقه علم و ادراک لری نفس انسان کبی قوای بدنیه و آلات جسمانیه و ساططیه علی التدریج کسب و تحصیله موقوف اولیوب بلکه ابتدای فطرتلرنده و اول خلقتلرنده انلرک جمیع کالات علمیه و عملیه لری دفعه حاصل و انسانک ازمنه عدیده ده کسب و تدریج ایله تحصیل ایده چکی علوم و معارفه اول امرده علی وجه الکمال واصل اولمیرله ذاتلرینی استکمال ایچون نفسلرندن خارج آلات و قوایه محتاج اولدقلری درکاردر. لکن انسان دخی اصل فطرتنده و مایه خلقتنده موجود اولان استعدادی فعله کتوروب حقائق اشیایه و طبائع موجوداته علم و ادراک کسب و تحصیل و جوهر ذاتی تکمیل ایلدکن صکره رفع حجاب حس ایله عالم منامده جسمانیتن روحانیه ترقی ایدوب بر لحظه انوار ملکیه و ذوات روحانیه ایله ملاقات ایلدکده آن واحده لوح غیبین استعداد و صفوتی درجه سنده علوم غیبیه واقف اولور و روح انسانی، مادامکه حلول موت ایله جسم و بدنن علاقه یی قطع ایتیه کندوسنده بو استعداد ذاتی موجود اولوب علائق و مشاغدن کندوسنه عالم منامده تجرید حاصل اولدقجه مغیباتدن نیجه اموره مطلع اولور و نفس انسانده مغیباته وصول استعدادی دخی مختلف و قرب و بعد ایله درجاتی متفاوت اولوب بر قسمی عامه افرادک طبیعتلرنده موجود درکه عالم منامده اثری حاصل اولور و بر قسمی دخی اولیای کرامه مخصوص استعداد درکه انلر حال منامک غریبه دخی کشف و الهام طریقیه بعض مغیباته واقف و مطلع اولورلر. اما انبیای عظام صلوات الله تعالی علیهم اجمعین حضراتک ذات کروی صفاتلرنده عالم غیبیه وصول استعدادی درجه علیا ورتبه قصوایه بالغ درکه انلرک ارواح مقدسه لری اجسام لطیفه لرنده موجود اولان قوای ظاهره و باطنه لری ایله حس و مشاهده اولنان امورک و سائر مشاغل بدنیه نک جمله سندن علاقه یی قطع ایله لمح بصرده دائره بشریتدن خروج و جمیع روحانیاتک اکمل و اعلاسی اولان ملکیت محضه رتبه سنه عروج ایدوب ارواح عالیین و ملائکه مقرریندن بر روح اعظم و ملک معظم اولور و بو ائاده سراپرده غیبیه

مکنون اولان اسرار الیه و علوم ملکیه یی طور قیاسدن خارج ذات عالیترینه مخصوص ادراک و شهود ایله مشاهده و اوقات مخصوصه ده تلقی و حی الیه بیوررلر. بعده ینه ملکیتدن بشریته رجوع و عودت ایدوب دائره حس و خیالی تشریف ایتدکلرنده ملائکه کرامی صورت بشریه ایله دخی مشاهده و طرف حقدن کندولرینه تبلیغ اولنان کلام الیه یی سفیر و حی جلیلدن اخذ و تلقی بیوررلر.

انبیای کرامک بو حالت سنیه لری سائر افراد بشرک عالم منامده رؤیا طریقیه معاینه ایلدکلری حالدن پک زیاده مرتبه اعلاده ایسه ده ینه استفاضه غیبیه بینلرنده فی الجملة مناسبت و مشابته واقع اولمغه مقرر موجودات علیه افضل الصلوات حضرتلری نبوت ایله رؤیانک مناسبتی و بینلرنده واقع اولان نسبت تفاوتی امت و اصحابنه بیان بیورمق قصدیه «رؤیا، نبوتک قرق آلتی جزؤندن بر جزؤدر» دیو کهر ریز خطاب مستطاب اولدیلر روایت اخراده رؤیا، نبوتک قرق اوچ جزؤندن و بر روایتده دخی یتمش جزؤندن بر جزؤ اولمق اوزره کتب احادیث شریفه ده تخریج اولمشدر. بو روایتلرک جمله سنده اجزای نبوتک ذکر اولنان عدد معینه انحصاری مقصود بالذات اولیوب بلکه نبوت و رسالته مخصوص اولان مراتب علیه نک کثرتی و رؤیا ایله نبوت میانده واقع اولان کمال تفاوتی بیان قصد اولمشدر. زیرا بو حدیث شریفک بعض طرق اسنادنده نقل اولدیفی اوزره کلام عربده یتمش معناسنه اولان «سبعین» لفظی وارد اولوب «سبعین» لفظی عندالعرب کثرتدن کنایه مقامنده استعمال اولنه کلشدر.

معلوم اولدیفی اوزره عامه افراد بشرک نفس و روح لری کرچه اطلاع مغیباته مستعد اولوب هر شخصک جوهر ذاتنده بو استعداد ذاتی موجوددر. لکن هر شخصک قبولنه مستعد اولدیفی کالات علمیه و عملیه نک کندوسنده بالفعل حصولنه موانع کثیره وارددر. او موانعک اعظمی، انسانک ظاهر و وجودنده موجود اولان قوای خمسه درکه انلرک هر بریسی ایله انسان، خارجه موجود اولان محسوسات جزئییه حس و ادراک ایله مشغول اولوب علاقه ایتدیکی امور محسوسه ظهر پرده حس و خیالده موجود اولان عالم معنایی و صور روحانیه یی مشاهده دن نفسنی منع و صرف ایتمکه جناب حکیم مطلق تعالی شانہ حضرتلری طبیعت بشرده حالت منامی خلق و ایجاد ایله آینه روحدن پرده حسنی رفع و حر مسرای غیبیه بر باب فتح ایلشدر که روح انسانی عالم منامده اول بابدن

عالم معنایه داخل ولوح غیبیه مرسوم اولان صور مغیباتدن مشتاق اولدینی بعض امورہ واقف اولور. بناءً علی هذا روح انسانی، کاهیجه عالم خوابده علائق وشواغل بدنیه دن تخلیص کریبان ایدوب بر لحظه عالم غیبیه نظر ایله منزل مقصودینه واصل اولور.

ظهور نوم ایله انساندن حس وشعور کیدوب آلات حسیه نك عملی زائل اولسنك سببی شودرکه انسانك سائر حیوانان دن امتیازینه مدار اولان نفس ناطقه سی جسم وجسمانی اولیوب بلکه ذاتنده حس بصر ایله محسوس ومرئی اولیان ارواح ملکیه کبی دیده دن نهان وبدنده اناری عیان بر موجود روحانی وجوهر نورانی درکه تعلق ایتدیکی جسم وبدنك زمام تصرفی وابسته رأی وتدیبری اولغله هیکل محسوس بشرک ظاهر وباطنده امری نافذ وحکمی جاری در. نوع بشر حس وحرکتده کندوسنه مشارک اولان سائر حیوانان دن نفس ناطقه ایله ممتاز اولدینی کبی نفس ناطقه دخی ارواح ملکیه وسائر روحانیتدن جسم وبدنه تعلق ایله ممتاز اولوب کندوسندن صدور وظهور ایدن علم وکمال وسائر اعمال وافعال، بدنده موجود اولان آلات ظاهره وباطنیهی اعمال ایله حاصل اولور. لکن نفس انسانی ارواح ملکیه کبی بر جوهر لطیف روحانی وهیکل بدن کثیف وظلمانی اولغله ینلرنده مناسبت بعیده ومباینیت شدیدده اولوب شیء لطیفك دخی لطیفده تأثیری قانون حکمتیه موافق وکثیفده اثری وتیره عادت الهیهیه مخالف اولغله نفس ناطقه نك مستعد اولدینی علم وکمال وسائر اعمال وافعالنی تحصیل وذاتی تکمیل ایتک قصد واراده سی ایله جناب حکیم بی زوال جلّ شانہ عن المثال حضرتلری اخلاط اربعه نك زیاده لطیفندن وعلی الخصوص صاف دمدن مخلوق ولسان اطباده روح حیوانی عنوانی ایله معروف اولان بخار لطیفی بدن انسانده خلق وتکوین ایدوب نفسك اعمال وافعالنی تحصیله آلت وحکمت وقدرتنه برهان وحجت ایلدی.

رؤسای اطبانك عمده سی «جالینوس» دن وانك غیری سائر مهرة فن طبیدن نقلاً کتب تشریحده مسطور اولدینی اوزره بدن انسانده موجود اولان اعضای رئیسه نك اشرفی قلبدر. قلب دخی چام اغاجی صالحمی کبی مخروطی الشكل برعضو درکه سیوری طرفی صدرک اسفلنده صول جانبته مائل ویصی جانبی صدرک وسطنه متصل وملاصقدر. جرم قلبده بعضاً دم صافی وبعضاً روح حیوانی ایله مملو اوچ عدد مجوف محل واردرکه بریسی «تجویف ایمن» وبری «تجویف ایسر» ودیگر اوچنجیسی «تجویف اوسط» نسیمه اولنور.

(تجویف ایمن)، درون قلبه جذب غذا ایچون صدرک صاغ جانبی طرفه مائل اوله رق دم صافی ومقدار قلیل روح حیوانی ایله مملودر.

(تجویف ایسر)، صدرک صول جانبته مائل وروح حیوانی دینیلان بخار لطیفك منبع ومعدنی اولوب مقدار قلیل دم صافی دخی موجوددر.

(تجویف اوسط)، تجویف ایمن ایله تجویف ایسر بیننده دهلیز شکلنده متوسط اولوب کبد طرفندن مجلوب وتجویف ایمنده مخزون اولان دم صافی ایله قلبی تغذیه وتولید روح ایچون تجویف ایسرہ ایصال ایدر.

قلبك تجویف ایسری روح حیوانی اسمی ایله معروف اولان بخار لطیفك معدن ومنبعی اولوب «شریان» دینیلان مجوف وطولانی طمرلر دخی تجویف ایسردن نابت وکبد و دماغه وسائر اعضایه منتهی اولغله تجویف ایسردن روح حیوانی شریانلره حلول وحس وحرکت مستعد اولان عضولره وصول بولدقده نفس ناطقه انسانیه، اول بخار لطیف واسطه سیله حس وحرکت عملنی اعضاده اجرا وهر عضوه لایق اولان کالنی اذن حق ایله اعطا ایدر.

روح حیوانی وبخار لطیف نورانی قلبك تجویف ایسرنده حاصل وحرارتی کامل اولغله شریانلر واسطه سیله جوف دماغه واصل اولدقده جرم دماغدن برودت کسب ایدوب روح حیوانی نك مزاجی معتدل اولور. بعده جرم دماغده مرکوز وبطون ثلثه ده موجود اولان قوای خمسۀ باطنه دن قوه واهمه وحس مشترک وقوه حافظه وقوه خیالیه ومتفکره نك عمللری دخی نفس ناطقه دن اشبو روح حیوانی واسطه سیله صادر اولور.

تفصیلات مشروحده دن اکلاشیله جفته کوره نفس ناطقه دن صدور وظهور ایدن کالات علمیه و عملیه وجهه افعال واعمال بدنیه، قلبك تجویف ایسرنده موجود اولان روح حیوانی واسطه سی ایله حاصل اولور وروح حیوانی اجزای بدنك الطف واشرفی اولغله نفس ناطقه یه لطافت جهتیه فی الجملة مناسبت وملایمتی واشبو جوهر نفسدن صدور وظهور ایدن آثار وافعاله الت اولغله لیاقتی ظاهر اوله رق سائر اعضای ظاهره وباطنه ده نفسك اناری اشبو روح حیوانی وساطتیه صادر اولدینی نابت اولور. کذلک مقدا ذکر اولدینی اوزره انسانك علم وادراکی ایکی وجهه حاصل اولور.

وجه اول ظاهر بدنند موجود اولان سمع وبصر مقوله سی آلات حسیه واسطه سیله ادراکدن عبارتدر. وجه ثانی دخی جرم دماغده مرکوز اولان قوه واهمه وقوه متخیله کبی قوای باطنه ایله تحصیل ایله یکی ادراکدر. اشبو یکی وجه ایله اولان حس وادراک، نفس ناطقه یی کندو فوقنده عالم غیبده موجود اولان روحانیاتی مشاهدهدن منع ایتمش و فطرت و جبلتی ایله مستعد اولدینی صور علوم غیبیه یی معاینه دن صرف ایلشدر. کذلک آلات حس و شعوردن خارج بدنده موجود اولان حواس خمسۀ ظاهره اعضای بدنیه دن برر عضوده موجود اولوب قوه باصره عینده وقوه سامعه اذنده وقوه شامه انفده وقوه ذائقه لسانده وقوه لامسه اکثر اجزای بدنده واقع امور جسمانیه دن اولمغله نفس ناطقه، بو آلات و قوای محسوساتی ادراک اولنان اشیاده استعمال ایلدکده بوقوتلره تعب وکلال و مشقت و ملال کلوب کثرت تصرف و اعمال ایله روح حیوانی دخی اطرافه منتشر اولمغله قوای حس و شعوره ضعف و فتور و وهن و قصور عارض اولدقده جناب حکیم بی زوال جلّ شانہ عن الوهم والخیال حضرتلری قوای حسیه یه راحت و یرمک ایچون نفس انسانده بر داعیه خلق ایله که اثنای لیل و نهارده عارضۀ نوم ایله آلات حس و شعورک استراحت و آرامنه طالب اولوب کثرت استعمال ایله حاصل اولان تعب وکلالی انکله دفع ایلدکدن صکره مجدداً کسب ایده چکی علم و کمال و سائر اثار و افعالنه قدرت کامله تحصیل ایله و حواس ظاهره ایچون مطلوب اولان راحت و حضور میسر اولیوب انجق مرکز قلبدن جرم دماغه و سائر اعضایه صعود ایدن بخار لطیفک ظاهرده باطنه عودت و رجوع ایتسیله حاصل اولوب خصوصاً شمسک غروبی و حرارتک زوالی ایله اثنای لیلده بدن انسانه مس ایدن برودتک اعانتی ایله واقع اولور. بو صورتده طبیعت بشر، برودت لیلی حس ایتکله حرارت غریزه اعماق بدنه میل و توجه و ظاهرده باطنه عودت و رجوع ایدوب نفس ناطقه نک قطع مسافۀ کماله مطبّه و مرکبی مثابه سنده اولان روح حیوانی بی خارجدن داخل بدنه سوق ایدر بوسبیدن درکه نوم انسان، غالب حالده اکثر اوقانده اثنای لیلده واقع اولور. روح حیوانی که بخار لطیفدر حواس ظاهره دن داخل بدنده واقع قوای باطنیه رجوع ایتدکده نفس ناطقه نک حواس ظاهره واسطه سیله حاصل اولان علائق و موانعی بر طرف اولوب مشغله سنه خفت کلکله قوای دماغیه دن قوه حافظه ده موجود و حاضر اولان صور حسیه یه مراجعت ایدوب قوه متخیله دخی اول صورتلری بر برینه ضم و تألیف و یاخود بینلری تفریق و تحلیل ایله صحیفۀ خیالده

بر ترکیب ترتیب ایدر و اکثریا صورت ترکیب واقعه، نفسک عهد قریبده مشاهده ایدوب حال یقظه ده مألوف و معتاد اولدینی امور جنسندن واقع اولور بعده حواس ظاهره ایله حس اولنان محسوسات جزیه نک جرم دماغده جمعی اولان حس مشترک قوتنه اول صورتلری تزیل ایدوب حواس ظاهره ایله خارجده حس اولنان وجه اوزره مشاهده ایدر و عالم خوابده وقت اولورکه انسانک نفس و روحی قوای ظاهره ایله حاصل اولان مشاغل حسیه دن خلاص اولدینی کبی قوای دماغیه ایله تخیل ایتدیکی صور خیالیه دن دخی تخلیص کریبان ایدوب بر لحظه کندی ذات روحانیسی دخی ادراک معنوی ایله مشاهده یه موفق اولوب لوح غیبدن کندی آینه ذاته منعکس اولان معارف غیبیه یی دخی معاینه ایدر. بعدذا روح انسانی بلا واسطه کندی ذاتیه طرف حقدن اخذ ایله یکی امور مغیباتی قوه متخیله یه عرض ایدوب متخیله دخی او مغالری یا حقیقتی اوزره نقش و تصویر و یاخود او معنایه مناسب بر قابله سبک و افراغ ایله تخیل ایدر. اگر اخذ اولنان معنائک عینی رسم و تصویرده عاجز اولوب مناسب بر صورته افراغ ایدر ایسه او واقعه تعبیره محتاج اولور. اما نفس ناطقه علائق بشریه دن کندینی تخلیص ایله بر لحظه عالم ارواحه واصل و آینه ذاته منعکس اولان صور مغیباتی مطالعه حاصل اولیوب بلکه حواس ظاهره واسطه سی ایله حال یقظه ده خارجدن داخله وارد وقوه حافظه ده مخزون و موجود اولان صور حسیه یی قوه متخیله ترکیب و تحلیل ایله تصرف ایدر ایسه او واقعه کاذبه اضغاث احلام یعنی قاریشق رؤیا اولور.

عالم منامده مرئی اولان واقعه لر بالاده ذکر اولنان اوچ مرتبه اوزره واقع اولدینی سلطان انبیا علیه افضل التحایا حضرتلرندن روایت اولنان حدیث صحیح دخی تأیید ایدر. زیرا صاحب سعادت حضرتلرندن مروی درکه رؤیا اوچ نوع اوزره واقع اولور. بر نوعی بالذات جناب حقدن و بر نوعی ملک واسطه سیله و بر نوعی دخی شیطان القاسیه حاصل اولور دیو بیوردقلری کلام نبوی مراتب مذکوره یه اشارتدر.

اول واقعه که نفس انسانی بلا واسطه الآلات کندی ذاتی ایله اخذ ایدوب قوه متخیله دخی حقیقتی اوزره عینی تصویر ایدر اول واقعه بالذات طرف حقدن لوح روحه منعکس اولوب تعبیردن غنی و عینی واقع اولور. اول رؤیا که روح آئی لوح غیبدن اقتباس ایلوب لکن قوه متخیله عینی ادراکدن عاجز اولمغله او معنایه مناسب بر قابله افراغ ایدر اول واقعه ملک واسطه سیله صحیفۀ خیالده تعبیره محتاجدر. اول واقعه که روح انسانی، انی عالم

روحانیدن اخذ ایتیموب بلکه قوه متخیله و حافظه مخزون و موجود اولان معناری ترکیب و تحلیل ایله تحصیل و ملاحظه ایدر اول واقعہ شیطانی و کاذب در. زیرا بو واقعہ اوہام فاسدہ و خیالات باطلہ اولوب و شیطان دخی دائماً نفسہ امر باطل القا ایلمکله شیطانہ نسبت اولمشدر.

رؤیا، نفس انسانہ مخصوص و عامه افراد بشرک طبیعتلرنده موجود برحالت اولوب افراد بی آمدن بر فرد اندن خالی دکدر بلکه اشخاص بشردن هرکس عالم منامده نیچه واقعہلر مشاهده ایدرکه حال یقظہ ظاهر اولدقده نفس ناطقہنک انشای نومده مغیباتہ واقف اولدیغنه قطع و جزم ایدر چونکہ عالم خوابده نفس ایچون غیبہ و قوف جائز اولدقده سائر وقتده دخی طریق آخر ایله نفس ناطقہ ایچون مغیباتہ وصول ممکن اولور. زیرا نوم و یقظہ انالرنده غیبی ادراک ایدن شی انجق نفس واحد اولوب انسانک اصل و خلقتدن موجود اولان خاصه طبیعیہ سی و استعداد ذاتیسی هر حالده دائم و باقیدر.

عالم منامده مشاهده اولنان رؤیالر انسانک قصد و قدرتی ایله حاصل اولیوب بلکه روح انسانی کندوسنک و یاخود شیء اخرک احوالی بیلیمک ایچون طرف غیبہ متوجه و منتظر اولدقده لطف باری و عون الهی مقارنتی ایله اول شیئک حقیقی و توجه ایلدیکی امرک کیفیتی منظره غیبدن لوح نفسہ منعکس و منکشف اولور یوخسه روح انسانی ایستدیکی وقتده مراد ایتدیکی خصوصی عالم منامده رؤیت و مشاهد ایتیمکه قادر دکدر.

علمای کرام حضراتی جانبندن تعبیر رؤیایه متعلق کتب کثیره تألیف بیورلمشدر. کتب مؤلفه نیک بعضیسی «ابن الدقاق» ک فوائد الفرائد اثری کبی مختصر و «امام حنبلی» حضرت تری نیک «شرح البدر المنیر» اثری کبی متوسط و «ابوالسہل المسیحی» ایله «المولی محمد بن قطب الدین الازنیقی حضرت تری نیک» تألیفاتی کبی مبسوط اولوب «قطب الدین الازنیقی حضرت تری نیک» علم و فضل و زهد و ورعده نادر الوجود برذات حمیده صفات اولدقلمری و ریاست علیه ایله ریاست کشف بینی جامع بولسدقلمری علمای کرام حضراتی طرفندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

سلف صالحیندن علم تعبیر رؤیایه تمہر ایتیمش اولان ذات عالی قدر «محمد بن سیرین» رضی عنه رب العالمین حضرت تری اولدیغنی متفق علیه اولوب مشارالیه حضرت تری نیک تعبیرنامه مخصوصی اطراف عالمده زیور ایدی اعتبار و اشہاردر.

بحث

(۲۸)

علم کلام

(کلام)، اهل نحو عندندہ «ما تضمن الکلمتین بالاسناد» تعریفی ایله معرف در. یعنی اسناد تام ایله ایکی کلمہ بی متضمن اولان جمله یه «کلام» تعبیر اولنور. «زید قائم» جمله سی، تعریفه مثال اولوب معناسی «زید قائم در» دیمکدن عبارتدر. اسناد «قیام» فعلنی زید اوزرینه حکم و نسبت ایتیمکدن عبارتدرکه تفصیلی، کتب نحو یه ده مسطور و مندرجدر. (کلام)، علمای علم عقائد اصطلاحنده قواعد اسلامیہ اوزره جناب حقک ذات و صفاتندن و مبدأ و معاد اعتباری ایله احوال ممکناتدن باحث اولان علمه اطلاق اولنور. دیگر بر تعریفه کوره علم کلام، ادله دن مکتسب اولان قواعد شرعیه اعتقادیه یه علمدن عبارتدر.

علم کلامک اکثر مباحثی «کلام الهی» مسئله سی اولمق و علم مذکور تحقیق شرعیات و الزام خصوصده ایراد کلامه ایراث قدرت ایلک مناسبته و امثالی وجوه مناسبانه مبنی علم اصول دین، «علم کلام» اسمی ایله تسمیه اولمشدر.

(موضوع) علم کلامک موضوعی، حق سبحانه و تعالی حضرت تری نیک ذات و صفاتی در. (منفعت) علم کلامک منفعتی، سعادت ابدیه و سیادت سرمدیه یه نائل اولمقدر. (مبادی) علم کلامک مبادیسی، علوم شرعیہ و صناعات منطقیہ در.

صحابه کرام و تابعین ذوی الاحترام حضرتانک صحبت نبویہ برکاتی و زمان سعادت نشان رسالتپناهی یه قریبت حیثیتی ایله صفوت عقیده لری اولدیغندن بشقه او عصرده وقایع و اختلافات قلت اوزره اولوب ظهور ایدن مشکلات دخی خلفای راشدین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی ایله ثقات کامالین طرفلرندن حل اولندیغنی جهتله اثبات عقائد دینیہ ایچون بحث و مناظره یه و تدوین علم توحیدیه لزوم و احتیاج مفقود ایدی. وقتاکه صحابه کرام و مرجع انام اولان علمای معالی اتسام حضرتانک عصر و زمانی مرور ایلدی

ناس بیننده فتن کونا کون حدوث ایتمکله اختلاف آرا وتشعب اهوا وبدع ومحدثات یوماً فیوماً بارز اوله رق وفتاوی وواقعات تکثر ایدرک مهمات دینیه ده علمای کرامه مراجعت مترجم اولمسیله مجتهدین عظام، آیات کریمه واحادیث شریفیه نظر ایله استنباط ایلدکلی احکامی ضبط ایچون قواعد و اصول و ابواب و فصول وضع ایدوب ادله تفصیلیه دن احکام عملیه معرفتی مفید اولان علمه «علم فقه» واجمالاً احوال ادله تک معرفتی مفید اولان علمه «اصول فقه» وادله یقینیه دن معرفت عقائدی مفید اولان علمه «علم کلام» تسمیه بیورمشلردر.

علم کلامده اهل سنت و جماعتک رئیس ایکی ذات عالیقدر اولوب بریسی «ابو منصور ماتریدی» و دیگر «ابو الحسن الاشعری» حضرتلری در.

مشارالیهمدان «امام الهدی ابو منصور محمد بن محمد بن محمود الماتریدی» رضی عنه الباری حضرتلری حنفی المذهب ایدی. مشارالیه حضرتلری «کتاب التوحید» و «کتاب المقالات» و «کتاب تأویلات القرآن» و «کتاب ماخذ الشرایع فی اصول الفقه» و «کتاب الجدل فی اصول الفقه» ناملری ایله موسوم اولان کتابلری تألیف بیورمش اولدقلری کبی فرقه معتزله [۱] ایله سائر فرقه مخالفه تک ردینه متعلق کتابلر دخی تألیف بیورمش وهجرت نبویه تک (۳۳۳) نجی سنه سنده «سمرقند» ده ارتحال دار بقا ایلمشدر.

«ابو الحسن الاشعری البصری» رضی عنه الباری حضرتلری شافعی المذهب ایدی. مشارالیه هجرت نبویه تک (۲۶۰) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب روایت صحیحیه کوره (۳۳۰) ایله (۳۲۰) سنلری آره سنده و دیگر بر روایت کوره (۳۲۴) نجی سنه سنده و دیگر بر روایت کوره دخی (۳۳۰) بوقدر سنده عازم کلزار جنان اولمشدر.

[۱] معتزله، «اعتزال» لفظندن اسم فاعل اولوب فرقه معتزله سبکننده در. «اعتزال»، لغتده ایرلقتی معناسنه در. فرقه «معتزله» فرق غیر ناجیه دن برفرقه اولوب رئیسلی «واصل بن عطا» درکه «حسن بصری» علیه رحمة الباری حضرتلریک مجلسنه مداوم اوله رق برکون انشای محاورانده «مرتکب کبیره مؤمن و کافر اطلاق اولمخز» دیوب کفر و ایمان بیننده بر منزله اثبات الملکه مشارالیه حسن بصری حضرتلری، «واصل بزدن اعتزال ایلدی» کلامنی کویان اولغله مرقوم واصل و توابع تک معتزله ایله ملقب اولدینی و فرقه مرقومه حق تعالی اوزرینه مطیعه ثواب وعاصیه عقابک وجوبنه و صفات قدیمه تک نفینه ذاهب اولغله کندو ملتزینه اهل توحید و اهل عدل اطلاق ایلدکلی و قدری انکار ایتلری ایله انلره قدریه دخی تسمیه اولدینی کتب کلامیه ده مسطوردر.

مجتهدین کرام حضرتاتی طرفندن علم کلام حقنده منع وتحذیر وقوعبولدینی منقول و مروی اولوب بو منع وتحذیرک کلام فلاسفهیه و غیر مشروع مناظره و مجادلهیه و بحث ایله عجب و غروره عابد اولدینی و علم کلام، قواعد اسلامییه اوزره جناب حقک ذات و صفاتندن و نبوتدن و امثالی عقائد دینیه دن باحث اولمق حسبیه علم مذکورک حاوی اولدینی مسائل اعتقادییه علوم شرعییه و دینییه تک اصلی اولدیغندن مباحث اعتقادییه علی وجه الاجمال کسب و قوف و معرفت ایتک هر مسلم اوزرینه فرض عین اولدینی کبی علی وجه التفصیل کسب معلومات ایتک دخی عند الحنفیه فرض کفایه و عند الشافیه فرض عین اولدینی علمای کرام حضرتاتی جانبندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

حدیث شریف ایله ثابت اولدینی اوزره امت محمد علیه الصلوة والسلام عقائد جهتیله یتمش اوج فرقه اولوب بونلردن برفرقه سی رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری ایله اصحاب کرام تک اعتقادلری اوزره اولان فرقه در که برفرقهیه فرقه ناجیه و اهل سنت و جماعت اطلاق اولنور. باقی یتمش ایکی فرقه، فرق غیر ناجیه در.

فرق غیر ناجیه تک اصولی یدی فرقه دن عبارت اولوب فرقه اولی «معتزله» و فرقه ثانیه «شیعه» و فرقه ثالثه «خوارج» و فرقه رابعه «مرجئه» و فرقه خامسه «نجاریه» و فرقه سادسه «جبریه» و فرقه سابعه «مشبهه» در. اشبو یدی فرقه تک فروعات و توابعی اولوب جمله سی یتمش ایکی فرقهیه بالغ اولور.

افاخم علمای کرامدن «المولی محمد بن عبدالکریم الشهرستانی» حضرتلری تک «ملل و نحل» اسمی ایله مسمی اولان کتابنده کرب فرقه ناجیه تک و کرب فرق غیر ناجیه تک احوال و کیفیات و عقائدی علی وجه التفصیل ذکر و بیان اولدینی کبی علم کلامه متعلق سائر معلومات تفصیلیه دخی کتب کلامیه ده مسطور و محرر در. اهل سنت و جماعتک عقائد صحیحه سنی حاوی اولان کتابلردن اسوة العلماء المحققین و قدوة الفضلاء المدققین سراج الملة والدين «علی بن عثمان الاوشی» علیه رحمة الباری حضرتلری تک بین العلماء والطلاب «امالی» اسمی ایله شهرتیب اولان منظومه فاخره پر بها و نشیده ذخره بی بهالری کافه اصول دینیه و عامه عقائد یقینیه بی حاوی اولمسیله منظومه مذکوره تبرکاً و تینماً اشبو علم کلام بحثه تذیل و مبحث مذکور منظومه مذکور ایله تزین اولمخس و عمومک تسهیل استفاده لری مقصدله هر بیتک زیرینه ممکن مرتبه ترکیه معناری ثبت و تحریر ایلمشدر.

(۱)

يقول العبد في بدأ الأمل
لتوحيد بنظم كالآلى
[۱] [۲] [۳] [۴] [۵] [۶]

(مأل بیت)

ناظم منظومه عليه الرحمة علم توحيدك بياني ايچون مانند لآلى نظم ايله املا ايلديكي اترك اولنده كلامه شروع ايدر.

[۱] عابد، عبد الله تقديرنده اولوب مراد، نفس ناظم عليه الرحمة در. مفهوم عبوديت، لازمه ذمت مخلوق اولان تذل و خضاعت اظهارندن بشقه اعتراف ربوبيت حق سبحانه و تعالى حضرتلريني دخي متضمن اولمغه ناظم عليه الرحمة كندو نفسني عنوان عبوديته توصيف ايشدر.

(بیت)

(لا تدعني الا بياعبديا فانه اشرف اسمائيا)

مدلولی اوزره «عبد» اسمی اشرف اسماء مؤمنین در.

انبیاء عظام عليهم الصلوة والسلام حضراتك خاصة عبوديتلری خاصة رسالتلردن اشرفدر. زیرا عبوديته خلقدن حقه منصرف و رسالتله حقدن خلقه منعطف اولورلر. بناء عليه كلة شهادته عبد عنوانی رسول اوزرينه تقديم اولمشدر.

[۲] بدأ، ابتدا معناسنه در. لكن ابتدا لفظنك مفهومی كلفتی متضمن در حمل واحتمال كبی.

[۳] امالی، املا، كله سنك جمعی در. عن ظهر الغیب یعنی بركتابدن استعانه ايتيه رك تحریر و كتابت ايتك معناسنه در. بعض قوله كوره «امالی» منظومه مذكوره نك اسمی در. بعض قوله كوره دخي «بدأ امالی» منظومه نك اسمی در.

[۴] توحيد، تفعلیل باشدن مصدر در. صانع عالم حق سبحانه و تعالى حضرتلرينك ذاتاً و صفاتاً واحد حقیقی یعنی شريك و نظیردن منزله اولديغی قلب ايله تصدیق و لسان ايله اقرار ايتكدن عبارتدر. نظم مذكوره «توحيد» كله سنك مراد، علم توحيد اولوب علم مذكوره، علم كلام ايله شهرتشاردر.

[۵] نظم، لغته اينجوي ايتلكه ديزمكه دينور. اصطلاحده مرتبة المعانی و متناسقة الدلالات اولان كلمائی مقتضای عقل اوزره جمع و تألیف ايتكدن عبارتدر.

[۶] لا آلى، «لؤلؤ» كله سنك جمعی در. لؤلؤ، اينجو معناسنه در.

(۲)

اله الخلق مولانا قديم وموصوف باوصاف الكمال
[۱] [۲] [۳] [۴] [۵]

(مأل بیت)

جمهء مخلوقك خالق ومعبودى قديمدر. وجودى كنديدن اولوب غيريدن دكلدر وكافة صفات كمال ايله موصوفدر.

[۱] «اله» لفظی «فعال» وزنی اوزره امام مأموم معناسنه اولديغی كبی لام حرفنك فتحی ايله «اله» دن مأخوذ اولديغنه كوره «اله الخلق»، معبود الخلق معناسنه در. بعض قوله كوره لام حرفنك كسری ايله «اله» دن مأخوذ اولوب تحیر و دهشت معناسنه در. زیرا اوهام مخلوقات، معرفت ذات آلهیده متحیر و متدهشدر. بعض قوله كوره ينه لام حرفنك كسری ايله «اله» دن مأخوذ اولوب «دام» و «ثبت» معناسنه در. بعض قوله كوره لام حرفنك كسری ايله «اله» دن مأخوذ اولوب «سكن» معناسنه در. زیرا قلوب، لفظه جلاله نك ذكری ايله مطمئن و ارواح دخي معرفت خدا ايله ساكن اولور. بعض قوله كوره لام حرفنك فتحی ايله «اله» دن مأخوذ دركه «رجع اليه» و «اعتمد عليه» معناسنه در. زیرا هر حالده مخلوقاتك مرجع و معتمدی ذات الهی در. ديكر بعض قوله كوره ينه لام حرفنك فتحی ايله «اله» دن مأخوذ اولوب «ارتفع» معناسنه در زیرا ذات باری، ممكناته مشابهت و محدثاته مناسبتدن رفیع و عالی در. بعض قوله كوره لام حرفنك كسری ايله «وله» دن مأخوذ اولوب «تحیر» معناسنه در. ياخود كسر لام ايله «وله» دن مأخوذ اولوب «فرع» و «لجی» معناسنه در زیرا جملة مخلوقات، امور و حوايجنده جانب الهی به التجا ايدر. ياخود «لاه يلو» كله سنك مأخوذ اوله رق «علا يعلو» معناسنه در. ياخود «احتجب» معناسنه اوله رق «لاه يليه» كله سنك مأخوذ در زیرا عالم دنيايه ابصار اهل دنيايه محتجب در. ياخود «استار» معناسنه «لاه» كله سنك مأخوذ در زیرا جناب حق، كمال صمدیت ايله محتجب اولديغی كبی كمال ظهوری ايله دخي عقول و ابصاردن محتجب در. امام اعظم رضی الله تعالى عنه حضرتلرينك لفظ شريف مذكورك اشتقاقی امرنده تأدباً سكوت بيورمش اولدقلى مرويدر. ائمة نحاتدن امام سيويه عندنده دخي لفظ مذكور علم مرتجل در.

[۲] مولى، الفاظ مشتركه دن اولوب «ولى» كله سنك مشتق در «مفعل» و زننده اولوب «فعلی» و زننده دكلدر. «معتق» و «معتق» و «سيد» و «مربی» و «قريب» و «متصرف فى الامور» و «ناصر»

و «محبوب» معنارينه در. مولانا جلال الدين الدوائى حضرتلری «نصاب» شرحنده لفظ مذكورك (۱۴) معناسنی بيان بيورمشدر.

[۳] قديم، دال حرفنك ضمی ايله «قدم قدما» صيغه سنك صفت در وجودی عدم ايله مسبوق اولميوب بقاسی مستمر اولان موجوده دينور. مالى، اول و اخري اوليان موجوددر.

[۴] موصوف لفظنك مصدری اولان وصف و صفت، اهل لغت عندنده مترادف در. آخرنده اولان «تا» حرفی «واو» حرفندن عوض در «وعد، يعد، عدة» كبی.

[۵] ناظم عليه الرحمة حضرتلرينك صفات كالدن مرادى صفات ثبوتيه ذاتيه اولوركه

(۳)

هو الحق المتدبر ذوالجلال
هو الحق المدبر کمال امر
[۱]

(مأل بیت)

حق سبحانه وتعالی حضرتاری حیات صفتی ایله متصفدر. حیات، ذاتندن اصلا زائل اولماز. جمله امور و احکامی مشیتی تعلق ایلدیکی اوزره تدبیر و قضا و علم ازلیسی مقتضاسی اوزره اصلاح ایدر و جمله امور و افعالی قدر مخصوص اوزره تقدیر و مقتضای حکمتی اوزره ترتیب ایدر.

(۴)

مرید الخیر والشر القبیح
ولکن لیس یرضی بالمحال
[۲] [۳]

(مأل بیت)

صفات ذاتیه الهیه دن بریسی (اراده) در. حق سبحانه وتعالی حضرتلری خیر و شرری اراده ایدر. لکن شره رضای شریفی تعلق ایلمز.

«حیات» «علم» «قدرت» «کلام» «سمع» «بصر» «اراده» در ماتریدیه عندنده «تکوین» و اشعری عندنده «بقا» صفتی دخی داخلدر. زیرا کمال، اول معنادرکه عدمی نقصان اولور ذاته و افعال و صفاتده جاری در. «تمام» ایله فرقی بودرکه «تمام» ک مفهومنده تراید محتملدر. لکن کمال، کاملدر. حق سبحانه وتعالی حضرتلری صفات کمال ایله متصف اولسه اوصاف ناقصه ایله متصف اولق لازم کلور لازم و ملزوم باطل اولغله جناب رب العالمین «حی» و «علیم» و «متکلم» و «سمیع» و «بصیر» و «مرید» و «مکون» در.

[۱] مدبر، تدبیر لفظندن اسم فاعلدر «تدبیر» کلمه سی لغتده عواقب اموری تأمل و تفکر معناسنه در. حق سبحانه وتعالی حضرتلرینه نسبتله علم شریفی عواقب اموری محیط اولوب جمله امور و احکامی منزله تزییدن عبارتدر.

[۲] مرید، اراده لفظندن اسم فاعلدر.

[۳] محال، میم حرفنک ضمی ایله ممکن کلمه سنک ضدی در. محال ایکی نوعدر. بریسی عقلی و دیکری شرعی در. (محال عقلی) اول شیدرکه عقل، اوشیثک خارجه و وجودینی منع ایدر محل واحدده اجتماع نقیضین کبی. «اجتماع نقیضین» سواد ایله بیاضک بر محله اجتماعی کبیدر. (محال شرعی) اول شیدرکه، اوشیثک ارتکابی عقابی موجب اولور کفر و سائر معاصی کبی. بیت مذکورده اولان محال دن مراد، محال شرعی در. ابدی حق سبحانه وتعالی حضرتلری عبادک ایمان و طاعتنی و کفر و معصیتنی اراده ایدر. لکن کفر و معصیتنه رضاسی یوقدر.

(۵)

صفات الله لیست عین ذات
ولا غیرا سواه ذا انفصال

(مأل بیت)

ذات الهی صفات کمال ایله موصوف و صفات کمال، جناب حق ذات شریفی ایله قائمدر. لکن صفات، ذات شریفنک عینی اولمدینی کبی ذاتندن منفصل غیری دخی دکلدر.

(۶)

صفات الذات والافعال طرا
قدیمات مصونات الزوال
[۱] [۲] [۳]

(مأل بیت)

حق سبحانه وتعالی حضرتلرینک مجموع صفات ذاتیه و فعلیه سی قدیم اولوب فنا و زوال تطرقتدن محفوظدر.

(۷)

نسحی الله شیئا لا کالا شیاء
وذاتا عن جهات الست خال

[۴]

(مأل بیت)

حق تعالی حضرتلرینه شرع شریفده شیء لفظی اطلاق اولور لکن حقیقت و صفتده اشیای سائرده مائل دکلدر. و جناب حق ذات ایله تعبیر اولور لکن جهات سته دن [۵] منزله و مبرادر.

[۱] صفات، صفت کلمه سنک جمعی در. صفات شریفه آلهیه ایکی نوعدر. نوع اول (صفات ذاتیه) در حیات، علم، سمع، بصر کبی. نوع ثانی (صفات فعلیه) در انشاء، ابداع، امامه، احیا، تزئین، اتمام، تصویر کبی.

[۲] طرا، طا حرفنک ضمی ایله جمیعا معناسنه در.

[۳] مصونات، مصون کلمه سنک جمعی در. مصون محفوظ معناسنه در.

[۴] خال، خلو کلمه سنک مشتق اسم فاعلدر. خلو، خالی اولق معناسنه در.

[۵] جهات سته، «فوق» «تحت» «امام» «خلف» «یمین» «یسار» دن عبارتدر.

(۸)

ولیس الاسم غیرا للمسمى لدى اهل البصيرة خیر آل

[۱] [۲] [۳]

(مأل بیت)

اهل سنت عندندہ اسم ، مستمانک یعنی ذاتک غیرى اولیوب بلکه عینی در .

(۹)

وما ان جوهر ربى وجسم ولا کلّ وبعض ذو اشتمال

[۴] [۵]

(مأل بیت)

حق سبحانه وتعالی حضرتلری «جوهر» و «جسم» و «کلّ» و «بعض» دکلدر .

[۱] «لدى» ، ظرف مکان اولوب «عند» معناسنه در . «امام حریری» ایله سائر ائمه نجاه
«لدى» کلهسى ایله «عند» کلهسى بینلرینی تفریق ایدوب «عند» کلهسى اعیان و معانی به ظرف
و «لدى» کلهسى اعیانه مخصوص اولمق اوزره بیان ایشلردر . بعض اهل نحو عندندہ کلمتین مذکور تین
بیننده فرق یوقدر .

[۲] «بصیرت» ، قلبده برنورددرکه انکله اشیا ادراک اولنور نته کیم بصر ، «عین» ده برنورددرکه
انکله محسوسات رؤیت اولنور .

[۳] «آل» کله سنک اصلی اهل در . آل کلهسى بلاد و صنایعه مضاف اولمز بوصورنده آل مصر
و آل التجاره دیمز . امر دنیا و دینده و یاخود بالکز امر دنیاده خاطر و شرف اصحابنه مضاف
اولور آل النبی علیه الصلوة والسلام و آل فرعون کبی .

[۴] جوهر ، جورب و زننده علی الاطلاق شول حجره دینورکه اندن انتفاع اولنه جق نسنه استخراج
اولنور . مراد ، جواهر معدنیه اولان احجاردرکه فلزاندن عبارت اولور و «جوهر الشی» برنسنه نك اصل
مایه و ماده سی درکه اونسنه اندن صورت پذیر حصول اولور . مثلاً جوهر انسانی ، مایه جلیت درکه نشو و نما نك
و بالجمله اوضاع و اطوارک موضوع علیهی در . احجار معروفه به جوهر اطلاق ، معنای اولدن مأخوذدر .
بعض قوله کوره جوهر ، عربی اولوب «جهر» دن مأخوذدر . لکن متعارف اولان جوهر لفظی ،
فارسی اولان کوهر لفظندن معربدر . اهل حکمت اصطلاحنده جوهر ، بنفسه قائم و موضوع مقومدن
مستغنی موجوددر . متکلمین عندندہ متخیز بالذات در مقابلی عرض در و عرض جوهر ایله قائمدر .

[۵] رب ، اصلنده تربیه معناسنه درکه برشیثی تدریج ایله کاله ابلاغ و ایصال ایتکدن عبارتدر .
بعده مبالغه حق تعالی حضرتلرینه وصف اولمشدر . رب کلهسى ، جناب حقاک غیرى به مقیداً اطلاق
اولنور .

(۱۰)

وفى الاذهان حق کون جزء بلا وصف التمكن یا ابن خال

[۲]

[۱]

(مأل بیت)

جزء لا یتجزى که جوهر فرددن عبارتدر انک وجودی عقولده ثابت و متحققدر .

(۱۱)

وما القرآن مخلوقا تعالی کلام الرب عن جنس المقال

(مأل بنت)

قرآن کریم که حق سبحانه وتعالی حضرتلرینک کلامی در ، حادث و مخلوق دکلدر .
جناب حقاک ذات اقدس ایله قائم اولان صفتی در .

(۱۲)

ورب العرش فوق العرش لیکن بلا وصف التمكن واتصال

[۳]

(مأل بیت)

حضرت رب العزه عرشدن عالی در و عرشک خالقی در . عرشده مستقر و عرشه
متصل دکلدر .

[۱] اذهان ، ذهن کله سنک جمعی اولوب عقل معناسنه در .

[۲] خال ، برادر مادر معناسنه اولوب بیت مذکورده تکمله نظم ایچون ایراد اولمشدر .

[۳] عرش ، اعظم مخلوقات الهیه در . لسان حکماده «فلك تاسع» ایله تعبیر و تسمیه اولنورکه
فلك اعظم و محدود جهات دخی دینور مجموع موجوداتی محیطدر .

(۱۳)

وما تشبیه لار حمن وجها

فصن عن ذاك اصناف الاهال

[۱] [۲]

(مأل بیت)

حق سبحانه و تعالی حضرت تبری ذاتاً و صفه مخلوقه مشابه دکلدر . دلیل عقلی و نقلی ایله اهل اسلامک بواعتقاد اوزرینه ثباته سعی و اهتمام و مشبهه طائفهسی کبی بادیه تشبیهده سرکردان اولاملری خصوصنه اقدام ایله .

(۱۴)

ولایمضی علی الدیان وقت و احوال و ازمان بحال

[۳] [۴] [۵] [۶]

(مأل بیت)

حق تعالی حضرت تبری اوزرینه (وقت) و (احوال) و (ازمان) کذران ایتمز . حق تعالی حضرت تبری مکاندن منز و مبری اولدینی کبی زماندن و تحولات و تبدلاتدن و ترقیات و تنزلاتدن دخی منز و مبرآدر .

[۱] اصناف، صنف لفظنک جمعی اولوب نوع معناسنه در .

[۲] اهالی، اهل لفظنک جمعی در ارض لفظنک جمعی اراضی اولدینی کبی .

[۳] دیان، دین لفظندن مبالغه صیغه سیدر . دین، جزا معناسنه اولغله دیان، مجازی معناسنی مفید اولوب حق تعالی حضرت تبرینک اسمی در . یوم قیامت، یوم مجازات اولغله «یوم الدین» ایله تسمیه اولمشدر .

[۴] «وقت» لفظندن وقت معین یاخود جزء وقت مراد اولنور .

[۵] احوال، حال کلمه سنک جمعی در . موصوفده راسخ اولیان صفته و هیئت نفسانییه اطلاق اولنور بعد الرسوخ او صفته «حال» دینلیوب «ملکه» اطلاق اولنور .

[۶] ازمان، افعال و زنده زمان کلمه سنک جمعی در . «ازمان» دن ازمنه مختلفه و یاخول زمان طویل مراد اولنور . یاخود «زمان» دن مدت مقسومه و «وقت» دن برامر ایچون مفروض اولان مدت مراد اولنور . بمض قوله کوره وقت لفظنک اکثر استعمالی زمان ماضیه مخصوص در .

(۱۵)

ومستغن الهی عن نساء و اولاد اناث او رجال

[۱]

(مأل بیت)

حضرت خالق بیهمتا تعالی شانہ عن الاشیاء، زوجه آنخاندن و اولاد تولیدنن منز و مبرآدر .

(۱۶)

کذا عن کل ذی عون و نصر تفرّد ذوالجلال و ذوالمعالی

[۲]

[۳]

(مأل بیت)

حق سبحانه و تعالی حضرت تبری ذات و صفاتنده واحد و ملک و قدرتنده و جلال و عظمتنده منفرددر انفاذ اوامر و احکامنده معین و ناصره محتاج دکلدر . جهه مخلوقات جمیع ازمنه و امکانده جناب خالق تعالی حضرت تبریینه مفتقر و محتاجدر احتیاج علامت عجزدر حق سبحانه و تعالی عجزدن منز اولوب قادر و غنی و قیومدر .

(۱۷)

یمیت الخلق قهرا ثم یحیی فیجز بهم علی وفق الخصال

[۴]

[۵]

(مأل بیت)

حضرت قادر بیچون جل شانہ، مجموع خلقی علی سبیل القهر والغلبه افنا و اعدام ایدوب بعده جمله سنی احیا و عرصه قیامتده عملرینه موافق جزا ایدر .

[۱] اولاد، ولد لفظنک جمعی در . «ولد» لغه و شرعاً ذکور و اناته شاملدر .

[۲] عون و نصر، یاردم معناسنه در .

[۳] معالی، «معالات» لفظنک جمعی در . «معلاة» علو و شرف معناسنه در .

[۴] خلق، مخلوق معناسنه در .

[۵] خصال، خصلت لفظنک جمعی در .

(۱۸)

لاهل الخیر جنات ونعمی و لا کفار ادراک النکال

[۱] [۲] [۳]

(مأل بیت)

حق سبحانه و تعالی حضرتلری اهل خیری یعنی مؤمن مطیعی جنت و نعمت ایله
اثابه و تنعم و کفاری درکات حجیم ایله تعذیب و تنقیم ایدر .

(۱۹)

ولا یفنی الجحیم ولا الجنان و ما اهلها اهل انتقال

(مأل بیت)

جنان و نیران الآن موجوددر . اوزر لرندن احوال خالیه مرور ایتمکدهدر . جنت
و جهنم و سکانی فدایدیر اولدینی کبی محال اخرایه دخی انتقال ایتیموب صفت خلود و تأبید
ایله متصفدر .

(۲۰)

یراه المؤمنون بغير کیف و ادراک و ضرب من مثال

[۴]

(مأل بیت)

حق سبحانه و تعالی حضرتلری جنتده مؤمنین مکرّمینه عرض دیدار ایدر . مؤمنین
دخی کنه و حقیقتنی غیر مدرك و صور مخلوقه دن بر صورتیه مشابهتسر اوله رق جمال
خدای لایزالی رؤیت شرفی ایله شرفیاب اوله جق در .

[۱] «نعمی» لفظی نون حرفنک ضمی و قصر ایله نعمت معناسنهدر . «بشری» و «رجعی» لفظلری
بشارت و رجوع معنارینه اولدینی کبی .

[۲] ادراک، درک لفظنک جمعیدر . «درک» لفظی «دال» و «را» حرفلرینک فتحه حرکتلری ایله
حفره نیراندن برحفره یاخود طبقات ناردن برطبقهدر .

[۳] نکال، عقوبت معناسنهدر .

[۴] ضرب، نوع معناسنهدر .

(۲۱)

فینسـون النعم إذا رأوه فیاخسران اهل الاعتزال

(مأل بیت)

مؤمنین مکرّمین دار السرورده لقای شرف التقای ربانی ایله مسرور و استفاضه
نور جبور ایله پرسرور اولدقده جنتک جمله نعم ابدیه سنی خاطر لرندن فراموش ایدرلر .
زیرا جنت و جنتک جمله لطائف و نعمتی دیدار الهی به نسبت نیر اعظمه مقابل ذره
و غیرمتناهی اعداده محاذی مرّه مثابه سندهدر . اهل اعتزال، رؤیتی انکار ایدر .

(۲۲)

وما ان فعل اصالح ذوا افتراض علی الهادی المقدس ذوال تعالی

[۱] [۲]

(مأل بیت)

حق سبحانه و تعالی حضرتلری اوزرینه عبادی ایچون اصالح اولان شیلری اراده
و خلق ایلک واجب دکلدر . زیرا حق تعالی حضرتلری فاعل مختاردر .

(۲۳)

و فرض لازم تصدیق رسل و املاک کرام بالنوال

[۳] [۴] [۵] [۶]

(مأل بیت)

عاقل و بالغ اولان مکلف اوزرینه وحدانیت الهیه به ایمان ایتک فرض اولدینی کبی
رسل و انبیای عظام ایله ملائکه کرامه دخی ایمان ایلک فرضدر .

[۱] ذوا افتراض، صاحب و جوب معناسنهدرکه واجب تأویلندهدر .

[۲] ذوال تعالی، رفعت و عظمت صاحبی دیمکدر .

[۳] رسل، رسول کریمه شریفه سنک جمعیدر . تصدیق انبیاده تعیین عدد لازم دکلدر .
اگرچه بعض قوله کوره انبیای عظام یوز یکرمی درت بیک و رسل کرام علیهم الصلوة والسلام
حضراتی اوج یوز اون اوج ذوات فخامدن عبارت اولمق اوزره سروی ایسهده بونده قطعت بوقدر .

[۴] املاک، ملک لفظنک جمعیدر .

[۵] کرام، کریم لفظنک جمعیدر . مکرّم معناسنهدر .

[۶] نوال، عطا و نصیب معناسنهدر .

(۲۴)

وختم الرسل بالصّدق المعلى نبى هاشمىّ ذى جمال
[۱]

(مأل بیت)

حضرت محمد علیه الصلوة والسلام خاتم الانبیا والمرسلین اوله زق نبوت ورسالت
ذات رسالت پناهیلرله ختام بولشددر .

(۲۵)

امام الانبیاء بلا اختلاف وتاج الاصفیاء بلا اختلال
[۲] [۳]

(مأل بیت)

شاه سریر اصطفای علیه ازکی التحایا حضرت لری امام انبیا و پیشوای اصفیادر .

(۲۶)

وباق شرعه فی کلّ وقت الى يوم القيمة وارتحال
[۴]

(مأل بیت)

رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت لری نیک شریعت سمحا وملت بیضالری
نسخ و تبدیلدن عاری والی یوم القیامه باقی در .

[۱] صدر، هر شیک مقدم واولنه دینور. سیننه یعنی کوکس معناسنده دخی استعمال اولنور.
[۲] امام، مقتدابه معناسنده در.

[۳] آصفیاء، صفی لفظنک جمعی در. (صفی) کله سی صفات ذمیه دن مبرّا و کدورات نفسانیه دن
مبرّا اولان ذات عالیقدره اطلاق اولنور. نظم مذکورده اصفیادن مراد، ملائکه کرام و اولیای
ذوی الاحترام حضراتی در .

[۴] شرع، لغتده اظهار و بیان وطریق معنارنده مستعملدر . بعده وضع الهی ایله موضوع
وانبیای کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتدن بر نبیّ ذیشان ایله ثابت اولان طریقه استعمال اولندی.
بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره انبیای کرام علیهم الصلوة والسلام حضراتندن ثابت اولان
(طریق مخصوصه) مابه الجزا اولتی حیثیتی ایله «دین» واجتماع حیثیتی ایله «ملت» وواجب الاذعان اولتی
حیثیتی ایله «ایمان» و تسلیم اولتی اعتباری ایله «اسلام» و زلال کالنه متعشیدنک ورودی اعتباریله
«شریعت» و جبریل علیه السلام حضرت لری نیک اسم شریف لری ناموس اولغله حضرت جبریل علیه السلام
واسطه سیله وارد اولدینی اعتباریله «ناموس» اطلاق اولنور.

(۲۷)

وحق امر معراج وصدق فقیه نص اخبار عوالی
[۱] [۲]

(مأل بیت)

حضرت رسول اللهک خصیصه معراجی ثابت و متحقق و واقعہ مطابق در. زیرا نبوتی
باینده متواتر و مشهور کبی اخبار عالیه منصوص در .

(۲۸)

وانّ الانبیاء لفی امان عن العصیان عمداً وانعزال
[۳]

(مأل بیت)

انبیای عظام علیهم الصلوة والسلام حضراتنک جمله سی بالقصد صدور ایدن کفر
ومعاصیدن معصوم و مصون و منصب والای نبوتدن معزول و مهجور اولقندن مأمون در .

(۲۹)

وماکانت نییا قطّ اثی ولا عبد وشخص ذو افتال
[۱]

(مأل بیت)

انبیای عظام علیهم الصلوة والسلام حضراتی قطعاً اثی دکلدر. یعنی نسوان طائفه سندن
و عبد جنسندن قطعاً بیغمبر کلز و بیغمبر ساحر و مشعوذ اولمز.

[۱] نص، لغتده تصریح معناسنده در .

[۲] عوالی، عالیه یا خود عالی لفظ لری نیک جمعی در. زیرا صفت اولان فاعل، ذوی العقولک

غیریده اولور ایسه «فواعل» وزنی اوزره قیاسی جمله نور .

[۳] امان، امن معناسنده در .

(۳۰)

وذوالقرنین لم يعرف نبیاً کذا لقمان فاحذر عن جدال [۱]
[۲]

(مأل بیت)

ذوالقرنین ولقمان حضرتلرینک نبوتلری ثابت اولدیغندن نبوتلری خصوصنده مجادله دن کف لسان ایدوب علم الهی به احاله ایلک اسلدر .

(۳۱)

وعیسی سوق یأتی ثم یتوی لدجال شقی ذی خبال [۳]
[۴]

(مأل بیت)

علامت قیامت اولق اوزره محمد مهدی خروج ایدوب بعده دجال ظهور وقرق کون شرق وغرب عالمده نشر شراره فساد ایلدکن صکره حضرت عیسی علیه الصلوة والسلام آسمانن آیت سیف کبی نازل اولوب اول شقی فتانی اهلاک ایلجه کدر .

[۱] ذوالقرنین، لقب اسکندر در واسکندر ایکی پادشاهدر . بریسی رومی و بریسی یونانیدر . اسکندر رومی، «قاتل دارا بن بهمن اسفندیار» درکه صاحب خضر علیه السلامدر . اسکندر یونانی، فیلفوس اوغلی درکه صاحب ارسطودر . محل اختلاف اولکی ذاتدر یعنی پیغمبر ویاخود ولی می در دیو اختلاف اولندی . حضرت ذوالقرنین ابله حضرت لقمانه متعلق معلومات تفصیلیه کتب تفاسیر شریفه ابله کتب توارینده مسطور و محردر .

[۲] جدال، مجادله معناسنهدر .

[۳] عیسی، لفظی بعض روایت کوره سریانی و بعض روایت کوره عبرانیدر . «علامه زنجشیری» «کشاف» ده حضرت عیسی علیه السلامک اصل اسمی «ایشوع» اولق اوزره بیان ایلشدر . صاحب «تیسیر» «موشی» کبی شین معجمه ابله عیسی اولوب عربی به نقل اولندقدده شین حرفنک نقطه لری اهل اولندیغنی بیان ایلشدر . معناسی سید یاخود مبارک دیمکدر .

[۴] دجال، دجل لفظندن مأخوذ اولوب کذاب و سحار معناسنهدر .

(۳۲)

کرامات الولی بدار دنیا لها کون فهم اهل التوال [۱]
[۲]

(مأل بیت)

دار دنیا ده اولیاء الله یدلرنده ظهور ایدن خارق عاده کرامتدر حق وثابتدر . زیرا اولیای کرام، مظهر الطاف مخصوصه ربانیهدر .

(۳۳)

ولم یفضل ولی قطّ دهرأ نبیاً او رسولا فی اتحال [۳]

(مأل بیت)

اولیای کرام، رسل و انبیای عظام علیهم الصلوة والسلام درجه سنه قطعاً بالغ دکلدر .

(۳۴)

وللصدیق رجحان جلی علی الاصحاب من غیر احتمال

(مأل بیت)

اقدام خلیفه رسول الله اولان ابوبکر الصدیق رضی الله تعالی عنه حضرتلری سائر اصحاب کرام حضرتانندن ارجم و افضلدر . افضلیتی شک و احتمالدن عاری اوله رق قطعی الثبوتدر .

[۱] کرامات، کرامت لفظنک جمعیدر . دعوی نبوته مقارن اولدیغنی حالده طرف اولیادن خارق العاده اولان امرک ظهوریدر . ایمانه و عمل صالحه مقرون اولزایسه استدراج تعبیر اولنور . دعوی نبوته مقرون اولور ایسه معجزهدر . سحر، نفوس خبیثه اصحابندن ظهور ایتکله «کرامت» دن مفترق اولور .

[۲] ولی لفظی، «ولی» ویاخود «ولایت» دن مأخوذ اولوب قریب و محب معناسنهدر . اصطلاحده ممکن اولدیغنی مرتبه عارف بالله و عارف صفات الله اولوب طاعاته مواظب و معاصیدن مجتنب و لذات و شهوات حیوانیه دن معرض اولان ذات شریفه اطلاق اولنور .

[۳] اتحال، شرف معناسنهدر .

(۳۵)

وللفاروق رجحان وفضل
[۱]
على عثمان ذى النورين عال
[۲]

(مأل بیت)

فاروق اعظم عمر بن الخطاب رضى الله تعالى عنه حضرتلى دخی عثمان بن عفان
رضى الله تعالى عنه حضرتلندن ار جمع وافضل در .

(۳۶)

وذو النورين حقاً كان خيراً
[۱]
من الكرار في صف القتال
[۲]

(مأل بیت)

«عثمان بن عفان» رضى الله تعالى عنه حضرتلى دخی حيدر كرار «على بن ابى طالب»
رضى الله تعالى عنه حضرتلندن افضل در .

(۳۷)

وللكرار فضل بعدهذا
[۱]
على الاغيار طراً لا تبال
[۲]

(مأل بیت)

«امام على» رضى الله تعالى عنه حضرتلى دخی سائر صحابه كرام رضوان الله تعالى
عليهم اجمعين حضرتلندن افضل در . بو بابده بعض كيسه لرك كونا كون اقواله توجيه سامعه
اعتبار اولنمز .

[۱] فاروق، فرق لفظندن مأخوذ صيغه مبالغه در «حضرت عمر» رضى الله تعالى عنه، قضاياده
حق وباطلك بينى فرق ايلديكى جهته «فاروق» ايله ملقب اولمش در .

[۲] ذى النورين، ايكي نور صاحبي ديمكدر . «حضرت عثمان» رضى الله تعالى عنه، رسول
اكرم صلى الله تعالى عليه وسلم حضرتلربنك كريمه محترمه لرى «رقيه» و «ام كلثوم» رضى الله تعالى
عنهما حضرتلربنى تزوج الملكة «ذى النورين» ايله ملقب اولمشدر .

[۳] كرار، كر لفظندن مأخوذ صيغه مبالغه در . (كر) لفظى حمله وصولت معناسنه در .
حضرت على رضى الله تعالى عنه، بغايت شجيع وجنكاور اولغله كرار ايله ملقب اولدى .

(۳۸)

وللصديقه الرجحان فاعلم
[۱]
على الزهراء فى بعض الخلال
[۲]

(مأل بیت)

ام المؤمنین زوجه سید المرسلین «حضرت عائشه» رضى الله تعالى عنها حضرتلى
بعض خصالده «فاطمه الزهراء» رضى الله تعالى عنها حضرتلندن ار جمع در .

(۳۹)

ولم يلعن يزيدا بعد موت
[۱]
سوى المكثار فى الاغراء غال
[۲]

(مأل بیت)

سلفدن بر كيمسه «يزيد بن معاويه» حقنده لعنت ايلدى انجق حدى تجاوز ايدن رفضه
وخوارج كبي بعض اشخاص لعنت ايلديلىر .

[۱] صديقه، ام المؤمنین «حضرت عائشه» رضى الله تعالى عنها لقب شريفلى در .
[۲] زهراء، ام رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم «حضرت فاطمه» رضى الله تعالى عنها لقب
شريفلى در . وجوه تلقيبات، «حضرت صديقه» رضى الله تعالى عنها خدمت نبويه كمال صداقتندن
و «حضرت فاطمه» رضى الله تعالى عنها اشراق جمال تابدارلى اولسندن عبارت اولوب تفصيلي،
كتب سير وتواريخده مسطور ومذكوردر .

[۳] خلال، خصال معناسنه در .
[۴] لعن، لغتده طرد معناسنه در . اصطلاحده بر شخصى حضرت حقا رحمت آلهيه سندن طرد
وتبعيد ايلك معناسنده استعمال اولنور .

[۵] مكثار، مفعال وزننده كثرندن مبالغه معناسنى مفيد اولوب «قوال» معناسنه در . «قوال»
چوق سوزلى كيسه ديمكدر .

[۶] غالى، غلو لفظندن مأخوذ اسم فاعل در . «غلو»، حدى تجاوز ايلك، «غالى» حدى
بجواز ايديجى ديمكدر .

(۴۰)

وایمان المقلد ذو اعتبار [۱] [۲]
 بانواع الدلائل كالنصال [۳]

(مأل بیت)

مقلد اولان مؤمنك ایمانی معتبر و اعتباری ادله قاطعه نافذه ایله مدلل و مبرهن در .

(۴۱)

وما عذر لذي عقل بجهل [۴] [۵]
 بخلاق الاسافل والاعالی [۶] [۷]

(مأل بیت)

عاقل و بالغ اولان کیسه جهلی سببی ایله معرفت الهی دن محروم اولسه حضور رب العالمین ده او کیسه نك عذری قرین قبول اولمز .

[۱] ایمان، لغتده مطلقا تصدیق معناسنه در . امن کله سندن افعالدر . اكا ایمان ابتدی دیمك، انی تکذیب و مخالفتدن امین ابتدی دیمك اولغله تصدیق، حاصل معنا اولور .
 [۲] مقلد، تقلیددن اسم فاعلدر .
 [۳] نصال، نصل لفظنك جمعی در . «نصل» اوق دمیرینه اطلاق اولنور .
 [۴] عذر کله سنك اوج معناسی واردر . بریسی «فعل معهودی بن ایشله دم» دیمکدر . دیگرى «فعل معهودی شو سبب ایله ایشله دم» دیمکدر و دیگر بریسی دخی «فعل معهودی ایشله دم لکن من بعد ایشله دم» دیمکدر . نظم مذکورده مراد، معنای ثالث در .
 [۵] عقل، لغتده منع و قید معنالیینه در . عرفده بر نور روحانیدرکه انکله علوم ضروریه و نظریه ادراک اولنور .

[۶] اسافل، اسفل لفظنك جمعی در . «اسافل» دن مراد قمرک فلك ماتحتی در .

[۷] اعالی، اعلى لفظنك جمعی در . «اعالی» دن مراد، فلك قمرک مافوقی در .

(۴۲)

وما ایمان شخص حال بأس [۱]
 بمقبول لفقهد الامتثال

(مأل بیت)

معاینه عذاب وقتنده حادث اولان ایمان که «ایمان بأس» و «ایمان یأس» دینور، مقبول دکلدر . یعنی ایمان یأس صاحبی اولان کیسه عندالله مؤمن اولمز . زیرا مقدا امر الهی به امتثال ایدوب ایمان ایلماشدر .

(۴۳)

وما افعال خیر فی الحساب [۱]
 من الايمان مفروض الوصال

(مأل بیت)

وصالی مفروض اولان «صوم» و «صلوة» کبی اعمال حسنه، ایماندن محسوب دکلدر .

(۴۴)

ولا یقضى بکفر وارتداد [۲]
 بعهر او بقتل و اختزال [۳] [۴]

(مأل بیت)

بر کیسه یه محظورات شرعیه دن اولان زنا و قتل نفوس و غضب اموال کبی افعال منیه ارتکاب ایله کفر و ارتداد حکم ایتمک جائز دکلدر .

[۱] بأس، شدت و مضرت و عذاب معنالیینه در .

[۲] کفر، لغتده ستر و انکار معنالیینه در . اهل کفر، حق ستر و انکار ایلدکری ایچون کافر ایله تسمیه اولنور . عرف شرعه، ایمان شانندن اولان کسه نك عدم ایمانه اطلاق اولنور . بو حالده ایمان ایله کفر بیننده تقابل عدم و الملکه اولور . کفر، واجب الايمان اولنلری انکار ایتمکدن عبارت اولمق ذهابنده بولنانلرک کلامنه کوره بین الکلمتین تقابل و تضاد اولور . کفران، اکثریا نعمته استعمال اولنورکه شکر مقابلی در . کفور، انکار دینده و انکار نعمته ده استعمال اولنور . کفر، قول و فعل ایله دخی اولور . ایمان کله سنی معرفت لفظی ایله تفسیر ایدنلره کوره کفر، جهل بالله اولور . ایمان کله سنی طاعات لفظی ایله تفسیر ایدنلره کوره کفر، معاصیدن عبارت اولورکه طائفه خوارج اومسلکه ذاهبدر .

[۳] عهر، عین مهمله نك فتحی و حانک سکونی ایله زنا معناسنه در .

[۴] اختزال، انقطاع معناسنه اولغله نظم مذکورده «اختزال» دن مراد، قطع اعضا

و غضب اموال کبی ظلم و جنایتدر .

(۴۵)

ومن ینو ارتدادا بعد دهر یصر عن دین حق ذالسال

[۱]

(مأل بیت)

نعوذ بالله تعالی موقتاً ارتداد قصد و نیت ایدن کیمسه فی الحال دیندن چیقوب کافر اولور.

(۴۶)

ولفظ الکفر من غیر اعتقاد بطوع رد دین بالاغتفال

[۲]

(مأل بیت)

بر کیمسه جهالتی سببی ایله کفر اولدیغنی یلیه رک طوع واختیاری ایله العیاذ بالله برکله کفر تفوه ایلسه اول کیمسه دائره اسلامدن چیقوب ظلمت آباد کفره داخل اولور.

(۴۷)

ولایحکم بکفر حال سکر بما یهذی ویلغو بارتجال

[۶]

[۵]

[۴]

[۳]

(مأل بیت)

کیفیت خمر ایله سرخوش اولان کیمسه یه حال سکرنده کله کفر تفوه ایلسه کفری ایله حکم اولنمز.

[۱] انسال، خفیه چیقتم معناسنه اولوب ترجه ده صییرلق لفظی ایله تعبیر اولنور.

[۲] اغتفال، افعال وزنده غفلت لفظندن مشتق در.

[۳] سکر، اول برحالت درکه شارب ایله عقلی بیننه عارض اولور. بعض قوله کوره سکر، بر سروردرکه بعض اسبابنه مباشرته عقله غالب اولوب انسانی موجب عقلی ایله عملدن منع ایدر. حد سگری، امام اعظم وهام افخم حضرتلری ارضی سمدان ورجلی مرآه دن تمیز ایده مامکدن عبارت اولمق اوزره بیان بیورمشدر. امامین حضرتلری کلامک مختلط اولوب مستقیم اولماسی ایله تفسیر بیورمشلردر. ایکی مرجعک بیانی بردر. سکرانک وجه مشروح اوزره عدم کفری استحصانی در. قیاس اولان کفری در. وجه استحصان بودرکه سکران، اول هذیان ایله کفری قصد واعتقاد ایلدیکندن بشقه عقلنده نوع خلل عارض اولمشدر.

[۴] بهذی، هذیان لفظندن مشتق فعل مستقبل معلوم در. هذیان، ساقط الاعتبار اولان کلام، یاخود کلام فاحش معناسنه در.

[۵] یلغو، لغو لفظندن فعل مستقبل در. (لغو)، عبث ویهوده اولان کلام معناسنه در.

[۶] ارتجال، من غیر تفکر تکلم ایتک معناسنه در.

(۴۸)

وما المعدوم مرئياً وشيئاً لفقہ لاح فی ین الهلال

[۴]

[۲]

[۳]

[۱]

(مأل بیت)

معدومه حال عدمنده رؤیت الهی تعلق ایلمز واکا «شی» لفظی دخی اطلاق اولنمز بو دعوایه هلالدن ظاهر اولان علم دلیل اولور.

[۱] مرئی، «رؤیت» دن اسم مفعول معناسنه در.

[۲] فقه، لغتده فهم و علم معناسنه در.

[۳] لاح، ظهر معناسنه در.

[۴] هلال، ها حرفنک کسری ایله برکیه لک علی قول ایکی کیجه لک یکی آیه دینور. ماه نو معناسنه یاخود اوج کیجه به قدر ویاخود بدنجی کیجه به قدر هلال اطلاق اولنور وهر آیک اخرنده یکرمی التنجی ویکرمی بدنجی کیجه لک آیه دخی هلال اطلاق اولنور ماعدایه یعنی مابینه قر دینور. ناظم مرحومک رؤیت مسئله سنده هلالدن ظاهر اولان علم دلیلدر بیورمسندن مقصدی شودرکه هلال، قبل الطلوع معدوم اولمغه غیرمرئی اولوب طلوع ایلدیکه تدریجاً مرئی اولور قبل الطلوع مرئی اولمقیغندن معلوم اولدی که رؤیتک انتقاسی علتک ورؤیتدن اولان شرطک یعنی وجودک انتقاسندن ناشی در ووجود شاهده غلت اولمغه غائبده دخی غلت اولور زیرا شاهد و غائبده علتک تبدلی ممتنع در. معلوم اولدیغنی اوزره معدومک ایکی نوعی واردر بریسی «معدوم ممتنع» و دیگرکی «معدوم ممکن» در. «معدوم ممتنع» وجودی ممتنع وعدمی واجب اوله شریک باری واجتماع ضدین کی. «معدوم ممکن» وجود وعدمی کندوسنه نسبتله مساوی اوله. نوع اوله بالاتفاق رؤیت تعلق ایلمز وبالاتفاق شی اطلاق اولنمز. زیرا من کل الوجوه ثبوتی ممتنع در نوع ثانی به قبل وجوده رؤیتک تعلقنده اختلاف واردر. اهل سنتک بیاننه کوره معدوم ممکنه رؤیتک تعلقی ممتنع در زیرا علت رؤیت، وجوددر وجود ایسه منتفی در کذلک حال عدم من حیث هوهو رؤیت وعدم رؤیت ایله متفاوت اولمز معدوم ممتنع بالاتفاق رؤیتک تعلقی ممتنع اولنجه ممکن الوجود اولان معدومه دخی تعلقک امتناعی لازم اولور زیرا الحاله هذه او دخی معدوم در.

(۴۹)

ودنیانا حدیث والهیولی [۱]
 عدیم الکون فاسمع باجتدال [۲]
 [۳]

(مأل بیت)

دنیا که اشبو عالم کون وفساددر، جمیع اجزاسیله حادثدر. یعنی صکره دن وجوده کلشدر وفلاسفهنک «هیولی» دیدکاری که اصل عالم اوله جقدر اصلی یوقدر. عدیم وغیر موجوددر. بوکلامی آویزه کوش هوش ایلک لازمدر.

(۵۰)

وان السُّحْت رزق مثل حِلّ [۴]
 وان یکره مقالی کلّ قال [۵]
 [۶]

حرام دخی حلال کبی رزقدر. سوق الهی ایله انسانه واصلدر. اهل اعتزال بو عقیده نک خلافندهدر.

[۱] دنیا، فلك قمرک ماتحتیدر. لکن نظم مذکورده مراد، اخرت مقابلی درکه اشبو عالم علوی وسفلی در وحدوث عدمدن وجوده خروجدر کافه اهل سنت عندنده جمله سموات وارضین وما فیها جمیع اجزاسیله محدثدر معدوم ایکن ایجاد رب العالمین ایله موجود اولدی.

[۲] هیولی، ها حرفنک فتحی ویا حرفنک ضمی والف حرفنک قصری ایله و «ابن قطاع» نقلی اوزره یای مضمومه نک تشدید ایله دخی جائز اولق اوزره لفظ یونانی اولوب قطن یعنی بموق معناسندهدر. حکمای سلف طینت عالمه بالتشبییه هیولی اطلاق ایلدیلر. بموق، اصل انواع ثیاب اولدینی کبی سرشت عالم دخی اصل انواع صور کونیهدر. بعدذا عالمک بذواتها وصفاتها حدوثنه اهل اسلام بووجهله استدلال ایلدیلر که عالم دنیلان شی، اعیان واعراضدن عبارتدر (اعیان)، بنفسه قائم اولان شی در جسم وجوهرکی. (اعراض)، غیر ایله قائم اولان شی در حرکت وسکون ولون وصوت کبی. اما اعیانک حدونی ثابتدر.

[۳] اجتدال، فرح وسرور معناسندهدر.

[۴] سحت، سین حرفنک ضمی ایله حرام معناسندهدر.

[۵] حل، حا حرفنک کسری ایله حلال معناسندهدر.

[۶] «قال» کلمه سی «قلا» لفظندن اسم فاعل اولوب بغض ایدیجی معناسندهدر. «مقال» ایله «قال» بیننده جناس ناقص وارددر.

(۵۱)

وللدعوات تأثیر بلیغ [۱]
 وقدینفیه اصحاب الضلال [۲]

(مأل بیت)

صلحا وزهاد وعامة مؤمنینک احياء واموات حقنده دعاری مؤثر واثار منافی
 متواصلدر. لکن معتزله طائفه سی انکار ایدرلر.

[۱] دعوات، عین حرفنک فتحی ایله «دعوة» لفظنک جمعی اولوب دعا معناسندهدر.

علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیوردینی اوزره بعضاً اثر دعانک فی الحال ظهور ایتماسی وجوه عدیده یه مبنی در. (وجه اول) اجابت، لامحاله حاصلدر. زیرا اجابت دعا، قضای حاجتک غیری در زیرا اجابت دعا، عبد یارب دیدکده حضرت حقک لیبک یا عبد قول شریفندن عبارتدر بوایسه هر موحد ایچون موعود وموجوددر. وقضای حاجت، اجابتک لازمی درکه مسئولی اعطا الملکدر. بوایسه فی الحال وبعضاً فی المأل اولور. (وجه آخر)، اجابت، جهت واحده ایله اولمز بلکه جهات عدیده ایله اولور نته کیم «لاترد دعوة المسلم الا لاحدی ثک اما ان یعجل له فی الدنیا واما ان یؤخر فی الآخرة واما ان یصرف من السوء بقدر مادعی» حدیث شریفی اکا دالدر. (وجه آخر)، اجابت دعا، هر نقدر «اجیب دعوة الداع اذا دعان» کریمه سننده مطلق ایسه ده «بل ایاه تدعون فیکشف ماتدعون الیه ان شاء» آیت کریمه سننده مشیته تعلیق ایله مقید اولغله مطلق مقیده محمول اولور. (وجه آخر) اجابت الهی، اجابت عبد ایله مشروطدر نته کیم «فلیستجیبوا لی ولیؤمنوا بی» آیت کریمه سی اکا دلالت ایدر. «فلیستجیبوا عملاً ولیؤمنوا بی اعتقاداً» عباره سی ایله تفسیر اولمشدر. ایددی بوصفت ایله موصوف اولان مرد، محریک شفه ایلدیکی آنده دعاسی مستجاب اولور. امام جزری علیه رحمة الباری حضرتلری طرفندن تحقیق وبیان بیوردینی اوزره دعانک اجابتی خصوصنده شروط عدیده اولوب شروط مذکور، مأکولات ومشروبات وملبوسات ومکسوباتده حرامدن اجتناب واخلاص وتنظیف لباس وتطهر ووضوء واستقبال قبله ودریز اوزره قعود وناقله نماز وتقذیم عمل صالح وحمد وثنا وصلوات شریفه ورفیع یدین وتأدب وخشوع وتذلل واسماء حسنی ایله سؤال وانبیای عظام علیهم الصلوة والسلام حضراتنه وعباد صالحینه توسل وخفض صوت وکنهاه اعتراف وتوبه واستغفار وادعیة صحیحه اختیار وعزم واستحضار قلب ورغبت والحاح واجتهاد وتکرار ایله دعا واثم وقطیعة رحله عدم رجا وآخرنده تأمین واللری یوزه مسح وینه حمد وثنا وصلوات شریفه قرائت ایتک کبی اموردن عبارتدر.

[۲] (بنفیه) نفی کلمه سندن فعل مستقبلدر.

(۵۲)

وفي الاجداث عن توحيد ربي [۱]
سبيلي كل شخص بالسؤال [۲]

(مأل بیت)

جمله انسان فوت اولوب قبره دفن اولندقدن صكره لامحاله توحيد الهی دن سؤال اولنه جقدر.

(۵۳)

وللكفار والفساق بعضا [۳]
عذاب القبر من سوء الفعال [۴]

(مأل بیت)

نسخه اولايه قدر جميع كفار عذاب برزخه كرفار وبوحال من غير توبة وفات ايدن بعض عصاة مؤمنين حقنده دخي دركار اولور.

[۱] اجداث، «جدث» لفظنك جمی در. «جدث، جیم و دال حرفلرینك فتحه حرکه لری ايله قبر معناسنه در.

[۲] سبیلی کلمه سنده کی سین حرفی ادات استقبالدر. یبلی «بلا» لفظندن فعل مستقبل مجهولدر. «بلا» لفظی امتحان معناسنه در.

[۳] معلوم اولدیغی اوزره اهل سنت متفق درکه قبرده سؤال و جمله کفار و بعض عصاته عذاب واقعدر. اهل سنتك دليلی «القبر روضة من رياض الجنة او حفرة من حفر النيران» و «نعوذ بالله من عذاب القبر» و «استزهوا من البول فان عامة عذاب القبر منه» و «ان الميت ليعذب ببكاء اهله عليه» حدیث شریفلری در و رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری برکون ایکی قبر اوزرینه اوغرایوب «انهما ليعذبان وما يعذبان في كبيرة بل لان احدهما كان لا يستتره من البول والاخر كان يمشي بالنميمة» بیورمشلردر.

[۴] فعال کلمه سی فا حرفنك کسری ايله شرده و فتحی ايله خیرده استعمال اولنور.

(۵۴)

حساب الناس بعد البعث حق [۱]
فكونوا بالتحرز عن وبال [۲]

(مأل بیت)

نسخه ثانیه ايله جمله موتا دیریلوب عرصه محشرده هر کس اقوال و افعالندن حساب اولنق حق در اعتقادی واجبدر و خلاف شریعت غرا اعمالدن احتراز ایلك لازمدر.

(۵۵)

ويعطى الكتب بعضا نحو يمى [۳]
و بعضا نحو ظهر و الشمال

(مأل بیت)

بعد البعث هر کسك خیر و شری محتوی دفتر اعمالی که ایام حیاتنده قید و تحریره مؤکل اولان کرام کاتبین ملکلری ثبت ایلمشلایدی او دفترلر مؤمنلرک صاغ جانبلرندن و کفارک ارقه وصول جانبلرندن ویرلمسی حق و واقعدر.

(۵۶)

و حق وزن اعمال و جرى [۴]
على متن الصراط بلاهتبال [۵]

(مأل بیت)

عرصه محشرده هر کسك خیر و شر عمللری وزن اولنق حق در. كذلك جمله عبادك جهنم اوزرینه ممدود اولان صراط اوزرندن مرور ایتملری حق و واقعدر.

[۱] تحرز، لغته صافنق معناسنه در.

[۲] وبال، واو حرفنك فتحی ايله عبد جهنندن اولان کناهدر ظلم و قتل کبی.

[۳] نحو، ظرف اولوب جهت معناسنه در.

[۴] متن، ظهر یعنی ارقه معناسنه در.

[۵] اهتبال، کذب معناسنه در.

(۵۷)

ومرجو شفاعة اهل خير [۱]
لاصحاب الكبار كالجبال [۲]

(مأل بیت)

انبیای عظام علیهم الصلوة والسلام حضراتی ایله اولیای کرام و علمای ذوی الاحترام
حضراتنک و پسران اخیارک روز قیامتده جبال کبی کنه کبار مرتکبیرینه شفاعت ایدوب
مستحق اولدقلری عذاب و عقابدن تخلیصه وسیله اوله جقلری مأمولدر.

(۵۸)

وذوالایمان لایبق مقیما [۳]
بشوم الذنب فی دار اشتعال [۴]

(مأل بیت)

ذنوب کبیره صاحبی اولان کمنسه من غیر توبه فوت اولوب شامت عصیانی سببی
ایله جهنمه داخل اولسه کفار کبی ابدی قالمیوب لامحاله خروج و جنته دخول و ولوج
ایلیه جکدر.

(۵۹)

وما المقتول مقطوعا علیه [۱]
سوی ذاعند اصحاب الضلال [۲]

(مأل بنت)

مقتول اولان میتک اجلی منقطع دکدر. یعنی قتل اولنمسهده او زمانده فوت اولوب
اولیه جنی مقطوع و معین دکدر.

[۱] مرجو، رجا لفظندن اسم مفعولدر.

[۲] کبار، قتل نفس وزنا و شرب خمر و امثالی بیوک کنه لردن عبارتدر.

[۳] شوم، سعادتک ضدی اولوب اغورسزلق معناسندهدر.

[۴] اشتعال، علونک معناسندهدر. «دار اشتعال» لفظندن مراد، جهنمدر.

(۶۰)

لقدم البست للتوحيد نظما [۱]
بدیع الشكل كالسحر الحلال [۲] [۳]

(مأل بیت)

توحيد حضرت واحد بیچون چرایه شکل و هیئت بدیع و زیبا و سحر حلال آسا
دلربا اولان خلعت نظم الباس ایله تزیین و ترصیع ایلدم دیمکدر.

[۱] نظم، منظوم معناسندهدر.

[۲] شکل، برشیئی حدودی ایله محیط اولان هیئته اطلاق اولنور.

[۳] سحر، سین حرفنک قحی و حا حرفنک سکونی و قحی ایله و كذلك سین حرفنک ضمی ایله
لغتدر. آق جکره دینورکه ره دخی دینور. جمی، سحور و اسحار کلور. سحر، جادولق معناسنده
دخی استعمال اولنور. سحر، اوج وجه اوزره در بریسی محض خداع و تحیلاتدرکه حقیقتی یوقدر.
شعبده و کوز باغیچلیق تعبیر اولنور خفت ید و سرعتدن نشأت ایدر. دیکری شیاطینه تقرب سببی
ایله بعض مرتبه معاوتلرینی استجلاب ایله اولور. اوچنجیسی العیاذ بالله ارتکاب کفر ایله افسون ایدرک
صور و طبایعی کویا که تغییر ایدرلر مثلا بعض ادبی حمار ایدرلرکه بو دخی کرچه مؤثردر لکن،
حقیقتی یوقدر مسحور اولان ادم، کندوسنی حمار قیاس ایدر. هر حالده سحرک و قوعی واردر نته کیم
«سوره معوذتین» اولباده شرف نازل اولدیغی معلومدر. سحر، شرعاً مذموم و حرامدر. بعض علمای کرام
حضراتنک بیانیه کوره سحر کلمه سنک ایکی معناسی واردر. بریسی، باطلی صورت حقه اظهار و دیکری
بعض معجز و محیر اولان علم و عمل ایله نفوس شخصیهده تأثیردر تأثیر مذکور، یا مسحور اولان شخصک
عقلنی سلب و یا خود قوتی اخذ و یا خود طبیعتنی تنغیر ایله اولور. ایکی نوعی دخی شرعاً حرامدر. لکن
بعض بلیغ و بدیع کلامه اطلاق اولنورکه بوده او مثللو کلامک غرابت و بداعتی نفوسده مؤثر اولوب طباع
و قلوبنی اختیار مشتمل و مجذوب اولق علاقہ سی ایلهدر. نته کیم «ان من البیان لسحرا» حدیث شریفنده
واقع اولمشدر. ناظم مرحوم حضرتلری سلاست الفاظ و عذوبت عبارات و حسن نظم و ترتیب ایله بی اختیار
کندوسنه قلوبک مصطاد و منقاد اولدیغی جهتله منظومه مبارکه سنی ابتدا سحره تشبیه و بعده حلال
ایله توصیف بیورمشدر. زیرا مطلق سحره تشبیه ایله حرام اولان سحرک ذهنه متبادر اولسیله
طباع اسلامه نافر حاصل اولور ایدی. لکن حلال ایله موصوف اولدقده اتیان مثلشدن غیری
معجز اولدیغنی افاده مراد اولدیغی مستبان اولمغه هرکس شوق درون ایله راغب اولور.

(۶۱)

یسلی القلب کالبشری بروح ویحی الروح کالماء الزلال

[۱] [۲] [۳] [۴] [۵]

(مأل بیت)

اشبو منظومه غرا قلوب اهل ایمانی مژده عظیم کبی ایراث طرب وراحت ایله
متسلی ومنبسط ایدوب مانند آب زلال روحک حیات ابدیه سنه وسیله اولور.

(۶۲)

فخو ضوافیه حفظا و اعتقادا تنالوا جنس اصناف المنال

[۶] [۷]

(مأل بیت)

اشبو منظومه غرانک مطالعه سی ایله اکتفا ایتیوب بلکه ازبر و اعتقادینه همت
اولنق لازمدرکه انواع الطاف ربانیه و اصناف اعطاف صمدانیه نائلیت میسر اولسون.

[۱] یسلی، تسلیه دن فعل مستقبل در. تسلیه، کشف و تجلیه معناسنه در.

[۲] قلب که، فارسیده دل و ترکیده کوکل تعبیر اولنور، مقلوبیت و قابلیت و سرعت خواطر و تلون
سببی ایله متقلب اولدینی ایچون قلب لفظی ایله تسمیه اولمشدر صدرک یسارنده مودوع صنوبری الشكل
مضعه در انکله قائم اولان لطیفه ربانیه که بصیرت لفظی ایله تعبیر اولنور قلب دخی اطلاق اولنور
« لایسعی ارضی و سمائی و لکن یسعی قلب عبیدی المؤمن التقی الوراع » حدیث قدسیسی موجبجه
طرف حقدن « سعه » ایله موصوف اولان اشیانک اعظمیدر و نفس انسانی به متعلق روح حیوانی نک
معدنی در حکما اکا نفس باطنه و روح باطنه اطلاق ایدر لر بعض محققین طرفندن قلبک یدی
طبقه سی اولدینی بیان بیورلمشدر. طبقه اولی (صدر) درکه محل وسواسدر. طبقه ثانیه (قلب) درکه
محل ایمان در. طبقه ثالثه (شغاف) درکه محل محبت خلق در. طبقه رابعه (فؤاد) درکه محل رؤیت
حق در. طبقه خامسه (حبه القلب) درکه محل محبت حق در. طبقه سادسه (سویدا) درکه محل علوم
دینی در. طبقه سابعه (مهیجه) درکه محل تجلی صفات در.

[۳] روح، را حرفنک فتحی ایله راحت معناسنه در.

[۴] روح، را حرفنک ضمی ایله حیات معناسنه در.

[۵] زلال، قطعا متغیر اولیان عذب و صافی صوبه دینور. ناظم علیه الرحمه اشبو منظومه سنی
قلوب جاهلیه دفع عطش جهالتله ایراث حیات و یاخود قلوب عالمیه ابقای حیاتده آب زلاله تشبیه
المشدر.

[۶] خوضوا، خوض لفظندن فعل امر در «خوض» شروع ایتک معناسنه در.

[۷] منال، عطا واحسان معناسنه در. اصنافک مناله اضافتی خاتم فضه قبیلندن در. جنس تعبیرنده

مبالغه اولدینی ظاهر در زیرا توحید و ایمان جمله عطایای الهیه به وسیله در.

(۶۳)

وکونوا عون هذالعبد دهرا بذکر الخیر فی حال ابتهاال

[۱] [۲] [۳] [۴]

(مأل بیت)

درکاه آلهیه حضور و خضوع ایله متوجه اولدیغکز و قتلرده اشبو منظومه نک
سبب نظمی اولان عبد ضعیفه ذکر بالخیر واستغفار ایله اعانه ایلیه سکز.

(۶۴)

لعل الله یعفوه بفضل و یعطیه السعادة فی المأل

[۵]

(مأل بیت)

مرجو و مسئول درکه دعای خیرکز برکاتی ایله حق جل و تعالی بو عبد حقیرک
سیدناتی فضل و کرمی ایله عفو ایدوب اخرتده فوز عظیم اولان دیدار شریفلری ایله
مظهر سعادت ابدیه ایلیه.

[۱] کونوا، کون کله سندن فعل امر در.

[۲] عون، معین معناسنه در.

[۳] دهرا، اکر معرف اولور ایسه ابد و مدة العمر معناسنه در و منکر یعنی نکره اوله رق
استعمال اولنور ایسه زماندن بر قطعه به اطلاق اولنور. امامین یعنی امام محمد و امام یوسف
رضی الله تعالی عنهما حضراتی عندنده دهرا، منکر اولور ایسه «حین» معناسنه اولوب «حین» مقامنه قائم
اولور دیو بیورمشدر. «حین» لفظی معرفاً و منکرراً الی ما مدته اطلاق اولنور بو حیل، اعدل
و اوسط محامل اولنق حسبیله در. یوقسه بعضا وقت صلوة کبی مدت قصیره ده دخی استعمال اولنور.
بعض علمای کرام حضراتی طرفندن دهرا کله سنک «اسماء حسنی» جمله سندن اولدینی بیان بیورلمشدر.

[۴] ابتهاال تضرع معناسنه در.

[۵] مأل، اول لفظندن اسم مکان اولوب مرجع معناسنه در. نظم مذکورده مأل لفظندن

«اخرت» مراد اولنور.

(۶۵)

وانی الدهر ادعو کنه وسعی لمن بالخیر یوما قد دعالی

(مأل بیت)

بر کیسه بنم ایچون بر کون که مراد بر وقت در دعای خیر ایدر ایسه مدت عمر مده
نهایت قدرتمی انک خیر دعاسنده صرف افراغ ایدرم.

فترجو من الله العیم المراحم البسیط المکارم ان یعفو عنا وعن الناظم
ویرحمنا ویرحمه ویرحم آباءنا و امهاتنا و مشایخنا و احبابنا و جمیع المؤمنین
بجرمة رسوله الامین ولله الحمد اولاً و آخراً

بحث

(۲۹)

﴿ علم اصول فقه ﴾

(اصول)، اصل لفظنک جمعی در.
(اصل)، «اسفل الشی» معناسنه در. مرجوحه نسبتاً راجحه دخی (اصل) اطلاق اولنور.
جزئیاتنه شامل و منطبق اولان قانون وقاعدهیه (اصل) اطلاق اولنور.
مدلوله نسبتله دلیلله (اصل) اطلاق اولنور.
«الاصل علی مایبنی علیه غیره» تعریفی ایله دخی معرف در.
(اصل)، محتاج الیه معناسنه دخی کلور نته کیم حیوانده اصل اولان غدادر دینور.
اولی و احرری اولان شیئه دخی (اصل) اطلاق اولنور نته کیم انسانده اصل اولان
علم در دینور که علم، جهلدن اولا و احرادر معناسنی متضمن در.
متفرع علیه دخی (اصل) تسمیه اولنور فرزندله نسبتله پدر کبی.
حالت قدیمیه دخی (اصل) اطلاق اولنور نته کیم اشیاده اصل اولان اباحه و طهارت در
دینلور.

اشیاده (اصل) اولان، عدم در چونکه عدم، اشیاده وجود اوزرینه مقدم دره.
کلامده (اصل) اولان حقیقت در.
مسببک سببه مبتنی و محتاج اولسی جهتیله سبب دخی (اصل) در.
دینده (اصل) اولان توحید در.
«الاصل بقاء الشی علی ما کان» عبارسه سی ایله دخی تعریف اولنور که بر شیئک
بولندیغی حال اوزره بقاسی (اصل) در دیمکدر.
اسماده (اصل) اولان تنکیدر. یعنی نکره اولمقدر.
شرعیاتده (اصل) اولان برائت ذمت در.

اسمه (اصل) اولان ثبوت اوزرینه دلالت در كرك صفت اولسون عالم كبی و كرك صفتك غیرى اولسون غلام كبی. اما تجدد اوزرینه دلالت، صفاتده امر عارضی در.

اسم اشارتده (اصل) اولان، محسوس مشاهده اشارتدر كرك قریب اولسون و كرك بعید اولسون .

افعالده (اصل) اولان تصرف در .

عواملدن عاری اولان اسماده (اصل) اولان، سکون اوزرینه وقف در.

تعریفده (اصل) اولان عهددر .

صفاتده (اصل) اولان توضیح و تخصیص در.

وصفده (اصل) اولان تمیزدر .

رفعده (اصل) اولان فاعل اولمقدر .

مبتداده (اصل) اولان معرفه در.

خبرده (اصل) اولان افراددر .

عملده (اصل) اولان فعل در.

جوابده (اصل) اولان سؤاله مشاکله و مماثله در.

اسمه (اصل) اولان اعراب در .

فعلده (اصل) اولان بنادر .

جمله لرده (اصل) اولان جمله فعلیه در.

مثانده (اصل) اولان معرب اولمقدر .

خبرده (اصل) اولان مبتدادن متأخر اولمقدر .

عاملده (اصل) اولان معمول اوزرینه تقدم ایتمکدر .

حروف قسمده (اصل) اولان با حرفی در.

تشبیهده (اصل) اولان مشبه در.

(علم اصول فقه)، علوم شرعیه دن اولوب ادله اجمالیه یقینیه دن احکام شرعیه فرعیه نك صورت استنباط و استخراجدن باحث در.

(موضوع)، علم اصول فقهك موضوعی احکام شرعیه نك کیفیت استنباطی حیثیتی ایله ادله شرعیه کلیه در.

(مبادی)، علم اصول فقهك مبادیسی علوم عربیه ایله بعض علوم شرعیه و عقلیه دن مأخوذدر .

(غرض)، علم اصول فقهك غرضی ادله اربعه دن احکام شرعیه نك صورت استنباطنه تحصیل ملکه ایتمکدر. ادله اربعه (کتاب)، (سنت)، (اجماع)، (قیاس) در.

(فائده)، علم اصول فقهك فائده سی علی وجه الصحه احکام شرعیه بی استنباط ایتمکدر.

(کتاب) لفظ شریفندن مراد، قرآن عظیم الشان در. لفظ مذکورك ذکرى، علم تفسیر شریف مجتهد قرآن کریمك بیان اسامی جلیله سی صره سنده گذران ایتمکدر .

(سنت)، لغتده طریقت معناسنه در. كرك مرضی اولسون و كرك غیر مرضی اولسون. شرعه فرض و واجب اولیه رق طریقه مسلوکه در. سنت احیاناً مع الترك رسول اعظم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت تهرینك مواظبت بیوردقلری عادت حسنه در. اگر مواظبت مذکور، عبادت طریقیله اولور ایسه (سنن هدی) در. اگر عادت طریقیله اولور ایسه (سنن زوائد) در. (سنن هدی) اقامتی تکمیل دین ایچون اولان سنت اولوب ترکنده کراهت و یا اسانت واردر. (سنن زوائد)، اول بر سنت درکه انك اقامتی حسناتدن اولوب ترکنده کراهت و اسانت یوقدر. سنن زوائد رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرت تهرینك قیام و قعودنده و لباس و اکلنده اولان عادت سنیه لری کبی در .

(اجماع)، لغتده عزم و اتفاق معناسنه در. اصطلاحده امت محمدیه علیه الصلوة والسلامدن اولان مجتهدینك بر عصرده دینه منسوب اولان امر اوزرینه اتقاقی در. دیگر بر تعریفه کوره جماعت اهل حل و عقددن بر جماعتك بر امر اوزرینه عزم تام ایتمسندن عبارتدر .

(اجماع مرکب)، مأخذه اختلاف ایله برابر حکمه اتقاقدن عبارتدر. لکن ایکی مأخذدن بریسنك فسادی ایله حکم مختلفیه اولور. بونك مثالی «قی» ایله «مس» ک معاً وجودنده انتقاض طهارت اوزرینه اجماعك انعقاد ایتمسیدر لکن مأخذ انتقاض، عند الحنفیه «قی» و عند الشافیه «مس» در. «قی» ک ناقض طهارت اولماسی فرض و تقدیر اولنسه عند الحنفیه انتقاض ایله حکم اولمز و اولحالده اجماع باقی اولمز. کذلک «مس» ک ناقض طهارت اولماسی فرض و تقدیر اولنسه عند الشافیه انتقاض ایله حکم اولمز و اولحالده کذلک اجماع باقی اولمز.

(قیاس)، قافك کسری ایله لغتده بر شیئی اخر شی ایله تقدیر ایتمک معناسنه در.

مساوات معنسانه دخی کلور. جمعی اقیسه در. بر روایت کوره اصل قیاس (سبق) در. شرعه «القیاس عبارة عن المعنى المستنبط من النص لتعدية الحكم من المنصوص علیه الى غیره وهو الجمع بین الاصل و الفرع فی الحکم» تعریفی ایله معرف در. یعنی قیاس، حکمک منصوص علیهن غیریه تعدیسی ایچون «نص» دن مستنبط اولان معنادن عبارتدرکه حکمه اصل ایله فرع بیننی جمع ایتمکدر.

(نص)، نونک قحی و صادق تشدید ایله لغته دلیل و خبر و ظهور معنارینه در. جمعی «نصوص» و «نصاص» کلور. اصطلاحده معنای واحدن غیریه معنایه احتمالی اولیان و بر روایت کوره تأویله احتمالی اولیان لفظدن عبارتدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفیندن بر ذات عالیقدر «احمد بن علی ابو بکر الرازی» علیه رحمة الباری حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرت نبویهک (۳۰۵) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۳۷۰) نجی سنه سنده بغدادده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفین کرامدن بر ذات معالی سمات دخی «عبیدالله بن عمر بن عیسی ابو زید الدبوسی» [۱] حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری هجرت نبویهک (۴۳۰) نجی سنه سنده بخاراده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفین کرامدن بر ذات ستوده صفات دخی «علی بن محمد بن الحسین بن عبدالکریم بن موسی بن عیسی بن مجاهد ابو الحسن فخر الاسلام البزدوی» در. مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرت نبویهک (۴۰۰) سنه سی حدودنده قدم زن مهد وجود اولوب (۴۸۲) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مصنفین کرامدن بر ذات جلیل الصفات دخی فخر الاسلام البزدوی حضرتلریک «ابو الیسر» دیمکله معروف اولان برادر مکرملری «محمد بن محمد بن الحسین بن عبدالکریم ابو الیسر البزدوی» حضرتلری در. مشارالیه حضرتلریک تصانیف معتبره سنده یسر و سهولت اولمق حسبیله «ابو الیسر» دیمکله شهرت شعار اولدینی و فخر الاسلام حضرتلریک دخی تصانیفنده عسرت اولمق حسبیله «ابو العسر» دیمکله اشتهار ایلدیکی [۱] دبوسی، دبوسه منسوب دیمکدر. (دبوسه)، دال حرفنک فتحه حرکه سی و با حرفنک ضمی ایله بخارا ایله سمرقند بیننده برقریهک اسمی در.

مروی در. مشارالیه «ابو الیسر» حضرتلری مناقب جلیله و فضائل کثیره اصحابندن ایدی. تاریخ هجرت نبویهک (۴۲۱) نجی سنه سنده زیور بزم شهود اولوب (۴۹۳) نجی سنه سنده بخاراده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفین کرامدن بر ذات حمیده صفات دخی «شمس الأئمه محمد بن احمد بن ابی سهل ابو بکر السرخسی» حضرتلری در. تاریخ هجرت نبویهک (۵۰۰) نجی سنه سی حدودنده ارتحال دارنعیم بیورمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفین کرامدن بر ذات ستوده صفات دخی «المولی ابو العباس احمد بن علی بن ثعلب بن ضیا مظفرالدین بن الساعاتی البغدادی» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۶۸۳) و بر روایت کوره (۶۸۲) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر. علم اصول فقهده افخم مؤلفین کرامدن بر ذات جلیل القدر دخی «المولی عبدالله بن احمد بن محمود ابو البرکات حافظ الدین النسفی» حضرتلری در.

علم اصول فقهده اعظم مؤلفین کرامدن بر ذات عالیقدر دخی «عمر بن محمد بن عمر الشیخ جلال الدین الحلبازی» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۶۹۱) نجی سنه سنده ارتحال داربقا بیورمشدر.

علم اصول فقهده اکابر مؤلفین کرامدن بر ذات معالی سمات دخی «ابو عبدالله محمد بن محمد بن عمر حسام الدین الاخسیکی» [۱] حضرتلری در. تاریخ هجرت نبویهک (۶۴۴) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

اعظم فقهای کرامدن «امام ارموی» و «امام فخرالدین الرازی» و «المولی الفاضل صدر الشریعه عالم محقق و حبر مدقق عبیدالله بن مسعود بن محمود بن عبیدالله بن محمود صدر الدین محبوبی» و «المولی العالم العامل و الفاضل الکامل شمس الدین الفناری» و «قاضی بیضاوی» و «المولی محمد بن فرامرز بن خواجه علی الشهیر بمولانا خسرو» حضرتلری دخی علم اصول فقهده تألیفات نفیسه و معتبره اصحاب ذوی الاحترامندن در.

بالاده اسامی شریفه سی ذکر و بیان اولان ذوات معالی سمات حضرتلریک علم اصول

[۱] اخسیکت، خای معجمه دن صکره سین مهمله و اخرنده ثای مثله ایله ماوراء النهرده برقریهک اسمی در.

فقهده تألیف بیورمش اولدقلری کتب شریفه علم مذکورک کتب معتبره ونفیسه سندن اولوب علمای کرام حضراتی طرفلندن کتب مذکوره اوزرینه پک چوق شرح وحاشیه لر تحریرینه بذل نقدینه عاطفت بیورلمشدر . رحیم الله

[علم فقه]

(فقه) لغتده « العلم بالشی » یعنی شیئه علم معناسنه در . اصولین اصطلاحده ادله تفصیلیه دن مکتسب اولان احکام شرعیه فرعیه علم معناسنه در . عند الفقهاء حفظ الفروع معناسنه در . اهل حقیقت عندنده علم ایله عمل بینی جمع ایتمکن عبارتدر .

(موضوع) علم فقهک موضوعی، فعل مکلفدر .

(غایت) ، علم فقهک غایتی فوز سعادت داریندر .

علم فقه، « کتاب » و « سنت » و « اجماع » و « قیاس » دن استمداد ایدر .

علم فقهک فضل و شرفی سائر علملردن کثیر وشهر اولدینی فقههای کرام حضراتی نزدنده متفق علیه در .

(نظم)

إذا ما اعترّذ و علم بعلم فعلم الفقه اولی باعترّاز
فکم طیب یفوح ولا کمسک وکم طیر یطیر ولا کباز

« ومن یؤت الحکمة فقد اؤتی خیرا کثیراً » آیت کریمه سنده کی « حکمة » کلمه شریفه سنک ارباب تفسیر عندنده « علم فروع » یعنی « علم فقه » ایله مفسر اولسی حسبیه علم فقه شریفک مظهر مدح خدا اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر .

(نظم)

و خیر علوم علم فقه لانه یكون الى کلّ العلوم توّسلا
فان فقیها واحدا متورعا علی الف ذی زهد تفضل واعتلی

معلوم اولدینی اوزره علومک تعلی یا « فرض عین » و یا « فرض کفایه » و یا « مندوب » و یا خود « حرام » و یا « مکروه » و یا « مباح » در .

(فرض عین) اولان علملر، فرائض اسلامدن انسانک دیناً وعملاً محتاج اولدینی علملردن عبارتدر . انسانک دیناً محتاج اولدینی علملر « مسائل اعتقادیه » در . عملاً محتاج اولدینی علملر، « وضوء » و « غسل » و « صلوٰة » و « صوم » و « زکاة » و « حج » و « بیوع » وسائر علوم ضروریه در .

(فرض کفایه) اولان، اول علملردرکه امور دنیانک قوامنده او علملردن استغنا حاصل اولیوب آنلرک تعلی فرض کفایه در . او قییلدن اولان علملر، علم طب، علم حساب، علم نحو، علم لغت، علم کلام، علم قرآآت، علم اسانید احادیث، قسمت وصایا ومواریت، کتابت، معانی، بدیع، بیان، اصول، معرفت ناسخ ومنسوخ، علم اثار و اخبار، اصول صناعات وفلاحت وسائر امثالی علملردر . فرض عین، فرض کفایه دن افضلدر، چونکه فرض عین، نفس ایچون حقاً مفروض اولغله اهم ومشقتاً اکثردر . بوحال، فرض کفایه تک خلافته ملابسدر . چونکه فرض کفایه، کافه مفروضدر . هربر امرکه عمومیدر، اخف اولور . هربر امرکه خصوصیدر، اثقل اولور . بعض قوله کوره فرض کفایه افضلدر . چونکه فرض کفایه تک فعلی امتدن باسرها خرج ومشقتی اسقاط ایدر . فرض کفایه تک ترکی ایله بلدهده متمکن اولان کافه ناس عاصی اولور . شو حال، فرض کفایه تک مهم اولدیغنده شک اولدیغنه دلالت ایدر ایسهده معتمد اولان صورت، فرض عینک فرض کفایه دن افضل اولمسیدر .

(مندوب)، لغتده سوکیلو ومستحسن معنارینه در . عندالفقهاء « هو الفعل الذی یكون راجحاً علی ترکه فی نظر الشارع ویکون ترکه جائزاً » تعریفی ایله معرفدر . علمده مندوب اولان فقهده و علم قلبده تجر ایتمکن عبارتدر . « تجر » ک معناسی علم فقه شریفده توسع و علم فقهک مسائل غامضه سنه اطلاع کسب ایتمکدر . سائر علوم شرعیده تجر دخی اوقیلدندر . « علم قلب »، علم اخلاق دیمکدر . علم اخلاق، « علم یعرف به انواع الفضائل وکیفیه اکتسابها وانواع الرذائل وکیفیه اجتنابها » تعریفی ایله معرفدر . یعنی علم اخلاق، بر علمدرکه انکله فضائل انسانیه تک انواعی و اوفضائلک کیفیت اکتسابی و رذائلک انواعی ایله رذائلدن اجتنابک کیفیتی معلوم اولور .

(حرام) اولان علم، علم فلسفه، علم شعبه [۱]، علم تنجیم، علم رمل، علوم طبیعی، علم سحر، علم کهنات در.

(فلسفه) لفظی، یونانی اولوب بونک عربیسی «الحکم المموّه» یعنی «مزینة الظاهر فاسدة الباطن» دیمکدر. بونک مثالی، فلاسفه نك قدم عالمه قائل اولماری و بونک غیری مکفّرات و محرمات کبی در. «احیاء علوم» اسمی ایله مسمی اولان کتابده ذکر و بیان بیورلدینی اوزره فلسفه، رأساً علم اولیوب بلکه اجزاء اربعه دن عبارت اولور. (جزء اول) هندسه و حساب در. اشبو علمر مباح اولوب بوندن هرکیم اولور ایسه اولسون منع اولنمز. الا حساب و هندسه علمرندن فلسفه نك مذموم اولان علمرینه تجاوز ایتسندن خوف اولنان کیمسه منع اولنور. (جزء ثانی) علم منطق در. بو علم، وجه دلیلدن و شروطندن و وجه حدّ و شروطندن بحث ایدر. بونلر علم کلامده داخلدر. (جزء ثالث) الهیات در. علم مذکور، جناب حقک ذات و صفاتندن بحث ایدر. الهیات بحثنده مذاهب فلسفه نك بعضیسی کفر و بعضیسی بدعت در. (جزء رابع) طبیعیات در. اشبو قسم رابعک بعضیسی شرع شریفه مخالف در. بعضیسی اجسامدن و خواصندن و کیفیت استحاله سی ایله تغیرندن باحث اولوب بو حال، نظر اطبایه شبیه در. چونکه طبیب، بدن انسانده مرض و صحت حیثیتی ایله نظر ایلدیکی کبی فلاسفه دخی جمیع اجسامده تغیر و تحرک حیثیتی ایله نظر ایدر. لکن طب ایچون طبیعیات اوزرینه فضل و رجحان واردر. چونکه طب ایچون احتیاج بدیهی اولوب طبیعیتده فلاسفه نك علمرینه حاجت یوقدر.

(علم تنجیم)، «علم يعرف به الاستدلال بالتشکلات الفلکیة علی الحوادث السفلیة» ایله تعریف اولنمشدر. یعنی علم تنجیم تشکلات فلکیه ایله حوادث سفلیه اوزرینه استدلاله کسب معرفتدن عبارتدر. حوادث سفلیه دن مراد، حوادث دنیا دیمکدر. فقهای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورلدینی اوزره علم نجوم، فی نفسه حسن اولوب غیر مذمومدر. چونکه علم مذکور، ایکی قسمدر. بریسی (حسابی) و دیگری (استدلالی) در. (حسابی) اولان نجوم، حق اولوب بوصورت قرآن کریمده شرفوارد اولمشدر. قال الله تعالی «الشمس والقمر بحسبان» ای سیرهما بحساب» ایله مفسردر. (استدلالی) اولان نجوم، سیر نجوم و حرکت افلاک ایله حوادث اوزرینه الله تعالی حضرتلرینک قضا و قدرینه استدلال اولوب بوده جائزدر. بو استدلال،

[۱] شعبه لفظنده صواب اولان صورت، «شعوه» در. (شعوه)، خفیه الید معناسه در سحر کبی. یعنی برشیئک حال اصلینک غیری حال ایله کورلسندن عبارتدر.

طبیبک نبض ایله صحت و مرضدن استدلال ایتسی کیدر. اگر منجم اولان کمنه جناب حقک قضا و قدرینی اعتقاد ایتدیکی و بنفسه غیبی ادعا ایلدیکی حالده کافر اولور. بعدذا علم نجومک مواقیت صلوة ایله قبله تعیین اولنه بیله جک مقداری تعلمده بأس اولدینی و بو مقداردن زیاده سنک تعلمی حرام اولدینی و شو جواز و حرمت قیدی علم نجومک حسابی قسنده اولیوب استدلالی قسنه تعلق ایلدیکی علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورلمشدر.

(علم رمل)، «علم بضروب اشکال من الخطوط والنقط بقواعد معلومة تخرج حروفا تجمع ویستخرج جملة دالة علی عواقب الامور» تعریفی ایله معرف اولوب قطعاً حرام در. «فتاوی ابن حجر» ده علم مذکورک تعلیم و تعلمی شدیداً حرام اولدینی بیان بیورلمشدر.

(علم طبیعی)، «علم یبحث فیہ عن احوال الجسم المحسوس من حیث هو معرض للتغیر فی الاحوال والثبات فیها» تعریفی ایله معرف اولوب «فتاوی ابن حجر» ده بیان بیورلدینی اوزره علم طبیعیدن طریق فلاسفه اوزره اولان مسائل حرام در. چونکه او مسائل، قدم عالمه اعتقاد و سائره کبی مفسده مؤدی در و علم طبیعی جهتده اولان حرمت، علم نجومک حرمتنه مشابهدر. هر ایکسندده علت حرمت، مفسده مؤدی اولمقدن عبارتدر. (علم سحر)، «علم یستفاد منه حصول ملكة نفسانية یقتدر بها علی افعال غریبة لاسباب خفیه» تعریفی ایله معرف در. بو علمک تعلیم و تعلمی حرام در.

(علم کهنات)، «هی تعاطی الخبر عن الکائنات فی المستقبل وادعاء معرفة الاسرار» تعریفی ایله معرف و علم مذکور حرام در.

(علم حرف و موسیقی) دخی تعلمی حرام اولان قسمدن در. (علم حرف) دن مراد، «علم الکاف» اولوب اوده کیمیا به اشارت اولدینی محتملدر. کیمیا به ضیاع مال و فائده سز شی ایله اشتغال اولدینی جهتله حرمتنده شبهه یوقدر. «علم حرف» دن مراد، علم طلسمات و سائره کبی علمره اشارت اولمق احتماللری دخی علمای کرام حضراتی طرفندن ذکر و بیان بیورلمشدر.

(مکروه) اولان علم، شرعاً حرام و مکروه اولان الفاظی جامع اشعار و هجودر.

(مباح) اولان علم، شرعاً غیر ممنوع الفاظ ایله انشاد اولنان شعر در.

فقه شریف، حدیث شریفک ثمره و نتیجه سیدر.

فقيه اولان ذاتك اجر و مثنوباتي محدث اولان ذاتك اجر و مثنوباتندن اقل دكلدر .

فقه شريفی ، «عبدالله بن مسعود» رضی الله تعالى عنه حضرتلری زرع بیورمش و «حضرت علقمه» اسقا و «ابراهیم نخعی حضرتلری» حصاد ایلش و «حماد بن مسلم الکوفی» حضرتلری تنقیح و توضیحیه صرف اجتهاد ایش و امام الامه و سراج الملة «ابو حنیفة النعمان» حضرتلری طحن یعنی اکثار اصول و تفریع فروع بیورمش و تلید امام اعظم «ابو یوسف یعقوب بن ابراهیم قاضی القضاة» حضرتلری دخی امام اعظم و هام افخم حضرتلرینک قواعد و اصولنی تدقیق ایله تزیید فروعاته صرف عنایت ایلش و «الامام محمد بن الحسن الشیبانی» حضرتلری دخی فقه شریفی خبز حالته کتورمش و سائر ناس دخی مشارالیهیم حضرتانک محصول سعی و اجتهادلری اولان احکام شرعیه بی حاضر بوله رق اندن انتفاع و تناول ایلشدر .

(نظم)

الفقه زرع ابن مسعود و علقمة حصاده ثم ابراهیم دوّاس
نعمان طاحنه یعقوب عاجنه محمد خبز و الآکل الناس

علمای کرام حضرتانی جانبندن ذکر و بیان بیورلدینی اوزره علمای سلف ، احکام شرعیه بی ادله اربعه دن استنباط و استخراجده بدل مجهود ایدوب لکن داعیه ضرورت ایله یینلرنده اختلافات کثیره واقع اولمشدر . زیرا ادله شرعیه نك غالبی نص قرآن و حدیث اولوب انلر دخی لسان عرب اوزره نازل و وارد اولسنندن و الفاظ عربیه ، معانی و فیره بی و خصوصیه احکام شرعیه دن اشیاء کثیره بی اقتضا ایتمسندن ناشی بین العلماء خلاف وقوعی معروف اولمغله بو حال مجتهدین کرامک اختلافلرینی ایجاب ایلشدر . بوندن بشقه سنت و حدیثک مشکات صدر نبوتدن صدور و ثبوتده طریقلری مختلف و اکثرینک احکامی بحسب الظاهر متعارض اولوب ترجیح محتاج و اسباب ترجیح دخی بین العلماء مختلف فیهدر . كذلك نصوص قرآنیه و احادیث نبویه نك غیر ادله شرعیه دخی اختلاف اولمغله ائمه اجتهادک رایلری مختلف اولمشدر . ینه حوادث یومیه و وقایع متجدده نك جمیع احکامی «کتاب» و «سنت» ده منصوص اولمغله نصوصه داخل اولیان احکام ایله حکم منصوص میاننده عالیده مناسبت و مشابته اعتبار اولنوب اول مشابته و مناسبه بناء حکم غیر منصوص ، منصوصه حمل ایدلمشدر .

ذکر اولنان امورک جمله وقوعی ضروری اولوب خلاف ظهورینی اقتضا ایتمکله سادات اسلاف و ائمه اخلاف میاننده اختلاف واقع اولمشدر . بو حالدن صکره دخی اصحاب کرامک مجموعی اهل فتوی اولدیغندن احکام دینییه اصحاب کرامک جمله سندن اخذ اولنوب بلکه ایچلرندن قرآن مبینی حامل و ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و سائر وجوه قرآنیه بی عارف اولان کبار اصحاب کرامدن اخذ اولمشدر . بو مثللو اصحاب کرام دخی وجوه قرآنیه و احکام ربانییه بی بالذات مشکاة صدر نبوتدن یا خود رسول اکرم صلی الله تعالى علیه وسلم حضرتلرندن استماع ایدن عظمای اصحابدن اخذ و تلقی بیورمشلردر . بو سببندن ناشی ذوات مشارالیهیم حضرتانی قرآ اسمی ایله تسمیه اولنوب قرآن مبینی قرائت ایله کسب امتیاز و اختصاص ایلشلردر . زیرا طائفه عرب فی الاصل قرائت و کتابتدن عاری امت امیه اولوب قرائت و کتابت کندی یینلرنده غریب و عجیب اولمغله علمای اصحابه قرآ اطلاق ایدرک صدر نبوتده علمای اصحاب بو اسم ایله موسوم و معروف اولمشلردر . ممارسه کتابت ایله طائفه عربدن امت زائل و استنباط احکامه قدرت و فقاظه مکت حاصل اوله رق فقه شریف علم و صنعت اولدقده احکام فقهه عالم اولان رجال کرامه قرآ یرینه «فقهه» و «علم» اسمی تعیین اولمشدر .

علم فقه بین الفقها ایکی طریقه منقسم اولوب (طریقه اولی) طریقه اهل رأی و قیاس درکه انلر اهل عراقدر . (طریقه ثانیه) طریقه اهل حدیث درکه انلر اهل حجازدر . اهل عراق عندنده تصحیح اسناد ، شروط کثیره ایله مشروط اولمغله انلرده روایت حدیث قلیل اولوب احکام شرعیه بی اکثریا قیاسدن اقتباس ایدرک انده ماهر اولملریله انلره اهل رأی اطلاق اولمشدر . اهل رأی و قیاسک پیشوا و مقتدلری امام اعظم و هام افخم «ابو حنیفه نعمان بن ثابت الکوفی» و امام اهل حجاز «مالک بن انس» حضرتانی اولوب بعده «محمد بن ادريس الشافعی» حضرتلریدر . بوندن صکره طریق قیاس ایله اقتباس احکامی علمادن بر طائفه رد و انکار ایدوب انکله عمل و احتجاجی ابطال ایتمشلردر . اشبو طائفه ، فرقه ظاهریه درکه مسالک شرعی ، نصوص و اجماعه حصر و قیاس جلی بی و علت منصوصه بی نصه رد ایلوب «علت اوزرینه تنصیص ، جمیع مواضعده حکم اوزرینه تنصیصدر» دیدیلر . مذهب ظاهرینک امامی «داود بن علی» و ولدی ایله انلرک اصحابیدر . اشبو مذاهب ثلثه «مذهب حنفی» و «مذهب شافعی» و «مذهب داودی» درکه بین الأئمه مشتهر اولان مذاهب جمهور اولوب عامه اهل اسلام ، مذاهب مذکوره اصحابنه تقلید ایتمشدر . لکن اهل بیت نبوت

اصول و فروع احکامه بر مذهب ابتداء و بر فقه اختراع ایدرک انکله تفرّد ایتمشدر. اختراع ایتدکری رأی سخیف و فقه ضعیفی بعض اصحاب کرام حقنده واقع اولان سوء اعتقاد لرینه و امام لرینک عصمت و نزاهتنه و قول لرینک صدق و صحتنه اولان اعتماد لرینه بنا ایتمشدر در که جمله سی اصول و اهیه در. اشبو مذهب سخیف مثللو طائفه خوارج دخی شدوز ایدوب جمهوره مخالفت ایتمشدر. لکن عامه اهل اسلام، انلرک رأی و مذهب لرینه اعتبار ایتیوب بلکه دائرة قدح و انکاری توسیع ایلدیلر. بوسبیدن ناشی انلرک مذاهب و اهیه لرندن بر شی معروف اولیوب کلامری دخی منقول و مروی دکدر. شویله که مذاهب شیعه و خوارجک اناری انجق موطن لرنده موجود اولوب اعتقاد و عمله متعلق کتابلری بلده لرنده موجوددر. بعدذا اهل ظاهرک مذهب لری دخی امام لرینک اندراسی و جمهور اهل اسلامک ردّ و انکاری سببی ایله مندرس اولوب اثرلری انجق کتب مخلده قدیمه باقی قالمشدر. اکثریا بطالیندن طائفه کثیره مذهب اهل ظاهره و قوف قصدیله کتابلرینی مطالعه ایدرک مذهب لرینی اخذ و موجیبه عمل ایتمکه سعی و اهتمام ایتمشدر ایسه ده جمهور اهل اسلامک مختاری اولان مذاهب اربعه یه مخالفتدن غیری بر فائده بی منتج اولیوب بلکه تلقی علمی کتابلره حصر و معیندن اخذی ترک ایتلری ایله اهل بدعتدن عد اولمشدر علمای اندلسدن «ابن حزم» حفظ حدیثه عالی کعب ایکن بو مسلکه سالک اولوب کتب اهل ظاهری مطالعه یه قیام و مذهب لرینه میل تام ایدوب زعمی اوزره انلرک اقوالندن اجتهاد ایله تحصیل مهارت و امام اهل ظاهر اولان داوده بعض مسائله مخالفت ایلش و ائمه مسلمیندن چوق کیمسه یه دخل و تعرض ایتمکه ناس دخی «ابن حزم» بغض ایدوب مذهبی استهجان و انکار و کتابلرینی ترک و اغفال ایله تلقی ایتمشدر. حتی «ابن حزم» ک کتب مؤلفه سی اسواقده بیعدن منع اولنوب بعض احیانده حرق و تمزیق اولمشدر. بو تقدیر چه بلاد اسلامده جمله مذاهب، متروک و مرفوض اولوب انجق دیار عراقده اهل رأی و قطر حجازده اهل حدیث مذهبی باقی قالمشدر.

اهل عراقک مذهبده متبوع و مقتدالری امام اعظم و هام افخم «ابو حنیفه نعمان بن ثابت الکوفی» حضرتلری در که ملکه فقهده مشارالیه حضرتلرینک منزل و مقامنه اعلام علمادن بر فرد لاحق اولیوب اجتهاده احراز رتبه تقدم بیورمش اولدیغنه اصحابی و خصوصاً امام مالک و امام شافعی حضرتلری شهادت بیورمشدر. اهل حجازک متبوع و مقتدالری امام دارالهجره «مالک بن انس الاصحبی»

حضرتلری در که قطر حجازده مقام اجتهاده قائم اولوب احیاء معالم دین مبین ایتمشدر. امام مشارالیه حضرتلری استنباط احکام شرعیده اهل مدینه نیک عملنی دخی مأخذ اتخاذ ایدوب سائر ائمه اجتهاد عندنده معتبر و مرعی اولان اصول و ادله دن ماعدا بو مأخذ ایله عمل و اجتهاده تفرّد ایتمشدر. زیرا «امام مالک» رأی، مدینه منوره نیک دارالهجره و معدن رسالت اولوب خلفای راشدین و عظمای اصحاب کرین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی انده ساکن اولغله اهل مدینه امور دینیده اتفاق ایتدکری فعل و ترکده سلف لرینه متابعت و اقتدا ایدوب سلسله اخذلری افعال و احوال نبوییه یه مشاهده و معاینه ایدن اصحاب کرامه منتهی اولسندن عبارت اولدیغنی جهته اهل مدینه نیک فعل و عملی امام مالک عندنده اصول شرعیده دن عد اولمشدر. اکثر ناس طرفندن «امام مالک» حضرتلرینک عمل اهل مدینه ایله استدلالی مسائل اجماعدن عد ایله ردّ و انکار اولنهرق دلیل اجماع، عامه امته شامل و عامه امت انکله عامل اولوب اهل مدینه یه مخصوص اولدیغنی بیان و بو وجهله امام مشارالیه حضرتلرینک اولباده کی رأینه دخل و تعرض اولمشدر. معلوم اولدیغنی اوزره اجماع شرعی ائمه مجتهدین حضراتنک عصر و واحده بر امر دینی اوزرینه علی وجه الاجتهاد اتفاق لرندن عبارت اولوب استنباط احکامده اصل و مناط اولمق اوزره اجماع و اتفاق اولمشدر. امام مالک حضرتلرینک عمل اهل مدینه یه اعتباری رأی و اجتهاده مبنی اجماع جهتیله اولیوب بلکه زمان بعث و رسالتنه منتهی اولنجیه قدر اخلافک اسلافدن بالمشاهده اخذ و اقتباس و عمل لرینه اتباع و اقتدالرینه منتهی در. شو قدر که مسئله مذکورده ایله اجماع شرعی میاننده مطلق اتفاقده مناسبت و موافقت اولوب بونک باب اجماعده ذکر و ایراد ابوبدن الیق و انسب اولغله مسئله مذکورده اصول مالکیده باب اجماعده ذکر و ایراد اولمشدر. لکن اهل اجماعک اتفاقلری ادله شرعیده نظر ایله رأی و اجتهاده مبنی اولوب اهل مدینه نیک فعل و ترکده اتفاقلری اخلافک اسلافه بالمشاهده اقتدالرینه مبتنی در. مسئله مذکورده نیک باب اجماعده ذکر اولنجیوب رسول اعظم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلرینک فعل و تقریری بابنده و یا خود ادله مختلفه یه حاوی اولان ابوابده ذکر و ایرادی انسب اولدیغنی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورمشدر.

معلوم اولدیغنی اوزره «امام مالک بن انس» رحمه الله حضرتلرندن صکره «محمد بن ادریس المطلبی الشافعی» رحمه الله حضرتلری بلاد عراقه رحلت و «امام ابوحنیفه» حضرتلرینک اصحابی ایله ملاقات ایدوب انلردن اخذ و تلقی و طریقت اهل حجاز ایله طریقت اهل عراقی

جمع ایتمله بر مذهب مخصوص اختیار ایدوب مسائل کثیره سننده امام مالک مخالفت ایشدر.

امام مالک و شافعی رحمهما الله حضرتان صدقہ امام احمد بن حنبل رحمہما الله حضرتلری ظهور ایشدر که مشارالیه کبار محدثیندن اولوب اصحابی علم حدیثه حد کماله واصل و اصحاب ابی حنیفه دن اخذ و تلقی ایله کامل اولغله حنبلیلر دخی مذهب اخر اتخاذ ایشلر در. بناءً علیه امصار اسلامده مذهبده تقلید، ذکر اولنان ائمه اربعه یه مختص اولوب مقلدین سائر مذاهبی ترک ورد و ابواب خلاقی سد و بند ایشلر در. زیرا علوم دینیده اصطلاحات کثیره و رتبه اجتهاده و صوله مانع اسباب و فیره ظهور ایدر که مذاهبی ناهل اولان و رأیی موثوق به اولیان رجاله اسناددن خوف و خشیت حاصل اولوب اهل اسلام، اجتهاده عجز و اضطرابی تصریح و تقلیدناسی مذاهب اربعه اصحابی اولان ائمه دین و انلره تقلید ایدن علمای شرع مبین مذهب لرینه سوق ایله غیره تقلیددن منع ایلدی لر. بو تقدیرجه ایوم محصول فقه شریف، مذاهب اربعه دن عبارت اولوب هر مقاد اقتدا ایلدی کی امامک مذاهبی ایله عمل ایدرک بوندن غیری برشی قالمیشدر بوسبیدن ناشی باب اجتهاد مسدود در.

علمای کرام حضراتی جانبندن ذکر و بیان بیوردلینی اوزره مذاهب اربعه بیننده احق و اولی اولان مذهب، «ابو حنیفه نعمان بن ثابت» حضرتلرینک مذاهبی در.

امام اعظم و همام افخم «ابو حنیفه» حضرتلری اتقان [۱] و احکامده وجودت قریحه و علم احکامده قوت رأی و کتاب و سنته کثرت معرفت و صحت رأی و رویت و دها سائر خصائل سببی ایله ائمه سائر بیننده متمیز و متمیز برذات بی هال در. لکن فروعه معین بر مذهب مقلد اولان کیمسه ایچون لایق اولان شیء کندو اختیار ایلدی کی مذهبک مذهب صواب اولسیله برابر خطا احتمالی دخی اولدیغنه و مذهب مخالفک خطا اولوب صواب اولمق احتماله دخی حکم ایلکدر. شوحال، لوازم ظنیه دن اولوب اعتقادیاتک خلافتنه ملابس در. اعتقادیاتده «یقین» طلب اولنور. چونکه اعتقادیاتک دلائلی، دلائل عقلیه یقینیه اولوب اعتقادیاتده مذهبک حق اولدیغنه جزماً حکم اولنور و مذهب مخالفک خطا اولدیغنه قطعاً حکم ایلدیلور.

ائمه مذاهب اربعه نک اول و افضل و اولو و اعلاسی امام المسلمین و سید التابعین

[۱] اتقان، ادله یه علملری ایله کسب معرفت و قواعد کلیه بی جزئیاتی ایله ضبط ایلک و برروایت کوره شیئی یقیناً ایلک معناسنه در.

و سراج الامه و فخر الائمة «ابو حنیفه نعمان بن ثابت» رضی عنه الباری حضرتلری در. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله و احوال مرضیه سی حد احصادن بیرون اولوب علمای کرام حضراتی جانبندن منقول اولان مناقب علیه سنک بعضیسی تبرکاً بو محله ذکر و بیان اولنور. امام اعظم «ابو حنیفه» حضرتلرینک زماناً و قدرماً و معرفه و علماً ائمه سائر اوزرینه تقدملری بین العلماء متفق علیه در. امام مشارالیه حضرتلری بر روایت کوره هجرت نبویه نک (۸۰) نجی سنه سننده و بر روایت کوره (۶۱) نجی سنه سننده و امام مالک حضرتلری دخی هجرت نبویه نک (۹۵) نجی سنه سننده زیور کهواره وجود اولمشدر. شو حالده امام مالک حضرتلری متأخر در. كذلك امام شافعی حضرتلری دخی روایت مشهوره یه کوره امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینک ارتحال دار نعیم بیوردقلری کونی زینده عالم شهود اولسیله امام مشارالیه حضرتلرینک دخی متأخر اولدقلری در کاردر.

امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینک شرفاً تقدملری امام مشارالیه حضرتلری حقیقه روایت بیوریلان حدیث شریف ایله ثابت در. فخر عالم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری حدیث شریفنده امام مشارالیه قبل الوجود «سراج الامه» و «محیی الشرع» و «السابق» اوصافی ایله وصف بیورمش اولدقلرندن شو شرف، امام مشارالیه ائمه سائر اوزرینه ترجیح و تقدیمه دلیل کافی اولدینی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینک حائز اولدقلری شرفک بریسی دخی بین الائمة مشارالیه دن غیری تابعیندن برذات بولنامسی در.

«ابن الصلاح» حضرتلرینک ذکر و بیانه کوره امام مالک حضرتلری تبّع تابعیندن در.

امام اعظم ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه حضرتلری ائمه سائر طرفندن لسان مدح و ثنا ایله یاد و تذکار بیورلمشدر.

امام شافعی علیه رحمة الباری حضرتلری امام اعظم ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه حضرتلرندن افضله برذات ایلدیکنی و تفقه مراد ایدن کیمسه ایچون مشارالیه حضرتلرینک

و اصحابك اثرينه تبعيت ايتمك لازم كلديكنى وبرروايته كوره ناس، قياس واستحسانده امام ابو حنيفه حضرتلرينك عيالى حكمنده اولديغنى بيان ايله مدح و ثنا بيورمش اولدقلىرى اكابردن « هارون بن سعيد » حضرتلى طرفدن مروى در .

امام مالك حضرتلرينك دخى امام اعظم ابو حنيفه حضرتلى حقنده بو وجهله مدح و ثنا بيوردقلىرى امام واقدى حضرتلى طرفدن روايت اولنش و امام مالك حضرتلرينك اكثر مسائلده امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك قولنه اعتبار بيوردقلىرى دخى اكابردن اسحق بن محمد حضرتلى طرفدن ذكر و بيان بيورلمشدر .

كذلك امام شافعى حضرتلى امام اعظم ابو حنيفه رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك ستايشلىرى بابنده علم مغايزده امام محمد بن اسحق حضرتلرينك و علم فقهده امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك و علم نحوده امام كسائى حضرتلرينك و علم تفسير شريفده محمد بن مقاتل حضرتلرينك و علم شعرده « زهير » ك مقتدابه اولدقلىرى و علوم مذكورهده تبحر مراد ايدن كيسه ايچون ذوات مشاراليهم حضراتنه اقتدا ايتمك لازم اولديغنى و امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك كتب شريفه سنه نظر ايتيان كيسه نك علم فقهده متبحر اوله ميه جغنى ذكر و بيان بيورمشدر .

امام اعظم ابو حنيفه رضى الله تعالى عنه حضرتلرينك التمش بيك (۶۰۰۰۰) مسائل شرعيه وضع بيورمش اولدقلىرى مروى اولديغى كى بش يوز بيك (۵۰۰۰۰۰) مسئله وضع و اجتهاد بيوردقلىرى دخى « الامام ابو بكر بن عتيق » حضرتلى طرفدن روايت اولنش و خطيب خوارزمى حضرتلى دخى امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك اوچ يوز بيك (۳۰۰۰۰۰) مسئله وضع و اجتهادينه موفق اولوب بو مقدار مسائلدن (۳۸۰۰۰) اوتوزسكز- بيك مسئله نك عبادته و مسائل متباقيه نك معاملاتنه متعلق اولديغنى و مسائل مذكوره نك وضع و اجتهادى ايله ناسك ضلالات و مشكلاتدن تخلص بيورلمش ايدوكنى بيان بيورمشدر .

الحاصل سلطان الائمة و المجتهدين و عارف اسرار المحققين خليل الرحمن ابو حنيفه بن النعمان رضى عنه المتان حضرتلرينك مناقب جليله سنه حد و پايان يوقدر . « ابن مبارك » حضرتلى طرفدن امام مشاراليه حضرتلرينك مدايحى بياننده انشاد بيوريلان نظم بليغ تبركاً اشبو محله ثبت و تحرير اولندى .

(نظم)

لقد زان البلاد ومن عليها امام المسلمين ابو حنيفه
 باحكام و آثار و فقهه كآيات الزبور على صحيفه
 فافى المشرقين له نظير ولا فى مغربين ولا بكوفه
 بيت مشمرأ سهر اللبالي و صام نهاره لله خيفه
 و صان لسانه عن كل افك و ما زالت جوارحه عفيفه
 يعف عن المحارم و الملاهي و مرضاة الاله له وظيفه
 فن كأبى حنيفه فى علاه امام للخليفة و الخليفه
 رأيت العائبين له سفاها خلاف الحق مع حجج ضعيفه
 وكيف يحل ان يؤذى فقيه له فى الارض آثار شريفه
 وقد قال ابن ادريس مقالاً صحیح النقل فى حكم لطيفه
 بانّ الناس فى فقه عيال على فقه الامام ابى حنيفه

فلغنة ربنا اعداد رمل

على من ردّ قول ابى حنيفه

مجتهدين كرامدن « ابو عبد الله مالك بن انس بن مالك بن عامر الاصمعي » حضرتلى هجرت نبويه نك (۹۰) ياخود (۹۳) ياخود (۹۴) ياخود (۹۵) سنه لرنده قدم نهاده عالم شهود اولوب (۱۷۸) و ياخود (۱۷۹) سنه سنده مدينه منورهده ارتحال دارچنان بيورمشدر . مشاراليه حضرتلى عالم مدينه اولوب بك چوق ذوات كرامدن اخذ علوم ايش و بك چوق ذوات كرامه مأخذ علوم اولمشدر . علم حديث شريف ايله علم فقه شريفده امام اولوب علم و دينه مبالغه تعظيم ايدر ايدى . امام مالك حضرتلرينك مناقب جليله و احوال سنيه سى حد احصادن بيرون اولوب تفصيلى كتب سير و تواريخده مذكور و مسطوردر .

مجتهدين كرامدن « الامام ابو عبد الله محمد بن ادريس بن العباس بن عثمان بن الشافع

بن السایب بن عبید بن عبید یزید بن هاشم بن المطلب بن عبد مناف القرشی المطلبی» حضرت تری امام اعظم ابو حنیفه حضرت تری نیک ارتحال دار بقا بیوردقلری سنهده یاخود کونده تاریخ هجرتک (۱۵۰) نجی سنهسنده ینده یاخود «عسقلان» ده زیور مهد وجود اولمشدر. امام مشارالیه حضرت تری علوم وفضائلده نادر الوجود اولوب پک چوق ذوات کرام امام مشارالیه حضرتلرندن اخذ علوم بیورمشلردر. تاریخ هجرتک (۱۹۵) نجی سنهسنده بغدادی شرف قدوملری ایله تشریف ایدوب بر قاق آی اوراده اقامتدن صکره مصره عزیمت بیوروب (۲۰۴) نجی سنهسنده (۵۴) یاشلرنده اولدینی حالده ارتحال دارنعیم بیورمشدر. علمای کرام حضراتی جمله مشارالیه حضرتلرینک امین، عادل، زاهد، صاحب ورع وتقوی اولدقلرینه و حسن سیرت وعلو قدرینه اتفاق وشهادت بیورمشلردر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله واحوال سنیهسی ذکر و بیان اولنان معلومات جزئیهدن عبارت اولیوب تفصیلاتی کتب مناقب وسیرده مذکور ومسطوردر.

مجتهدین کرامدن «ابو عبدالله احمد بن محمد بن حنبل الشیبانی المروزی» حضرت تری تاریخ هجرتک (۱۶۴) نجی سنهسنده بغدادده قدم زن مهد وجود اولوب (۲۴۱) سنهسنده (۷۷) یاشلرنده اولدقلری حالده بغدادده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر. مشارالیه حضرت تری فقه شریف ایله حدیث شریفده امام ایدی. زهد وورع وعبادتده نادر الوجود بر ذات معالی صفات اولوب بغدادده نشأت ایدرک بغدادک اکبر کرامندن تحصیل فضائل واخذ احادیث بیوردقلرینک کوفه وبصره ایله مکه مکرمه ومدینه منورهیه ویمین وشام وجزیره طرفلرینه رحلت ایدرک عصرینک علمای کرامندن علمی اخذ وتلقى وکتب وتحریر بیورمش وپک چوق اکبر کرام حضرتانسه مأخذ علوم اولوب اسلامده آثار جلیله ایله اشتهار وامر دینده مقامات عالیه ودرجات سنیه احراز بیورمش وآفاق وبلاد، مشارالیه حضرتلرینک زیور فضائل وکالاتی ایله تزین ایشدر. امام مشارالیه حضرتلرینک جنازه نمازنده بولنان اهل اسلامک عددی حد احصادن بیرون وخبر ارتحالی منتشر اولدقلرینک صکره آفاق وبلاددن کلوب مقبره شریفه لری اوزرنده ادای صلوة ایتمش اولنلرک دخی مقداری فوق العاده افزون اولدینی وزمان ارتحاللرنده دهابعض حالت عجیبه کورلدیکی مشهور ومتعارف اولوب تفصیلی کتب سیر وتواریخده مسطوردر.

مجتهدین کرامدن «الامام ابو یوسف یعقوب بن ابراهیم بن حنیب بن سعد»

حضرت تری هجرت نبویه تک (۱۱۳) نجی سنهسنده کوفهده زیور کهواره وجود اولمش و صکره بغدادده ساکن اولهرق «امام اعظم ابو حنیفه» حضرتلرندن وسائر اکبر کرامندن تحصیل فضائل وکالات بیورمش وپک چوق ذوات کرام حضرتانسه مرجع علوم و مأخذ کالات اولمشدر. برروایت کوره تاریخ هجرتک (۱۸۲) نجی سنهسنده ارتحال داربقا بیورمشدر. امام مشارالیه حضرت تری تفسیر شریف و حدیث شریف ایله ایام عربک حفظنه اعتنا بیوررایدی. اهل اسلامک مردمک چشم افتخاری برامام هم اولوب مناقب جلیله و سیر مرضیه و اخلاق حسنیهسی و علم فقه شریف ایله علوم سائرده احراز بیورمش اولدقلری درجات عالییهسی کتب سیر وتواریخده مسطور و محرردر.

مجتهدین [۱] کرامدن «الامام ابو عبدالله محمد بن الحسن الشیبانی» حضرت تری کوفهده نشأت وبغدادی شرف قدوملری ایله تشریف ایدوب امام اعظم ابو حنیفه حضرت تری ایله سائر ذوات ستوده صفات حضرتانندن اخذ فضائل وکالات ایش وپک چوق ذوات کرامه مأخذ فضائل وکالات اولمش وتاریخ هجرتک (۱۸۹) نجی سنهسنده (۵۸) یاشلرنده اولدقلری حالده «ری» شهرنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر. امام مشارالیه حضرت تری ایله «امام کسائی» حضرتلرینک شهر مذکورده یوم واحده ارتحال داربقا بیورمش اولدقلری مرویدر. مشارالیه حضرت تری وجهاً ولباساً احسن ناسدن ومناقب جلیله اصحاب کرامندن برذات معالی سمات اولوب تفصیل احوال وفضائلی کتب سیر وتواریخده مذکور ومحرردر.

[۱] مجتهد، «اجتهاد» دن اسم فاعلدر.

(اجتهاد)، لغتده «بذل الوسع» معنانه در. اصطلاحده «استفراغ الفقیه الوسع لیحصل له ظن بحکم شرعی» تعریفی ایله معرفدر. یعنی فقیه اولان ذات عالی قدرک حکم شرعییه کندوسی ایچون ظن حاصل اولمق اوزره وسعی صرف ایلسنندن عبارتدر. كذلك اجتهاد، «بذل المجهود فی طلب المقصود من جهة الاستدلال» تعریفی ایله دخی معرفدر. یعنی اجتهاد، استدلال جهتندن طلب مقصوده بذل مجهود الیکدر.

[مشاهیر ائمه حنفیه]

معلوم اولدینی اوزره امام اعظم وهام افخم «ابوحنیفه» رضی الله تعالی عنه حضرتلرندن اخذ علوم ایدن ائمه کرامک حد وحسابی یوقدر. ائمه مشارالیهمدن بلاد وامصارده کسب اشتهار ایدن (۷۳۰) دن زیاده مشایخ بلدان وائمه مسلینک سعی واجتهادلرندن اهل عالم مستفید اولمشدر. ذوات مشارالیهم بینده اک مشهور اولنلری آتیا و تبرکاً ذکر و بیان اولنور.

مشاهیر ائمه حنفیهدن بر ذات عالیقدر «عبدالله بن المبارک المروزی» علیه رحمة الباری حضرتلریدر. تاریخ هجرتک (۱۱۸) ویاخود (۱۲۹) نجی سنهسنده زیور کهواره وجود اولوب (۱۸۰) نجی سنهسنده ارتحال دارجنان بیورمشدر. امام مشارالیه حضرتلری حسن ادب اصحابندن اولوب تابعین کرامدن «یحیی بن سعد الانصاری» و «سلیمان التیمی» و «حمید الطویل» حضراتی و امثالی ذوات کرام و ائمه کباردن «سفیان» و «ابن جریج» و «شعبه» و امثالی ذوات ستوده صفات ایله ملاقی اولمشدر. «ابن مبارک» حضرتلرندن اشبو «ان اول العلم النیة ثم الفهم ثم العمل ثم الحفظ ثم النشر» کلام جلیلی روایت اولمشدرکه کلام مذکورک معناسی، علم و عرفان طرق خمسهدن عبارت اولوب اولکیسی «نیت» ایکنجیسی «فهم» اوچنجیسی «عمل» دردنجیسی «حفظ» و بشنجیسی «نشر» دیمکدر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب سنیه و فضائل جلیلهسی بی حدوحساب اولوب تفصیلی کتب سیرده مذکور و محرردر.

اجله ائمه حنفیهدن بر ذات ستوده صفات دخی «زفر بن الهذیل بن صباح الکوفی» حضرتلریدر. تاریخ هجرتک (۱۵۸) نجی سنهسنده بصرهده ارتحال دارنعیم بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری مناقب جلیله و فضائل کثیره اصحاب کرامندن برذات نادر الوجود اولوب تفصیل احوالی کتب سیرده مسطوردر.

افاخم ائمه حنفیهدن بر ذات معالی سمات دخی «الامام داود بن نصیر الطائی» حضرتلریدر. تاریخ هجرتک (۱۶۵) نجی سنهسنده ارتحال داربقا بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری اصحاب زهد و ورعدن و مناقب جلیله و فضائل کثیره اصحابندن اولوب تفصیل احوالی کتب سیرده محرردر.

اکابر ائمه حنفیهدن «وکیع بن الجراح بن ملیح بن عدی ابو سفیان» حضرتلری تاریخ هجرتک (۱۲۸) و یاخود (۱۲۹) نجی سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۱۹۸) و یاخود (۱۹۹) نجی سنهسنده ارتحال دارجنان بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری صومه دوام بیورر و هرکیجه ختم شریف ایدر ایدی. بر روایت کوره هرکیجه ثلث قرآن قرائت ایتمکسزین نوم ایله مشغول اولمز ایدی. اخر لیلده قیام ایدرک قرائت واستغفار ایله مشغول اولورایدی. زهد و تقواده و علم و حفظده نادر الوجود برذات جلیل الصفات اولوب مناقب جلیله و فضائل سنیهسی کتب سیرده مسطوردر.

مشاهیر ائمه حنفیهدن «ابو عمرو النخعی الکوفی» علیه رحمة الباری حضرتلری تاریخ هجرتک (۱۹۴) نجی سنهسنده عازم کلزار جنان اولمشدر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله و فضائل کثیرهسی کتب متعلقهسنده محرردر.

مشاهیر ائمه حنفیهدن «الامام یحیی بن زکریا ابی زائده بن میمون بن فیروز» حضرتلری اهل زهد و ورعدن اولوب تاریخ هجرتک (۱۸۳) و یاخود (۱۸۴) نجی سنهسنده (۶۳) یاشلرنده اولدقلری حالده ارتحال داربقا بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری کوفهده تصنیف کتاب ایدن ذوات کرامک اولی اولوب مناقب جلیلهسی متعلق اولدینی کتابلرده مسطوردر. مشاهیر ائمه حنفیهدن «الحسن بن زیاد» علیه رحمة رب العباد حضرتلری برذات عالیقدر اولوب تاریخ هجرتک (۲۰۴) نجی سنهسنده عازم کلزار جنان اولمشدر.

اجله ائمه حنفیهدن «الامام العالم العارف ابواسماعیل حماد» علیه رحمة رب العباد حضرتلری تاریخ هجرتک (۲۱۲) نجی سنهسنده ارتحال دارنعیم بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری صاحب زهد و ورع برذات جلیل الصفات ایدی.

اکابر ائمه حنفیهدن برذات ستوده صفات دخی «یوسف بن خالد» علیه الرحمة حضرتلریدر.

اعاظم ائمه حنفیهدن برذات معالی سمات دخی «عافیه بن یزید الاوری الکوفی» حضرتلریدر.

افاخم ائمه حنفیهدن ایکی ذات عالیقدر دخی «حبان» و «مندل» ابنا علی الغزلی الکوفی حضرتلریدر. بر روایت کوره «مندل» لفظی لقب اولوب مشارالیهک اسم شریفی «عمرو»

اولدینی حالد لقب شریفی اسمته غلبه ایلشدر. «مندل» «جان» دن اشهر اولوب تاریخ هجرتک (۱۶۷) ویاخود (۱۶۸) نجی سنه سنده کوفده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات ستوده صفات دخی «علی بن مسهر الکوفی» حضرتلری در. اجلاء ائمه حنفیه دن برذات معالی سمات دخی «قاسم بن معن بن عبدالرحمن بن عبدالله بن مسعود الکوفی» حضرتلری در.

اعلام ائمه حنفیه دن برذات جلیل الصفات دخی «اسد بن عمرو بن عامر بن اسلم بن مغیث بن یشکر بن ادهم ابو المنذر البجائی الکوفی» حضرتلری اولوب تاریخ هجرتک (۱۸۹) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر.

اعاظم ائمه حنفیه دن برذات عالیقدر دخی «احمد بن حفص» حضرتلری در.

اکابر ائمه حنفیه دن برذات ستوده صفات دخی «نوح بن ابی مریم یزید بن جعونه المروزی» حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری «جامع» لقبی ایله ملقب در. چونکه فقه ابی حنفیه بی جمع ایدن ذوات کرامک اولی در. بر روایت کوره مشارالیه حضرتلری نفائس علومی جامع اولسیله لقب مذکور ایله ملقب در. تاریخ هجرتک (۱۷۳) نجی سنه سنده ارتحال کلشنسرای جنان بیورمشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات جلیل الصفات دخی «خلف بن ایوب» حضرتلری اولوب تاریخ هجرتک (۲۲۰) ویاخود (۲۱۵) ویاخود (۲۰۵) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات معالی سمات دخی «شداد بن حکم» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۲۱۰) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر.

اجلاء ائمه حنفیه دن برذات ستوده صفات دخی «موسی بن نصر» حضرتلری در.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات عالیقدر دخی «ابو سلیمان موسی بن سلیمان الجوزجانی» حضرتلری در.

ائمه حنفیه دن برذات فضائل سمات دخی «هلال بن یحیی بن مسلم» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۲۴۵) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات جلیل الصفات دخی «ابو عبدالله محمد بن سماعه بن عبید

بن هلال بن وکیع» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۲۳۳) نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات ستوده صفات دخی «ابو مطیع الحکم بن عبدالله بن سلمه بن عبدالرحمن» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۱۷۷) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری امام اعظم «ابو حنیفه» رضی الله تعالی عنه حضرتلری دن «کتاب فقه اکبر» ی روایت ایلشدر.

مشاهیر ائمه حنفیه دن برذات عالیقدر دخی «الشیخ بدرالدین محمود بن اسرائیل بن عبدالعزیز» حضرتلری اولوب «ابن قاضی سماونه» دیمکله مشهور در. مشارالیه حضرتلری مناقب جلیله اصحابندن اولوب تاریخ هجرتک (۸۱۸) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشایخ حنفیه دن برذات جلیل الصفات دخی صاحب مثنوی «محمد بن محمد بن محمد بن حسین بن احمد بن قاسم بن مسیب بن عبدالله بن عبدالرحمن بن ابی بکر الصدیق بن قحافه التیمی» رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضرتلری اولوب مولانا «جلال الدین» و «خداوندکار» لقبلی ایله معروف و مشهور در. (خداوندکار) لفظی فارسی اولوب سلطان معناسنه در. پدرلرینک اسم شریفی «محمد» اولوب لقبلی «بهاء الدین» اولدینی کبی «سلطان علما» دخی لقبلی در. نسبتلری «چهاریار کزیندن ابو بکر الصدیق» رضی الله تعالی عنه حضرتلری نه منتهی در. سلطان علما حضرتلری «بلخ» شهرنده تمکن ایدوب «مولانا جلال الدین رومی» قدس سره السامی حضرتلری تاریخ هجرتک (۶۰۴) نجی سنه سنده شهر مذکوره زیور کهواره وجود اولمشدر. مؤخرآ پدرلری سلطان علما حضرتلری قونیه ده توطن بیورمسيله مشارالیه مولانا حضرتلری طفل ایکن «جلال الدین رومی» لقبی ایله تلقیب اولمشدر. مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرتک (۶۷۲) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر. سلطان العارفین حضرتلری انواع علومده و علم فقه شریفده بحر عمیق اولوب مناقب جلیله سی و فضائل و کالاتی حد احصا دن بیرون در. اصحابنه ایراد بیوردقلری و صایای برکزیده دن بعضیسی بو محله تبرکاً ذکر اولنور.

(وصایا)

او صیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة وبقلة الطعام
وقلة الكلام وهجران المعاصی والاثام ومواظبة الصیام ودوام القیام
وترك الشهوات علی الدوام واحتمال الجفا من جمیع الانام
وترك مجالسة السفها والعوام وملازمة مصاحبة الصالحین والكرام
وان خیر الناس من ینفع الناس و خیر الكلام
ماقل ودل

مولانا جلال الدین رومی قدس سره السامی حضرتلرینك ولد مكرملری «مولانا
بهاءالدین» حضرتلری «سلطان ولد» لقبی ایله ملقب اولوب ائمه كرام وفقهای عظامدن
برذات بی هال ایدی . پدرلرندن صكره قونیده تدریس علوم بیورمش و تاریخ هجرتك
(۷۱۲) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان ایلشدر .

امام اعظم وهام افخم ابو حنیفه حضرتلری مذهبه «ابراهیم بن ادهم» و «شقیق البلخی»
و «معروف الكرخی» و «ابو یزید البسطامی» و «فاضل بن عیاض» و «داود الطائی»
و «ابو حامد اللقاف» و «خلف بن ایوب» و «عبدالله بن المبارك» و «وكیع بن الجراح»
و «ابو بكر الوراق» و بونلرك غیرى اصحاب مجاهده [۱] و مشاهده دن اولان اولیای كرام
حضراتی دخی اتباع بیورمشلردر . مشارالیهم حضراتی اكابر اولیای كرامدن واصحاب
كرامات وفضائلدن اولوب مناقب سنیه واحوال مرضیه لری متعلق اولدینی كتابلرده
علی وجه التفصیل مسطور و مذکوردر .
قدس الله اسرارهم

[۱] مجاهده، لغته محاربه معنسنه در . شریعتده «محاربة النفس» معنسنه در .

[مشاهیر ائمه شافعیه]

معلوم اولدینی اوزره امام شافعی علیه رحمة الباری حضرتلرندن اخذ علوم ایدن
ذوات كرام ایله سائر علمای شافعیه نك حد و حسابی اولیوب اك مشهور اولنلری آتیا
ذكر و بیان اولنور .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن خالد الحلال» حضرتلری اجله فقهدان و محدثین
كرامدن اولوب هجرت نبویه نك (۲۴۷) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن سنان بن اسد بن حبان القطان» حضرتلری اجله
فقها و محدثین كرامدن اولوب هجرت نبویه نك (۲۵۶) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن صالح المصری» حضرتلری دخی اعظم فقها و محدثین
كرامدن اولوب تاریخ هجرتك (۱۷۰) نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولمش و (۲۴۸) نجی
سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «القاضی ابو حامد بن بشر بن حامد المروروزی» [۱]
حضرتلری تاریخ هجرتك (۳۶۲) نجی سنه سنده عازم كلشنسرای جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات عالی قدر دخی «احمد بن ابی سرح الصیاح النهشلی»
ویاخود «احمد بن عمر بن الصیاح ابو جعفر الرازی البغدادی» حضرتلری در .

مشاهیر ائمه شافعیه دن برذات عالی قدر «احمد بن عبد الرحمن وهب بن مسلم القرشی
ابو عبدالله المصری» حضرتلری در تاریخ هجرتك (۲۶۴) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن عمرو بن عبدالله بن عمرو» حضرتلری اعظم علمای
كرامدن اولوب تاریخ هجرتك (۲۰۵) نجی سنه سنده عازم كلزار جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن محمد بن الولید» حضرتلری تاریخ هجرتك (۲۲۲) نجی
سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

[۱] مروروزی، میم حرفنك فتحی و رای مهمله نك سکونی و واو حرفنك فتحی و رای مهمله
مضمومه نك تشدیددی و بعد الو او زال معجه ایله خراسان بلادندن بر بلده نك اسمی در .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «یحیی بن عبد العزیز البغدادی ابو عبد الرحمن الشافعی»
حضرتلری دخی مناقب جلیله اصحابندن بر ذات جلیل الصفات ایدی .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «احمد بن یحیی بن الوزير بن سلیمان» حضرتلری تاریخ هجرتک
(۱۷۱)نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۲۵۰) ویا (۲۵۱)نجی سنه سنده ارتحال
دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات عالیقدر دخی «احمد بن ابی سریح الرازی» حضرتلری در .
مشاهیر ائمه شافعیه دن «محمد بن عبد الله بن عبد الحکم» حضرتلری تاریخ هجرتک
(۱۸۲)نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولوب (۲۶۸)نجی سنه سنده ارتحال دار جنان
بیورمشدر .

اکابر ائمه شافعیه دن «محمد بن الامام الشافعی الشیخ ابو عثمان القاضی» حضرتلری
امام شافعی علیه رحمة الباری حضرتلرینک اکبر اولادی اولوب تاریخ هجرتک (۲۴۰)نجی
سنه سنندن صکره جزیره ده عازم کلزار جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «ابراهیم بن خالد بن ابی سلیمان» حضرتلری فقیه، عالم، فاضل،
متورّع بر ذات جلیل الصفات ایدی .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «ابراهیم بن محمد بن العباس بن عثمان الشافعی» حضرتلری
تاریخ هجرتک (۲۳۸)نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات معالی سمات دخی «ابراهیم بن محمد بن هرم» حضرتلری در .
مشاهیر ائمه شافعیه دن «ابراهیم بن المنذر بن عبد الله بن المنذر الحزامی المدنی»
حضرتلری تاریخ هجرتک (۲۳۵) ویا خود (۲۳۶)نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

اجله ائمه شافعیه دن «اسحق بن ابراهیم بن مخلد ابو یعقوب المروزی بن راهویه»
حضرتلری ائمه دین و اعلام مسلمین و هداة المؤمنین حضراتندن بر ذات جلیل الصفات
اولوب علم فقه و علم حدیث شریف بیننی جامع در . تاریخ هجرتک (۱۶۱) ویا خود (۱۶۶)نجی
سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۲۳۸)نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «اسمعیل بن یحیی بن اسمعیل بن عمرو بن اسحق» حضرتلری
تاریخ هجرتک (۱۷۵)نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولوب (۲۶۴)نجی سنه سنده
ارتحال دار جنان بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «بجر بن نصر» حضرتلری تاریخ هجرتک (۱۸۱) ویا (۱۸۰)نجی
سنه سنده قدم زن کهواره وجود اولوب (۲۶۹)نجی سنه سنده مصرده ارتحال کلزار جنان
بیورمشدر .

اجله ائمه شافعیه دن «حرث بن سریح» حضرتلری دخی بر ذات جلیل الصفات
اولوب تاریخ هجرتک (۲۳۶)نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر .

اعظم ائمه شافعیه دن «حرث بن مسکین بن محمد بن یوسف الاموی ابو عمر المصری»
حضرتلری فقیه، محدث، صالح بر ذات ستوده صفات اولوب تاریخ هجرتک (۱۵۴)نجی
سنه سنده زیور مهد وجود اولمش و (۲۵۰)نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «حسن بن محمد بن الصیاح البغدادی» حضرتلری اجله ائمه
کرامدن بر ذات حمیده صفات اولوب تاریخ هجرتک (۲۶۰)نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم
بیورمشدر .

اکابر ائمه شافعیه دن «حسن بن علی» حضرتلری علم حدیث و علم فقه شریف بیننی
جامع بر امام همام اولوب تاریخ هجرتک (۲۴۵) ویا خود (۲۴۸)نجی سنه سنده عازم کلشنسرای
جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات عالیقدر دخی «الحسین القلانسی» حضرتلری در .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «حرمله بن عبد الله النجیبی» حضرتلری تاریخ هجرتک (۱۶۶)نجی
سنه سنده قدم زن مهد وجود اولوب (۲۴۳)نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

اجله ائمه شافعیه دن «ربیع بن سلیمان بن داود» حضرتلری تاریخ هجرتک (۲۵۶)
و یا خود (۲۵۷)نجی سنه سنده ارتحال کلزار جنان بیورمشدر .

اعظم ائمه شافعیه دن «ربیع بن سلیمان بن عبد الجبار بن کامل المرادی» حضرتلری
تاریخ هجرتک (۱۷۴)نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۲۷۰)نجی سنه سنده ارتحال
دار جنان بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «سلیمان بن داود بن داود علی بن عبد الله بن عباس القرشی الهاشمی»
ابو ایوب البغدادی» حضرتلری تاریخ هجرتک (۲۱۹) ویا (۲۲۰)نجی سنه سنده
ارتحال دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «عبد الله بن الزبیر بن عیسی القرشی الاسدی المکی» حضرت تبری مکه مکرمه ده محدث وفقیه ایدی .

اکابر ائمه شافعیه دن «ابو بکر الحمیدی حمید بن زهیر بن الحرث بن اسد» حضرت تبری تاریخ هجرتک (۲۱۹) نجی سنه سنده مکه مکرمه ده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر .

اعاظم ائمه شافعیه دن «عبد العزیز بن عمران بن ایوب بن مقلاص» حضرت تبری تاریخ هجرتک (۲۳۴) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات عالیقدر «عبد العزیز بن یحیی بن عبد العزیز بن مسلم بن میمون الکنانی المکی» حضرت تبری در .

افاخم ائمه شافعیه دن بر ذات جلیل الصفات دخی «علی بن عبد الله بن جعفر» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۱۶۱) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۲۳۴) نجی سنه سنده ارتحال کلزار جنان بیورمشدر .

اجله ائمه شافعیه دن بر ذات ستوده صفات دخی «فضل بن ربیع بن یونس بن محمد بن عبد الله بن ابی فروه» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۲۰۸) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات حمیده صفات دخی «القاسم بن سلام» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۲۲۴) نجی سنه سنده مکه مکرمه ده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

اکابر ائمه شافعیه دن بر ذات جلیل القدر دخی «حزیم بن عبد الله بن حزم» [۱] حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۲۷۱) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات عالیقدر دخی «موسی بن ابی الجار» حضرت تبری در . اعاظم ائمه شافعیه دن «یوسف بن یحیی البویطی» حضرت تبری امام جلیل ، عابد ، زاهد ، فقیه و عظیم ، مناظر ، بر ذات عالیقدر اولوب تاریخ هجرتک (۲۳۱) نجی سنه سنده بغدادده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات معالی سمات دخی «یونس بن عبد الاعلی بن موسی [۱] حزم ، قاف حرفتک فتحی و حای مهمله نك سکونی وزای معجمه مفتوحه ايله اسم .

بن میسره بن حبتان» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۱۷۰) نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولوب (۲۶۴) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر .

اکابر ائمه شافعیه دن بر ذات ستوده صفات دخی «محمد بن ادريس الرازی» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۱۹۵) نجی سنه سنده قدم زن مهد وجود اولمشدر .

افاخم ائمه کرامدن بر ذات جلیل الصفات دخی رئیس المحدثین صاحب جامع الصحیح «محمد بن اسمعیل البخاری» علیه رحمة الباری حضرت تبری در . مشارالیه حضرت ترینک بعض مناقب جلیله سی علم حدیث شریف مجتهده ذکر و بیان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات معالی سمات دخی المحدث «محمد بن علی بن الحسن بن بشر الترمذی» حضرت تبری در .

مشاهیر ائمه شافعیه دن «محمد بن نصر المروزی» حضرت تبری تاریخ هجرتک (۲۹۴) نجی سنه سنده سمرقنده ارتحال دار بقا بیورمشدر .

اعاظم ائمه شافعیه دن بر ذات ستوده صفات دخی سید الطائفه «جنید بن محمد بن جنید البغدادی» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۲۹۷) و یاخود (۲۹۸) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر . مشارالیه جنید بغدادی قدس سره العالی حضرت ترینک مناقب جلیله سی بی حد و پایاندر .

اجله ائمه شافعیه دن «حرث بن اسد المحاسبی» حضرت تبری علم ظاهر ايله علم باطن بیننی جامع بر ذات جلیل الصفات اولوب هجرت نبویه نك (۲۴۳) نجی سنه سنده عازم کلزار جنان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات حمیده صفات دخی «داود بن علی بن خلف ابو سلیمان البغدادی الاصبهانی» حضرت تبری در . تاریخ هجرتک (۲۰۲) یاخود (۲۰۰) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۲۷۰) نجی سنه سنده بغدادده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

اعلام ائمه شافعیه دن بر ذات عالی قدر دخی صاحب سنن «سلیمان بن اشعث السجستانی» حضرت تبری در . مشارالیه حضرت ترینک بعض مناقب جلیله سی علم حدیث شریف مجتهده ذکر و بیان اولمشدر .

مشاهیر ائمه شافعیہ دن برذات معالی سمات دخی «عثمان بن سعید الدارمی» علیہ رحمۃ الباری حضرت تری در. تاریخ ہجرتک (۲۵۵) نجی سنہ سنہ بیت مقدسہ عازم دار جنان اولمشدر.

افاخم ائمه شافعیہ دن برذات ستودہ صفات دخی «عسکر بن الحصین» وبر روایتہ کورہ «عسکر بن محمد بن الحصین الشیخ ابو تراب النخشی» [۱] حضرت تری در. تاریخ ہجرتک (۲۴۵) نجی سنہ سنہ ارتحال داربقا بیورمشدر. امام مشارالیہ حضرت تری مناقب جلیلہ وکرامات سنہ اصحابندن ایدی.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن برذات حمیدہ صفات دخی «ابو عبد الرحمن احمد بن شعیب النسائی» حضرت تری در.

اعاظم ائمه شافعیہ دن «احمد بن عمر بن سرج» حضرت تری مناقب جلیلہ اصحابندن اولوب مصنفاتی (۴۰۰) عدده بالغ اولمشدر. تاریخ ہجرتک (۳۰۶) نجی سنہ سنہ ارتحال دار جنان بیورمشدر.

اکابر ائمه شافعیہ دن «احمد بن محمد بن القاسم بن منصور» حضرت تری ائمه صوفیہ دن وبغدادی الاصل وابنای وزراور وئسادن برذات جلیلہ الصفات اولوب نسبیری نوش روان عادلہ منہی و متصل در. تاریخ ہجرتک (۳۲۳) ویا (۳۲۲) نجی سنہ سنہ ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

اجلہ ائمه شافعیہ دن «محمد بن احمد بن الازهر بن طلحة الهروی ابو منصور الازهری اللغوی» حضرت تری مناقب جلیلہ اصحاب کرامندن در. تاریخ ہجرتک (۲۸۲) نجی سنہ سنہ زیور مہد وجود اولوب (۳۰۷) نجی سنہ سنہ عازم کلزار جنان اولمشدر.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن «محمد بن احمد بن عبد الله الفاشانی» حضرت تری مناقب جلیلہ وفضائل کثیرہ اصحابندن برذات ستودہ صفات ایدی. تاریخ ہجرتک (۳۰۱) نجی سنہ سنہ زیور کھوارہ وجود اولوب (۳۷۱) نجی سنہ سنہ ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن «محمد بن احمد بن محمد بن جعفر ابوبکر بن الحداد المصری» حضرت تری مناقب جلیلہ وفضائل کثیرہ اصحاب کرامندن برذات جلیلہ القدر ایدی. تاریخ ہجرتک (۳۴۴) ویا خود (۳۴۵) نجی سنہ سنہ عازم کلزار جنان اولمشدر.

[۱] نخشب، ماوراء النهر بلادندن بر بلده نك اسمی در.

اعاظم ائمه شافعیہ دن «محمد بن جریر ابو جعفر الطبری» علیہ رحمۃ الباری حضرت تری تصانیف کثیرہ و مناقب جلیلہ و فضائل و فیرہ اصحاب کرامندن ایدی. تاریخ ہجرتک (۲۲۴) نجی سنہ سنہ زیور کھوارہ وجود اولوب (۳۱۰) نجی سنہ سنہ ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن «محمد بن خفیف الشیرازی» علیہ رحمۃ الباری حضرت تری شیخ المشایخ و علم و دیندہ صاحب قدم راسخ برذات جلیلہ الصفات اولوب مناقب جلیلہ و فضائل کثیرہ سی بی حد و پایان در. تاریخ ہجرتک (۳۷۱) نجی سنہ سنہ عازم دار جنان اولمشدر.

افاخم ائمه شافعیہ دن «محمد بن سلیمان بن ہارون بن سهل الصعلوکی» حضرت تری اصناف علومدہ سباق الغایات برذات جلیلہ الصفات ایدی. تاریخ ہجرتک (۲۹۶) نجی سنہ سنہ زیور کھوارہ وجود اولمش و بصرہ و نینسا بور شہر لرندہ مدت مدیدہ تدریس علوم بیورمش و ہجرت نبویہ نك (۳۶۹) نجی سنہ سنہ ارتحال دار نعیم ایلشدر.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن «محمد بن عبد الله ابو بکر الصیرفی» حضرت تری تصانیف کثیرہ و فضائل و فیرہ اصحاب کرامندن برذات حمیدہ صفات ایدی. تاریخ ہجرتک (۳۳۰) نجی سنہ سنہ ارتحال داربقا بیورمشدر.

اجلہ ائمه شافعیہ دن «محمد بن علی القفال» حضرت تری علم تفسیر و علم حدیث شریف ایلہ علم کلامدہ و اصول و فروعده و علم لغت و شعرده امام ماہر و فاضل کامل و صاحب زہد و ورع برذات جلیلہ الصفات ایدی. تاریخ ہجرتک (۲۹۱) نجی سنہ سنہ زیور کھوارہ وجود اولوب (۳۳۵) ویا خود (۳۳۶) نجی سنہ سنہ ارتحال کلزار جنان بیورمشدر.

اکابر ائمه شافعیہ دن امام المتکلمین ناصر سنت سید المرسلین «علی بن اسمعیل الشیخ ابو الحسن الاشعری البصری» علیہ رحمۃ الباری حضرت تری مناقب جلیلہ و فضائل کثیرہ اصحاب کرامندن اولوب علم کلام مجتہدہ ذکر جمیلی مرور ایلشدر.

مشاهیر ائمه شافعیہ دن «احمد بن محمد بن احمد الاسفراینی» علیہ رحمۃ الباری حضرت تری مناقب جلیلہ و فضائل کثیرہ اصحاب کرامندن برذات ستودہ صفات ایدی. تاریخ ہجرتک (۳۳۴) نجی سنہ سنہ زیور مہد وجود اولوب (۴۰۶) نجی سنہ سنہ ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

فقهایی عظامدن «ابراهیم بن علی بن یوسف فیروز ابادی ابو اسحق الشیرازی»
 علیه رحمة الباری حضرتلری اصناف علومده سباق الغایات و مناقب سنیه و تصانیف کثیره
 و فضائل و فیره اصحاب کرامندن بر ذات حمیده صفات ایدی. تاریخ هجرتک (۳۹۳) نجی
 سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۴۷۶) نجی سنهسنده ارتحال دارجنان بیورمشدر.

مشاهیر فقهایی کرامدن «ابراهیم بن محمد بن محمد بن الاستاذ ابو اسحق الاسفرائینی»
 علیه رحمة الباری حضرتلری جامع اشتات علوم ایدی. تاریخ هجرتک (۴۱۸) نجی سنهسنده
 ارتحال داربقا بیورمشدر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله سی حداحصادن خارجدر.

مشاهیر فقهایی کرامدن «اسمعیل بن عبدالرحمن الصابونی» علیه رحمة الباری حضرتلری
 مناقب جلیله و فضائل کثیره اصحابندن نادر الوجود بر ذات ستوده صفات ایدی.
 هجرت نبویهک (۴۴۹) نجی سنهسنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر فقهایی کرامدن «حسن بن علی بن محمد ابو علی الدقاق» علیه رحمة الخلاق
 حضرتلری علوم و فضائلده عصرینک فریدی و زماننک و حیددی ایدی. تاریخ هجرتک
 (۴۰۵) نجی سنهسنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشاهیر فقهایی عظامدن «سهل بن محمد ابو الطیب الصعلوکی» حضرتلری انواع علومده
 عصرینک و حیددی و زماننک فریدی بر ذات معالی سمات اولوب «شمس الاسلام» لقبی ایله
 ملقب ایدی. تاریخ هجرتک (۴۰۴) نجی سنهسنده نیسابور شهرنده عازم کلشنسرای جنان
 اولمشدر. مشارالیه حضرتلرینک فضائل جلیله و مناقب سنیه سی حد احصادن خارجدر.

مشاهیر فقهایی عظامدن «طاهر بن عبدالله القاضی ابو الطیب الطبری» علیه رحمة الباری
 حضرتلری غوآص بحر علوم اولوب فضائل و کمالاتده عصرینک و حیددی و زماننک
 فریدی ایدی. تاریخ هجرتک (۳۴۸) نجی سنهسنده زیور مهد وجود اولوب (۴۵۰) نجی
 سنهسنده عازم کلزار جنان اولمشدر.

اجلة فقهایی کرامدن «الامام الزاهد عبدالله بن احمد بن عبدالله» علیه رحمة الاله
 حضرتلری امام کبیر و غوآص بحر علوم و ناقب الفهم و دقیق النظر و عظیم النظر بر ذات
 بی همال ایدی. تاریخ هجرتک (۴۱۷) نجی سنهسنده (۹۰) یاشرنده اولدقلری حالده
 ارتحال دارجنان بیورمشدر.

افاخم فقهایی کرامدن «عبدالله بن عبدالکریم القشیری» علیه رحمة الباری حضرتلری
 علم تصوف و علم اصولده و سائر اصناف علومده سباق الغایات بر ذات ملک صفات ایدی.
 تاریخ هجرتک (۴۱۴) نجی سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۴۷۷) نجی سنهسنده
 ارتحال داربقا بیورمشدر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله سی حد احصادن بیورن در.

اعاظم فقهایی کرامدن والد امام الحرمین «الشیخ ابو محمد الجونی عبدالله بن یوسف
 بن عبدالله بن یوسف بن محمد» علیه رحمة الصمد حضرتلری اصناف علومده زماننک
 و حیددی و عصرینک فریدی اولوب زهد و تقواده و عبادات و طاعاتده نادر الامثال بر امام
 بی همال اولوب «رکن الاسلام» لقبی ایله ملقب و فضائل کثیره و مناقب جلیله و تصانیف
 و فیره اصحاب کرامندن ایدی. تاریخ هجرتک (۴۳۸) نجی سنهسنده نیسابور شهرنده ارتحال
 دار نعیم بیورمشدر.

اکابر فقهایی کرامدن بر ذات حمیده صفات دخی «عبدالسید بن محمد بن عبد الواحد
 بن احمد بن جعفر ابو نصر بن الصبّاع» علیه رحمة الباری حضرتلری در. هجرت نبویهک
 (۴۷۷) نجی سنهسنده ارتحال دارجنان بیورمشدر. مشارالیه حضرتلرینک فضائل و کمالاتنه
 نهایت و مناقب جلیله سنه غایت اولمدینی علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

مشاهیر فقهایی کرامدن «عبد القاهر بن طاهر بن محمد التیمی» علیه رحمة الباری
 حضرتلری عظیم القدر و کثیر العلم بر امام همام اولوب (۱۷) فندن تدریس علوم ایدر
 و صاحب ثروت و یسار اولملریله اهل علمی انفاق و اعاشه ایلر ایدی. اکثر اهل خراسان،
 مشارالیه حضرتلرندن اخذ علوم ایلمشدر. الحاصل مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله سنه
 حد و غایت یوقدر. تاریخ هجرتک (۴۲۹) نجی و برروایتیه کوره (۴۲۷) نجی سنهسنده
 عازم کلشنسرای جنان اولمشدر.

مشاهیر کرامدن بر ذات حمیده صفات دخی «عبدالکریم بن هوازن بن عبدالملک النیسابوری
 ابو القاسم القشیری» علیه رحمة الباری حضرتلری اولوب «زین الاسلام»
 لقب جلیلی ایله ملقب در. علم تصوفده رساله مشهوره و اصناف علومده تصانیف کثیره صاحبی
 بر ذات بی همال ایدی. مشارالیه حضرتلرینک مناقب جلیله سنه غایت و فضائل و کمالاتنه
 نهایت یوقدر. تاریخ هجرتک (۳۷۶) نجی سنهسنده زیور بزم شهود اولوب (۴۶۵) نجی
 سنهسنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

اجلّه ائمه کرامدن «امام الحرمین ابوالمعالی عبدالمملک بن عبدالله بن یوسف بن محمد بن عبدالله» علیه رحمة الاله حضرتلری بحر فضائل وافخار افاضل اوله رق شهرتلری مثل سائر کبی هرملک و دیاری دأردر. مناقب جلیله سنک توصیف و تعریفنده اهل بیانک لسان و قلبی عاجز و قاصر در. هجرت نبویه نك (۴۱۹) نجی سنه سنده زیور عالم ناسوت و (۴۷۸) نجی سنه سنده عازم کلشن لاهوت اولمشر.

مشاهیر فقهای کرامدن بر ذات ستوده صفات دخی «الامام ابو الحسن الماوردی علی بن محمد بن حبیب» علیه رحمة المحبیب حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری فضائل جلیله و تصانیف کثیره اصحابندن ایدی. هجرت نبویه نك (۴۵۰) نجی سنه سنده ارتحال داربقا بیورمشر.

مشاهیر فقهای کرامدن بر ذات فضائل سمات دخی «علی بن محمد ابو حیان التوحیدی» علیه رحمة الباری حضرتلری در.

مشاهیر کرامدن «منصور بن محمد بن عبدالجبار ابوالمظفر ابن الامام ابو منصور التمیمی» حضرتلری اصحاب تصانیفدن رفیع القدر و شهیر الذکر بر ذات معالی صفات ایدی. هجرت نبویه نك (۴۲۶) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۴۸۹) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشر.

مشاهیر فقهای شافعیه دن بر ذات بی هال دخی «محمد بن محمد بن احمد الطوسی حجة الاسلام ابو حامد الغزالی» قدس سره العالی حضرتلری در. مشارالیه، جامع اشقات علوم اولوب فضائل علیه و مناقب جلیله سنک وصفنده السنه اهل بیان عاجز و اقلام زمرة فضلا قاصر در. جمله تصانیف کثیره سندن اولان «کتاب احیاء علوم» مظهر قبول اعالی اولمش و ذات بی مثاللری حجة الاسلام اولوب کتاب شریف مذکور ایله سائر کتب مؤلفه سی فضائل و کالاته جمله حجج و براهیندن عد و شمار اولمشر.

ابو حامد الغزالی حضرتلرینک برادر مکرملری «احمد بن محمد الطوسی الغزالی» حضرتلری دخی كذلك مشاهیر کرامدن و اصحاب فضائلدن بر ذات معالی صفات اولوب تفصیل احوال شریفه و مناقب جلیله سی کتب سیر و تواریخده مذکور و مندرجدر.

مشاهیر فقهای شافعیه دن بر ذات جلیل الصفات دخی الفقیه الصوفی «محمد

بن الموفق الحیوشانی» حضرتلری در. مشارالیه حضرتلری احوال رضیه اصحاب ذوی الاحترامندن و ائمه مسلمیندن ایدی. تاریخ هجرتک (۵۱۰) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولمشر. مشاهیر کرامدن بر ذات جلیل القدر دخی محی السنه «الامام الحسین بن مسعود القرأ البغوی» علیه رحمة الباری حضرتلری اولوب مناقب جلیله اصحابندن بر امام بی هال در.

مشاهیر ائمه شافعیه دن بر ذات ستوده صفات دخی «عبدالواحد بن اسماعیل بن احمد بن محمد ابوالمحسن الرویانی» علیه رحمة الباری حضرتلری در. مشارالیه «فخر الاسلام» لقب جلیلی ایله ملقبدر. مصنفاتی آفاق علمده کسب اشهار ایلمشر. بو ذات فضائل سماتک قوه حافظه سنده اولان کمال، ضرب مثل اولمشر. «کتب شافعیه محترق اولسه حفظمدن تحریر ایدرم» کلامنی قائل اولدقلری مروی در. فخر الاسلام الرویانی حضرتلری تاریخ هجرتک (۴۱۵) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۵۰۲) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشر.

مشاهیر کرامدن «علی بن الحسن بن هبة الله ابو القاسم بن عساکر» حضرتلری علم حدیث شریف و علم فقه شریفه و اصناف علومده عصرینک فریدی و زماننک وحیدی ایدی. هجرت نبویه نك (۴۹۹) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۵۷۱) نجی سنه سنده دمشقده ارتحال دار جنان بیورمشر.

مشاهیر کرامدن «الشیخ الزاهد صدرالدين القونوی محمد بن اسحق» حضرتلری علم تصوف و سائر علومده اصحاب تصانیفدن ایدی. آلهیاته متعلق مسائل غامضه ده «الحکیم خواجه نصیرالدين الطوسی» و سائر حکما ایله بینلرنده مراسله و مباحثه جریان ایلمشر. صدرالدين القونوی حضرتلری هجرت نبویه نك (۶۷۳) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشر در.

مشاهیر کرامدن «عبدالعزیز بن عبدالسلام سلطان العلماء الشیخ عزالدین» علیه رحمة رب العالمین حضرتلری عصرینک فریدی و زماننک وحیدی ایدی. هجرت نبویه نك (۵۷۸) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۶۶۰) نجی سنه سنده ارتحال دارنعم بیورمشر. مشارالیه حضرتلرینک مناقب علیه سی حد احصادن خارجدر.

مشاهیر ائمه شافعیه دن «الامام الجلیل ابو القاسم الرافعی عبدالکریم بن محمد بن

عبدالکریم بن الفضل بن الحسن القزوینی «علیه رحمة الباری حضرتلری اصناف علومده و سیماعلم فقه شریفده واصل اقصى الغایات بر ذات ستوده صفات وکثیر الکرامات ایدی. مشارالیه حضرتلری عمده المحققین و استاذ المصنفین و افتخار المدققین و امام المسلمین اولوب فضائل علیه و عملیه سی و مناقب علیه سی حداحصادن خارجدر. تاریخ هجرتک (۶۲۳) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر.

مشاهیر فقهای شافعیه دن «الشیخ العلامة المعروف بابن الصلاح تقی الدین عثمان بن عبدالرحمن بن موسی بن ابی نصر الکردی الشهر زوری» علیه رحمة الباری حضرتلری ائمة مسلیندن و فضائل و فیره و مناقب جلیله اصحاب ذوی الاحتشامندن ایدی. تاریخ هجرتک (۵۷۷) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۶۴۳) نجی سنه سنده ارتحال کلزار جنان بیورمشدر. مشاهیر کرامدن «عمر بن محمد بن عبدالله من اولاد ابی بکر الصدیق رضی الله تعالی عنه و هو ابو عبدالله او ابو نصر او ابو القاسم الصوفی بن اخ الشیخ النجیب هو الشیخ شهاب الدین السهروردی» علیه رحمة الباری حضرتلری صاحب عوارف المعارف، صوفی، فقیه، فاضل، صاحب زهد و ورع بر ذات معالی سمات ایدی. تاریخ هجرتک (۵۳۹) نجی سنه سنده زیور عالم شهود اولوب (۶۳۲) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر کرامدن «موسی بن ابی الفضل الشیخ العلامة رضی الدین یونس بن محمد» علیه رحمة الصمد حضرتلری تاریخ هجرتک (۵۵۱) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولمشدر. مشارالیه حضرتلری اصناف علومده واصل اقصى الغایات اوله رق (۲۴) فندن تعلیم و تدریس بیوردقلری و فضائل و مناقب جلیله سی حداحصادن خارج اولدینی اصحاب فضائل طرفندن بیان بیورمشدر.

مشاهیر کرامدن «الشیخ الامام شیخ السلام نجم الدین ابو العباس احمد بن محمد بن علی بن مرتفع بن حازم بن الرفعة» حضرتلری تألیفات کثیره و مناقب جلیله اصحاب کرامندن بر ذات جلیل الصفات ایدی. تاریخ هجرتک (۷۱۰) نجی سنه سنده مصرده ارتحال کلشنسرای جنان بیورمشدر.

اجلة اعلام کرامدن بر ذات فضائل سمات دخی «الامام یحیی بن شرف النووی» علیه رحمة الباری حضرتلری اولوب ذکر جمیلری علم حدیث شریف مجتهده کذران ایلشدر.

مشاهیر کرام ذوی الاحتشامدن «محمد بن احمد بن عثمان الحافظ شمس الدین ابو عبدالله الترمکانی الذهبی» علیه رحمة الباری حضرتلری تصانیف کثیره و فضائل سنیه اصحاب کرامندن بر ذات ستوده صفات ایدی. تاریخ هجرتک (۶۷۳) نجی سنه سنده زیور عالم شهود اولوب (۷۴۸) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر کرامدن بر ذات معالی سمات دخی «محمد بن عبدالرحمن بن عمر قاضی القضاة جلال الدین الخطیب القزوینی» علیه رحمة الباری حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۷۳۷) نجی سنه سنده دمشقده عازم کلزار جنان اولمشدر.

مشاهیر کرامدن بر ذات فخامت سمات دخی «محمد بن عبدالرحیم بن محمد الشیخ صنی الدین الهندی الارموی» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۶۴۴) نجی سنه سنده بلاد هندده زیور کهواره وجود اولوب (۷۱۵) نجی سنه سنده دمشقده ارتحال دار جنان بیورمشدر. مشارالیه حضرتلری فضائل کثیره و مناقب جلیله اصحاب ذوی الاحترامدن ایدی.

مشاهیر کرامدن بر ذات فضائل سمات دخی «الامام العلامة محمد بن علی بن عبدالواحد بن عبدالکریم قاضی القضاة کمال الدین بن الزملکانی» حضرتلری در. تاریخ هجرتک (۶۶۷) نجی سنه سنده قدمزن مهد وجود اولوب (۷۲۷) نجی سنه سنده ارتحال دار بقا بیورمشدر.

اجلة ائمة کرامدن «محمد بن علی وهب بن مطیع القشیری» علیه رحمة الباری حضرتلری اصناف علوم و فضائله بحر عمیق و صاحب التصانیف و الکرامات بر ذات ستوده صفات اوله رق مناقب جلیله سی حد احصادن خارجدر. تاریخ هجرتک (۶۲۵) نجی سنه سنده زیور کهواره وجود اولوب (۷۰۲) نجی سنه سنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر.

مشاهیر کرامدن «محمد بن علی البار نباری المقلب طویر اللیل تاج الدین» علیه رحمة رب العالمین حضرتلری فضائل و کمالاتده فرید الزمان ایدی. تاریخ هجرتک (۶۵۴) نجی سنه سنده زیور کهواره عالم شهود اولوب (۷۱۷) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

مشاهیر کرامدن «محمد بن محمد بن محمد بن سید الناس الحافظ الادیب فتح الدین ابوالفتح» حضرتلری اصناف علومده و سیماعلم حدیث شریفده بحر عمیق ایدی. تاریخ هجرتک (۶۷۱) نجی سنه سنده زیور مهد وجود اولوب (۷۳۴) نجی سنه سنده ارتحال کلشنسرای جنان اولمشدر.

مشاهیر کرام ذوی الاحترامدن « عبدالکریم بن علی بن عمر الانصاری الشیخ علم الدین العراقي الضریر » حضرتلری اصناف علومده بحر زاخر و افتخار اکابرایدی . تاریخ هجرتک (۶۲۳) نجی سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۷۰۴) نجی سنهسنده قاهرده ارتحال کلزار جنان بیورمشدر .

مشاهیر کرامدن برذات معالی سمات دخی « الشیخ الامام الفقیه المحدث الحافظ المفسر علی بن عبدالکافی بن علی بن تمام السبکی » حضرتلری در . تاریخ هجرتک (۶۸۳) نجی سنهسنده زیور مهد وجود اولوب (۷۵۶) نجی سنهسنده قاهرده ارتحال دار نعیم بیورمشدر . مشارالیه حرتلرینک بیان فضائل کالاتنده السنه و اقلام عاجز اولوب کتب و رسائلدن مجموع تصانیفی (۱۲۰) بوقدر عدده بالغ اولدینی علمای کرام حضراتی طرفندن بیان بیورمشدر .

(نظم)

لیس علی الله بمستنکر ان یجمع العالم فی واحد

مشاهیر فقههای کرامدن « علی بن محمد بن عبدالرحمن بن خطاب الشیخ الامام علاءالدین الباجی » حضرتلری امام الاصولین و سیف المناظرین و رئیس المتقین بر ذات جلیل الصفات اولوب احوال و مناقبی اکابر فضلا طرفندن لسان تعظیم ایله یاد و تذکار بیورمشدر . تاریخ هجرتک (۶۳۱) نجی سنهسنده زیور عالم شهود اولوب (۷۱۴) نجی سنهسنده ارتحال دار جنان بیورمشدر .

مشاهیر کرامدن « هبة الله بن عبدالرحیم الجهنی قاضی القضاة شرف الدین البارزی » علیه رحمة الباری حضرتلری تصانیف کثیره و فضائل سنیه اصحاب ذوی الاحتشامدن ایدی . تاریخ هجرتک (۶۴۵) نجی سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۷۳۸) نجی سنهسنده ارتحال کلشنسرای جنان نیورهشدر .

افاخم فقههای کرامدن « یوسف بن زکی عبدالرحمن بن یوسف الکلبی القضاعی الدمشقی الشیخ جمال الدین ابوالحجاج المزی » علیه رحمة الباری حضرتلری اصناف علومده و سیمای علم حدیث شریفده بحر زاخر و مفرخ اکابر اوله رق مناقب جایله و فضائل کثیره سی افضل کرام و اعظم ذوی الاحترام حضراتی طرفلرندن اسان احترام ایله ذکر و بیان

بیورمشدر . تاریخ هجرت نبویهنک (۶۵۴) نجی سنهسنده قدم زن مهد وجود اولوب (۷۴۲) نجی سنهسنده ارتحال دار نعیم بیورمشدر .

[طبقات فقها]

اکابر علمای کرامدن المحقق ابن کمال پاشا حضرتلرینک بعض رسائلنده توضیح و بیان بیورلدینی اوزره مفتی اولان ذات ، امر فتواده [۱] هر صورتله بصیرت اوزره اولمق ایچون قولی ایله افتا ایلدیکی ذات عالیقدرک یالکز اسم و نسبتنی بیلمکله اکتفا ایتیموب درجه و مرتبه و طبقه سی ایله احوالنی دخی بیلمک لابد و لازم در .

فقههای عظام حضراتی ، طبقات سبعة اوزرینه در .

[طبقه اولی]، شرعه مجتهدین عظام حضراتی در . ائمه اربعة رضوان الله تعالی علیهم اجمعین حضراتی ایله تأسیس قواعد اصولده مشارالیهم حضراتنک مسلکته سالک اولان ذوات کرام حضراتی طبقه اولی رجالندن در . بو مثللو ذوات جلیل الصفات حضراتی تأسیس قواعد اصول ایله طبقات سائر اصحابندن ممتازدر .

(طبقه ثانیه)، مذهبده مجتهد اولان ذوات کرام در . « ابو یوسف » و « امام محمد » ایله سائر اصحاب ابی حنیفه طبقه ثانیه رجال کرامندن در . بو مثللو ذوات کرام ، استاذ اعظم لری اولان امام ابی حنیفه رضی الله تعالی عنه حضرتلرینک احکامده تقدیر بیوردقلری قواعد مقتضاسی اوزره ادله دن استخراج احکامه قادر اولان ذوات معالی سمات در . ذوات مشارالیهم احکام فروعده هر تقدیر امام اعظم ابی حنیفه حضرتلرینه مخالف ایسهده قواعد اصولده امام مشارالیه حضرتلرینه تبعیت و تقلید ایدرلر . بو حال ایله امام شافعی و امثالی ذوات کرام حضراتی اصول و احکامده مذهبلرینک معارض و مخالفلری ایله غیر مقلدلرندن ممتاز اولورلر .

(طبقه ثالثه) نص اولیمان مسائله مجتهد اولان ذوات کرام طبقه سی در . « ابو جعفر الطحاوی » و « ابوالحسن الکرخی » و « شمس الأئمة الحلوانی » و « شمس الأئمة السرخسی »

[۱] فتوی لفظی «فتی» دن مشتق در . (فتی) شاب قوی معناسنه در . مشتق ایله مشتق منه بیننده اولان مناسبت ، مفتینک جواب شرعی ایله سائله دعواسنده قوت بخش اولسندن عبارتدر . فتوی لفظنک جمعی «فتاوی» در .

و «فخر الاسلام البزدوی» و «فخرالدین قاضیخان» و امثالی ذوات کرام حضراتی طبقه ناکه رجال کرامند در. طبقه مذکوره رجال کرامی اصول و فروعده هیچ بر مسئله ده مخالفته قادر اولیوب لکن علی حسب الاصول والقواعد نص اولیان مسائله استنباط احکام ایدر لر.

(طبقه رابعه)، صاحب اجتهاده تقلید و تبعیت ایدن اصحاب تخریج طبقه سی در. «امام رازی» و امثالی ذوات کرام حضراتی طبقه رابعه رجالند در. طبقه رابعه رجال کرامی اصلاً اجتهاده قادر اولیوب لکن اصول مأخذی ضبط و احاطه ایتلمری حسیله صاحب مذهبند و یا خود صاحب مذهبک اصحابند بر ذات طرفندن منقول ایکی وجهه شامل قول بجملی ایکی امره محتمل اولان حکم مبهم ایله اصوله تطبیق و فروعندن امثال و نظائرینه قیاس ایله تفصیله قادر اولور لر.

(طبقه خامسه)، صاحب اجتهاده تقلید و تبعیت ایدن اصحاب ترجیح طبقه سی در. «ابو الحسن القدوری» و «صاحب الهدایه» و امثالی ذوات معالی سمات حضراتی طبقه خامسه رجالند در. طبقه خامسه رجال کرامنک مسلکری بعض روایاتی بعض روایات اوزرینه ترجیح و تفضیلندن عبارتدر. ترجیح و تفضیلری «هذا اولی» و «هذا اصح روایه» و «هذا ارفق للناس» تعبیراتی ایله جاری در.

(طبقه سادسه)، صاحب اجتهاده تقلید و تبعیت ایدن «صاحب کنز» و «صاحب المختار» و «صاحب الوقایه» و «صاحب المجموع» مثللو فقهای متأخریندن متون معتبره اصحابی در. طبقه مذکوره رجال کرامی «قول اقوی» و «قول قوی» و «قول ضعیف» بینلری ایله «ظاهر المذهب» و «روایت نادره» بینلرینی تمیزه قادر در. اقوال مردوده و روایت ضعیفه بی نقل ایتلر لر.

(طبقه سابعه)، تفریق و تمیز مسائله قادر اولیان اصحاب تقلید در.

[طبقات المسائل و کتب ظاهر الروایه]

مسائل اصحاب حنفیه، اوج طبقه اوزرینه در.

(طبقه اولی) مسائل اصولدر. اشبو مسائل اصوله «ظاهر الروایه» دخی تسمیه اولنور. مسائل مذکوره اصحاب مذهبندن مروی اولان مسائلدر. اصحاب مذهب، «ابو حنیفه» و «ابو یوسف» و «محمد» رحمهم الله حضراتی در. مشارالیهم حضراتنه «امام زفر» و «حسن بن زیاد» ایله امام اعظمندن اخذ علم ایدن سائر ذوات کرام دخی ملحق در. لکن «ظاهر الروایه» ده غالب شایع اولان مسائل، ائمه ثلثه نك اقوال شریفه سی در. کتب ظاهر الروایه، «امام محمد» رحمه الله حضرتلرینک کتابلری در. کتب مذکوره التي عدد کتاب مستطابدر. اولکیسی (مبسوط)، ایکنجیسی (زیادات)، اوچنجیسی (جامع صغیر)، دردنجیسی (سیر صغیر)، بشنجیسی (جامع کبیر)، آلتنجیسی (سیر کبیر) در. مسائل اصوله «ظاهر الروایه» تسمیه اولنمنسک سببی مسائل مذکوره نك «امام محمد» رحمه الله حضرتلرندن روایات ثقات ایله مروی اولسندن عبارتدر که روایات مذکوره، امام مشارالیه حضرتلرندن متواتراً و یا خود مشهوراً ثابتدر.

(طبقه ثانیه)، مسائل نوادر در. اشبو مسائل، ذکر اولنان اصحاب حنفیه رحمهم الله حضرتلرندن مروی در. لکن بومسائل کتب سته ده مذکور دکلددر. بلکه «امام محمد» رحمه الله حضرتلرینک «کیانیات» و «هارونیات» و «جرجانیات» و «رقیات» کبی اخر کتابلرنده مسطوردر که بومسائله «غیر ظاهر الروایه» تسمیه اولنور چونکه مسائل مذکوره، کتب سته کبی «امام محمد» رحمه الله حضرتلرندن روایات ظاهره ثابته و صحیحه ایله مروی دکلددر. یا خود مسائل نوادر، امام محمد رحمه الله حضرتلرینک کتابلرینک غیر کتابلرده مسطوردر «حسن بن زیاد» حضرتلرینک «محرر اسمی ایله مسمی اولان کتابی و بو کتابک غیر کتابلر کبی. «ابو یوسف» رحمه الله حضرتلرندن مروی اولان «کتب امالی» دخی مسائل مذکوره بی حاوی در. یا خود مسائل مذکوره، «ابن سماعه»، و «معلى بن منصور» ایله مشارالیه مانک غیر ذواتک مسائل معینه ده روایتی کبی روایت مفرده قبیلندن اولور.

(طبقه ناله)، واقعات درکه مجتهدین متأخرینک سؤال اولندقلری شیلرده روایت بوله مدقلری ایچون استنباط ایلدکلری مسألدن عبارتدر. مجتهدین متأخرین، اصحاب «ابی یوسف» و «محمد» رحمهماالله حضراتی ایله مشارالیهما انک الی النهایه اصحابنک اصحابی اولوب اوده ذوات کثیره دن عبارتدر. «عصام بن یوسف» و «ابن رستم» و «محمد بن سماعه» و «ابوسلیمان الجرجانی» و «ابوحفص البخاری» مشارالیهما حضراتنک اصحاب کرامندندر. ذوات مشارالیهمن صکره «محمد بن سلمه» و «محمد بن مقاتل» و «نصیر بن یحیی» و «ابو النصر القاسم بن السلام» کبی ذوات کرامدر. مشارالیهم حضراتنک فتاواسنی حاوی تألیف اولنان کتابلرک اولی «الفقیه ابواللیث السمرقندی» حضرتلرینک تألیف بیوردقلری «کتاب النوازل» در. بعده فقهای کرام حضراتی اخر کتابلر جمع و تألیف بیورمشلردر «ناطفی» نک «مجموع النوازل والواقعات» و «صدر الشهد» ک «واقعات» کتابلری کبی. بعده متأخرین فقهای کرام حضراتی مسائل مذکورهبی مختلط و غیر متمیز اوله رق ذکر و بیان بیورمشلردر. «فتاواى قاضیخان» و «خلاصه» اسمی ایله مسمی اولان کتابلر ایله بونلرک غیرى کتابلرک محتویاتی کبی. بعض متأخرین دخی مسائل مذکورهبی تمیز و تفریق بیورمشلردر «رضی الدین السرخسی» حضرتلرینک «محیط» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابنک حاوی اولدینغی مسائل کبی. مشارالیه رضی الدین السرخسی علیه رحمة الباری حضرتلری کتابنده اولا مسائل اصولی و بعده نوادری و بعده فتاواىی ذکر و بیان بیورمشدر.

ارباب فضل و کمالک معلومی اولدینغی اوزره کتب مسائل اصولدن «الحاکم الشهد» حضرتلرینک «کتاب الکافی» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابی نقل مذهبده حازر درجه اعتماد اولوب کتاب مذکور اوزرینه مشایخ فقهای کرام طرفندن شروح کثیره یازلمشدر.

[علامات افتا]

علامات افتا، مسائل شرعیه فرعیه نک یکدیگره نسبتاً مراتب رحجانی معلوم اولوق اوزره فقهای کرام حضراتی طرفندن اشارات مخصوصه و علامات ممیزه وضع اولنمشدر. علامات مذکور «وعلیه الفتوی» «وبه یفتی» و «وبه نأخذ» «وعلیه الاعتماد» «وعلیه عمل الیوم» «وعلیه عمل الایمه» «وهو الصحیح» او الاصح او الاظهر او الاشبه او الاوجه او المختار» و بونلرک امثالی علامتلردر.

بعض فقهای کرام حضراتنک بیاننه کوره علامات افتادن بعض الفاظ، بعض الفاظدن آ کددر.

نته کیم «فتوی» لفظی «صحیح» و «واصح» و «اشبه» و بونلرک امثالی لفظلردن آ کددر. «وبه یفتی» لفظی، «الفتوی علیه» لفظندن آ کددر. «اصح» لفظی، «صحیح» لفظندن آ کددر. «احوط» لفظی، «احتیاط» لفظندن آ کددر.

علمای کرام حضراتی طرفدن مسائل فقیهیه جمع ایله مثلا «کتاب الطهاره» و «کتاب الصلاة» کبی کتاب عنوانی تحتنده ذکر و بیان اولمش و کتابلری بابلره و بابلر فصللره تقسیم ایله مسائل مذکوره کتب مؤلفهده بووجهله ترتیب بیورلمشدرکه ذکر اولنان تقسیم و ترتیب، علم فقه شریفک مفتاحی مقامنده اولوق اوزره بروجه آئی بیان اولنور.

(۱) کتاب الطهاره	(۲۰) کتاب الکفاله	(۳۹) کتاب الشفعه
(۲) کتاب الصلاة	(۲۱) کتاب الحواله	(۴۰) کتاب القسمه
(۳) کتاب الزکاة	(۲۲) کتاب القضاء	(۴۱) کتاب المزارعه
(۴) کتاب الصوم	(۲۳) کتاب الشهادات	(۴۲) کتاب المساقاة
(۵) کتاب الحج	(۲۴) کتاب الوکاله	(۴۳) کتاب الذبائح
(۶) کتاب النکاح	(۲۵) کتاب الدعوی	(۴۴) کتاب الاضحیه
(۷) کتاب الطلاق	(۲۶) کتاب الاقرار	(۴۵) کتاب الحظر والاباحه
(۸) کتاب العتق	(۲۷) کتاب الصلح	(۴۶) کتاب احياء الموات
(۹) کتاب الایمان	(۲۸) کتاب المضاربه	(۴۷) کتاب الاشربه
(۱۰) کتاب الحدود	(۲۹) کتاب الایداع	(۴۸) کتاب الصيد
(۱۱) کتاب السرقة	(۳۰) کتاب العاریه	(۴۹) کتاب الرهن
(۱۲) کتاب الجهاد	(۳۱) کتاب الهبه	(۵۰) کتاب الجنایات
(۱۳) کتاب اللقیط	(۳۲) کتاب الاجاره	(۵۱) کتاب الدیات
(۱۴) کتاب اللقطه	(۳۳) کتاب المكاتب	(۵۲) کتاب المعامل
(۱۵) کتاب الآبق	(۳۴) کتاب الولاء	(۵۳) کتاب الوصایا
(۱۶) کتاب المفقود	(۳۵) کتاب الاکراه	(۵۴) کتاب الحثی
(۱۷) کتاب الشركه	(۳۶) کتاب الحجر	(۵۵) کتاب الفرائض
(۱۸) کتاب الوقف	(۳۷) کتاب المأذون	
(۱۹) کتاب البیوع	(۳۸) کتاب الفصب	

§ — ۱

[کتاب الطهاره]

(طهارت) لفظی طا حرفنک فتحه حرکهسی و (طهر) لفظی طا حرفنک ضمه حرکهسی ایله مصدر اولوب لغتده پاک و نظافت معناسندهدر.

(طهارت) لفظی شرعده «حدث» [۱] و «خبث» دن [۲] یعنی نجاست حکمیه و نجاست حقیقیه دن نظافت معناسندهدر.

معلوم اولدیغی اوزره امور دینیّه، اعتقادات و (آداب) و (عبادات) و (معاملات) و (عقوبات) قسملرن دن عبارتدر.

(عبادات) بش قسم اولوب قسم اول (صلوة) و قسم ثانی (زکاة) و قسم ثالث (صوم) و قسم رابع (حج) و قسم خامس (جهاد) در.

(معاملات) دخی بش قسم اولوب قسم اول (معاوضات مالیه) و قسم ثانی (مناکحات) و قسم ثالث (مخاصمات) و قسم رابع (امانات) و قسم خامس (ترکات) در.

(عقوبات) دخی بش قسم اولوب قسم اول (قصاص)، قسم ثانی (حد السرقة)، قسم ثالث (حد الزنا)، قسم رابع (حد القذف)، قسم خامس (حد الردّه) در.

کتب فقیهیهده شاننه اهمتاً عبادات قسمی اقسام سائرّه اوزرینه تقدیم بیورلمشدر. چونکه عباد، جناب حقه عبادت ایچون خلق بیورلمشدر. بوجهتله عبادتک شانی اقسام سائرهنک حال و شانندن افضل اولدیغی بدیهیدر.

[۱] حدث، حا و دال حرفلرینک فتحه حرکهلری ایله آبدستزلک و جنابت حاللرندن عبارتدر. فعل قبیح ایتمک و صکره دن اولوق و شاب معنالرنده دخی استعمال اولنور. بو محله «حدث»، مانع صلاة اولان نجاست حکمیه دن عبارت اولور.

[۲] خبث، خا حرفنک ضمه حرکهسی و با حرفنک كذلك ضمه حرکهسی ایله لغتده نجاست و مردارلق معناسندهدر.

ایمان و اعتقاد صحیح در صکره (صلاة)، عبادتک اشرفی و (طهارت) دخی صلاتک مفتاح و شرطی در .

مشروط، انجق شرط ایله حاصل اولدینی جهتله شرطک مشروط اوزرینه تقدیمی بدیهیدر .

(کتاب)، جمع معناسنه مصدر اولوب شرعده مسائل مستقله نك عنوانی اوله رق مکتوب معناسنده در .

(مسائل)، مسئله لفظنک جمعی در . (مسئله) مرکب تام معناسنده در . صدق و کذب محتمل اولان مرکب تام، حکم اوزرینه مشتمل اولق حیثیتی ایله (قضیه) و صدق و کذب احتمالی حیثیتی ایله (خبر) و دلیل ایله طلب اولنق حیثیتی ایله (مطلوب) و دلیلدن حاصل اولق حیثیتی ایله (نتیجه) و علمده واقع اولوب اندن سؤال اولنق حیثیتی ایله (مسئله) تسمیه اولنورکه جمله سی ذات واحدن عبارت اولوب اختلافات عبارات، اختلاف اعتبارات ایله حاصل اولور .

{ صفت طهارت }

طهارت، صلاة ایچون فرض و طواف ایچون واجب در . برروایت کوره مس مصحف شریف ایچون دخی واجب در . نوم ایچون سنت در . اوتوز بوقدر موضعه مندوب در .

مندوب اولان طهارتدن بعضیسی کذب و غیبت و قهقهه و شعر قبیح و اکل جذور [۱] و نومدن و بونلرک امثالی افعالدن صکره اولان طهارت کبی در .

طهارتک رکنی [۲] «غسل» [۳] و «مسح» [۴] و «زوال نجس» [۵] در .

[۱] اکل جذور، (اکل لحم جذور) سبکنده اولوب دوه اتی یمک معناسنده در .
[۲] رکن، لغتده جانب اقوی معناسنده در . اصطلاحده برجزء ذاتی درکه ماهیت، اوجزءدن و اوجزءک غیرسندن ترکیب ایدر .

[۳] غسل، غین حرفنک ضمی ایله اغتسال کلمه سندن اسم اولوب اصطلاحده تمام غسل جسددن عبارتدر . (اغتسال) بیقائمق معناسنده در .

[۴] مسح، لغتده «امر الید علی الشئ» تعریفی ایله معرف درکه الی برشی اوزرینه مرور ایتدیرمک دیمکدر شرعده باشه و یاقلرک مسنه وجه معلوم اوزره مسح ایتمکدن عبارتدر .

[۵] نجس، نون و جیم حرفلرینک فتحه حرکتلری ایله عینی نجس اولان نسنه دیمکدر . جیم حرفنک کسری ایله طهارتی اولیان مردار نسنه دیمکدر .
(زوال نجس)، نجاستک زوالندن عبارتدر .

طهارت، نجاست مرئیده زوال عین النجس در . نجاست غیر مرئییه ایله حدث اکبرده انجق غسل در . حدث اصغرده «غسل» و «مسح» در .

آلت طهارت، «ماء» و «تراب» و بونلرک امثالی شیلردر .

طهارتک دلیل، «اذا قمتم الی الصلوة» آیت جلیله سی اولوب بو آیت کریمه، اجماعاً مدنی در .

علمای کرام حضراتی جانبندن طهارته متعلق مسائل واحکام شرعیه بروجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر . ابواب مذکوره، «باب المیاء» «باب التیمم» «باب المسح علی الحفین» «باب الحیض» «باب الانجاس» دن عبارتدر .

{ باب المیاء }

(میاء) کلمه سی مدّ ایله «ماء» لفظنک جمعی در . قصر ایله دخی اولور .

(ماء) کلمه سنک اصلی «موه» لفظی در . کلمه مذکورهده واقع واو حرفی الف حرفه و ها حرفی همزه یه قلب اولمشدر .

(میاء) لفظی «ماء» لفظنک جمع کثرتی در . جمع قلتی «امواه» در .

(موه) لفظننده کی ها حرفی واوک الف حرفه قلبسندن صکره بعضاً حالی اوزره ابقا اولنوب «ماه» دینور .

(ماء)، جسم لطیف سیال اولوب صاحب نمو اولان هر شیئک مابه الحیاتی در .

باب مذکور، میاهه متعلق احکام و مسائل شرعیه بی حاوی در .

{ باب التیمم }

(تیمم) کلمه سی لغتده مطلقاً قصد معناسنده در . شرعده صعید مطهری [۱] قصد ایتلکدر . صفت مخصوصه اوزره استعمالی، عبادت مقصوده ایچون در . عبادت مقصوده طهارتسز صحیح دکلددر .

باب مذکور، تیممه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در .

[۱] صعید، پاک طوبراغه دینور .

{ باب المسح على الخفين }

(مسح)، لغتده امرار اليد على الشيء معنسنه در. شریعتده زمان مخصوصده خفینه وجه معهود اوزره مسح ایتمکدن عبارتدر.

(خفین)، خاء معجمه نك ضمی وفا حرف نك تشدیددی ایله خف کله سنك تثنیه صیغه سی در. (خف)، کعبینی یعنی طوپوقلری ساتر اولان ومس تعبیر اولنان آیاق قابی درکه اکثریا جلدن وامثالی شیدن اعمال اولنور.

باب مذکور، مسح خفینه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب الحيض }

(حيض)، لغتده سیلان معنسنه در. شرعده صلاة، مس مصحف، صوم، دخول مسجد کبی طهارت شرطندن اولان شیدن شرعاً مانع اولان احداندن واوده دم حیضدن عبارتدر.

باب مذکور، حیض ایله نفاس واستحاضه مسائل مهمه سنی حاویدر.

{ باب الانجاس }

(انجاس) لفظی «نجس» لفظنك جمعی در.

(نجس)، نون وجیم حرف لرینك فتحی ایله در. (نجس)، لغتده نجس حقیقی ونجس حکمی به شامل اولور. اصطلاحده نجس حقیقی به مختص اولور. خبث لفظنك نجس حقیقی به شامل اولدینی کبی.

باب مذکور، انجاسه ومحال انجاسك تطهیرینه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

§ - ۲

{ کتاب الصلاة }

«کتاب الصلاة» ك «کتاب الطهاره» دن وجه تأخیری بالاده ذکر و بیان اولنشددر. (صلاة) کله سی لغتده دعا معنسنه در. شرعده ارکان معلومه وافعال مخصوصده دن عبارتدر. (صلاة)، بهر کون اوقات خمسده عباد مسلینك ادا ایلدکلری نماز اولوب افراد مکلفینك کلیسی اوزرینه فرض عین در. افراد مکلفیندن مراد، مسلم بالغ وعاقلدن عبارتدر. ذکور، نساء، عبد، جملة فرض عینده مساوی در.

اوقات خمسدن صباح وقتی ادا اولنان نمازه «صلاة فجر» واوکه وقتی ادا اولنان نمازه «صلاة الظهر» وایکندی وقتی ادا اولنان نمازه «صلاة العصر» واخشام وقتی ادا اولنان نمازه «صلاة المغرب» ویاتسو وقتی ادا اولنان نمازه «صلاة العشاء» اطلاق اولنور.

صلاة، عبادت بدنیة محضدن اولوب اخرک نیابتی ایله اصلا ادا اولنمز.

علمای کرام حضراتی جانبندن صلاته متعلق مسائل واحکام شرعیه بروجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع وترتیب بیورلمشددر. ابواب مذکوره «باب الاذان» «باب شروط الصلاة» «باب صفة الصلاة» «باب الامامة» «باب ما یفسد الصلاة وما یکره فیها» «باب الوتر والنوافل» «باب ادراک الفریضه» «باب قضاء الفوائت» «باب سجود السهو» «باب صلاة المريض» «باب سجود التلاوه» «باب صلاة المسافر» «باب الجمعة» «باب العیدین» «باب الکسوف» «باب الاستسقاء» «باب الصلاة الخوف» «باب صلاة الجنائز» «باب الشهيد» «باب الصلاة فی الکعبه» دن عبارتدر.

{ باب الاذان }

(اذان) لفظی لغتده اعلام معنسنه در. اصطلاحده الفاظ مخصوصه ایله وجه مخصوص اوزره اعلام مخصوصدن عبارتدرکه مؤذنلر، صلوات مفروضه نك اعلامی ایچون اوقات معینه ده امکنه عالیده ده علی وجه المسنون قرائت وتلاوت ایدرلر.

باب مذکور، اذانه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب شروط الصلاة }

(شروط صلاة) ديمك، صلاتك شروط جواز و صحتی در .

(شروط) شرط لفظنك جمعی در .

(شروط)، لغتده علامت لازمه معناسنه در . شرعهده « مايتوقف عليه الشيء ولايدخل فيه » تعريفی ايله معرف در .

شروط صلاة، حدث وخبثدن طهارت بدن و طهارت ثوب و طهارت مكان وستر عورت و نيت و استقبال قبله كبی شروطدن عبارتدر .

باب مذکور، شروط صلاته متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوی در .

{ باب صفة الصلاة }

(صفت) لفظی لغتده مصدر اولوب برشيئك كيفيتی ديمكدر . عرفده فرض، واجب، سنت، مندوب كيفيتی مشتمل در .

(صفت صلاة)، قيام و تكبيرة الافتتاح و قعود و ركوع و سجود كبی كفيات صلاتدن عبارت در .

باب مذکور، صفت صلاته متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوی در .

{ باب الامامه }

(امامت)، ايكي در . بریسی « امامت كبری » و ديكری « امامت صغری » در .

(امامت كبری)، اسلام پادشاهلغی ديمكدر .

(امامت صغری)، امامت صلاة ديمكدر .

امامت صلاته اولاً احكام صلاته اعلم اولان ذات و صكره تلاوة احسن اولان ذات و صكره اورع اولان ذات و صكره اسن اولان ذات و صكره احسن خلق اولان ذات و صكره احسن وجه اولان ذات و صكره اشرف نسب اولان ذات و صكره انظف ثوب اولان ذات على الترتيب تقديم اولنور .

باب مذکور، امامته متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوی در .

{ باب مايفسد الصلاة ومايكره فيها }

فساد و بطلان، عبادتده مساوی در . عبادتده فساد و بطلاندن مراد، بعض اسباب ايله عبادتک عبادت حالندن خروج ايتسندن عبارتدر .

باب مذکور، مفسد صلاة اولان شيلر ايله صلاتده مكروه اولان مسائل شرعيه يي حاوی در .

{ باب الوتر والنوافل }

(وتر)، واو حرفنك فتحی و كسری ايله « شفع » ك [۱] ضدی در .

(نوافل)، نافله لفظنك جمعی در . (نفل)، لغتده زياده معناسنه در . شريعتده زوائد عبادتدن عبارتدر .

(صلاة وتر)، ليلاً يعنى صلاة عشادن صكره وجه مخصوص اوزره ادا اولنان اوج ركعت نمازدر . اشبو صلاة، عملاً فرض و اعتقاداً واجب و ثبوتاً سنت در .

باب مذکور، صلاة وتر ايله صلاة نوافله متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوی در .

{ باب ادراك الفريضة }

باب مذکور، حقيقتده امامت بابنك متمی اولوب اداى فرائضه متعلق مسائل شتى بياننده در .

{ باب قضاء الفوائت }

مفروض اولان عبادتک اوقات مخصوصه سنده اداسی فوت اولمق حسييله اوقات اخراده قضاسنه تعلق ایدن احكام و مسائل شرعيه باب مذکورده محرردر .

[۱] شفع، چفت معناسنه در كه « وتر » ك ضدی در .

{ باب سجود السهو }

(سجود)، سجده لفظنك جمعى در .

(سجده)، وجه مسنون و مخصوص اوزره اولان فعلدن عبارت در . (سهو) ايله (نسيان) بيننده لغته فرق يوقدر .

(سهو)، شيتك وقت حاجته عدم استحضارندن عبارت در . بر قوله كوره (سهو)، معلومدن غفلت معناسنه در كه صاحبي ادنى تنبيه ايله متنبه اولور .

(نسيان)، معلومك زوالندن عبارت در .

حكمانك تعريفنه كوره سهو، قوه مدركه دن صورتك زوالى در . شو زوال، صورتك قوه حافظه ده بقاسى ايله اولور . نسيان، صورتك قوه مدركه وقوه حافظه دن معاً زوالندن عبارت اولوب بو حاله صورتك تحصيلنده سبب جديده حاجت مس ايدر .

(نسيان) و (شك) عند الفقها معنى واحددن عبارت اولور . (ظن) طرف راجحه و (وهم) طرف مرجوحه اطلاق اولنور .

باب مذكور، سجود سهو متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوى در .

{ باب صلاة المريض }

باب مذكور، مريض اولان كيمه لرك صلاتنه متعلق مسائل شرعيه يي حاوى در .

{ باب سجود التلاوه }

(سجود تلاوت) سجده آيت كريمه سنك تلاوتى سببى ايله واجب اولور .

آيات كريمه سجده (۱۴) آيت كريمه در . اشبو مقدار دن (۹) عددى قرآن كريمك نصف اولنده و (۱۰) عددى نصف نائيسنده شرف واقع اولمشدر .

باب مذكور، سجود تلاوته متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوى در .

{ باب صلاة المسافر }

(مسافر) لفظى «سفر» لفظندن مأخوذ در .

(سفر)، لغته من غير تقدير قطع مسافه معناسنه در . بو بحثده سفردن مراد، سفر خاص در كه بوسفر سببى ايله حكملر تغير ايدر . «قصر الصلاة» و «اباحة الفطر» و «امتداد مدة المسح الى ثلاثة ايام» و «سقوط وجوب الجمعة والعيدى والاضحية» و «حرمت الخروج على الحره من غير محرم» كبي .

باب مذكور، صلات مسافره متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوى در .

{ باب الجمعة }

(صلاة جمعه) فرض عين در .

نظم آتى، صلاة جمعه نك شرائط مخصوصه سنى مشتمل در .

(نظم)

وحرّ صحیح بالبلوغ مذکور مقيم وذو عقل لشرط وجوبها

مصر وسلطان وقت وخطبة واذن كذا جمع لشرط اداها

باب مذكور، صلاة جمعه يه متعلق مسائلى حاوى در .

{ باب العيدين }

(عيدين)، «عيد» كلمه سنك تشبيه صيغه سى اولوب اصلى (عود) لفظى در .

(عود)، عين حرفنك كسرى ايله اولوب اشبو كلمه ده واو حرفى يا حرفنه قلب اولمشدر . سبب قلبى، واو حرفنك بعد الكسره ساكن اولمسندن عبارت در .

ايام مباركه مخصوصه نك (عيد) لفظى ايله تشبيه اولمشى جناب حقك ايام مذكوره ده عبادينه انواع احسانى عايد وشامل اولمسندن در . انواع احسان، طعامدن بعد المنع (فطر) و (صدقة الفطر) و (اتمام الحج بطواف الزياره) و (لحوم الاضاحى) كبي در . يوم مذكوره عادت، فرح وسرور ونشاط وجبور حالنده اولمق در .

(بيت)

عيد وعيد وعيد صرن مجتمعه وجه الحبيب ويوم العيد والجمعه

باب مذكور، صلاة عيدينه متعلق مسائل واحكام شرعيه يي حاوى در .

{ باب الكسوف }

(كسوف)، مصدر اولوب لازم در .

(كسف)، مصدر اولوب متعددی در .

السنة فقهاهه (كسوف) لفظنك شمسه و (خسوف) لفظنك قره تخصیصی شهر در .
بر روایت کوره (كسوف) و (خسوف) شمس ایله قرده مساوی در .

باب مذکور، صلاة کسوفه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در .

{ باب الاستسقاء }

(استسقاء)، لغتده طلب سقی معناسنه در . شرعده عند شدة الحاجة انزال مطر
طلبندن عبارت در .

(استسقاء) کیفیت معلومه اوزره دعا واستغفار اولوب تفصیلی باب مذکورده مسطوردر .

{ باب الصلاة الخوف }

باب مذکور، صلاة خوفه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در .

{ باب صلاة الجنائز }

(جنائز)، جنازه لفظنك جمعی در .

(جنازه)، جیم حرفنك فتحی ایله میت معناسنده در . جیمك کسری ایله سریر
معناسنه در . بعض قوله کوره جیم حرفنك کسری و فتحی ایله لغت اولوب میت معناسنده
مستعمل در .

(موت)، ضد حیات در .

باب مذکور، صلاة جنائزه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در .

{ باب الشهيد }

(شهید)، فعل وزننده مفعول اوله رق مشهود معناسنه در .

(شهید)، یا شهود لفظندن اولورکه حضور معناسنه در یا خود شهادت لفظندن اولورکه
بصر و یا خود بصیرت ایله مع المشاهده حضور معناسنه در .

(شهید) لفظی کتب فقهیه ده «کل مکلف مسلم طاهر قتل ظلما بجارحة» تعریفی ایله
معرف در که بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیه باب مذکورده محرردر .

{ باب الصلاة في الكعبة }

باب مذکور، کعبه مکرمه ده صلاته متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در .

§ - ۳

[کتاب الزکاة]

(زکاة)، بعد الصلاة عبادتک افضلی در.

(زکاة) ک قرآن کریمه (۸۲) موضعه صلته مقارنتی صلاة ایله زکاة بیننده اولان کمال اتصاله دلیل در.

(زکاة)، لغتده طهارت و نما معناسنه در. برکت، مدح، ثنای جمیل معنالرنده دخی استعمال اولنور. شرعه فقیر مسئله تملیک جزء مالدن عبارتدر.

علمای کرام حضرتانی جانبندن زکاته متعلق مسائل واحکام شرعیه بوجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره (باب السائمه) (باب نصاب الابل) (باب زکاة البقر) (باب زکاة الغنم) (باب زکاة المال) (باب العاشر) (باب الركاز) (باب العشر) (باب المصرف) (باب صدقة الفطر) دن عبارتدر.

{ باب السائمه }

(سائمه)، لغتده مال راعی معناسنه در. جمعی سوائم کلور شرعه (سائمه) محل کلاؤه [۱] لبن و نسل کبی منفعت قصدیله رعی اولنان حیواناتدن عبارتدر.

باب مذکور، سوائمک زکاتنه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

[۱] کلاؤه، کاف حرفنک فتحی وقصر ایله کرکک یابس و کرکک رطب اولان اوتله اطلاق اولنور. بعضی قوله کوره یاش اوتله اطلاق اولنور.

{ باب نصاب الابل }

(ابل)، با حرفنک کسری و سکونی ایله واحد مذکری اولیان جمع اولوب لسان ترکیده دوه دینیلان حیوانک اسمی در. لفظ مذکورک نسبتی با حرفنک فتحی ایله «ابلی» در. حیوان مذکوره «ابل» تسمیه اولنمسی اولوقلری اوزرینه تبول ایلمک مناسبت اشتقاقیه سنه مبنی در.

(نصاب)، نون حرفنک کسری ایله زکاة واجب اولان مقداری مال دیمکدر.

باب مذکور، (نصاب الابل) متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب زکاه البقر }

(بقر) لفظی قاف حرفنک سکونی ایله (بقر) لفظندن مشتق در. بقر، شق معناسنه اولوب حیوان معروفک اسمی در. بقر تسمیه اولنمسی حیوان مذکورک ارضی شق ایلمسی مناسبتنه مبنی در. لفظ مذکورک مفردی «بقرة» لفظی اولوب (تا) حرفی تأنیث ایچون اولمیوب وحدت ایچون در. بوحالده ذکور و اناسه شامل در.

باب مذکور (زکاة البقر) متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب زکاة الغنم }

(غنم) لفظی غنیمه لفظندن مشتق در. سبب اشتقاق، غنم ایچون آلت دفع اولماق حسبیلله طالی ایچون غنیمه اولمق مناسبتندن عبارتدر. هر نقدر قرونی وار ایسه ده آلت غیر دافعه در.

باب مذکور، «زکاة الغنم» متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب زكاة المال }

(مال) دن مراد، سائمه نك غيرى مالك زكاتى در.

نصاب ذهب (۲۰) مثقال در.

نصاب فضه (۲۰۰) درهم در.

هراون درهم (۹) مثقال وزنده در.

دينار (۲۰) قيراط در.

درهم (۱۴) قيراط در.

قيراط (۵) شعير در. بوحالده درهم شرعى (۷۰) شعير اولوب مثقال، (۱۰۰)

شعير در يعنى (۱) درهم وثلث اسباع درهم در.

ارباب علم و مالك معلومى اولدينى اوزره خليفه تانى «عمر بن الخطاب» رضى الله تعالى

عنه حضرتلى زمان عاليارنده هر (۱۰) درهم (۱۰) مثقال وينه هر (۱۰) درهم

(۶) مثقال وينه هر (۱۰) درهم (۵) مثقال وزنده اولق اوزره درهملر مختلف ايدى.

فاروق اعظم رضى الله تعالى عنه حضرتلى اخذ و اعطاده خصوصت ظاهر اولماق ايجون

هر نوعدن ثلث الهرق مجموع ثلث (۷) عدده بالغ اولدى. اشبو (۷) عدد، اوزان مختلفه نك

مقدار مجموعى اولان (۲۱) عددك ثلثى اولسيه هر (۱۰) درهم (۷) مثقال وزنده اولدى

و شو درهم شرعى، هر شيدو حتى زكائده و مهرده و تقدير ديانده جارى اولدى.

باب مذکور «زكاة المال» متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاوى در.

{ باب العاشر }

(عاشر)، عشر لفظندن مأخوذ در.

(عشر)، عاشر ك اخذ ايلديكى شينه علم اولوب عاشر، حرّ مسلم وغير هاشمى

و حمايه قادر اوله رق تجاردين عشر مال اخذى ايجون امام مسلمين حضرتلرينك نصب ايلديكى كيسه در.

باب مذکور عاشره متعلق احكام و مسائل شرعيه يي حاوى در.

{ باب الركاز }

(ركاز)؛ لغتده ركز لفظندن مأخوذ در. اسم مفعول اولان ركوز معناسى مراد

اولمشدر. شرعده تحت الارض (معدن خلقى) [۱] و (كنز مدفون) [۲] دن عبارتدر.

باب مذکور ركازه متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاوى در.

{ باب العشر }

(عشر)، اجزاي عشره نك واحدى در.

(عشر)، كتاب وسنت و اجماع ايله ثابت در.

باب مذکور، عشره متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاوى در.

{ باب المصرف }

باب مصرف، مصرف زكاة و عشر تقديرنده در.

(مصرف)، محل صرف ديمكدر. مصرف زكاة و مصرف عشر، فقير و مسكين

و مديون و امثالى محال صرفدن عبارتدر.

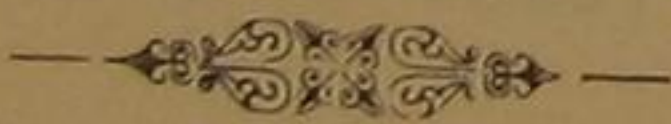
باب مذکور، مصرف زكاة و عشر مسائله متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاوى در.

{ باب صدقة الفطر }

(صدقة)، اول بر عطيه در كه انكله جناب حقندن ثوبات مراد اولنور.

(صدقة فطر)، رمضان شريف بيرامندن اول اعطا اولنان صدقة مخصوصه در.

باب مذکور، صدقة فطره متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاوى در.

[۱] معدن، ميم حرفنك فتحى و دال حرفنك كسرى و يا فتحى ايله اقامت معناسنه اولان (عدن) لفظندن در. معدن لفظنك اصلى مكان مستتر ديمكدر. صكره بولفظ اجزاء مستقره معناسنده

اشتهار المشدر. (معدن خلقى) دن مراد، جناب خالق السموات و الارض حضرتلرينك ارضده خلقى ايلديكى معادنندن عبارتدر.

[۲] كنز، فى الاصل فعل انسان ايله ارضده مثبت اولان شينك اسمى در.

§ - ۴

[کتاب الصوم]

(صوم)، اعظم ارکان دین و اوثق قوانین شرع متین در.

(صوم)، لغتده امساک مطلق معناسنه در. شرعه شخص مخصوصک مع نیته وقت مخصوصده مفطراتدن حقیقه و یا حکماً امساک ایتسندن عبارت در. شخص مخصوصدن مراد، دار اسلامده کائن مسلم و یا خود حیض و نفاسدن طاهر و عالم بالوجوب اولان کیمسه در.

(مفطرات)، صومی افساد ایدن اکل و شرب و سایر افعالدن عبارت در.

علمای کرام حضراتی جانبندن صومه متعلق مسائل و احکام شرعیه بوجه آتی ابواب اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره (باب مایفسد الصوم و مالا یفسده) و (باب الاعتکاف) در.

{ باب مایفسد الصوم و مالا یفسده }

باب مذکور، صومی مفسد و غیر مفسد اولان احکام و مسائل شرعیه بی حاوی در. بوجده مفسد، ایکی قسمدر. بریسی انجق قضایی ایجاب ایدر. دیگری کفارت ایله اولور. غیر مفسد دخی ایکی قسمدر. بر قسمی فعلی مباح اولان شیء در. دیگری مکروه اولان شیء در. فساد و بطلان، عبادتده سیان در. مسائل مذکورنه تک تفصیلی، کتب فقهیه تک باب مخصوصده محرردر.

{ باب الاعتکاف }

(اعتکاف)، لغتده مقام و احتباس در. شرعه صائمک مسجد جماعتده نیت ایله لبث [۱] و مکث ایتسی در. كذلك «الاعتکاف تفریغ القلب عن شغل دنیا و تسلیم النفس

[۱] لبث، لام حرفنک فتحی و یا ضمی ایله مکث معناسنه در. شرعه، ذکورک مسجد جماعتده و انانک خانه سی مسجدنده نیت ایله مکث ایتسی در.

الی المولی و قیل الاعتکاف و العکوف الاقامة معناه لا ابرح عن بابک حتی تغفر لی» تعریفی ایله دخی معرف در یعنی اعتکاف، قلبک شغل دنیا دن تفریغی و نفسک مولایه تسلیمی در. بر روایت کوره اعتکاف و عکوف اقامت معناسنه اولوب اعتکافک معناسی یارب عبد عاصی مظهر مغفرتک اولمدجه باب لطف و کرمدکن آیرلمز دیمکدر.

(اعتکاف)، اوچ قسمدر.

(قسم اول) نذر ایله واجب در.

(قسم ثانی) رمضان شریفک عشر اخیرنده سنت مؤکده در.

(قسم ثالث) ازمنه سائرده مستحب در.

باب مذکور اعتکافه متعلق مسائل و احکام شرعیه بی حاوی در.

§ - ۵

[کتاب الحج]

(حج) ، حا حرفك فتحی وكسرى ايله لغتده شى معظمى قصد ايتك معناسنه در. شرعه مكان مخصوصى يعنى بيت اللهى زمان مخصوصده فعل مخصوص ايله زيارت ايتكدن عبارت در.

حج شريف، شرائط مخصوصه ايله اهل اسلام اوزرينه فرض عين در.

علمای کرام حضراتی جانبندن حج شريفه متعلق مسائل واحكام شرعيه بوجه آتی ابواب اوزرينه جمع وترتيب بيورلمشدر. ابواب مذکوره (باب الاحرام وصفة المفرد بالحج) (باب القران) (باب التمتع) (باب الجنایات) (باب الاحصار) (باب الحج عن الغير) (باب الهدى) در.

[باب الاحرام وصفة المفرد بالحج]

(احرام) ، مصدر اولوب لغتده حرمتده داخل اولقدر. شرعه حرمت مخصوصه ده داخل اولقدر. يعنى حرمت مخصوصه بي التزام ايتكدر. شو التزام دخول، شرعاً تحقق ايتمز الا مع الذكر نيت ايله وياخود خصوصيت ايله تحقق ايدر. ذکر دن مراد، تلبیه [۱] وامثالی ذکر در. خصوصيت دن مراد، تلبیه مقامه قائم اولان شى در.

باب مذکور احرامه متعلق مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

[۱] تلبیه، «ليک اللهم ليک لا شريك ليک ان الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك» دعاسنى ذکر ايتكدر.

[باب القران]

(قران) ، لغتده حج ايله عمره بي وياخود امثالی ايکی شى بينى جمع ايتك معناسنه در. شرعه حج وعمره ايله معاً تهليل ايتك يعنى تلبیه ايله صوتى ترفيع ايتك وبعد الصلاة «اللهم انى اريد الحج والعمرة فيسرهمالى وتقبلهما منى» دعاسنى اوقومق وسائر شرائط مخصوصه سنى اجرا ايتكدرکه تفصيلى كتب فقيهه نك باب مخصوصنده محرر در.

[باب التمتع]

(تمتع) ، متاع لفظندن مشتق اولوب لغتده انتفاع وياخود نفع معناسنه در. شرعه «ان يفعل العمرة او اكثر اشواطها فى شهر الحج» تعريفى ايله معرف درکه عمره بي ياخود عمره نك اكثر اشواطنى شهر حجه اجرا ايتك ديمكدر. برکيسه شهر رمضان شريفده اقل اوله رق طواف ايلسه و صکره باقيسنى شوال شريفده طواف ايلسه و او سنه حج ايلسه او کيسه تمتع اولور.

باب مذکور، تمتعه متعلق مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

[باب الجنایات]

بو بجنده جنایت ، بر فعل درکه حرمت مخصوصه ده داخل اولقدرن صکره او فعلك ايشلنسى جائز دکلددر و فعل مذکور ايشلنديکی حالده جنایت اولورکه بو فعلك حرمتى احرام وياخود حرم شريفه داخل اولمق سببى ايله اولور.

مسائل مذکورده نك تفصيلى كتب فقيهه نك باب مخصوصنده محرر در.

[باب الاحصار]

(احصار) ، لغتده خوف وياخود مرض وياخود عجز سببى ايله منع معناسنه در.

شرعه «منع عن ركنين» ديمكدر. (ركنين) دن مراد، حجه وقوف وطواف در.

باب مذکور احصاره متعلق مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

{ باب الحج عن الغير }

(عبادت مالیه) ، زکاة کبی مکلفدن مطلقاً عند القدره والحجز نیابتی قبول ایدر .

(عبادت بدنیه) ، صلوة وصوم کبی مکلفدن مطلقاً نیابتی قبول ایتمز .

عبادت مالیه ایله عبادت بدنیه دن مرکب اولان عبادت، انجق عند الحجز نیابتی قبول ایدر . فرض اولان حج کبی .

حج شریفک نیابتاً اجراسنه تعلق ایدن شروط ومسائل واحکام شرعیه کتب فقهیه نک باب مخصوصنده محرردر .

{ باب الهدی }

(هدی) ، هدیه لفظندن مأخوذدر . نعمدن حرم شریفه اهدا اولنان شیءدر . ابل ، بقر ، غنم کبی که تفصیلی کتب فقهیه نک باب مخصوصنده محرردر .

§ - ۶

[کتاب النکاح]

(نکاح) ، لغتده ضم وجمع معناسنه در . عند الفقهاء قصداً ملک متعینی افاده ایدن عقددن عبارتدر . نکاحنه مانع شرعی اولیان قادیندن رجلك استماعی حلال اولمقددر . اهل اصول واهل لغت عندنده نکاح ، وطئده [۱] حقیقت وعقدده مجازدر .

{ فوائد نکاح }

(فوائد نکاح) ، فوائد خمسهدن عبارتدر .

(فائده اولی) ولددرکه نکاحده اصلدر . چونکه عالمک نوع انساندن خالی اولمامسی ایچون نکاح ، ولد ایچون موضوعدر . شهوت ، تحصیل ولده شوق ومیل ایچوندر حکمت ازلیه الهیه ، اسباب اوزرینه ترتیب مسیباتی اقتضا ایتمسیله ولد ، ازدواج ایله مقدردر . تحصیل ولده وجوه مختلفه ایله خیر کثیر وارددر .

(فائده ثانیه) ، شیطاندن تحصن وکسر توقان [۲] ودفع غوائل شهوت وغضب البصر [۳] وحفظ الفرجدر .

(فائده ثالثه) ، وجه زوجیه نظر وزوجه ایله ملاعبه مشروعه درکه بونده قلب ایچون راحت وعبادت ایچون تقویت وارددر . چونکه اکثر امور ، طبعک خلاقی اوزرینه جاری وواقع اولمسیله نفس انسانی اکثر اموره ملول اولوب دوام ملالت ایسه امر عبادتده کسلانه باعث اولدیغندن نفس انسانی بعض اوقاتده لذات مباحه ایله اراحه اولندقدده کسب قوت ونشاط ایدر وعبادتده شوق کثیر حاصل اولور .

[۱] (وطی) ، چیکنه مک ، باصمق وجماع ایلمک معناسنه در .

[۲] توقان ، تا وواو وقاف حرفلرینک فحی ایله عدم تزوج حالنده زنا وقوعندن خوف اولنمق

حیثیتی ایله شدت اشتیاق معناسنه در ،

[۳] غض ، غین حرفنک فحی ایله کوزی نظرندن منع وکف ایتمک معناسنه در .

(فأندة رابعه)، تدبير منزلدن تفریح قلبدر. زیرا جمیع اشغال منزلی تکفل ایتمک اوقاتک تضييعه سبب وعلم وعمله مانعدر.

(فأندة خامسه)، مجاهده نفسدر. مجاهده نفس، حقوق اهل وعیاله رعایت وانلرك اذاسنه تحمل واصلاح وارشاد وتربیه لرینه وانلر ایچون کسب حلاله وامثالی امور مشروعیه سعی واقدام ایله حاصل اولور.

{ آفات نکاح }

(آفات نکاح)، اوچ آفتدر.

(آفت اولی) که آفاتک اقواسیدر، طلب حلالدن عجزدر.

(آفت ثانیه)، ازواجک حقوقه رعایتده واذالرینه تحملمده قصوردر.

(آفت ثالثه)، اهل وعیالک زوجی جناب حقندن شاغل وطلب دنیایه جاذب اولمسیدر.

{ شروط عقد نکاح }

(شروط عقد نکاح) شروط اربعه دن عبارتدر.

(شرط اول)، اذن ولیدر. اگر ولی اولمز ایسه اذن سلطاندر.

(شرط ثانی)، رضاء مرأهدر.

(شرط ثالث)، ایکی شاهددر.

(شرط رابع)، ایجاب وقبولدر.

علمای کرام حضراتی جانبندن نکاحه متعلق مسائل واحکام شرعیه بوجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع وترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره (باب الولی) (باب الکفائه فی النکاح) (باب المهر) (باب نکاح الرقیق) (باب نکاح الکافر) (باب القسم) (باب الرضاع)در.

{ باب الولی }

(ولی)، لغتده خلاف عدو دیمکدر. ولی، فعیل وزننده فاعل معناسنهدر. اهل اصول الدین اصطلاحنده «العارف بالله تعالی باسمائه وصفاته حسبما یمكن المواظب علی الطاعات المجتنب عن المعاصی غیر المنهمک فی الشهوات والذات» تعریفی ایله معرفدر. یعنی ولی، جناب حتی اسماء شریفه وصفات جلیله سی ایله ممکن اولدینی قدر عارف وطاعانه مواظب و معاصیدن مجتنب وشهوات ولذاته غیر منهمک اولان ذاتدر. شرعده «هو البالغ العاقل الوارث» تعریفی ایله معرفدر.

باب مذکور، ولییه متعلق مسائل واحکام شرعییه حاویدر.

{ باب الکفائه فی النکاح }

(کفائه)، «کفو» لفظندن اولوب بومجتمده مساوات مخصوصه معناسنهدر.

(کفائه)، نسباً و دیانته ومالاً وحرقة وحرية واسلاماً معتبردر.

(نظم)

ان الکفائه فی النکاح تكون فی ست لها بیت بدیع قد ضبط
نسب واسلام كذلك حرقة حرية و دیانة مال فقط

باب مذکور، کفائهیه متعلق مسائل واحکام شرعییه حاویدر.

{ باب المهر }

(مهر)، نهر وزننده اولوب خاتونک تزوجنده تعیین اولسان بدل نکاحدر. جمعی (مهور) کلور. (مهر)ك اقل مقداری (۱۰) درهم فضهدر.

باب مذکور، مهره متعلق مسائل واحکام شرعییه حاویدر.

{ باب نکاح الرقيق }

(رقيق)، صاحب «صحاح» ك بيانہ كوره مملوك ادمی معناسنه اولوب واحد وجمعنه اطلاق اولنور.

باب مذکور نکاح ارقهيه متعلق مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

{ باب نکاح الكافر }

«كتاب النكاح» ك ابواب سابقه سی مسلمیندن احرار و ارقه نك احكام نکاحنه متعلق اولدینی کبی باب مذکور دخی نکاح الكافر مسائلی حاوی در.

{ باب القسم }

(قسم)، قاف حرفنك فتحی ایله مصدر اولوب قسمت معناسنه در. حرف مذکور ك كسری ایله نصیب معناسنه در.

اهل و عیال بیننده سکناده و ملبوسات ایله ما کولاتده عدالت واجب اولمسیله باب مذکور، اكا متعلق احكام ومسائل شرعيه بي حاوی در.

{ باب الرضاع }

(رضاع)، را حرفنك فتحی ویا کسری جائز اولوق اوزره لغتده «مص الثدي» معناسنه در. شرعده «مص من ثدی [۱] ادمیه فی وقت مخصوص» تعریفی ایله معرف در که وقت مخصوصده ثدی آدمیدن مص ایتمك معناسنه در.

(مسترضع)، اجرت ایله سود آنا طوتان کیمسه در.

باب مذکور، رضاعه متعلق مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

[۱] ثدی، ثانك فتحی و دالك سکونی ایله پستان یعنی ممه دیمکدر.

§ - ۷

{ كتاب الطلاق }

(طلاق)، لغتده «رفع القيد» معناسنه در. لکن خاتونده طلاق و غیریسنه اطلاق تعبیر اولنور. شرعده «رفع قيد النكاح فی الحال او المال بلفظ مخصوص» تعریفی ایله معرف در.

علمای کرام حضراتی جانبندن «طلاق» متعلق مسائل واحكام شرعيه بروجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر.

ابواب مذکور، (باب الصريح)، (باب طلاق غير المدخول بها) (باب الكنايات) (باب تفويض الطلاق) (باب الامر باليد) (باب التعليق) (باب طلاق المريض) (باب الرجعة) (باب الايلاء)، (باب الحُلْمَع) (باب الظهار) (باب الكفارة) (باب اللعان) (باب العنين وغيره) (باب العده) (باب الحضانه) (باب النفقه) در.

{ باب الصريح }

(طلاق صريح)، انجق طلاقده استعمال اولنان الفاظ در. «طلقتك وانت طالق ومطلقة» کبی.

باب مذکور، طلاق صريحه متعلق احكام ومسائل شرعيه بي حاوی در.

{ باب طلاق غير المدخول بها }

باب مذکور، غیرمدخول بهانك طلاقه تعلق ایدن مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

{ باب الكنايات }

(کنایه)، عند الفقها يالكز طلاق ایچون وضع اولنمیوب طلاقه و طلاقك غیریه دلالتنده احتمالی اولان لفظ در.

باب مذکور، طلاقده کنایاته تعلق ایدن مسائل واحكام شرعيه بي حاوی در.

{ باب تفویض الطلاق }

باب مذکور، زوجه و یا غیره به طلاق تفویضه تعلق ایدن مسائل و احکام شرعیہی حاوی در.

{ باب الامر بالید }

باب مذکور، امر بالید صورتندہ اولان طلاقه متعلق مسائل و احکام شرعیہی حاوی در.

{ باب التعلیق }

(تعلیق)، تفعیل باندن مصدر اولوب لغتده بر شیئی معلق قیلق معناسنه در. اصطلاحده ربط حصول مضمون جمله بحصول مضمون جمله اخی «تعریفی ایله معرف در.

باب مذکور، تعلیق صورتندہ طلاقه متعلق مسائل شرعیہی حاوی در.

{ باب طلاق المریض }

باب مذکور، طلاق مریضه متعلق مسائل و احکام شرعیہی حاوی در.

{ باب الرجعه }

(رجعه)، را حرفنک فتحی و یا کسری جائز اولق اوزره رجوع معناسنه در. فقهده، «هی استدامه الملك القائم في العدة» تعریفی ایله معرف در.

{ باب الايلاء }

(ایلاء)، لغتده یمین معناسنه در. شرعده «الحلف على ترك قربانها» تعریفی ایله معرف در یعنی زوجهنک قربانی [۱] ترك اوزرینه حلف [۲] ایلمکدر.

باب مذکور، ایلیاه متعلق احکام و مسائل شرعیہی حاوی در.

[۱] قربان، زوجهیه قریب اولق معناسنه در.

[۲] حلف، یمین معناسنه در.

{ باب الخلع }

(خلع)، خاء معجمه نك ضمی ایله ازاله زوجیت معناسنه در که علم فقه شریفده «ازالة ملك النكاح المتوقفة على قبولها بلفظ الخلع او ما في معناه» تعریفی ایله معرف اولوب باب مذکور اكا متعلق احکام و مسائل شرعیہی حاوی در.

{ باب الظهار }

(ظهار)، لغتده «ظاهر من امرأته» ترکیبده اولان «ظاهر» کله سندن مصدر در که زوج طرف سندن زوجهیه «انت علی کظهر امی» قولی ایله خطاب ایتمکدر. شرعده «تشبیه المسلم زوجته او جزء شائع منها بحرم عليه تأبیداً» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا دائر احکام و مسائل شرعیه باب مذکورده مسطوردر.

{ باب الكفارة }

(کفارت)، کفر لفظندن مأخوذ اولوب لغتده تغطیه و ستر معناسنه در. شرعده تحریر رقبه در. رکنی، اعتاق و صیام و اطعامدن فعل مخصوص اولوب باب مذکور، بوکا متعلق مسائل و احکام شرعیہی حاوی در.

{ باب اللعان }

(لعان)، لغتده «لاعن» کله سنک مصدری در. قاتل کبی. لفظ مذکور، لعن کله سندن مأخوذ اولوب طرد و ابعاد معناسنه در. شرعده «شهادات مؤکدات بالایمان مقرونه باللعن قائمه في حقه ومقام حد الزنا في حقها» تعریفی ایله معرف در که بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکورده محرردر.

{ باب العنين وغيره }

(عنین)، لغتده جماعه قادر اولیان کیسه دیمکدر. فعیل بمعنی مفعول معناسنده اولوب جمعی عین حرفنک و نون اولانک ضمی ایله «عنین» لفظی در. شرعده «من لا یقدر علی جماع فرج زوجته» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا متعلق مسائل و احکام شرعیه باب مذکورده محرردر.

{ باب العدة }

(عدة)، عين حرفك كسرى ايله لغته احصا معناسنه در. عين حرفك ضمی ايله «الاستعداد للامر» معناسنه در. اصطلاحده «تربص يلزم المرأة عند زوال النكاح او شبهته» تعريفی ايله معرف اولوب بوكا دائر احكام و مسائل شرعيه. باب مذكوره محرردر.

{ باب الحضانه }

(حضانه)، حا حرفك فتحی وكسرى ايله «تربية الولد» معناسنه اولوب بوكا دائر احكام و مسائل شرعيه، باب مذكوره محرردر.

{ باب النفقة }

(نفقة)، لغته انسانك عیالی اوزرينه انفاق ایلدیکی شیئه اطلاق اولنور. شرعه طعام، کسوه، سکنادر. عرفده «طعام» در. باب مذکور، نفقهیه متعلق احكام و مسائل شرعییه حاوی در.

§ - ۸

{ کتاب العتق }

(عتق)، لغته «الخروج عن المملوکیة» معناسنه در. شرعهده «عبارة عن اسقاط المولى حقه عن مملوکه بوجه يصير به المملوك عن الاحرار» تعريفی ايله معرف در.

علمای کرام حضراتی جانبندن «عتق»ه متعلق مسائل و احكام شرعیه بوجه آتی ابواب عدیده اوزرينه جمع و ترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره (باب عتق البعض) (باب الحلف بالعتق) (باب العتق علی جعل) (باب التذیر) (باب الاستیلا در).

{ باب عتق البعض }

(عتق البعض)، «عبارة عن زوال الملك عن البعض لاعن زوال الرق» تعريفی ايله معرف اولوب بوكا دائر مسائل و احكام شرعییه باب مذکوره محرردر.

{ باب الحلف بالعتق }

باب مذکور عتق ايله حلفه یعنی یمینه متعلق احكام و مسائل شرعییه حاوی در.

{ باب العتق علی جعل }

جعل، لغته جیم حرفك فتحی ویا ضمی ايله «ما يجعل للعامل على عمله» تعريفی ايله معرف اولوب باب مذکور، اکا متعلق احكام و مسائل شرعییه حاوی در.

{ باب التدبير }

(تدبير)، تفعیل و زننده عاقبت اندیشك ايله انجام كاره نظر و صرف بصر ايلك معناسنه در. بر خصوصك تمشیتی ضمننده سعی و ترتیب اسباب ايلك معناسی بوندن مأخوذ در. كذلك تدبير، بر كيمسه دن بر كلام و خبر نقل و روايت ايتك معناسنه در. شرعه تدبير، «تعليق العتق بمطلق موته» تعريفی ايله معرف در يعنی بر ادم كندوسنك موته كوله سنك و جاريه سنك عتقی تعليق ايلك معناسنه در كه موتندن صكره انلرك آزاد اولمليخى وصيت ايلك دن عبارت در. او كوله يه «مدبر» و جاريه يه «مدبره» دينور. باب مذکور، عتق تدبيری به متعلق احكام و مسائل شرعيه يي حاویدر.

{ باب استيلاء }

استيلاء، لغته «طلب الولد من زوجة او امة» معناسنه در. فقهای كرام حضراتی كلمه مذكوره يي «طلب الولد من امة» معناسنه حصر و تخصيص بيوردیلر. بوكا متعلق مسائل و احكام شرعيه باب مذكوره محرردر.

§ - ۹

{ كتاب الايمان }

(ايمان)، يمين لفظنك جمعی در. يمين، لغته «جارحه» و «قوة» و «قسم» بيننده مشترك در. شرعه «عبارة عن عقد قوى به عزم الحالف على الفعل او الترك» تعريفی ايله معرف در. علمای كرام حضراتی جانبندن «ايمان» متعلق مسائل و احكام شرعيه، بوجه آتی ابواب عديده اوزرينه جمع و ترتيب بيورلمشدر. ابواب مذكوره، (باب اليمين فى الدخول والخروج) (باب اليمين فى الاكل والشرب واللبس والكلام) (باب اليمين فى الطلاق والعتاق) (باب اليمين فى البيع والشراء والصوم والصلاة وغيرها) (باب اليمين فى الضرب والقتل وغير ذلك) در.

{ باب اليمين فى الدخول والخروج
و السكنى و الايمان
و الركوب و غير ذلك }

باب مذکور، دخول و خروجده و سكنا و اتيان و ركوب و سائرده يمينه متعلق احكام و مسائل شرعيه يي حاویدر.

{ باب اليمين فى الاكل والشرب واللبس والكلام }

باب مذکور، اكل و شربده و لباس و كلامده يمينه متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاویدر.

{ باب اليمين فى الطلاق والعتاق }

باب مذکور، طلاق و عتاقده يمينه متعلق مسائل و احكام شرعيه يي حاویدر.

{ باب اليمين في البيع والشرا والصوم والصلاة وغيرها }

باب مذکور، بیع وشراده وصوم وصلاته وسائر امورده یمینه متعلق احکام
ومسائل شرعیہ بی حاوی در.

{ باب اليمين في الضرب والقتل وغير ذلك }

باب مذکور، ضرب وقتلده وسائر فعلده یمینه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در.

§ - ۱۰

[کتاب الحدود]

(حدود)، حد لفظك جمعى در .

(حدّ)، لغتده منع معناسنه در. شرعده «عقوبة مقدّرة وجبت حقا لله تعالى» تعریفی
ایله معرف در .

(عقوبت)، ضرب یاخود قطع یاخود رجم یاخود قتل کبی جزادن عبارتدر .

(عقوبت مقدّره)، کتاب یاخود سنت ویاخود اجماع ایله مفروض ومقدّر اولان
جزادن عبارتدر .

علمای کرام حضراتی جانبندن عقوبت مقدّره به متعلق مسائل واحکام شرعیه
بروجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع وترتیب بیورلمش در .

ابواب مذکوره، (باب الوطء الذی یوجب الحد والذی لایوجبه) (باب الشهادة على الزنا
والرجوع عنها) (باب حد الشرب) (باب حد القذف) (باب التعزیر) در .

{ باب الوطء الذی یوجب الحد
والذی لایوجبه }

باب مذکور، حد شرعی بی موجب وغیر موجب اولان وطئه متعلق مسائل
واحکام شرعیہ بی حاوی در .

{ باب الشهادة على الزنا والرجوع عنها }

باب مذکور، زنا اوزرینه شهادته و آندن رجوعه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بی حاوی در .

{ باب حد الشرب }

باب مذکور، شرب خمر ایدن مسلم ناطق مکلف اوزرینه ترتب ایدن حدّه متعلق مسائل واحکام شرعیہی حاوی در.

{ باب حد القذف }

(قذف)، لغتده رمی معناسنه در. شرعده «الرمی بالزنا» تعریفی ایله معرف در. باب مذکور، بالاجماع کباؤدن اولان حد زنايه متعلق مسائل واحکام شرعیہ بیاننده در.

{ باب التعزیر }

(تعزیر)، لغتده مطلقا تأدیب معناسنه در. شرعده «تأدیب دون الحد» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیہ باب مذکورده محرردر.

§ - ۱۱

{ کتاب السرقة }

(سرقت)، لغتده «اخذ الشيء من الغير خفية» ديمکدر. مسروق اولان شينه سرقت تسمیه سی مجازه مبنی در. شرعده «اخذ مکلف ناطق يصير عشرة دراهم جیاد او مقدارها مقصودة ظاهرة الاخراج خفية من صاحب يد صحیحة» تعریفی ایله معرف در.

علمای کرام حضراتی جانبندن سرقته متعلق مسائل واحکام شرعیہ بوجه آتی ابواب اوزرینه جمع و ترتیب بیولشدر. ابواب مذکورہ (باب کیفیة القطع واثباته) (باب قطع الطريق) در.

{ باب کیفیة القطع واثباته }

باب مذکور، سارقك قطع یدینه متعلق مسائل واحکام شرعیہی حاوی در.

{ باب قطع الطريق }

(قطع طریق)، سرقت کبرادن اولوب بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیہ باب مذکورده محرردر.

§ - ۱۲

[کتاب الجهاد]

(جهاد) لغته «جاهد فی سبیل الله» کلامنده کی «جاهد» لفظندن مصدر در. شرعه «الدعا الی الدین الحق و قتال من لم یقبله» تعریفی ایله معرف اولدینی کبی «بذل الوسع فی القتال فی سبیل الله مباشرة او معاونة بمال او رأی او تکثیر سواد او غیر ذلك» تعریفی ایله معرف در.

جهاد ایله امثالی افعال خیریه نیک بعد الموت مثوباتی باقی اولدینی ثابت اولوب اولباده. الشیخ الحدیث عبد الباقی الحنبلی حضرت لرینک انشاد بیوردقلری نظم، تبرکاً اشبو محله درج ایله تزیین صحیفه بیان اولندی.

(نظم)

اذا مات ابن آدم جاء یجری	علیه الاجر عد ثلاث عشر
علوم بها ودعاء نجل	وغرس النخل والصدقات تجری
ورائة مصحف ورباط ثغر	وحفر البئر او اجراء نهر
وبیت للغریب بناء یاوی	الیه او بناء محل ذکر
وتعلیم لقرآن کریم	شهید للقتال لاجل برّ
کذا من سنّ صالحه لیتقی	فخذها من احادیث بشعر

علمای کرام حضراتی جانبندن جهاده متعلق مسائل واحکام شرعیه بوجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره، (باب المغنم و قسمته) (باب استیلاء الکفار) (باب المستامن) (باب العشر و الخراج و الجزیه) (باب المرتد) (باب البغاة) در.

{ باب المغنم }

وقسمته

باب مذکور، جهاداً النان مال غنیمه ایله انک تقسیمه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب استیلاء الکفار }

باب مذکور، استیلایه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب المستامن }

(مستامن)، لغته «طالب الامان» معناسنه اولوب بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیه، باب مذکوره محرردر.

{ باب العشر و الخراج و الجزیه }

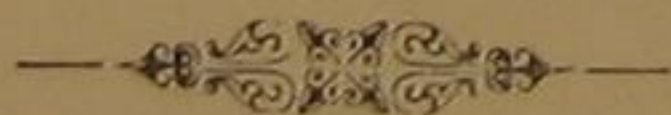
باب مذکور، عشر و خراج ایله جزیهه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب المرتد }

(مرتد)، لغته مطلقاً راجع معناسنه در. شرعه العیاذ بالله تعالی دین اسلامدن راجع اولمق معناسنه اولوب بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیه، باب مذکوره محرردر.

{ باب البغاة }

(بغاة)، باغی لفظنک جمعی در. بغی لغته طلب معناسنه در. عرفده «طلب مالایحل من جور و ظلم» تعریفی ایله معرف در. باغی، شرعه «هو الخارج علی امام الحق بغير حق» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا دأر مسائل واحکام شرعیه، باب مذکوره محرردر.

§ - ۱۳

[کتاب اللقیط]

میوزنده مفعول اوله رق لغتده «ملقوط» [۱] معناسنه در صکره مال فط (ل. ا. ل. ق. ی. اعتباری ایله ولد منبوذ [۲] معناسنده استعمالی غالب در. شرعده «اسم لحنی مولود طرحه اهله خوفا من العیلة [۳] او فرارا من تهمة [۴] الریبه» [۵] تعریفی ایله معرف در. یعنی لقیط، فقیرلکدن خوفاً یاخود شك وشبهه دن اجتناباً طرح [۶] اولنان حی مولودك اسمی در که انک طارح وتارکی آثم ومحرضی غاتم در.

لقیطه متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] ملقوط، ارضدن مأخوذ دیمکدر.

[۲] منبوذ، حرام زاده دیمکدر.

[۳] عیله، عین حرفنک فتحی ایله فقیرلک معناسنه در.

[۴] تهمة، ها حرفنک فتحی ویا سکونی ایله شك معناسنه در.

[۵] طرح، جرح وزنده برسنه بی یره برامتی والندن آتمق معناسنه در.

[۶] ریبه، ظن وشك معناسنه در. لکن بومبجئده ریبه دن مراد، خلاف شرع قربان در.

§ - ۱۴

[کتاب اللقطه]

(لقطه)، لامک ضمی وقافنک فتحی ایله ویاخود هر ایکی حرفنک فتحی ایله مال ملتقطه موضوع اولان اسم در.

(لقطه)، شرعده «هو مال یوجد علی الارض ولا یعرف له مالک» تعریفی ایله معرف در. یعنی لقطه، ارضده بولنان ومالکی بیلنیمان مال دیمکدر. برکیسه لقطه بی صاحبه رد ایتک نیتی ایله اخذ ایدر ایسه لقطه نک یردن رفعی اوکیسه ایچون حلال اولور. اکر اوکیسه لقطه بی کندوسنه مال اولق نیتی ایله اخذ ایدر ایسه اوکیسه غاصب واثم اولور.

(لقیط) لفظی بنی آدمه و (لقطه) لفظی بنی آدمک غیرسنه مخصوصدر.

(التقاط)، افتعال وزنده فی الاصل یره دوشمش سنه بی قالدیروب المق معناسنه در.

(تلقط)، تفعیل وزنده برسنه بی شورادن بورادن طوپلایوب دیوشیرمک معناسنه در.

کتاب مذکور، لقطه بیه متعلق احکام ومسائل شرعیه بی حاوی در.

§ - ۱۵

[کتاب الآبق]

(آبق) ، همزه نك فتحی و بانك سکونی و فحّین ایله و (آباق) کتاب وزننده کوله ،
افندیسندن خوف و اندیشه سی یاخود اعمال شاقه دردی اولیه رق هواسنه تبعیته قاچق
معناسنده در برقوله کوره کیزلنوب بعده برسته قاچوب کیتک معناسنده در .

(آبق) ، صاحب وزننده و (ابوق) ، صبور وزننده اسم فاعل در . مولا سندن فرار
ایدن کوله یه اطلاق اولنور . (آبق) لفظنک جمعی کفار و رکع وزنلرنده (آباق) و (آبق)
کلور . لکن مقتضای ماده (ابوق) لفظی قاچان کوله یه اطلاق اولتمقدر .

(تآبق) ، تفعّل وزننده کیزلنک و برقوله کوره بریده اویالنوب قالمق معناسنده در .
کناه ارتکاب ایلک معناسنده دخی مستعملدر .

کتاب مذکور ، (آبق) متعلق احکام و مسائل شرعیه بی حاوی در .

§ - ۱۶

[کتاب المفقود]

(مفقود) ، فقد لفظندن مأخوذ اولوب لغتده معدوم معناسنده در که غائب اولان شیئه
دینور . شرعده اول برغائبه اطلاق اولنور که حیات و یا مماتی معلوم دکلدر . (فقید) دخی
او معنایه در .

(فقد) ، فانك فتحی و قافك سکونی ایله و (فقدان) فانك کسری ایله و (فقود) ، قعود
وزننده موجود نسنه بی غائب ایلک معناسنده در .

(افقاد) ، همزه نك کسری ایله برکسنه یه برنسنه سی غائب ایتدیرمک معناسنده در .

(فاقد) ، زوجی یاخود ولدی وفات ایلش اولان خاتونه اطلاق اولنور . برروایت کوره
زوجی وفات ایلدکن صکره بشقه اره وارمش اولان خاتونه اطلاق اولنور . کذلک
یاوریسنی یرتیجی جانور پاره لمش اولان اینکه دخی اطلاق اولنور .

(افتقاد) ، افتعال وزننده و (تفقّد) ، تفعّل وزننده بر آدم غائب ایلدیکی نسنه بی
آراشدیرمق معناسنده در .

مفقوده متعلق احکام و مسائل شرعیه کتاب مذکورده محرردر .

§ - ۱۷

[کتاب الشركه]

(شركت)، شينك كسرى وضمي ايله لغته خلط معناسنه در. شرعه «عبارة عن عقد بين المتشركين في الاصل والربح» تعريفى ايله معرف دركه في الاصل بردن زياده كيسه لره بر شينك اختصاصى وانلرك اول شى ايله امتيازى در. فقط اويله بر اختصاصه سبب اولان عقد، شركت معناسنده دخى عرف واصطلاح اوله رق مستعملدر . بناءً عليه مطلقاً شركت، ايكي قسمه تقسيم اولنوب بريسي (شركت ملك) وديكرى (شركت عقد) در. (شركت ملك)، اسباب تملكدن اولان اشترا و آهاب و قبول وصيت و توارث كې بر سبب ايله و ياخود خلط و اختلاط اموال ايله يعنى ماللرى يكديكره قابل تميز و تفريق اوليه جق صورتده قارشديرمق و ياخود ماللر اول صورتده يكديكره قارشحق ايله بر شينك بردن زياده كيسه لره بيننده مشترك يعنى اول شينك انلره مخصوص اولمسيدير. (شركت عقد)، ايكي ياخود زياده كيسه لره بيننده سرمايه و فائده سى مشترك اولمق اوزره عقد شركتدن عبارت اولوب شريكلر بيننده ايجاب و قبول ايله حاصل اولور. بونلردن بشقه برده (شركت اباحه) واردركه مباح اولان صوكې في الاصل كمنه نك ملكى اولميان شيلرى اخذ و احراز ايله تملكه صلاحيتده عاقه نك متشارك اولمسيدير.

(اشترك)، افتعال وزننده اورتاق اولمق معناسنه در.

(تشارك) دخى او معناده در.

(مشارك) دخى عين معناده مستعملدر.

(شريك)، امير وزننده اورتاغك هر برينه دينور. جمعى (اشراك) كلور شهيد و اشهاد كې. كذلك جمعى شركاء دخى كلور كرماء كې. مؤثى شريكه اولوب جمعى شرانك در.

معاملات شركته متعلق احكام و مسائل شرعيه، كتاب مذكوره محرردر.

§ - ۱۸

[کتاب الوقف]

(وقف)، واوك فتحى و قافك سكونى ايله لغته حبس معناسنه در. شرعه «حبس العين على ملك الوقف والتصدق بالمنفعة» تعريفى ايله معرف در يعنى بر ملكى بيع و شرادن على وجه التابيد [۱] آليقومق معناسنه دركه مالنى وقف ايلك تعبير اولنور. وقفه متعلق مسائل و احكام شرعيه، كتاب مذكوره محرردر.

[۱] تآبید، تفعیل وزننده، ابد لفظندن مصدر اولوب باقى و مخلد قيلق معناسنه در. «يقال فلان وقف ارضه وقفا مؤبدا اذا جعلها بحيث لا تباع ولا تورث».

(ابد)، همزه نك و باى موحد نك فتحى يله دهر معناسنه دركه زمان طويل و امد ممدوددن عبارتدر. همزه نك مدى ايله جمى (آباد) كلور و همزه نك ضمى ايله جمى (ابود) كلور. بعض علمای كرام حضراتنك بياننه كوره ابد، متجزى اولميان زمان ممتدك مدتدن عبارتدر زمان، متجزى اولور ابد، متجزى اولمز مثلاً «وقع في زمان كذا» دينور «في ابد كذا» دينور. بو حاله كوره ابد، آخرك انضمامى قابل اولماق له تشبيه و جعلنسى كچه ممكن اوليوب لكن اسم جنسى بعض افرادينه تخصيص ايتدكلرى كې بونى دخى بعض مشمولانته تخصيص ايله جمع و تشبيه سنه مساع بولديلر. بعض علمای كرم حضراتنك بياننه كوره ابد، ظرف زمان در وقت بيغايه مستقبلده مستعملدر ضدى اولان لفظ ازل، ماضيه مستعملدر. ابد، دهر معناسنه استعمال اولنور كه زمان مديدن عبارتدر و بونلر جعلرينه مضاف اولوب (ابد الآباد) و (ازل الآزال) دينور ايكي معنای سرمدى جامع كله لردر و ابد لفظندن بعض مشتقات تصريف ايدوب انلره تأكيد اچون مضاف ايدلر. (ابد)، هميشه و دائم معناسنده دخى استعمال اولنور. (ابدى)، دائمى ديمكدر. (ابد)، قديم ازلى معناسنه دركه صفات الهيه دن در.

§ - ۱۹

[کتاب بیوع]

(بیوع)، بیع لفظنک جمعی در. بیع «مقابله شیء مرغوب فيه بمثل علی وجه مخصوص» تعریفی ایله معرف در.

علمای کرام حضراتی جانبندن بیوعه متعلق احکام و مسائل شرعیه بوجه آتی ابواب عدیده اوزرینه جمع و ترتیب بیورلمشدر. ابواب مذکوره، (باب خيار الشرط) (باب خيار الرؤیه) (باب خيار العیب) (باب البيع الفاسد) (باب الاقاله) (باب المراجعة والتولیه) (باب الربا) (باب الحقوق) (باب الاستحقاق) (باب السلم) (باب الصرف) در.

{باب خيار الشرط}

(خيار)، مخيرك ديمكدر.

(خيار شرط)، بايع ويا مشترى ويا خود ايکيسي بردن مدت معلومه ايچنده بيعی فسح ايتمک ويا خود اجازت ایله انفاذ ايتمک خصوصنده مخیر اولق اوزره بیعده شرطدن عبارت اولوب بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب خيار الرؤیه}

(خيار رؤیت) برکيسه برمالی کورمدین اشترایتسه کورنجه يه دك مخیر اولوب کوردکده ديلرسه فسح ايتمک وديلرسه قبول ايتلکدن عبارتدر که بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب خيار العیب}

(بیع مطلق)، مبيعك عيدين سالم اولسنی اقتضا ايدر. بیع مطلق ایله صاتیلان برمالده عیب قدیمی تبین ایتدکده مشتری مخیردر. ديلرسه رد ايدر وديلرسه تمن ایله قبول ايلر. یوقسه مالی یقویوبده عیبی ایچون بهاسنی تنقیص ایده مز. ايشته بوکا خيار عیب دینور. عیب دیو اهل واربایی بیننده مالک بهاسنه ایراث نقصان ایدن قصوره دینور.

خيار عيبه متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب البيع الفاسد}

(بیع فاسد)، اصلاً صحیح اولوبده و صفماً صحیح اولیان یعنی ذاتاً منعقد اولوبده بعض اوصاف خارجیه سی اعتباری ایله مشروع اولیان بیعدرکه بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب الاقاله}

(اقاله)، لغتده رفع معناسنه در. شرعده عقد بیعی رفع و ازاله ایتمک معناسنه اولوب بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره ذکر و ایراد اولمشدر.

{باب المراجعة والتولیه}

(مراجعة)، ربح کله سندن مصدردر. شرعده «بیع ماملکه من العروض [۱] بما قام علیه وبفضل» تعریفی ایله معرف در. تولیه، «ولی غیره جعله والیا» ترکیبده کی ولی لفظندن مصدردر. شرعده «بیعه بئنه الاول» تعریفی ایله معرف درکه بونلره متعلق مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب الربا}

(ربا) لغتده مطلق زیاده معناسنه در شرعده «فضل خال عن عوض بمعیار شرعی مشروط لاحد المتعاقدين فی المعاوضة» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا متعلق احکام و مسائل شرعیه باب مذکوره محرردر.

{باب الحقوق}

(حقوق)، حق لفظنک جمعی در.

(حق) باطلک خلا فی در. مبیعه تابع اولان حقوقه متعلق مسائل شرعیه باب مذکوره

محرردر.

[۱] عروض، «عرض» ک جمعی اولوب نقود و حیوانادن و مکيلات و موزونادن بشقه اولان

متاع وقاش و امثالی شیلره اطلاق اولنور.

{ باب الاستحقاق }

(استحقاق)، طلب حق معناسنه در.

(استحقاق)، ایکی نوعدر. بریسی ملکی مبطلدر عتق و امشالی کبی. اینکجیسی ملکی بر شخصدن اختره نقلدر بلکه استحقاق کبی.

باب مذکور، استحقاقه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب السلم }

(سلم)، لغتده وزناً و معناً سلف کبی در. شرعده «بیع آجل بعاجل» تعریفی ایله معرف در که مؤجلی مجله صائمق یعنی پیشین پاره ایله ویره سی به مال المقدر.

باب مذکور، سلمه متعلق مسائل واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ باب الصرف }

(صرف)، لغتده زیاده معناسنه در. شرعده «بیع الثمن بالثمن جنسا بجنس او بغير جنس کذهب بفضة» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیه باب مذکورده محرردر.

§ - ۲۰

{ کتاب الکفالة }

(کفالت)، لغتده ضم معناسنه در. شرعده بر شئیك مطالبه سی حقنده ذمتی ذمته ضم ایتمکدر. یعنی بر کیسه ذاتی دیگرک ذاته ضم ایدوب وانک حقنده لازم کلان مطالبه بی کندو دخی التزام ایلمکدر.

(کفالت بالنفس)، بر ادمک شخصنه کفیل اولمقدر.

(کفالت بالمال)، بر مالک اداسنه کفیل اولمقدر.

(کفالت بالتسليم)، بر مالک تسلینه کفیل اولمقدر.

(کفالت بالدرك)، مبيع بالاستحقاق ضبط اولندیغی تقدیرده اچمه سنی ادا و تسلیه و یا خود بایعک نفسنه کفیل اولمقدر.

(کفالت منجزه)، شرطه معلق وزمان مستقبله مضاف اولیان کفالت در.

(کفیل)، کندو ذمتی اخرک ذمته ضم ایدن یعنی اخرک متعهد اولدیغی شئیسه کندو دخی متعهد اولان کیسه در که اول آخره (اصیل) و (مکفول عنه) دینور.

(مکفول له)، کفالت خصوصنده طالب وداین اولان کیسه در.

(مکفول به)، کفیلک تسلینه یا اداسنه متعهد اولدیغی شیدر که کفالت بالنفسده

مکفول عنه ایله مکفول به برشی در.

کفالت متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتب فقهیه نک کتاب الکفاله قسمنده محرردر.

§ - ۲۱

[کتاب الحواله]

(حواله)، لغتده نقل معناسنه اولوب احاله لفظندن اسمدر. شرعه دینی برذمتدن دیگر ذمته [۱] نقل ایلمکدر.

(محیل)، حواله ایدن کیسه درکه مدیوندر.

(محال له)، داین اولان کیسه در.

(محال علیه)، کندو اوزرینه حواله بی قبول ایدن کیسه در.

(محال به)، حواله اولنان مالدر.

(حواله مقیده)، محیلک محال علیه ذمتمده یا خود یدنده اولان مالندن ویرمک اوزره دیو مقید اولان حواله در.

(حواله مطلقه)، محیلک محال علیه اولان مالندن ویرمک اوزره دیو مقید اولیان حواله در.

حواله به متعلق احکام و مسائل شرعیه کتب فقهیه نیک «کتاب الحواله» قسمنده محرردر.

[۱] ذمت، ذلک کسری ایله عهد و امان معناسنه درکه نقضی موجب ذم اولور.

(ذمت)، کفالت معناسنده دخی مستعملدر. کندولری ایله عهد و پیمان اولنمش جماعته دخی دینورکه محل ذمتردر. فقهای کرام حضراتنک «ثبت فی ذمتی کذا» قوی عهد معناسنه اولوب محل التزام عهده استعمال ایلمکری علمای کرام حضراتی جانبندن بیان بیورلمشدر.

§ - ۲۲

[کتاب القضا]

(قضا). مدّ وقصر ایله لغتده حکم معناسنه در.

شرعه «فصل الخصومات و قطع المنازعات» تعریفی ایله معرف اولوب حکم و حاکمک معنالرینه کلور.

(حاکم)، بین الناس و قوعبولان دعوا و مخاصمه بی احکام مشروع سنه توفیقاً فصل و حسم ایچون طرف سلطانیدن نصب و تعیین بیوریلان ذاتدر.

(حکم)، حاکمک مخاصمه بی قطع و حسم ایلمسیدرکه ایکی قسمه منقسیدر.

قسم اول، حاکمک حکم ایتدم ادعا اولنان شیئی ویر دیمک کبی سوزلر ایله محکوم بی محکوم علیه الزام ایتسی یعنی لازم قیلسی در. ایشته بوکا (قضاء الزام) و (قضاء استحقاق) دینور.

قسم ثانی، حاکمک حقک یوقدر، منازعه دن ممنوعسک دیمک کبی سوزلر ایله مدعی بی منازعه دن منع ایتسیدر. بوکاده (قضاء ترک) دینور.

(محکوم به)، حاکمک محکوم علیه الزام ایلدیکی شیدرکه قضاء الزامده مدعینک حقنی ایفا ایتسی و قضاء ترکه مدعینک منازعه دن واز کچمسیدر.

(محکوم علیه)، علیه حکم اولنان کیسه در.

(محکوم له)، لهنه حکم اولنان کیسه در.

قضایه متعلق مسائل شرعیه کتاب مذکورده محرردر.

{باب التحکیم}

(تحکیم)، خصمینک خصومت و دعوالرینی فصل ایچون رضالری ایله اخر کیسه بی حاکم اتخاذا ایتلرندن عبارتدر. اول کیسه بیه فتهین ایله «حکم» و میمک ضمی و حانک فقهی و کاف مشدده مفتوحه ایله محکم دینور.

باب مذکور تحکیمه متعلق احکام و مسائل شرعیه بی حاوی در.

§ - ۲۳

[کتاب الشهادات]

(شهادت)، شهادت لفظنك جمعی در

(شهادت) سعادت وزنده اولوب لغتده خبر قاطع معناسنه در. اصطلاح فقهاده «اخبار صدق لاثبات حق بلفظ الشهادة فی مجلس القاضی» تعریفی ایله معرف در. یعنی شهادت، برکیمسه نك اخر کمنه ده اولان حقنی اثبات ایچون حضور حاکمه و خصمینک مواجهه لرنده شهادت لفظی ایله یعنی شهادت ایدرم دیو خبر ویرمکدر. اشبو مخبره (شاهد) [۱] و اول کیمسه یه (مشهود له) و اول کمنه یه (مشهود علیه) و اول حقه (مشهود به) دینور.

بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره (شهود) و (شهادت)، حضور مع المشاهده معناسنه موضوعدر. اوده بصر و بصیرت ایله اولورکه علم اوله جقدر. بعضاً حضور مجردده استعمال اولنور. لکن حضور مجردده (شهود) و حضور مع المشاهده ده (شهادت) لفظنک استعمالی اولی در. (شهادت) که شاهدنک دیمکدر بصر و یا بصیرت ایله مشاهده سببی ایله حاصل اولان علم و اطلاعدن ناشی صدور ایدن قولدن عبارتدر. گاه اولورکه قسم مجراسنده اجرا اولنور «اشهد بالله انه کذا» دینورکه «اشهد» لفظی «احلف» معناسنه در. «بالله» لفظندن مجرد اولدینی حالدی دخی استعمال اولنور.

(شهادت)، اسم اولوب فی سبیل الله قتل اولنغه دخی دینور.

[۱] (شاهد)، شهود لفظندن اسم فاعل اولوب حاضر معناسنه دز. جمعی (شهود) کلور و (شهد) کلور رکع کبی. شاهد، (شهادت) دن دخی اسم فاعلدرکه فارسیده کواه و ترکیده طابق دینور بونک جمعی صحب وزنده شهد کلور و جمع الجمعی (شهود) و (اشهاد) لفظلری در.

(شاهد)، اسماء جلیله نبویه دن در علیه الصلاة والسلام. (شاهد) لفظی لسانه و ملائکه یه یعنی ملائکه حفظیه و جمعه کونه و بیلدیزه و ولدک حین تولدنده برابرجه ظهور ایدن غلیظ صوبه و سرته له بجریلان امر و مصلحه دخی اطلاق اولنور. (صلاة الشاهد)، صلاة مغربک دخی اسمی اولوب علت تسمیه، شاهد اسمنده برنجمک طلوعنده صلاة مغربک ادا اولنمی مناسبته مبنی در.

(مشاهده)، مفاعله وزنده برنسنه یی رو برو کورمک معناسنه در.

(تشهد)، تفاعل وزنده نمازده یعنی قعده ده کلمه شهادتی مشتمل اولان تحیاتی او قومق

معناسنه درکه وضع شرعی در.

(مشهود)، جمعه کونی و بر قوله کوره قیامت کونی و یا خود عرفه کونی درکه مراد،

«وشاهد و مشهود» آیت کریمه سنده شرفواقع اولان «مشهود» کلمه جلیله سی اوله جقدر.

(اشهاد)، همزه نك کسری ایله برنسنه یی حضوره کتورمک معناسنه در.

(مشهد)، مکرم وزنده اشهاد لفظندن اسم مفعول در. معرکه ده شهید اولان آدمه

دینور.

(مشهد)، مقعد وزند و (مشهده) ها ایله و (مشهده) هانک ضمی ایله ناسک حاضر

اوله جق یرلرینه دینور.

(استشهاد)، بر آدمدن بر ماده یه شاهدنک ایلمنی ایسته مک معناسنه در. كذلك

شهید [۱] اولمق یعنی فی سبیل الله قتل اولنمق معناسنه دخی استعمال اولنور.

شهادته متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] (شهید)، کثیر وزنده شاهد و کواه معناسنه در. شهید، شهادت خصوصنده امین و موثوق به اولان کمنه یه دخی دینور. (شهید)، اسماء حسنادندر. علمندن اصلا برنسنه غائب اولیوب مجموع اشیا علمنده حاضر اولان ذات اجل و اعلا نك اسم شریفی در. شهید عرف شرعه فی سبیل الله مقتول اولان ذاته اطلاقی اولنورکه فعیل وزنی مفعول و فاعل معنارینه در. اوزاته شهید اطلاق، غسلنه یا خود نقلنه ملائکه رحمت حاضر اولدقلرینه مبنی در. یا خود حق جل و علا و ملائکه لری انک جنت ایله منم اولمی خصوصنده شاهد اولدقلرینه مبنی در. یا خود یوم قیامته ام خالیه سالفه حقنده استشهاد اولنان ذواتدن اولدینی ایچون در. یا خود شاهده اوزره یعنی متأثراً ارض اوزرنده ساقط اولدینی ایچون در. یا خود کویا که وفات ایتیموب حضور الهیده حاضر وزنده اولدینی ایچون در. یا خود علم ملک و ملکوتی مشاهده ایلدیکنه مبنی در. (شهید) ک جمعی، کرماء وزنده (شهدا) کلور، (شاهده)، ها ایله ارضه اطلاق اولنور.

(شهید)، زبیر وزنده اسمیدن در. «الشیخ الزاهد عمر بن سعد بن شهید» امیر حص ایدی و «احمد بن عبد الملك بن شهید» ادیب مشهور و قرطبی الاصل اولوب «حانوت العطار» اسمی ایله مسمی اولان کتابک مؤلفی در.

§ - ۲۴

[کتاب الوکاله]

(وکالت)، و اوک فتحی و کسری ایله برکیمه ایشنی بشقه سنه تفویض ایتمک و اول ایشده انی کندو یرینه اقامه ایلمکدر. اول کیمسه یه (مؤکل) و یرینه اقامه ایلدیکی کیمسه یه (وکیل) و اول ایشه (مؤکل به) دینور.

(توکیل)، تفعیل و زننده بر آدمی وکیل قیلق معناسنه در.

وکیل، وکل لفظندن اسم در.

(وکل)، اکل و زننده هر خصوصده حضرت خدای متعاله اعتماد و انقیاد ایلمک معناسنه در.

(وکیل)، وصول و زننده برایشی بالکلیه بر آدمه سپارش ایدوب اصم لقی معناسنه در.

(توکل)، تفعیل و زننده بو دخی ایشده خدای متعال حضرتلرینه اطاعت و انقیاد ایلمک معناسنه در.

(ایکال)، همزه نک کسری ایله و (اتکال) افتعال و زننده خدای متعال حضرتلرینه تسلیم امور ایله انقیاد و اعتماد ایلمک معناسنه در.

(وکل)، فتحین ایله و (وکل)، همزه و زننده و (تکله) كذلك همزه و زننده و (مواکل) مسافر و زننده کندی امور و مصالحنده عاجز اولغله اموری دایما غیره سپارش و تفویض ایدن آدمه دینور.

(تواکل)، بر آدمی ناس بالکلیه ترک و فراموش ایدوب اندن بی قید اولق معناسنه در.

(تکلان)، تانک ضمی ایله اسم اولوب توکل معناسنه در. اظهار عجز ایله غیره اعتماد ایلمک دینور. تکلان کله سنده تا حرفی و اودن منقلب در. (متوکل)، توکل ایدیجی دیمکدر.

وکالته متعلق احکام و مسائل شرعیه، کتاب مذکورک ابواب متعلقه سنده محرردر.

§ - ۲۵

[کتاب الدعوی]

(دعوی) برکیمه دیگر کیمسه دن حضور حا کمده حقنی طلب ایتمکدر. اول کیمسه یه (مدعی) و اول کیمسه یه (مدعا علیه) دینور.

(مدعا)، مدعینک دعوی ایلدیکی شیدرکه اکا (مدعا به) دخی دینور.

دعوانک شروط صحتنه و دفع دعوا یه [۱] و خصمه و تناقضه [۲] و متفرعاتنه متعلق احکام و مسائل شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] (دفع دعوی)، مدعا علیه طرفندن مدعینک دعواسنی دفع ایده جک بر دعوی درمیان اولمقدر. مثلا برکیمه جهت قرضدن طولانی شو قدر غروش دعوی ایتدکده مدعا علیه بن انی ادا ایتمشیدم یا خود سن بنی اندن ابرا ایلمشیدک یا خود بز صلح اولش ایدک یا خود بو مبلغ قرض دکدر، بلکه سکا صاتمیش اولدیغم فلان مالک ثمنیدر و یا خود فلان کیمسه ده اله جفم اولان اولمقدار غروشی سکا حواله ایتمکله سن دخی بکا اول مبلغی و برمشیدک دیسه مدعینک دعواسنی دفع ایتمش اولور.

کذا برکیمه دیگر کیمسه دن فلانک ذمتنده اله جفم اولان شو قدر غروشه سن کفیل اولشیدک دیو دعوی ایتدکده اول کیمسه مدیونک مبلغ مزبور ای ادا ایلمش ایدوکنی ادعا ایتسه مدعینک دعواسنی دفع ایتمش اولور.

کذا برکیمه دیگر کیمسه نیک یندنه بولنان بر مالی بخدر دیو دعوی ایتدکده اول کیمسه اکا بوندن مقدم فلان ادم اول مالی بندن دعوی ایتدکده سن انک دعواسنه شهادت ایتمشیدک دیو ادعا ایلمسه مدعینک دعواسنی دفع ایتمش اولور.

کذلك برکیمه بر متوفانک ترکه سندن شو قدر غروش اله جق دعوی و وارثک انکاری اوزرینه بود دعواسنی اثبات ایتدکدن صکره متوفانک حال حیاتنده اول دینی ادا ایلمش اولدیغنی وارثی ادعا ایلمسه مدعینک دعواسنی دفع ایتمش اولور.

[۲] (تناقض)، مدعیدن کندی دعواسنه مناقض یعنی دعواسنک بطلاتی موجب برسوز سبقت ایلمش اولمقدر.

§ - ۲۶

[کتاب الاقرار]

(اقرار)، همزه نك كسرى ايله لغتده اثبات [۱] ايتمك وپايدار قيلق معناسنه در . شرعده بر كيمسه ديكر كمسنه نك كندوسنده اولان حقنى اعتراف [۲] ايتكدر . اول كيمسه يه (مقر) واول كمسنه يه (مقرله) واول حقه (مقربه) دينور .

اقراره متعلق مسائل واحكام شرعيه، كتاب مذكوره محرردر .

[۱] اثبات، همزه نك كسرى ايله ثابت وپايدار ايتك معناسنه در . كذلك برنسنه يه كنه وحقىقنى اوزره مطلع اولوب اونسنه يي بيلك معناسنده دخى استعمال اولنور . بر كيمسه يي حركته بي مجال ايتك وجهله ضرب وجرح ايتك معناسنده دخى مستملا در .

اثبات، همزه نك فتحى ايله ثقات معناسنه در كه موثوق به و معتمد عليه اولان كيمسه لر در . بونك مفردى «ثبت» لفظى در . فتحين ايله اصل ثبت ثابت فى الحرب معناسنه اسم در . بعده دليل و حجتته اطلاق اولمشدر بعده مجاز بمرتبتين علاقه سيله ثقه و معتمد عليه آدمه اطلاق اولمشدر . عرف محدثنده ثبت سند ، سلسله لرى قيد و اثبات اولمش سلسله نامه يه اطلاق اولنور .

[۲] اعتراف، افتعال وزننده بيلك ايچون خبر صورمق معناسنه در . اقرار ايتك معناسنده دخى مستملا در . صبر و ثبات ايتك معناسنه دخى كلور . بر كيمسه اسم و رسمى ايله خبر ويرمك معناسنده دخى استعمال اولنور . برنسنه يه دلالت ايتك معناسنه دخى كلور .

§ - ۲۷

[کتاب الصلح]

(صلح)، لغتده صادق فتحى ايله مصالحه لفظندن اسم در . شرعده بالتراضى نزاعى رفع ايدن عقد در كه [۱] ايجاب [۲] وقبول [۳] ايله منعقد اولور .

(مصالح)، عقد صلح ايدن كمسنه در .

(مصالح عليه) ، بدل صلح ديمكدر .

(مصالح عنه) مدعا به اولان شى در .

صلح، اوج قسمدر .

(قسم اول) عن اقرار صلحدر كه مدعى عليهك اقرارى اوزرينه واقع اولان صلحدر .

(قسم ثانى) عن انكار صلحدر كه مدعى عليهك انكارى اوزرينه واقع اولان صلحدر .

(قسم ثالث) عن سكوت صلحدر كه مدعى عليه اقرار وانكار ايتيوب سكوتى اوزرينه

واقع اولان صلحدر .

(ابرا)، ايكى قسم اولوب بريسى ابراء اسقاط وديكرى ابراء استيفادر .

[۱] عقد، اصطلاحده ايجاب و قبول ايله اجزاي تصرفك ربطندن عبارتدر . ديكر برتعريفه كوره عقد، طرفينك برخصوصى التزام و تعهد ايتلملى در كه ايجاب و قبولك ارتباطندن عبارتدر .

[۲] ايجاب، اصطلاحده انشاي تصرف ايچون ابتدا سويلنيلان سوزدر كه تصرف، انكله اثبات اولنور .

[۳] قبول، انشاي تصرف ايچون ثانيا سويلنيلان سوزدر كه انكله عقد تمام اولور . ايجاب و قبول ايچون اكثر ثانيا ماضى صيغه سى استعمال اولنور مثلا بايع شو متاعى سكا يوز غروشه صاندم و مشتري دخى الدم و يا خود مشتري الدم و بعده بايع صاندم ديسه بيع منعقد اولوب اولكى صورتده (صاندم) لفظى ايجاب و (الدم) لفظى قبول و ايكنجى صورتده (الدم) لفظى ايجاب و (صاندم) لفظى قبول در . كذا بايع صاندم برنده ويردم و يا خود تملك ايتدم ديوب مشتري دخى الدم برنده راضى اولدم و يا خود قبول ايلدم ديسه بيع منعقد اولور .

(ابراء اسقاط)، برکيسه ديگر کمنهده اولان حقنك تمامنى اسقاط ياخود برمقدارينى حظ و تنزيل ايله اول کمنههينى برى قيلقدر.

(ابراء استيفا)، برکيسه ديگر کمنهدهن حقنى قبض واستيفا ايلش اولديغنى اعتراف ايلکدن عبارت اوله رق برنوع اقراردر.

(ابراء خاص) برخانه ياخود برچفتلك وياخود برجهتدن طولايى الهجق دعواسى کي برخصوصه متعلق دعوا دن برکمنههينى ابرا ايتمکدر.

(ابراء عام)، کافه دعوايدن برکمنههينى ابرا ايتمکدر.

صلح و ابرايه متعلق مسائل و احکام شرعيه کتاب مذکورده محرردر.

§ — ۲۸

[کتاب المضاربه]

(مضاربه)، بر طرفدن سرمايه و ديگر طرفدن سعى و عمل اولمق اوزره برنوع شرکتدر. سرمايه صاحبه (رب المال) و عامله (مضارب) دينور.

مضاربه نك ركنى ايجاب و قبولدر.

مثلا رب المال، مضاربه شو سرمايه ينى آل ربحى يبنمزده يارى يارى يه ياخود ايکيلي برلى تقسيم اولنمق اوزره مضاربه سعى و عمل ايت ديسه ياخود شو پاره لرى آل و سرمايه ايت ربحى يبنمزده شو نسبت اوزره مشترك اولسون ديمك کي مضاربه معناسنى افاده ايدر برسوز سويلسه و مضارب دخى قبول ايلسه مضاربه منعقد اولور.

مضاربه ايکي قسمدر. بريسى (مضاربه مطلقه) و ديکرى (مضاربه مقيده) در.

(مضاربه مطلقه) زمان و مکان و برنوع تجارت ايله و بايع و مشتري يى تعيينله مقيد اوليان مضاربهدر.

(مضاربه مقيده)، زمان و مکان و برنوع تجارت ايله و بايع و مشتري يى تعيينله مقيد اولنان مضاربهدر. مثلا فلان وقت يا فلان يرده ياخود فلان جنس مال آل سات وياخود فلان کيسه لر ايله ياخود فلان بلده اهاليسى ايله آلس و يرش ايت ديسه مضاربه مقيده اولور.

مضاربه يه متعلق مسائل و احکام شرعيه، کتاب مذکورده محرردر.

§ - ۲۹

[کتاب الایداع]

(ایداع)، و دبع لفظن من مأخوذ اولوب لغتده ترك مغناسنه در. شرعهده کندو مالنك محافظه سنی دیکره احاله ایتمکدرکه احاله ایدن کیمسه یه دال حرفنك کسری ایله (مودع) و قبول ایدن کیمسه یه (ودیع) و دالک قحی ایله (مستودع) دینور.

(ودیعه) حفظ ایچون بر کیمسه یه ایداع اولنان مال در.

صراحة یاخود دلالة ایجاب و قبول ایله ایداع منعقد اولور.

مثلا صاحب و دیعه شو مالی سکا ایداع ایتدم یاخود امانت ایلدم دیوب مستودع دخی قبول ایتدم دیسه صراحة ایداع منعقد اولور.

کذا بر کیمسه خانه داخل اوله رق خانجی یه حیوانی نزهیه باغلیه یم دیدکده خانجی بریر کوستروب او دخی اورایه باغلسه دلالة ایداع منعقد اولور.

کذلک بر کیمسه مالی بردکانشینک یانه براغوب کیتسه و او دخی کوروب سکوت ایتسه اول مال اول دکان صاحبی نزدنده و دیعه اولور و اکر دکان صاحبی قبول ایتتم دیهرک رد ایتسه ایداع منعقد اولماز.

کذلک بر کیمسه مالی و دیعه اولمق اوزره برقاچ کشینک یانه براغوب کیتسه و انلر دخی کوروب سکوت ایتسه لر اول مال جمله سنک نزدنده و دیعه اولور فقط برر برر اول محلدن قالقوب کیتسه لر اک صکره قالان کیمسه حفظه تعین ایتمکله انک نزدنده و دیعه اولمش اولور.

ایداعه و ضمان و دیعه یه متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

§ - ۳۰

[کتاب العاریة]

(عاریت)، لغتده اعارة الشی مغناسنه در. شرعهده مجاناً یعنی بلا بدل منفعتی تملیک اولنان مالدرکه (معار) و (مستعار) دخی دینور.

(اچاره)، عاریت و یرمکدرکه و یرن کیمسه یه (معیر) دینور.

(استعاره)، عاریت المقدرکه الان کیمسه یه (مستعیر) دینور.

(اچاره)، ایجاب و قبول ایله و تعاطی ایله منعقد اولور. مثلاً بر کیمسه برینه شو مالی سکا اچاره ایتدم یاخود عاریت و یردم دیوب اودخی قبول ایلدم دیسه یاخود برشی سویلیهرک قبض ایتسه و یاخود بری دیکرینه شو مالی بکا عاریت و یر دیوب اودخی و یرسه اچاره منعقد اولور.

معیرک سکوتی قبول صایماز. بناءً علیه بر کیمسه برندن برشی عاریت ایستیوبده صاحبی سکوت ایلش اولدینی حالده السه غاصب اولور.

عاریته متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

§ - ۳۱

[کتاب الهبه]

(هبه)، بلا عوض بر مالی اخره تمليك ایتمکدر.

(واهب) هبه ایدن کیسه‌یه اطلاق اولنور.

(موهوب) هبه اولنمش ماله دینور.

(موهوب‌له) هبه‌یی قبول ایدن کیسه‌یه دینور.

(آهب) دخی هبه‌یی قبول ایتمکدر.

هبه‌نک رکن [۱] وقبضه وشرائطه وهبه‌دن رجوعه وهبه مریضه متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورک فصول متعلقه‌سنده محرردر.

[۱] رکن، رانک ضمی ایله بر نسنه‌نک پک قوی و محکم اولان جانبه وکوشه وضلعنه دینور. امر عظیم معناسنه دخی کلور. مدار قوت اولان نسنه‌یه دخی اطلاق اولنور ملک و مال وعسکر ومتعلقات کبی. حشم وشوخته دخی اطلاق اولنور.

اصطلاحده (رکن الشئ) «مايقوم به ذلك الشئ من التقوم اذ قوام الشئ برکنه لامن القيام والایلزم ان يكون الفاعل رکناً للفعل والجسم رکناً للمرض والموصوف للصفة وقيل رکن الشئ ما یتیم به وهو داخل فيه بخلاف شرطه وهو خارج عنه»

یعنی شیئک رکنی اولدرکه شی، اورکن ایله تقوم ایدر. زیرا شیئک قوامی رکن ایله در قیام ایله دکلدر. اگر قیام ایله اولسه فاعل، فعل ایچون وجسم، عرض ایچون وموصوف، صفت ایچون رکن اولق لازم کلور. وبرقوله کوره شیئک رکنی اولدرکه شی انکله تمام اولور ورکن، اوشیئک شرطی خلافتنه ملابس اولدینی حالده او شیده داخلدر او شیئک شرطی اوشیدن خارجدر.

(ترکن)، تفعل وزننده بر آدم قوت وشدت بولق معناسنه‌در. وقار وتمکین پیدا ایلک معناسنه دخی کلور.

(رکین)، امیر وزننده هر جانبی عالی وسربلند اولان طاغه دینور. وقار وتمکین صاحبی آدمه دخی اطلاق اولنور.

(رکانه)، سلامه وزننده و(رکانه) رفاهیه وزننده و(رکونه) عمومه وزننده وقار وتمکین صاحبی اولق معناسنه‌در.

§ - ۳۲

[کتاب الاجاره]

(اجاره)، لغتده اجرتک اسمی در. فقط ایجار معناسنده دخی مستعملدر. اصطلاح فقهاده منفعت معلومه‌یی عوض معلوم مقابله‌سنده بیع ایتمکدر.

(اجرت)، کرایه یعنی بدل منفعت در.

(ایجار) کرایه ویرمکدر.

(استیجار) کرایه طوتمق در.

(آجر)، اجاره‌یه ویرن کیسه‌در. میمک ضمی ایله مکاری وکسر جیم ایله موجر دخی دینور.

(مستأجر) کسر جیم ایله استیجار ایدن کیسه‌در.

(مأجور) کرایه ویریلان شی در. جیلرک قحی ایله (موجر) و(مستأجر) دخی دینور.

(مستأجر فیه) اجیرک عهد اجاره ایله التزام ایلدیکی عملی ایفا ایچون مستأجر طرفدن کندوسنه تسلیم اولنان مالدر.

(اجیر) نفسنی کرایه ویرن کیسه‌در.

(اجر مثل)، بیغرض اهل وقوفک تقدیر ایتدکلری اجرتدر.

(اجر مسمی) حین عقده ذکر وتعیین اولنان اجرتدر.

معاملات اجاره‌یه و اجاره فاسده‌یه و ضمان اجیر ایله فسخ اجاره‌یه متعلق مسائل واحکام شرعیه، «کتاب الاجاره» نک ابواب مخصوصه‌سنده مذکوردر.

§ - ۳۳

[کتاب المکاتب]

[۱]

(مکاتب)، مکاتبه لفظندن اسم مفعول در.

(مکاتبه) ، مفاعله وزننده لغته یازو یازشقی و مکتوبلشکم معناسنه در. شرعه قول جنسی کندوسنی کتابته کسدرمک معناسنه در. یعنی کندو نفسی اوزره افندیسنه بهاسنی یازدیرمق در تا که نه زمان ادا ایدر ایسه ازاد اوله. پس یازمق، ایکی طرفدن حاصل در که افندیسی شرط مزبور وجودنده وفاء و قول دخی بهاسنی قزانوب ادا ایلمک اوزره یازملرندن عبارتدر. بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره قوله، اسم فاعل یعنی مکاتب و اسم مفعول یعنی مکاتب عنوانی دخی صحیح اولور. لکن ابتدا کتابه افندیدن ظهور ایلمکله اسم فاعل یعنی مکاتب عنوانی آنده انصب و اوفق در، کتاب دخی بومعنایه در که مفاعله دن مصدر ثانیدر و معنای مزبورده متداول اولان کتابه، ثلاثیدن مصدر در.

[۱] (کتاب)، کافک کسری ایله و (کتب) کافک فتحی و تانک سکونی ایله یازمق معناسنه در. بعض اهل تدقیقک بیاننه کوره اصل کتب و کتاب، ایکی میشین و سختیان مقوله سنی ایکی صرم ایله بری برینه چاتمق معناسنه موضوع اولوب بعده عرفده یازو ایله حروفی بری برینه ضم و جمع ایلمک معناسنده استعمال اولندی. كذلك کتاب الفاظ و کلماتی نظم و الصاق ایلمکده استعمال اولندی و تقدیر و ایجاب و فرض معنارنده دخی مستعمل در. نته کیم آیات قرآنیسه ده (۱۱) معنایه شرف ورودی بعض مفسرین کرام حضراتی طرفندن منقول در. بر نسنه یه ابتدا اراده، بعده قول، بعده کتابت تعلق ایلمکله اراده مبدأ و کتابت منتهی اولور. بعده مبدأ اولان مرادک توکیددی قصد اولندوقده اندن منتهی اولان کتابت ایله تعبیر اولنور. بومبجثده اهل لغت بیننده بعض مباحثه جریان ایلمشدر. حاصل کلام، کتاب کله سی خطاب وزننده مصدر اولوب انکله مکتوب تسمیه سی مبالغه ایچون در. ضرب الامیر، مضروب الامیر معناسنه اولدینی کبی یاخود معنای مزبورده کتاب اسم در. لباس، ملبوسک اسمی اولدینی کبی. و کتاب بالفعل مکتوب اولمق لازم دکلدر. علاقه اولیه ایله قبل النظم کلامه ده اطلاق اولنور. کتاب، «ما یکتب فی» یعنی کندوسنه یازو یازبله جق شیئه دخی دینور کاغد و دری ولوحه کبی. كذلك یازو یازه جق دواته و حقه یه اطلاق اولنور که آلت کتابت در.

خاصة حضرت موسی علیه الصلوة والسلام حضرت لرینه شرف نازل اولان تورات شریفه دخی کتاب اطلاق اولنور. یازو یازلش صحیفه یه دخی دینور که مکتوب تعبیر اولنور فارسیده نامه دینور.

§ - ۳۴

[کتاب الولاء]

(ولاء)، ولی [۱] لفظندن مشتق اولوب ملك و مالکیت معناسنه در. یقینلق معناسنه دخی کلور. بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره (ولاء عتق) بونلردن مأخوذدر. (ولاء) شرعه ده «عبارة عن التناصر بولاء العتاقة او بولاء الموالات» تعریفی ایله معرف اولوب بوکا متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] (ولی) و اوک فتحی و لامک سکونی ایله بر نسنه یه بک یقین اولمق معناسنه در. كذلك ولی، بر شیئه قریب اولان نسنه یه دینور که وصف بالمصدر در.

(ولی)، غنی وزننده بر آدمک دوستنه و یار و صدیقنه دینور. معین و نصیر معناسنه دخی مستعملدر. بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره اشبو ولی ماده سی ایکی یاخود زیاده نسنه تک بیلرینه اجنبی تحلل ایتمیه رک متعاقباً حصول لرینه موضوعدر، واستعاره وجهی ایله حصول مذکور، من حیث المكان و من حیث النسبة و من حیث الدين و من حیث الصداقة و من حیث النصرة و من حیث الاعتقاد قریبته استعمال اولنور.

(ولایه) و اوک کسری ایله و (ولایه) و اوک فتحی ایله بر نسنه یه قدرت جهتی ایله بر آسه ضابط و متصرف اولمق معناسنه در و عند البعض و اوک فتحی ایله مصدر در ذکر اولنان ولی ماده لرندن که دوست و صدیق و بر آدمه معین و نصیر اولمق معناسنه در.

(مولی)، میمک فتحی و الفک قصری ایله مالک معناسنه در. قول آزاد ایدن آدمه، آزاد اولمش قوله، بر آدمک یارینه و همدم و صاحبنه، بر کیمسه نک یقین خصمنه، قومشوبه دخی دینور. بر آدمک همعه دینه و خلیف و معاهدینه، دخی دینور که فرائضده «مولی الموالات» بوندن در. بر آدمک اوغله، عموجه سته، مهمان و زینله، شریک و اورتاغنه، قز قرداشی اوغله دخی اطلاق اولنور و بر کیمسه نک و لیسنه دخی دینور که امورنده ولایتی اولان کسنه دن عبارتدر. ولی نکاح ولی یتیم کبی. بر آدمک مر بیسنه دخی دینور معین و ناصر معناسنه در. انعام ایدن آدمه دینور. بر آدمک دوستنه و محبته دینور. سید و ذیشان آدمه دخی دینور. مولی لفظنک جمعی موالی در.

§ - ۳۵

[کتاب الاکراه]

(اکراه) کره [۱] لفظندن مأخوذ اولوب برکسنه یی اخافه ایله رضاسی اولقسزین برایش ایشاء مک اوزره بغیر حق اجبار ایتمکدرکه اولکسنه یه را حرفک فتحی ایله (مکره) واجبار ایدن کیسه یه (مجره) و اول ایشه (مکره علیه) و خوفی موجب اولان شیئه (مکره به) دینور.

اکراه، ایکی قسمدر. قسم اول (اکراه ملجی) و قسم ثانی (اکراه غیر ملجی) در،

(اکراه ملجی) که اتلاف نفس یا قطع عضو یا خود بونلردن برینه مؤدی اولور ضرب شدید ایله اولان اکراهدر.

(اکراه غیر ملجی) که یالکز غم و المی موجب اولور ضرب و حبس کبی شیلر ایله اولان اکراهدر.

اکراهه متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] کره، کافک فتحی ایله اباء و مشقت معناسنه درکه نفسه اباء و امتناع ایلدیکی یعنی ایستیه ریک خوشلیمه رق خارجدن عارض اولان رنج و مشقتدن عبارتدر زوراکی تعبیر اولنور. بعضیلر عندنده کافک فتحی ایله برکسه کندی نفسی جبر و اکراه ایله خوشلیمه رق متحمل اولدیغی نسنه یه دینور. کافک فتحی ایله غیرک تکلیف و جبری ایله متحمل اولدیغی نسنه یه دخی دینور.

(کره)، کذا کافک فتحی و ضمی ایله و (کراهه) کراهه و زننده و (کراهیه) کافک فتحی ایله و (مکرهه) مرحله و مکره و زننده لغت اولوب برنسنه طبعه ناخوش و نامالیم اولغله خوشلیمه یوب ایکنتمک معناسنه در.

(کره)، حبل و زننده و (کریه) امیر و زننده مکروه معناسنه در.

§ - ۳۶

[کتاب الحجر]

(حجر)، [۱] حانک حرکات ثلاثی و جیمک سکونی ایله و (حجران) حانک ضمی و کسری ایله لغتده مطلقاً منع ایتمک معناسنه در. شرعده بر شخص مخصوصی تصرف قولیسندن منعدرکه بعد الحجر اول شخصه (محجور) دینور.

حجره متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

[۱] حجر، حانک فتحی ایله بیاض و پاکیزه قوملغه دخی دینور. چشمک خانه سننده اطلاق اولنورکه «حجر العین» معناسنه در.

محجر، مصدر و زننده حرام معناسنه در.

حجر، عقل و هوش معناسنه دخی کلور بومعنا ناسزا اموردن صاحبی منع ایلدیکی ایچوندر.

حجر، حانک فتحی و کسری ایله انسانک قوجاغنه دینور کنار و آغوش معنارینه در. کذلک حرام معناسنه دخی اسمدرکه شرعاً محرم اولان نسنه دن عبارتدر.

(حجر الکعبه)، بیت شریفک جانب شمالیسنده واقع حطیم ایله مدار اولان موضعدن عبارتدرکه بیت شریفدن در کویا که بیت شریفک قوجاغیدر یا خود حجر ایله محاط اولدیغی ملاحظه سنه مبنی در.

حجر، قسراق آنه دخی اطلاق اولنور. ارکک و قادیبنک نا محرم برلینه دخی اطلاق اولنورکه «حجر الرجل» و «حجر المراه» تعبیر اولنور.

(حجر)، فتحین ایله طاشه اطلاق اولنور. بواطلاق، طاشک آلت منع اولدیغی ایچوندر. جمعی احجاردر. حجر، معدندن چیقوب هنوز ذوب و صیاعت اولنماش کومشه و التونه اطلاق اولنور.

(حجران)، التون ایله کومشدر.

(حجر)، آفت و داهیه یه دخی اطلاق اولنور،

§ - ۳۷

[کتاب المأذون]

(مأذون) کله سی عنوان کتابده مصدر اولوب اذن معناسنه در. (اذن) [۱] لغتده منع معناسنه اولان حجر لفظنک ضدی اوله رق اطلاق معناسنه در. کلمه مذکورہ نك لغتده اعلام معناسنه استعمالی دخی مروی در. دستور واجازت معناسنه دخی مستعملدر. شرعده حجری فك ایتک وحق منعی اسقاط ایتکدرکه اذن ویریلان شخصیہ مأذون دینور.

بوکا متعلق مسائل واحکام شرعیہ، کتاب مذکورده محرردر .

§ - ۳۸

[کتاب الغصب]

(غصب)، برکسه نك اذنی اولقسزین مالنی اخذ وضبط ایتکدرکه اخذ ایدن کیسه یه (غاصب) و اول ماله (مغصوب) وصاحبنه (مغصوب منه) دینور .

غصبه ومباشرة اتلافه [۱] وتسببا اتلافه [۲] ومتفرعاتنه متعلق مسائل واحکام شرعیہ، کتاب مذکورده محرردر .

[۱] مباشرة اتلاف، برشیعی بالذات تلف ایتکدرکه ایدن کیسه یه فاعل مباشر دینور.

[۲] تسببا اتلاف، برشیعی تلفنه سبب اولقدر. یعنی برشیده دیگر شیئک علی جری العاده تلفنه مفضی اولان بر ایش احداث ایتکدرکه ایدن کیسه یه متسبب دینور. نته کم بر معلق قندیک اپنی کسمک قندیک یه دوشوبده قیرلمسنه سبب مفضی اولمغه ای کسن کیسه مباشرة ای تلف ایتش وتسببا قندیلی قیرمش اولور. كذلك بر کیسه بر طولومی شق ایدوبده ایچنده کی یاغ اقوب تلف اولسه اول کیسه مباشرة طولومی وتسببا یاغی اتلاف ایتش اولور .

§ - ۳۹

[کتاب الشفعه]

[۱]

(شفعه)، غرفه وزننده برمطلوبی، عندنده اولان نسنه یه ضم و زیاده ایتک دینورکه واحد ایکن چفت ایتکدن عبارت اولور. عند الفقهاء متجدد الملك اولان شریک اوزره عوض مقابلی ایله قهرا ثابت اولان حق تملك نصیدن عبارتدرکه بوحق، عقارده جاری اولور عروضده جاری اولمز. مثلاً زید و عمروک ملک منزله رینک قبولی مقابلاً بر طریق خاصده اولوب حق مرورده خلیط و شریک اولسه لر زید منزلی بکره ثمن معلوم مقابلنده بیع وتسلیم ایدوب عمروک منزل مزبورده حق تملکی اولمغه استماع ایلدیکی آنده کتب فتاواده مبسوط اولان شروطه رعایت ایلدکده منزل مذکور بالشفعه بکردن اخذ ایدر. بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره اصل شفعه زیاده معناسنه در .

بوملابسه ایله عرف شرعیده وجه مذکور اوزره اولان ملک مشفوعه اطلاق اولندی لقمه، شیء ملقومه اطلاق اولندی کی و ملک مذکور، تملك معناسنده استعمال اولنور و بوندن فعل تصرفی معلوم دکدر و امام شعبی علیه رحمة الباری حضرتلرینک بوبابده کی قولی شودر «الشفعة علی رؤس الرجال ای اذا كانت الدار بین جماعة مختلفی السهام قباع واحد نصیه فیکون ما باع لشركائهم بینهم لا علی سهامهم» یعنی شفعه، قدر ملک اوزره دکدر بلکه عدد رؤس اوزره ثابت اولور. مثلاً بر منزل اوچ کیسه بیننده مشترک اولوب برینسک نصف و برینسک سدس و دیگر برینسک دخی ثلث حصه لری اولسه صاحب نصف اولان کندی حصه سنی شخص آخره ثمن معلومه بیع ایلدکدن صکره دیگر حصه دارلر ایتدکلری آنده حق شفعه ایله ادعایه وثوب [۲] ایلسه لر قاضی اول نصیب میعی انلره نصفین اوله رق حکم وتسلیم ایدر. لکن امام شافعی عندنده مزبوران بیننده حصه لری قدر یعنی اثلاثاً تقسیم اولنور اگر صاحب سدس بیع ایتش ایسه بیع مزبور اخماسا و اگر صاحب ثلث بیع

[۱] (شفعة الضحی)، قوشلق وقتی ادا اولنان ایکی رکعت صلاة نافله به اطلاق اولنور حنفیه یه

کوره مندوب اولان درت رکعت و زیاده در. شافعیه عندنده نوافل، ایکیشر رکعت ادا اولنقی افضل در. بومعناده شینک قحی ایله دخی جائزدر .

[۲] (وثوب) صحرا مق اتلامق معناسنه در .

ایلیش ایسه ارباعا تقسیم اولنور. اما حنفیه عندنده وجه مذکور اوزره صورتلرک
بجموعنده تنصیف اولنور.

(شفیع)، حق شفعهسی اولان کیسه در.

(مشفوع)، حق شفعهنک تعلق ایلدیکی عقاردر.

(مشفوع به) شفیعک مابه الشفعه اولان ملکی در.

شفعهیه متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

§ - ۴۰

[کتاب القسمة]

(قسمت)، لغتده اقسام لفظندن اسم در. شرعهده حصه شایعهی تعیین ایتکدر یعنی
کیل و وزن و ذراع کبی برمقیاس ایله حصه لری یکدیگردن تمیز و افراز ایتکدر.

قسمت ایکی وجهله اولور شویله که یا اعیان مشترکه یعنی متعدد و مشترک شیلر قسملره
بولنه رک هر فردنده شایع اولان حصه لر برر قسمنده جمع ایدلمش اولور اوچ کئی بیننده
مشترک اولان اوتوز رأس قیونی اوزر اوچر اوچه تقسیم کبی. بوکا «قسمت جمع» دینور
یا خود برعین مشترک تقسیم اولنوب هر جزئنده شایع اولان حصه لر برر قسمنده تعیین
ایدر بر عرصه نک ایکی به تقسیم کبی. بوکا (قسمت تفریق) و (قسمت فرد) دینور.

قسمت، برجهتله افراز و برجهتله مبادله در.

مثلا ایکی کیسه بیننده مناصفة مشترک اولان برکیله بغدادیک هرجه سنده هر برینک
نصف حصه سی اولدینی حالده مجموعی قسمت جمع قییلندن اوله رق ایکی قسمة تقسیم ایله
بر قسمی برینه و دیگر قسمی دیگرینه ویرلدکده هربری کندوسنک نصف حصه سنی افراز
و نصف دیگرینی آخرک نصف حصه سی ایله مبادله ایتمش اولور.

کذلک ایکی کئی بیننده مناصفة مشترک اولان بر عرصه نک هر جزئنده هر برینک
نصف حصه سی اولدینی حالده قسمت تفریق ایله ایکی به تقسیم اولنورق هر برینه برر قسمی
ویرلدکده هربری کندو نصف حصه سنی افراز و نصف دیگرینی آخرک نصف حصه سی
ایله مبادله ایتمش اولور.

قسمته متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر.

§ - ۴۱

[کتاب المزارعه]

(مزارعه)، مفاعله وزننده اكينچيلك وجهيله معامله ايلك معناسنه دركه برطرفدن اراضي وديگر طرفدن عمل يعني زراعت اوله رق حاصلات بينلرنده تقسيم اولنمق اوزره برنوع شرکتدر.

مزارعه نك ركني ايجاب و قبولدر.

شويله كه اراضي صاحبي عامله يعني چفتجي به بويري حاصلاتدن شوقدر حصه الموق اوزره سكا مزارعه وجهيله ويردم ديوبده چفتجي دخي قبول ايتدم ياراضي اولدم ديسه ياخود رضاسنه دلالت ايدر برسوز سويلسه وياخود چفتجي ير صاحبه بن سنك ير كده مزارعه وجهيله عمل ايده يم ديوبده اودخي راضي اولسه مزارعه منعقد اولور.

مزارعه به متعلق مسائل واحكام شرعيه، كتاب مذكوره محرردر.

[۱] مزارعه، زرع لفظندن مأخوذدر.

(زرع) فرع وزننده ترلايه تخم صاحبق معناسنه دركه اكين اكمك تعبير اولنور. نبات بتورمك معناسنه دخي كلور. ولده دخي اطلاق اولنور. مزروع معناسنه اكلمش اكينه دخي دينور كه جمعي «زروع» در.

(مزرعه)، ميك فتحي و رانك حرکات ثلاثي ايله و (مزروع) ميك ضمي ودالك فتحي ايله ترلايه دينور.

(زريعه)، سفينه وزننده اكلمش تخمه دينور.

(زريع)، سكيت وزننده ايني بچرکن دوکيلن دانه لردن سنه آتیه ده بتن اكينه دينور.

(زرعه)، غرفه وزننده اكيه جك تخمه دينور.

§ - ۴۲

[کتاب المساقاة]

(مساقات)، سقي [۱] کله سندن مأخوذدر. شرعه برطرفدن اشجار وديگر طرفدن تربيه اولمق واصل اولان ميوه بينلرنده تقسيم اولنمق اوزره برنوع شرکتدر.

مساقاتك ركني ايجاب و قبولدر.

شويله كه اشجار صاحبي ميوه سندن شوقدر حصه الموق اوزره مساقات وجهيله شو اشجاري سكا ويردم ديوب عامله يعني اول اشجاري تربيه ايده جك اولان كيسه دخي قبول ايتسه مساقات منعقد اولور.

مساقاته متعلق احكام ومسائل شرعيه، كتاب مذكوره محرردر.

[۱] سقي، سينك فتحي وقافك سكوني ايله و (تسقيه) تأديه وزننده و (اسقاء) همزه نك كسري ايله صوارمق و صوايچورمك معناسنه در. بعض علمای کرام حضراتنك بياننه كوره (سقي) و (تسقيه) صوايچورمه كه و (اسقا) صويه دلالت ايتمه مخصوص در و بعض علمای کرام حضراتنك بياننه كوره دخي (اسقاء) صوارمق معناسنه در و عندالبض (سقي) و (اسقاء) برکيسه به تناول ايچون صو تعيين ايلك معناسنه در.

(ساق)، صواريجي كيسه به اطلاق اولنور.

§ - ۴۳

[کتاب الذبائح]

(ذبائح)، ذبیحه لفظنک جمعی در .

(ذبیحه)، ذبح اولنان شیئک اسمی در . حیوان مذبوح معناسنه در .

ذبح، ذالک فتحی و بانک سکونی ایله و (ذباح) ذالک فتحی ایله یارمق معناسنه در . اصل معنای موضوعی بودر . بر نسنه یی یاروب آیرمق معناسنه دخی استعمال اولنور . بوغازلامق معناسنه دخی کلور . ذبح، بوغمق معناسنه دخی استعمال اولنور .

(ذبح)، ذالک کسری ایله بوغازلنه جق حیوانه دینور قربانلق قیون کی . حج شریفده و قربان بیرامنده قربان ایلمکه صلاحیتی اولان حیوانه دینور که پچاغه کلور حیوان تعبیر اولنور .

(اذباح)، همزه نك و ذال مشدده نك کسری ایله قربانلق قیون ایدنمک معناسنه در . و بو افتعال بابندن در . تاء افتعال، ذاله قلب و ادغام اولنمشدر .

(مذبح)، منبر و زننده بوغازلیه جق پچاغه دینور .

ذبائح متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر .

§ - ۴۴

[کتاب الاضحیه]

(اضحیه)، ایام اضحاده ذبح اولنان شیئک اسمی در . شرعده «ذبح حیوان مخصوص بذیه القربة فی وقت مخصوص» تعریفی ایله معرف در .

اضحیه [۱] متعلق مسائل و احکام شرعیه، کتاب مذکورده محرردر .

[۱] اضحیه، همزه نك ضمی و کسری ایله و بانک تشدید ایله و (ضحیه) غنیه و زننده قوشلق وقتی ذبح اولنان حیوانه اطلاق اولنور . اضحیه نك جمعی اضاحی کلور . و ضحیه نك جمعی ضحایا کلور .

(اضحا) ارطاة و زننده بو دخی اضحیه معناسنه در . جمعی اضحی کلور . قربان بیرامی کوننه یوم اضحی اطلاق بو معنایه در . زیرا اکثر قوشلق وقتی ذبح قرابین ایدر لر .

(مضاحاة)، مباحاة و زننده برادمه یا بر محله قوشلق وقتنده کلمک معناسنه در .

(تضحیه)، تفعله و زننده برادمه قوشلق طعام یدرمک معناسنه در . کذلک قوشلق وقتی قربان کسمک معناسنه در .

(ضحو)، (ضحوه) ضادلرک فتحی و حارک سکونی ایله و (ضحیه) عشیه و زننده ارتفاع نهار معناسنه در . بعده حاول و ظرفیت علاقه سیله اولوقته اطلاق اولندی که کنج قوشلق تعبیر اولنور شمسک هنوز افقدن قالقوب یکجه یا یلدیغی وقتدر که صلوة اشراق هنکامیدر . اندن صکره (ضحی) اطلاق اولنور ضادک ضمی و الفک قصری ایله که قبا قوشلق تعبیر اولنور و اندن صکره ضحاء اطلاق اولنور ضادک فتحی و الفک مدی ایله که نصف نهاره قریب وقتدن عبارتدر اصطلاح ترکیده قوجه قوشلق تعبیر اولنور .

§ - ۴۵

[کتاب الحظر والاباحه]

[۱]

(حظر)، حانك فتحی و ظای معجمه نك سكونی ایله لغتده برنسنه یی برکیسه یه ویرمیوب منع و حجر ایلک معناسنه در .

شرعه، شرعاً استعمالی ممنوع اولان نسنه در .

(محظور)، مباحك ضدی در .

(مباح)، فعل و تركنده مكلفك مخیر اولدینی شی در .

حظر و اباحیه متعلق مسائل و احكام شرعیه، كتاب مذکورده محرردر .

[۱] اباحه، افاده وزننده برنسنه یی برکیسه یه حلال قیلق یعنی تناول و استعمالنده مرخص و مخیر ایلک معناسنه در . پس بونك مرجعی بر آدم کندی ملکی اولان نسنه یی اخذه اذن و دستور و برمك اولورکه حظر و منع مقابلدر . زیرا احلال و تحریم، شارع طرفنه متعلقدر و بو اظهار معناسندن مأخوذدر نته کیم حلال، حل عقده دن مأخوذدر .

(اباحه)، اظهار ایلک معناسنه دخی کلورکه «اباح سره اذا اظهره» دینور .

(بوح)، بانك فتحی و واوك سكونی ایله کیزلو نسنه عیان اولق معناسنه در .

§ - ۴۶

[کتاب احیاء الموات]

(اراضی موات)، اول یرلردرکه کسنه نك ملکی و برقصه و قریه نك مرعاسی یا محتطبی یعنی بالطه لغی اولدینی حالدده اقصای عمراندن بعید اوله . یعنی قصبه و یا قریه نك الك کنارنده کی خانه لرندن جهیر الصوت [۱] اولان کیسه نك صداسی استماع اولنجه .

عمرانه قریب اولان یرلر اهالی یه مرعی و خرمن یری و محتطب اولق اوزره ترك اولنور و بو یرلره اراضی متروکه دینور .

احیاء مواته متعلق مسائل و احكام شرعیه، كتاب مذکورده محرردر .

[۱] جهیر، جهیر لفظندن مأخوذدر .

(جهیر)، قهر و زننده و (جهار)، كتاب وزننده برنسنه عیان و آشکار اولق معناسنه درکه

«جهیر الامر جهرا و جهارا» دینور .

(جهیر)، بر سوزی آشکار اوله رق سونلك معناسنه دخی مستعملدر بنفسه و با حرفی ایله متعدی اولورکه «جهیر الکلام و بالکلام اذا اعلن» دینور .

(جهیر)، رفع صوت ایلک معناسنه دخی استعمال اولنورکه «جهیر الصوت اذا اعلاه» دینور .

(جهیر)، عسکری چوغالتیق معناسنه دخی مستعملدرکه «جهیر الجیش اذا استکثرهم» دینور .

(جهیر) بر آدمی بی حائل اشکاره جه کورمك و بر قوله کوره بر آدمه نظر ایلدکده کوزینه بیوک کورنمك معناسنه در «جهیر الرجل اذا اراه بلا حجاب او نظر علیه و عظم فی عینه» دینور .

(جهیر)، خوب چهره و خوش لقا انسانك و سائر نسنه نك هیئت زیبا و جمال دلاراسی خاطره بدیع و عجیب کلمك معناسنه دخی مستعملدر «جهیر الشی اذا راعه جماله و هیئته» دینور .

(جهیر)، یاغ چیقیمی ایچون یاغنی چالقماق معناسنه دخی کلور «جهیر السقاء اذا مخضه» دینور .

(جهیر)، قوی بی آیقلیوب پاك ایلک و بر قوله کوره مجموع صوبنی چکمك یا خود قوی قازارکن

صوبه یتشمك معناسنه در «جهیر البرء اذا نقاها او نزحها و بلغ الماء» دینور .

(جهیر)، بر نسنه یی کشف ایدوب ظاهره چیقارمق معناسنه دخی مستعملدر «جهیر الشی اذا

کشفه» دینور .

(جهیر)، کونش بر آدمك کوزینی قاشد برمق معناسنه دخی مستعملدر «جهیرت الشمس المسافر

اذا اسدرت عینه» دینور .

(جهیر)، بر کیسه یه تعظیم معناسنه دخی استعمال اولنور «جهیر فلانا اذا عظمه» دینور .

(جهیر)، بر نسنه یی تقدیر و تخمین ایلک معناسنه دخی مستعملدر «جهیر الشی اذا جزره» دینور .

(جهیر)، طپراغی غلیظ و درشت اولان تپه یه و بوکسک یره دینور .

(جهیر)، امیر و زننده بلند اواز ایله سویلتن سوزه دینور .

§ - ۴۷

[کتاب الاشربه]

(اشربه)، شراب لفظنك جمعى در .

(شراب) كتاب وزننده ایچلمك شانندن اولوب ایچلمكه صالح اولان هرمانعدن عبارتدر .

(شرب)، شینك حرکات ثلاثی و رانك سکونی ایله و (تشراب) تذکار وزننده ایچلمك معناسنه در .

§ - ۴۸

[کتاب الصيد]

[۱]

علم فقهه ملحق اولان كتاب مذکور، صیده متعلق مسائل واحكام شرعیه بی حاوی در .

[۱] (صيد)، قید وزننده آو اولامق معناسنه در .

(صيد) مصید معناسنه در که صید وشکار اولنمش نسنه در و بر قوله کوره ممتنع و بی مالک اولاننه اطلاق اولنورکه مراد وحشی وحلال اولان شکاردر و بو فعل، بمعنی مفعولدر یاخود تسمیه بالمصدردر . کذلک صید، مصدر اولور . بر آدمی و یاخود بر حیوانی اصید قیلق معناسنه در .

(مصید)، منبر وزننده و (مصیده) معیشه وزننده آغه و دوزاغه دینورکه انکله شکار طوتیلور . (صیود)، قبول وزننده بغایت آوجی به دینور «کلب صیود و صقر صیود ای صیاد» دینور .

§ - ۴۹

[کتاب الرهن]

(رهن)، لغتده حبس الشئ معناسنه در .

شرعده، (رهن) برمالی اندن استیفاسی ممکن اولان برحق مقابلنده محبوس و موقوف قیلق در . اول ماله (مرهون) دیندیکی کبی (رهن) دخی دینور .

(ارتهان) رهن المق در .

(راهن) رهن ویرن کیمسه در .

(مرتهن) رهن آلان کیمسه در .

(عدل) راهن و مرتهنك امنیت ایدوبده رهنی تودیع و تسلیم ایتدکلری کیمسه در .

راهن و مرتهنك ایجاب و قبولی ایله رهن منعقد اولور . فقط قبض بولندقجه تمام و لازم اولمز . بناء علیه راهن قبل التسليم رهندن رجوع ایده بیلور . رهنك ایجاب و قبولی راهن بوشیئی سکا دینم مقابلنده رهن ایتدم دیوب یاخود بومآلده دیگر برسوز سوبلیوب مرتهن دخی قبول ایتدم و یاخود راضی اولدم دیمك کبی رضایه دلالت ایدر بر سوز سوبلکدر . رهن لفظنك سوبلنمسی شرط دکلدر .

مثلا بر کیمسه شوقدر غروش برشی اشترا ایله بایعه برمال ویروبده پاره بی ویرنجیه قدر بونی الیقوی دیسه اول مالی رهن ایتمش اولور .

ارتھانی جائز و یاغیر جائز اولان شی ایله رهنك ید عدله وضعنه و رهنك تصرفنه ورهنه متعلق مسائل واحكام شرعیه، کتاب مذکورک ابواب مخصوصه صنده محرردر .

§ - ۵۰
[کتاب الجنایات]

جنایت، لغتده شردن اکتساب اولنان شیئک اسمی در. شرعده فعل محرمک
اسمی در. قتل کبی.
جنایاته و قتله شهادته و سائریه متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورک
ابواب مخصوصه سنده محرر در.

§ - ۵۱
[کتاب الديات]

(ديات)، دیت لفظنک جمعی در.
(دیت)، شرعده «اسم للمال الذی هو بدل النفس» تعریفی ایله معرف در.
دیاته متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورک ابواب مخصوصه سنده مسطور در.

§ - ۵۲
[کتاب الوصایا]

(وصایا)، وصیت لفظنک جمعی در.
(وصیت)، «تملیک مضاف الی بعد الموت» تعریفی ایله معرف در.
وصاییه وثلث مال ایله وصیته ومرضده عتقه واقارب و غیر ایچون وصیته ووصی به
متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورک ابواب مخصوصه سنده محرر در.

§ - ۵۳
[کتاب الخئی]

(خئی)، حبلی وزنده اسم مفرد اولوب جمعی خانی کلور حبالی کبی وخنات کلور
اناث کبی.

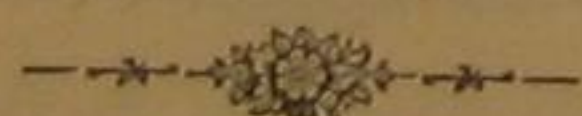
(خئی)، لغتده لین معاسنده اولان خنث لفظندن در. شریعتده «ذو فرج و ذکر
او من عری عن الاثنین جمیعا فان بال من الذکر فغلام وان بال من الفرج فاتی
وان بال منهما فالحکم للاسبق وان استویا فمشکل ولا تعتبر الکثرة قبل البلوغ فان بلغ وخرجت
لحیته او وصل الی امرأة او احتلم فرجل وان ظهر له ثدی اولبن او حاض او جبل او امکان
وطؤه فامرأة وان لم تظهر له علامة اصلا او تعارضت العلامات فمشکل» تعریفی ایله معرف در.
بو تعریفک مالی شودر که خئی، آلت ذکورت و آلت انوسی اولان یاخود ذکر اولنان ایکی
آلتدن عاری اولان کیسه در. اگر او کیسه آلت ذکورتدن تبول ایدر ایسه غلام در. اگر
آلت انوشتدن تبول ایدر ایسه اثنی در. اگر ایکی طرفدن دخی تبول ایدر ایسه حکم،
اسبق ایچون در. اگر مساوات اوزره اولور ایسه مشکل در. قبل البلوغ کثرت معتبر دکلد در.
اگر بالغ اولدینی وقت لحیه سی خروج ایدر ایسه یاخود قالدینه واصل یاخود احتلام اولور
ایسه روجل در. اگر ممه یاخود سود یاخود حیض حالی ظاهر اولورسه یاخود کبه ویاخود
وطئی ممکن اولور ایسه قالدین در. اگر اصلا بر علامت ظاهر اولمز ایسه یاخود علامات
تعارض ایدر ایسه خنثای مشکل در.

خنثایه متعلق مسائل واحکام شرعیه، کتاب مذکورده محرر در.

§ - ۵۴
[کتاب الفرائض]

کتاب مذکور تقسیم میراثه و ذوی الارحامک توریثنه و مخارجنه متعلق مسائل
واحکام شرعیه بی حاوی در.

{ علم الشروط والسجلات }

علم مذکور «شهود الحال» ك انقضاسنده احتجاجه صالح اوله جق صورته احكام ثابتهك عند القاضى كتب وسجلاته كيفيت ثبت وتحريرندن باحث در .

(موضوع)، علم مذکورك موضوعى من حيث الكتابه احكام ثابته در .

(مبادى)، علم مذکورك مباديسندن بعضيسى علم فقهدن وبعضيسى علم انشادن وبعضيسى دخى امور وعادات استحسانيه دن مأخوذ در .

علم مذکور، معانيسنك قوانين شرعشريفه موافق صورته ترتيب اولنسى حيثى ايله علم فقهك جمله فروغندن معدود در . تحسین الفاظ اعتبارى ايله علم ادبك فروغندن عد و شمار اولمشدر .

علمای کرام حضراتى طرفندن علم مذکوره متعلق کتابلر تألیف بیورلمشدر . بو علمده تألیف کتاب بیورمش اولان ذوات ستوده صفات حضراتنك اولی «هلال بن یحیی البصرى الحنفی» حضرتلری اولوب تاریخ هجرتك (۲۴۵) نجی سنه سنده عازم کلشنسرای جنان اولمشدر .

{ علم حیل شرعیه }

علم مذکور، ابواب فقهدن بر باب و بلکه فرائض کبی بر فن مخصوص در .

علمای کرام حضراتى طرفندن علم مذکوره متعلق کتابلر تألیف وتصنیف بیورلمشدر . كتب مؤلفهك اشهرى «الشیخ الامام ابوبکر احمد بن عمر المعروف بالخصاف الحنفی» حضرتلرینك تألیف بیورمش اولدیغی «کتاب الحیل» در . کتاب مذکور اوزرینه اعلام علمای کرام حضراتى جانبندن شروح کثیره تحریرینه صرف لطف و عنایت بیورلمشدر . امام مشارالیه حضرتلری تاریخ هجرتك (۲۶۱) نجی سنه سنده ارتحال دارنیم بیورمشدر .

{ علم جدل }

(علم جدل)، ابرام و نقض اوزرینه قدرت بخش اولان طرق وقواعددن باحث در .

علم مذکور، «علم نظر» ك جمله فروغندن معدود اولوب «علم خلاف» ك مبناسی در .

علم جدل، مباحث منطقك اجزاسندن بر جزء در . لکن علم جدل، علوم دینییه مختص اولمشدر .

علم جدلك مباديسندن بعضيسى علم نظرده تبیین اولمشدر . بعضيسى خطابه در . و بعضيسى امور عادیه در .

علم جدل، آداب بحث شهرتی ايله مشهور اولان علم مناظره دن استمداد ایدر .

(موضوع)، علم مذکورك موضوعى طرق ابرام و نقض در .

(غرض)، علم مذکورك غرضی تحصیل ملکه نقض و ابرام در .

(فائده)، علم مذکورك فائده سی مخالفین اوزرینه الزام جهندن احكام علیه و عملیه ده کثیر در .

(علم جدل) ك علم مناظره دن عبارت اولمسی قولی بعید دکلددر چونکه ایکیسیده بر مآلده در .

لکن جدل، مناظره دن اخص در . مؤرخ ذوفنون «ابن خلدون» ك بیانی دخی (علم جدل) ك علم مناظره دن عبارت اولق صورتی مؤید در . مشارالیهك بیانیه کوره جدل، اهل مذاهب

فقهیه وغیرسی بیننده جریان ایدن آداب مناظره یه معرفتن عبارتدر . وقتا که رد و قبولده دائرة مناظره متسع اولوب صواب و خطا اولان شیلرک استدلالدن معدود اولمسی کبی حاللر

کورلده که حال مستدل و مجیب یلنمک ایچون آداب وقواعد وضعنه احتیاج حاصل اولدی . بواجلدن علم جدل، استدلالده آداب حدوددن باحث اولان قواعد معرفتدر دینلدی . قواعد

مذکوره ايله کرک فقهده و کرک غیرى اموره اولان رأیک حفظنه و یاخود هدمنه توصل اولنور . قواعد مذکوره ایچون ایکی طریق وارددر . برسی (طریقت بزدوی) درکه

«استدلال» و «اجماع» و «نص» دن ادله شرعییه خاصدر . دیکری (طریقت رکن الدین عمیدی) درکه قنغی علمده اولورایسه اولسون استدلال اولنان هر دلیلده عمومدر .

«رکن الدین عمیدی» علیه رحمة الباری حضرتلری طریقت مذکوره ده واضح اول اولوب

«ارشاد» اسمی ایله مسمی اولان کتابی مختصر صورتده کتب و تحریر بیورمشدر. مشارالیه دن صکره علمای متأخریندن «امام نسفی» حضرتلری ایله سائر ذوات کرام حضراتی دخی مشارالیه حضرتلرینه تبعیت ایدرک طریقت مذکورده تالیفات، تکثر ایشدر.

علمای کرامدن «المولی ابوالخیر» علیه الرحمه حضرتلرینک بیاننه کوره ناس ایچون علم جدله طرق کثیره اولوب طرق مذکورنه احسنی طریق «رکن الدین عمیدی» در.

فقهای کرامدن علم جدله مصنف اول اولان ذات عالیقدر «الامام ابو بکر محمد بن علی بن اسمعیل القفال الشاشی الشافعی» حضرتلری در. مشارالیه، تاریخ هجرتک (۳۳۶) نجی سنه سنده ارتحال دار جنان بیورمشدر.

اکابر علمانک انقراضدن صکره ظهور ایدن جدال ایله اشتغال اولنسی بعض علمای کرام حضراتی جانبندن منع اولنمش و او مثللو «جدل» ک تحصیل فقه شریفه مانع و عمر انسانی اضاعیه سبب اولقله برابر بین الناس وحشت و عداوت ایراث ایلدیکی و علم حدیث شریفده وارد اولدینی اوزره اشراط ساعتدن عد اولدینی بیان بیورمشدر

(نظم)

اری فقهاء العصر طرّا اضاعو العلم واشتغلوا بلم لم
اذا ناظرهم لم تلق منهم سوی حرفین لم لم لا نسلم

بعض علمای کرام حضرتانک بیاننه کوره جناب حقک «و جادلهم بالتی هی احسن» قول شریفی مقتضاسی اوزره اظهار صواب ایچون «جدل» ده بأس یوقدر. تشحید اذهانده جدل ایله اکثریا انتفاع اولنور. ممنوع اولان جدل، اول برجدرکه اوقاتی اضاعه ایدوب اندن بر فائده حاصل اولمز.

{ علم فرائض }

(فرائض)، فریضه لفظنک جمعی اولوب لغتده تقدیر و یا قطع معناسنده در.

فریضه)، مکلف اوزرینه مفروض اولان تکلیفدن عبارتدر. بعدذا مسائل میرانه علم فرائض اطلاق اولندی.

علم مذکورى عالم اولان ذاته «فرضی» و «فرض» و «فراض» اطلاق اولنور.

علم فرائض «هو علم بقواعد و جزئیات تعرف بها کیفیه صرف التركة الى الوارث بعد معرفته» تعریفی ایله معرف در یعنی علم فرائض، برطاقم قواعد و جزئیاته علمدرکه وارث مشروع بیلندکدن صکره او قواعد و جزئیات ایله ترکه نک وارثه کیفیت صرفی بیلنور.

(موضوع)، علم فرائضک موضوعی «ترکات» در. (ترکات)، ترکه لفظنک جمعی در. (ترکه) اصطلاح شرعده «ما ترکه المیت من الاموال صافیا عن تعلق حق الغير بعین من الاموال» تعریفی ایله معرف درکه عین ماله حق غیرک تعلقندن صافی اوله رق میتک اموال دن ترک ایلدیکی شی در دیمکدر.

عین ماله حق غیرک تعلقندن خالی اولان ترکه میت، «تجهیز و تکفین» و «قضاء دیون» و «تنفیذ وصایا» دن صکره علی مافرض الله تعالی بین الورثه تقسیم اولنور.

(غایت)، علم فرائضک غایتی حقوقی اربابنه ایصال در.

علم فرائضک ارکانی اوچدر. بریسی «وارث» و دیکری «مورث» و دیگر بریسی «موروث» در.

علم مذکورک شروطی اوچدر. (شرط اول) مورثک حقیقه و یا حکماً و یا تقدیراً

موتی در. (حقیقه موت)، معلومدر. (حکماً موت)، مورثک مفقود اولسی در. (تقدیراً موت)، کندوسنده غره [۱] اولان جنین کبی در.

(شرط ثانی)، میتک موتنده وارثک کرک حقیقی اولسون و کرک تقدیری اولسون حیا وجودی در. وارثک تقدیراً موجود اولسی حمل کبی در.

(شرط ثالث) جهت ارثه واسباب وموانعه علمدر.

علم فرائضک اصولی اوچ در. بریسی «کتاب» دیگر «سنت» و دیگر بریسی «اجماع» در.

علم فرائض، معقول و منقول بیننی جامع و حقوق ورثهیه وجوه صحیحہ یقینیه ایله وصوله باعث اولسیله فن مخصوص حالته وضع ایله مذاهب اربعه مشاهیر علماسی طرفلرندن کتب کثیره نفیسه تألیف اولنهرف کافه مسائل فرائضک مکملاً و تماماً حل و ایضاحنه صرف لطف و عنایت بیورلمشدر. رحمهم الله

[۱] (غره)، غینک ضمی ورائک تشدید ایله لغته آت جنسک جبهه سنده اولان بیاضه دینورکه صباح الخیر تعبیر اولنور. کوله و جاریهیه دخی دینور. عند الفقها ثمنی نصف عشر دیته بالغ اولان عبد و امه در. «نهایه» اسمی ایله مسمی اولان کتاب مستطابده شو وجهله بیان بیورلمشدر. «انه علیه الصلوة والسلام جعل فی الجنین غره عبدا و امة»

(غره الشهر) آیک لیلہ استهلاننه یعنی ابتدا کیجه سنه و کونه اطلاق اولنور.

(غره الهلال) یکی آیک طلعتندن عبارتدر.

(غره الاسنان) دیشلرک ابتدا پارلیان بیاض یری درکه آغز آچلدقه ابتدا نمایان اولور.

(غره المتاع) امتعهک خیارینه یعنی کزیده سنه و فاخرینه اطلاق اولنور.

(غره القوم) برجاعتک عزیز و شریف و ذیشانندن عبارتدر.

(غره الرجل) کشینک و جهندن عبارتدر.

(غره). مطلقاً برشیتک الاول نمایان اولان یرینه اطلاق اولنور. (غره الصبح) صباحک ابتدا ظاهر اولان روشنکنندن عبارتدر.

(غره الاسلام) صدر اسلامدن عبارتدر.

(غره) مدینه منورهده بنی عمرو بن عوف جماعتنه مخصوص برقلعهک اسمی در. یرینه مسجد قبا بنا اولمشدر.

{ علم حکم الشرائع }

[۱]

معلوم اولدینی اوزره فقهای کرام حضراتی احکام شرعیهک تعلیلنی «کتاب» و «سنت» و «اجماع» ایله «قیاس» اوزرینه اقتصار بیوردیلر. شوصورتک اختیاری یا مقاصد فقهایه کفایتی یا خود معرفت حکم شرائعدن عبادک عجزی ایچون اولدینی بدیهیدر. بوکا نظم آتی دلالت ایدر.

(نظم)

لم یخلق العقل درّا کاً لحکمته لکن ليقبل ما یأتیه من حکم

لکن بعض فضلائی کرام حضراتی احکام شرعیهک قبولنده قلوب عباده الطمئنان حصولی و عبادک تنشیط اذهانی مقصدیله بعض حکم احکامک استخراج و استنباطنه بدل مجهود ایدرک حکم شرائعی و محاسنی طاقت بشریه مقدارنجیه تدوین بیورمشلردر.

[۱] (حکم)، حا حرفنک کسری ایله حکمت لفظنک جمعی در.

(حکمت)، سبب و علت و قول صحیح معنارینه در.

علمای کرام حضراتی حکمت لفظنی تعاریف متعدده ایله تعریف بیورمشلردر. اکثر صفات آلهیه دن اولان حکمتی «علم الاشیا و ایجادها علی غایة الاحکام و الاتقان» عنوانی ایله و حکمت انسانییه بی «معرفة الموجودات و فعل الخیرات» عباره سی ایله تعریف بیورمشلردر. تنزیل مبینده مذکور اولان حکمت، وجه مذکور اوزره عدل و علم و حلم و نبوت و قرآن معنارینه وارد در. طاعت باری وفقه و دین و عمل بالدين و خشیت و فهم و ورع و تقوی و عقل و قول و فعلده اصابت و تفکر فی امرالله تعالی و اتباع امر معنارینه دخی مستعملدر.

{ علم القضا }

[۱]

علم مذکور قضایه مختص اولان آدابدن باحث اولوب علمای کرام حضراتی طرفندن شان قضایه اعتنا بیوریلهرق آداب قضایه متعلق کتابلر تألیف بیورلمشدر .

[۱] قضا، سغا وعصا وزنلرنده حکم معناسنه درکه اسمدر . بعض علمای کرام حضراتنک بیاننه کوره قضا لفظنک جمعی اقصیه در و اصل قضا، قطع و فصل معناسنه اولوب معانی سائر اندن متفرعدر .

(قضى)، قافک فحی وضادک سکونیه و (قضا)، سغا وزننده و (قضیه)، عطیه وزننده مصدر اولوب حکم ایلک معنارینه در .

(قضیه)، اسم اولوب حکومت معناسنه در بونک جمعی فعالی وزننده قضایا کلورکه مقصوددر . بونک اصلی (فعائل) اولوب قلب مکانله (فعالی) اولمشدر .

(قضا)، صنع و کار معناسنه در «یقال قضی الشی اذا صنعه»

(قضا)، برنسنه بی برادمه لازم قیلق و حتم و ایجاب معناسنه در «یقال قضا علیه اذا حتمه علیه و اوجیه» (قضا)، بیان ایلک معناسنه در .

(قضا)، موت معناسنه دخی مستعملدر «یقال قضی الرجل اذامات» کویا که امر دنیاسنی فصل و قطع ایلدی . كذلك «یقال قضی نجه اذامات» بوراده «نحب» نذر معناسنه اخذ اولنور ایسه عهده سنده نذر کبی لازم اولان موتی ادا ایلدی دیمک اولور و «علی» لفظی ایلله صله لنور ایسه قتل معناسنه اولور «یقال ضربه فقتضی علیه اذا قتله» کویا که ایشنی فصل و قطع ایدوب فارغ اولمش اولور . (قضا)، بر مأموله دلخواه اوزره نائل اولوب انی کاله بتشدیرمک معناسنه در «یقال قضی وطره اذا اتمه و بلغه»

(قضا)، عهد و پیمانی متضمن وصیت ایلک معناسنه دخی مستعملدر . «یقال قضی علیه عهداً اذا اوصاه» (قضا)، انفاذ ایلک معناسنه دخی کلور . «یقال قضی علیه عهدا اذا انقذه» .

(قضا)، بر امر و خبری محلله ایرشدرمک معناسنه دخی کلور . «اذا یقال قضی الیه اذا انها» .

(قضا)، اوده مک و ادا معناسنه دخی مستعملدر «یقال قضی غریمه دینه اذا اداه»

اداء معناسنده عند البعض حقیقت و عند البعض مجازدر . عند البعض قضاء ماده سی فصل الامر معناسنه موضوع درکه برنسنه بی فصل و قطع ایلکدن عبارتدر کرك قولاً و کرك فعلاً اولسون . و بونلرک هر بری الهی و بشری اولور . قضا و قدر بحثنده (قضا)، قدردن اخصدر . زیرا قدر، تقدیر اتمکدر قضا، تفصیل و قطع ایلکدر . قدر کیل ایچون تهیه و اعداد اولنان نسنه دن و قضا انی اولچمکدن عبارتدر بو محثک تفصیلی کتب کلامیه ده مسطوردر .

{ علم الفتاوی }

علم مذکور، قاصرینه تسهیل امور [۱] ایچون وقائع جزئییه ده فقهای کرامدن صادر اولان احکام شرعییه بی حاوی در .

علم مذکوره متعلق تألیف بیوریلان کتابلر حد احصادن خارجدر .

کتب مؤلفه نک بعضیسی مذهب حنفی و بعضیسی مذهب شافعی و بعضیسی مذهب حنبلی اوزره مرتبدر .

[۱] امور، فعلدن عبارت اولان یعنی حال و شان و حادثه معناسنه اولان امر لفظنک جمعی در . قولدن عبارت اولان یعنی بیورمتی معناسنه اولان امرک جمعی (اوامر) کلور .

تم الجلد الاول

فی ۱۲ ربیع الاول سنه ۱۳۰۹
و فی ۵ ایلول سنه ۱۳۰۷

